

**Fvndamentvm firmvm, : cvi tvto fidelis qvivis inniti potest, hoc
praesertim difficili seculo, quo dissidijs doctorumque
aduersarijs scriptis omnia conturbata sunt, positum ad
institutionem & consolationem simplicium,**

<https://hdl.handle.net/1874/402388>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

E. oct.

75

62
M

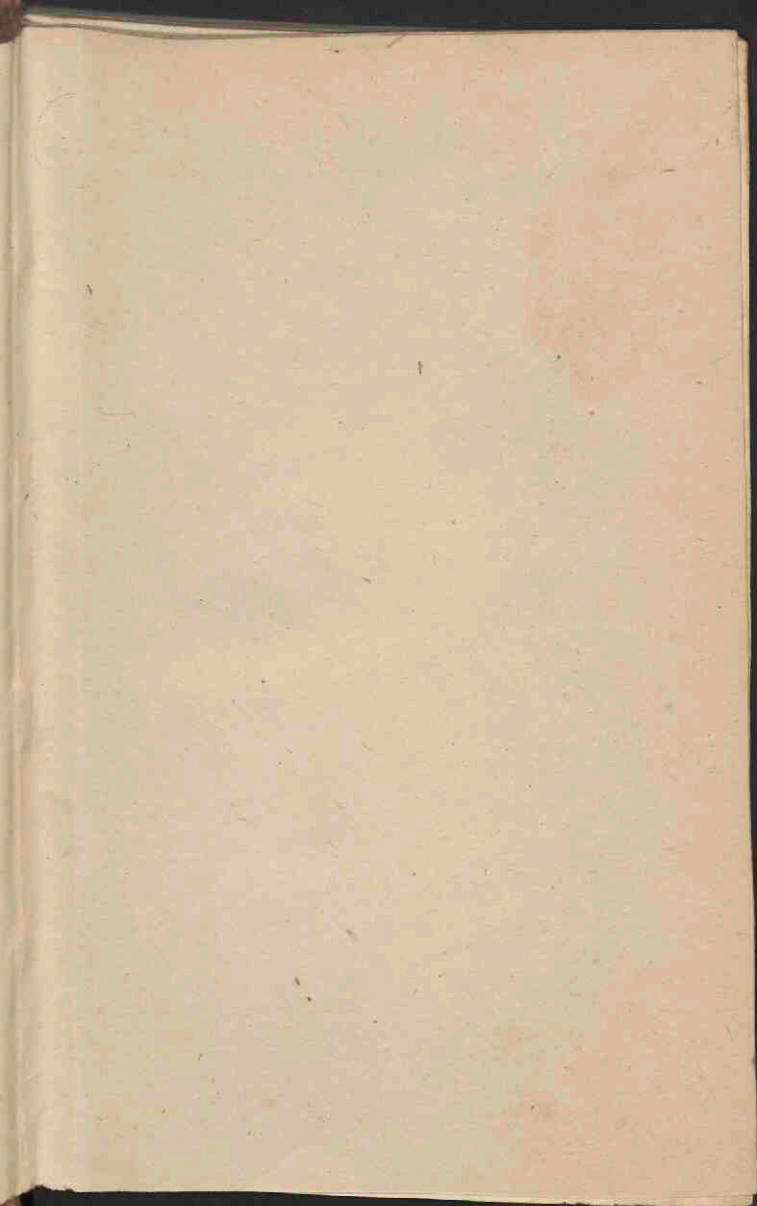

E. oct.

75

Q
I

Q

D

te

di

co

B
Ex dono Bucerij
E. 8. 75
1

FUNDAMENTVM
FIRMVM,

CVITVTOFI

DELIS QVIVIS INNITI PO-
test, hoc præsertim difficili seculo, quo dissi-
dijs doctorumq; aduersarijs scriptis omnia
conturbata sunt, positum ad institutionem
& consolationem simplicium, per Hein-
rychum Bullingerum Tigurinæ
Ecclesiæ ministrum.

*IN HOC Libro respondetur etiam breuiter
& simpliciter Libro D. Ioannis Brentij, nu-
per contra D. Petrum Martyrem & Henry-
chum Bullingerum, De Maestate Domini no-
stri Iesu Christi ad dexteram Dei patris, edito.*

I E S V S.

HIC est filius meus dilectus, in quo placata est
anima mea: ipsum audite. Matth. 17.

TIGVRI Apud Christophorum Frosch-
ouerum, Anno M. D. L. XIII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

2

VIRTVTIBVS ET GE-

NERE PRAECLARO VIRO D.

Nicolao à Diesbach, domino suo
colendissimo Henrychus

Bullingerus S. D.

PRAECEPIT omnibus suis cultoribus Dominus noster, omnia sua consilia & facta instituant ad gloriam dei salutemq; proximi prouehendā. Proinde in eundem illum finem & ego hunc quoq; Librum meum, pro gratia mihi concessa à domino, scripsi. Cumq; cernebam multos viros pios, non abs re, offendi grauiter, scriptis doctorum hominum aduersarijs, adeo ut plures iam uniuersam Christi religionem rixis istis in dubium uocari querantur, conatus sum mox ab initio libri, huic morbo medicari. Ostendo itaq; tametsi odiose inter sese rixentur ecclesiarum ministri, factum tamen Dei bonitate, ut in Christo & in doctrina eius, simpliciores quoq; modo non sint incurabiles, doctrinam claram, certam atq; absolutissimā inuenire possint de uera salute, & quid in dissidijs ministrorum quisq; uel facere uel cauere debeat.

Deinde cum certamen haecenus declinare non potuerim, sed à Brentio in harenam fuerim protractus, existimaui tamen hoc unice mihi studendum esse, ne odiosius certarem, neq; quicquam in hac cor-

EPISTOLA

trouersia uel docendum uel defendendum mihi sume-
rem nouum, quod non antea quoq; eodem modo sens-
serit, crediderit, tradideritq; ex uerbo Dei ecclesiæ
Christi. Sunt ergo hæc potiora controuersie nostræ
quæ contra Brentium defendo capita, Cælum locum
uel mansionem beatitudinis nostræ, supra nos in ex-
celsis esse, nõ penes nos in terris, aut ubiq; esse. Chri-
stum enim dominum nostrum ascendisse in cælum
ut in locum certum, quem ipse parauit, in quo ipse
est, & quo omnes sibi credentes ad se assumit. Item,
Dexteram Dei patris, ad quam confedit dominus no-
ster, commonstrari nobis à scriptura etiã supra nos
in cælo, tametsi interim quã longissimè latissimeq;
expandatur regnum eius. Præterea dominum no-
strum Iesum Christum uerum deum & hominem na-
turas utraq; in una indiuisa persona sic conseruare
integras inuiolatas atq; impermixtas, ut humana,
neq; propter unionem personalem, neq; propter ex-
altationem in maiestatem Dei, facta sit infinita, ut
iam perinde sit ubiq;, sicuti diuinitas eius est ubiq;.

Cæterum commemorata hæc doctrinæ meæ capi-
ta, oppugnat Brentius, neq; aliam ob causam oppug-
nat, quã ut hoc modo contra nos ratiocinetur,
Quando iam constat uerũ Christi corpus esse ubiq;
manifestum est hoc ipsum & in Cœna adesse perci-
piq; uerè & corporaliter, tam à fidelibus quã infi-
delibus, & quidẽ in omnibus ijs locis, in quibus super
terram Cœna celebratur dominica. Et iterũ, Quan-
do constet cælum non esse locum certis locorum sp-
cijs distinctum, sed de finiri maiestate Dei, quæ ubiq;
est

est, nos perperam ex ascensione domini in cœlum colligere Christi corpus corporaliter non esse in Cœna, quod corporaliter resideat in cœlo. Nulla uerò necessitate in disputationem perplexissimam trahit aduersarius capita illa fidei nostræ certissima de ascensione Domini in cœlum, & de sede certa beatorum in cœlis. Sed & mysteriū Cœnæ, longe alia quā existimet Brentius ratione, rectius felicisq; illustrari poterit. Neq; enim quisquam de nobis suspicetur, eò peruenisse uesania, ut arbitremur in ecclesia Dei iuxta institutionē Christi, Cœnam Christi, sine Christo celebrari posse. Etenim non excludimus è Cœna Domini Dominum, sed maxime suis præsentem esse docemus, ea presentia, qua ipse se suis affuturum declarauit, tametsi uidelicet amplius non sit corpore suo in mundo futurus, non deserturum tamen suos usq; ad consummationē seculi. Eodem modo minimè negamus in Cœna fideles ali uera carne & uero sanguine Christi: sed eo modo quem ipse nobis iterū exposuit, spiritualiter per fidem. Sufficiebat hæc quondam de Cœna Domini sententia uetustæ Christi ecclesiæ, neq; requirebat amplius, uerum concors & pacifice inter se uixit. Brentio uerò istis nondum factum est satis, ampliora enim nescio quæ requirit, atq; ita perplexissimæ inuoluitur disputationi, ex qua se non facile extricabit amplius, Cœlum enim illi non amplius supra nos, sed ubiq; est, sicuti & corpus Christi.

Dolet mihi sanè ex animo hæc controuersia, mallemq; pacem colere cum aduersario: rursus tamen,

EPISTOLA

cum res ita fert, alacri letaq; mente confessam defendo ueritatem, quam ut deserere non possum, ita non debeo. Accedit his quod ille D. Martyrem beatæ memoriæ, uirum alioqui integerrimum, & meritationibus atrocissimis planè adoperuit, quasi uerò omnipotētiam Dei diuinitatemq; Christi negemus, conemurq; Christum solio suo deturbare regio ac coelesti, quæ profecto indignissima impiissimaq; qui potuissem, obsecro, præterire dissimulareq; silentio? Interim tamen responsionem meam sic tempero, ut quantum quidem eius fieri potuit, metas non excedam modestiæ, ne copia malorum uerborum conuictorumq;, lectorem alioqui plus satis nauseabundum impatientemq; prorsus commoueat ad indignationem. Fui autem hucusq; sic animatus, ut maluerim semper uelimq; adhuc uinci quàm uincere arte conuiciandi. Mihi abunde satis est si uincat ueritas, si uincat Christus, cui soli omnis in solio debetur gloria. Sicut autem priora illa mea de hac controuersia edita scripta, Christo eiusq; ecclesiæ subieci, tanquàm iudicibus æquissimis, ita & huius præsentis Libri iudicium, humili debitaq; cum subiectione ipsidem permitto.

Et hic quidem alter est Liber de hac à me scriptus controuersia. Primus enim quem in hoc argumento uulgaram inscripseramq;, Tractationem uerborum Domini, &c. qui alioqui numerari potuisset tertius nominatim à me non erat scriptus in Brentium, ipse uerò in se scriptum forte existimans, in me protinus stylum strinxit, eaq; re in harenam uel renitentem protraxit.

protraxit, ut coactus tunc responderim, & nunc iterum secundam responſionem adornarim, ſimò effuderim uerius quàm ſcripſerim, negotijs meis præpeditus & breuitate temporis exclusus.

Quemadmodum uerò ſuperiora illa mea huius argumenti opuscula, tuæ dedicauit humanitati, domine colendiſſime, ita hunc tertium quoq; deſenſionem ſuperiorum, tuo ſub nomine prodire uolui, teſtimonium mutue inter nos amicitie, & quod amans ueritatis, deſenſionem ueritatis accipere merearis.

Dominus Ieſus ſeruet te domine colendiſſ. unà cum tuis omnibus. Datæ Tiguri prima die

Februarij. Anno Domini

M. D. LXIII.

FUNDAMENTI FIRMIPARS

PRIMA.

De graui nostri seculi in negotio religionis dissidio, & quanta hinc oriuntur offensiones, quodq; illa omnia ab ipso Domino & eius Apostolis sint predicta, & que nam contra hæc nobis administrauerint medicamina. CAPVT I.

Maximæ
in religio-
ne dissen-
siones.

NON Frustra sanè omnes nostri seculi tranquillitatis amantes homines, graui ter conqueruntur omnia propè dissidijs implacabilibus & controuersijs perplexissimis & inuoluta esse & conturbata, & quidem in ea religione, quam omnium simplicissime & placidissime oportuerat esse expositam, quod ea nobis sit à sanctis Dei prophetis & apostolis tradita placcide, perspicue & simplicissime. Etenim constat Iudæos suæ superstitioni ita inhærere mordicus, ut ex aduerso non uereantur blasphemare Dei filium Iesum Christum, sacrosanctam item fidem Christianam, deiparamq; virginem vnà cum sanctis Christi apostolis di-

ris

ris lacerare conuitijs. Constat & Turcas fidē suam quam à Mahumede didicerunt (licet & ipsa in sectas dissecta sit plurimas) supra omnes omnium religiones extollere, & insolenter de suis gloriari uictorijs, ceu certissimis veritatis suæ fidei testibus. At præter hos iam cōmemoratos, dissident inter se ipsi etiam Christiani, tãta animorum ex acerbatione, ut sese mutuum non modo turpiter conspuant, sed & crudeliter contrucidant. Nam non solum sectatores Romanæ ecclesiæ, qui & ipsi in partes scinduntur varias, inimicitias graues cum Euangelicis exercent, sed & ipsi inter sese Euangelici acriter pungunt & pugnant, dum in concionibus mutuum sese criminantur & editis scriptis admodum acerbis mutuum stylo sese confodiunt. Hinc enim audiuntur inter nos infelicia partium nomina cum Lutheranorum tum Zuinglianorum.

Commouet vehemens & implacabilis hæc dissensio non paucos adeò, vt animum ueluti despondentes, dicant se posthac nihil amplius, nisi quod ipsis libeat credituros. Quinimo fidem abijcientes, clamant, Quid oro fidei in tot factiones distractæ tribuas? Alij perseuerant quidem in ea religione, quam semel didicerunt, sed quamuis in eadem desiderent plurima, & audiant meliora, malunt tamen in re-

Offensio
exoritur
ex hac dis-
sensione.

FUNDAM. FIRMI

ligione non admodum purgata, cum eiusdem religionis consortibus concordēs vivere, quā in purgatissima discindi & contendere perpetuo. Non desunt deniq; qui cum in sincera religione perseverent, fatigati tamen diuturna & molesta contentione, nec doctrinæ veræ tantum tribuunt, quantum debebant, nec ministrōs amant, sed ipsis maledicunt.

**Authores
dissensionū
punientur
à Deo.**

Nec dubium est, quin gravissima à Deo iusto mulctandi sint pœna, quicunq; veri huius dilacerationis conturbationisq; & offendiculi authores sunt: cum sciamus ipsum in Evangelio Dominum dixisse, Væ mundo ab offendiculis. Oportet quidem venire offendicula: sed væ homini per quē offendiculum venit.

**Vaticiniū
domini Ie-
su de dissen-
sionibus
istis.**

Idem ille Dominus noster Iesus Christus pro suo in nos favore, pro sua in nos charitate & fide, omnia illa quæ hodie eueniunt ita euentura ad consolationem & admonitionem omnium nostrum prædixit, simul & medicinam efficacissimam offensionī huic enormi adhibuit atq; dixit, Exorientur bella & bellorum rumores: & consurget gens contra gentem, & regnum contra regnum. Tunc tradent vos in afflictionem, & occident vos, & eritis inuiscunctis gentibus propter nomen meum. Venient etiam multi in nomine meo, & dicent, Ego sum Christus. Exorientur item multi

psen

pseudoprophetæ, & seducēt multos. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicē tradent seq; odio habebunt inuicem. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet multorum charitas. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Matthæi 24. Sunt autē verba hæc Domini adeò illustria, vt planè nulla mea indigeant explanatione. Principiò enim accipiat quisq; ea quæ fiunt hodie, & adhibeat hisce Domini verbis, dicet autem protinus singula non tantum quadrare adamussim, sed insuper exactissimè completa esse adimpleriq; quotidie. Deinde claret Dominum contra pestiferum hoc malum nõ aliam nobis suppeditare medicinam quã perseuerantiam, nimirum in vera fide Christi, & in veritate verbi eius, in finem vsq;.

Medicina
contra dis-
sensiones.

Ex spiritu & hac doctrina Domini Iesu, vaticinati sunt de his nostris postremis temporibus, de dissidijs & offendiculis sancti eius apostoli, nec aliam ostenderunt medicinam quam illam ipsam quam dedit nobis Dominus. Nam postquam Christo charus beatus Petrus in posteriore sua Epistola cap. 2. & 3. copiose descripsisset postremi nostri seculi cõscelationem & corruptionem extremam, sub finem epistolæ medicamentum efficax ad mouet, & ait, Quapropter dilecti postquam

Vaticiniũ
& medici-
na aposto-
lorum.

F V N D A M. F I R M I

præmoniti estis, cauete ne simul cum alijs nephariorum errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia & cognitione Domini nostri & seruatoris Iesu Christi, &c.

Et Paulus cum in 2. ad Timoth. 2. cap. com pluribus persequutus esset postremi huius seculi pericula, offensiones, iniquitatem, & gratia scelera, subiungit his medicinam, iubens nos eius inhærere exemplo exprimereq; eius patientiam in tentationibus atq; afflictionibus, ac his omnibus tandem subdit, Tu verò perseuera in his, quæ didicisti, & quæ tibi credita sunt, sciens à quo didiceris, & quod à puero sacras literas noueris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem per fidem in Christum dominum nostrum, &c. Legat qui velit quæ in eo sequuntur capite & mox 4. consequente: Quæ omnium mirum in modum hoc illustrent negotium.

Dissidium in negotio religionis non esse nouum, & quanta schismata quantæq; dissensiones fuerint in ecclesia Christi ueteri.

CAP. II.

Christus catholicus
sæ ecclesie
sæ doctor.

CAETERUM dissensiones illæ in religionis negotio non nunc primum nostro seculo in ecclesia Christi sunt exortæ. Pertinet quidem vaticinium Domini & apostolorum ad postrema tempora nostra singulariter,

ter, interim verò applicari illud debet quibuslibet ecclesiæ Christi seculis, etiam proxime tempora Christi ac apostolorum consequentibus. Christus enim Dominus vniuersalis est pastor vniuersæ suæ ecclesiæ.

Et quidē in vetustissima illa ecclesia, quæ seculis aliquot antecessit Christi aduentum in carnem, fuerunt sanè grauissima certamina inter veros Dei seruos prophetas, & inter regum ministros Baalitas sacrificos. Habebant hi à suis partibus reges & principes, ac veros Dei prophetas truculentissime persequebantur, tanquam blasphemos, seductores & seditiosos nebulones. Extant horum certaminum clara in veteri Regum Israelis & Iudæorum historia: ex qua si quis tolleret ea quæ de huiusmodi grauissimis concertationibus scripta sunt, potiozem & meliorem partem tolleret.

Ac ante incarnationem Domini annis circiter 130. emergebant in populo Domini ordines quidam noui, factiones videlicet pharisæorum, Sadducæorū & Essenorū, & post hos nescio quæ plures aliæ: quos ignorauerat prius cum seculum ecclesiæ Dei. Dissidebat hoc inter se hominum genus dogmatibus, vestitu, moribus, & altercabantur inter sese & persequebantur mutuum. Quod copiosius videre licet Antiquit. lib. 13. cap. 8. item de bello Iudai

Certamina
ueteris ecclesiæ.

Dissidia in
religione
præcedētia
proximè
aduentum
Christi.

F V N D A M, F I R M I

co lib. 2. cap. 7. apud Iosephum. Erant hi populi Dei proceres atq; ductores doctoresq; precipui. Nec alios habuere infensiores hostes Christus dominus atq; eius discipuli quam illos ipsos, cum quibus & acerrime pugnarunt, neq; vnquam cum eis in concordiam coire potuerunt. Id quod historia euangelica & apostolica testatur abundè.

*Diffidia
reporibus
Christi.*

Ioan. 7. ad hunc modum legimus, Multi de turba cum audissent sermonem Domini, dicebant, Hic est vere propheta. Alij dicebant, hic est Christus. Quidam uerò dicebant, Nū è Galilæa ueniet Christus? &c. Dissensio itaq; orta est in turba propter eum. Sed & in Actis Apostolorum ita legimus, Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabant à Iudæis, quidam uerò ab apostolis.

Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 7. commemorat Iudæos obiecisse Christianis varias in Christianorum doctrina dissensiones, atq; inde collegisse Christianorum religionem falsam esse: cū ueritatis doctrina concors sit, non discors.

*Multe in
primitiua
ecclesia se-
clæ.*

Irenæus & Tertullianus scriptores ueteres, qui à temporibus Christi in ecclesia docuerunt circiter annum 200. enumerant plurimas hæreses sua iam ætate vigentes, eorū qui & ipsi volebant uideri Christiani, quales fuerunt

runt Cerinthus, Hebion, Menander, Saturninus, Basilides, Carpocrates, Valentinus, Cerdon, Martion, Appelles, & adhuc alij eius farinae complures. S. Augustinus de hæresibus ad Quoduultdeum enumerat hæreses 88. quæ sua ætate circiter annum Domini 400. irruerint in ecclesiam eamq; miserè vexauerint. Vnde claret dissidia & certamina grandia fuisse, non tantum inter Christianos, Iudæos & gentes siue paganos, sed & in ipsis ecclesiæ visceribus inter fratres.

Eusebius Cæsariensis episcopus lib. de vita Constantini 2. & 3. author est sub imperio Constantini, quando Christiana religio alioqui progressus per vniuersum orbem maximos faciebat, dissensiones per vrbes & ecclesias fuisse horribiles. Nam ipsos verbi duces & ecclesiarum pastores, non tantum mutuo sese prosequutos esse odio, sed & in concionibus sacris sese mutuum accusasse conspuisse & condemnasse. Vnde & dissensionis malum inuaserit ipsum quoq; populum, qui dissectus in factiones contrarias tantum non sese dilaniauerit. Paria inueniuntur in Socratis historia lib. 1. cap. 6. & in Sozomeni historia lib. 1. cap. 16.

Idem ille Socrates lib. 4. cap. 32. testatur Valentem Imperatorem Valentiniani fratrem

*Dissidium
in Ecclesia
Const. temp
poribus.*

*Valens Im
perat. ini
quus Chris
tianis pro
pter dissi
dia.*

F V N D A M, F I R M I

iniquissimum fuisse Christianis, hoc potissimum nomine, quod viderentur esse in re publica admodum turbulenti ac factiosi, Themistium verò philosophum virum moderatissimum & prudentissimum admonuisse Imperatorē, ne adeo moleste ferat Christianorū dissidia. Esse enim modicam ipsorum differentiam, si conferatur cum multitudine confusioneque Ethnicorum dogmatum vel opinionū, quæ non possint aliquot etiā centurijs terminari. Quisquis vero versatus est vel modice in historijs, nouit quàm graues in ecclesia inter ipsos etiam Episcopos obortæ sint controuersie. Quis enim ignorat certamen acerrimum Constantinopolitanorū & Romanorū episcoporum, de eminentia vel primatu, dum vterque primum in ecclesia locum occupare contendit? Quis nescit horrenda bella inter Pontifices Romanos & Imperatores Græcos gesta propter vsum imaginum Christi & Sanctorū in templis Christianorum? Alijs quidem illas è templis eijcientibus oppugnantibusque, alijs verò restituentibus atque defendentibus. Exorta est item altercatio turbulenta inter Pontificem Romanum & inter Episcopos, Germaniæ potissimum, & aliarum nationum, propter cōnubium sacerdotum: dum isti prohibitum vt rem illicitā cōtendunt: hi verò doctrinam

nam apostolicam pro sacerdotum coniugio adducunt & minimè prohibendū affirmant. Ex qua diuersitate apparet emerfisse aduersarias illas definitiones, quæ etiamnum leguntur in contrarijs Conciliorum & Canonum determinationibus, his quidem rem eandem approbantibus, illis verò reprobantibus.

Iam verò quis nesciat Romanæ ecclesiæ ^{Diffidia} _{Rō. eccles.} assecclas, qui se pro Christianis omnium præstantissimis & pro ipsa vera Dei ecclesia venditant, inter se habere Albertistas, Thomistas, Scotistas & nescio quæ alia diuersarū inter se factionum nomina, quæ & sua inter se habent odiosa certamina? Quot deniq; inter illos sunt diuersi ordines, nominibus, regulis, coloribus vel vestitu & multis alijs inter se differentijs, discrepantes? Inuenit ista prouexitq; omnia humana curiositas legum diuinarum oblita & imperita. Dissident autem inter se homines isti, dum alius alijs se præfert & sua dogmata suasq; obseruationes præstantiores esse arbitratur, inde inter eos similtates, odia atq; conuitia. Indignissimè autem ferrent hi omnes, si quis eos propter discrimina & dissidia illa sua, excludere vellet vel ex ecclesia vel à nomine Christiano.

Nulla consequuntione iusta colligi doctrinã

B

FUNDAM. FIRMI

*eorum qui credunt Christi euangelio, du-
biam esse aut falsam, eò quod inter ipsos
dissensiones reperiuntur. CAP. III.*

Antilogie.

Proinde inanem nauant operam, qui no-
stra ætate prolixos edunt libros & tabu-
las antilogiarum analyticas componunt atque
orbi obtrudunt, quibus commonstrant euan-
gelicos inter se dissidere ministros, & quidem
in dogmatibus atque ritibus. Vnde mox ad
hunc modum concludunt, Deus est Deus pa-
cis, & non confusionis aut dissensionis. Euan-
gelici autem in sua fide inter se dissentiunt
confuse, ergo fides ipsorum neque ex Deo
est, neque ecclesia ipsorum vera esse potest ec-
clesia, quæ falsam fidem habet. Etenim si es-
sent ex Deo, pacifici utique concordessetque
essent, sicuti Deus est Deus pacis & non con-
fusionis.

Distinguendum verò erat inter ea capita
quæ in doctrina & fide ad salutem sunt neces-
saria, & inter ea quæ minus sunt necessaria.
Constat autem in præcipuis fidei veræquæ do-
ctrinæ capitibus pulchre inter se omnibus ve-
re fidelibus congruere. Tametsi enim hæc
quoque nonnulli aliquando non probè intel-
ligant, & hic quoque dissideant à cæteris fide-
libus, tamen ad tempus duntaxat certum

ita

ita hærent, tandem verò redeuntes ad mentem saniozem conspirant sanctè cum Christi ecclesia. A qua si disiderent perpetuò, alieni sanè à vera fide meritò iudicarentur. Cæterum propter hæc imbecillitatem & dissidia temporaria dici nec potest nec debet, nullam prorsus in ecclesia esse còcordiã in fide. Quis enim facile dixerit regnum aut rempublicam aliquam, nulla coniunctam esse concordia, nullãue vti sanitate, quòd in ea reperiantur contentiosi aut etiam seditiosi & ægroti aliqui. Quapropter cum in ecclesia sunt dissidia, non de præcipuis quidem fidei capitibus ad salutem hominum pertinentibus: sed fortè de ritibus inæqualibus, aut de sensu vel interpretatione scripturarum varia, qua tamen & ipsa non oppugnatur sanus vel salutaris veræ fidei consensus, perinde non debet infamari, quasi nulla sit in ea pax atque concordia, ac si coniuges in œconomicis quibusdam rebus inter se grauiter dissentiant, ideò tamen coniugij vinculum non dissoluant. Dissentiant reuera & isti inter se, & tamen coniuncti manent in vinculo coniugali. Talis est omnino ratio concordiaæ atque discordiaæ in ecclesia.

An verò dicent isti & ecclesiam Christi primitiuam nullam coram Deo veram fuisse ecclesiam, nullam habuisse vel doctrinam vel fi-

FUNDAM. FIRMI

dem veram, quod ipsa inter sese non rarò dis-
senferit, ac ministri eius præcipui propter dog-
mata & ritus acerrima bella gesserint? Aut
quis dixerit apostolorum doctrinam ideò sibi
ipsi repugnare, quod Porphyrius Tyrius col-
legerat ex historia euangelica & doctrina apo-
stolica nescio quas antitheses, quibus infamè
reddere voluit doctrinam euangelicam, sicuti
suis antithesibus hodie quoque omnibus in-
gratam efficere cupiunt nostram doctrinam,
quam hodie ex doctrina euangelica & aposto-
lica tradimus?

Sunt & ve-
re fidelibus
sue contro-
versie.

Cæterum vt omnibus appareat liquido ec-
clesiam Christi dissidijs fuisse obnoxiam, non
tantum à fucatorum Christianorum hæreti-
corumq; cōtradictionibus, sed quod ipsi quoque
viri orthodoxi & veri Christiani ipsi inter se
infestis armis concurrerint, contrariasq; do-
ctrinas asseruerint, & nihilominus manserint
membra ecclesiæ Christi, quæ & ipsa perman-
serit vera ecclesia seruaritq; veram Christi fi-
dem, repetam quædam huius paulò altius &
tamen succinctius.

Petrus &
Paulus in-
ter se dissi-
dent.

Ipsi electi Dei apostoli, & vere fideles viri
in ecclesia Christi, controuersias inter se ha-
buere graues. Quis enim nesciat Paulum resis-
tisse beato Petro in faciem, in ecclesia Antio-
chena, atque reprehendisse ipsum. Narrat hoc
ipsum

ipse apostolus Paulus in 2. cap. ad Galat.

Iam verò apertius est quàm negari possit, Ingens primitiuz ececlie dñis exortam esse inter Paulum & Barnabam ex vna quidem parte, ex altera verò inter Pharisæos, qui nomen Christi receperant, grauisissima altercatione, non de asini, quod dici solet, vmbra, sed de primario religionis Christianæ articulo, per quid nobis obtingat iustitia? Ideo enim coijt Concilium Hierosolymis, ac declarauit, fide, non lege, iustificari credentes. Exant hæc copiose à Luca exposita in 15. capite Actorum apostolicorum.

Idem Lucas author est, Paulum & Barnabam par incomparabilium amicorum & fratrum, indissolubili amoris nexu compactum, per dissensionem tamen dissilisse, atque ita acriter irritatos efferbuisse, vt alter alterum reliquerit. Ita enim ait Lucas, Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus, Reuersi inuisamus iâ fratres nostros per omnes ciuitates per quas annunciauimus verbum Dei, cognitur quomodo res illorum habeant. Barnabas autem consuluit vt assumerent secum Iohannem, qui vocabatur Marcus. Paulus autem æquum non censebat eum secum assumere qui defecisset ab ipsis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuisset. Sic igitur sunt exacerbati vt alter ab altero abscederet.

FUNDAM. FIRMI

Diffidium
ecclesie
Corinth.

In ecclesia quoq; Corinthiorum nõ erat le-
ue schisma. Nam hic quidẽ dicebat, Ego sum
Pauli, ille verò, Ego sum Petri, tertius clama-
bat, Ego sum Apollo. Erant inter fideles &
alia nonnullæ diffensiones de rebus varijs, v-
ti videre est in priore apostoli epistola ad Co-
rinthios.

Ad Philipp. i. cap. ipse apostolus manifestè
testatur concionatores suo etiã seculo non fu-
isse concordēs in annunciando euangelio, &
nihilominus tamen, ait, Attamen quouis mo-
do siue in speciem, siue syncerè Christus an-
nũciatur, de hoc quoq; gaudeo atq; gaudebo.

Diffidium
in paschate
celebrãdo.

Grauis & diuturna contentio de paschate
exorta est inter sanctissimos doctores primi-
tiuæ ecclesie, ipsis mox dom. apostolis succe-
dentes, durauitq; per annos propè 200. Nam
Euseb. in eccles. historia affirmat dissidium
hoc demum per Nicenam synodum esse sub-
latum.

Diffidium
in Cõcilio
Niceno.

In eadem synodo Nicena erant varia dissi-
dia & acres contentiones inter doctores ecc-
lesie. Id quod Constantinus Imp. indigne se-
rebat. Non dicam modò quàm varia acerba-
que & multiplicia fuerint inter ipsos certami-
na in alijs consequentibus concilijs. Certè a-
deò excreuit hoc malum, vt bonis omnibus
per ecclesiam doluerit vehementissimè.

Acco

Accedit his omnibus quod præclari in ecclesia doctores inter sese commissi, pugnarunt, quilibet pro sua opinione, animo planè infensissimo. Quod ipsorummet libri & historiæ ecclesiarum testantur. Cornelius & Cyprianus beati martyres & episcopi, unà cum episcopis Aphricæ & Italiæ acriter contenderunt de rebaptisandis hæreticis, his quidem urgentibus rebaptisandos esse, illis maximè negantibus.

Cornelius
& Cyprianus.

Petrus Alexandrinus & Meletius Ægyptiacus unà cum suis sectatoribus ita sunt propter aduersas exacerbati sententias, ut dissilierint prorsus, singuliq; singulas constituerint ecclesias, & Meletius quidem suam ecclesiam nuncupavit Martyrum, Petrus verò suam appellavit catholicam. Contendebat Petrus lapsos in peccata, & eos qui propter tormenta negant fidem Christi, nunc autem poenitentes cuperent reconciliari ecclesiæ, in gratiam esse recipiendos: Meletio contra nolente quemquam istorum recipere, & iam etiam separante se ab ijs, qui lapsos recipiebant. Testatur de his Epiphanius in sua illa Panaria contra hæreses, fol. 346.

Petrus Alexand. & Meletius.

At idem ille Epiphanius Salamine Cypri episcopus, qui miraculis claruit, & maxima authoritate, etiam apud hostes fidei & hære-

Epiphan. & Chryso.

F V N D A M. F I R M I

ticos polluit, sicut testatur Hieronymus, in
 stinctu Theophili Alexandrini episcopi, dissi-
 dio inextricabili & implacabili cū eloquentis-
 simo Constantinopolitanorum episcopo Io-
 anne Chrysoftomo, commissus, in synodo qua-
 dam Cypria, libros Origenis damnauit, quos
 Chrysoftomus damnare noluit. Scribit hac
 de re Sozomenus lib. hist. 8. cap. 14. & 15. item
 Nicephorus Callistus in sua hist. eccles.

Cyrillus &
 Ioan. An-
 tiochenus.

Ita concurrerunt inter se cum suis sectato-
 ribus Cyrillus Alexandrinus & Ioannes An-
 tiochenus episcopi, qui tamē sibi pulchrè sunt
 reconciliati rursus, cum sententiam suam illu-
 strius explicasset Cyrillus.

Hieronym.
 & Ruffin.

Controuersias inter se habuerunt Hiero-
 nymus atque Augustinus, & Ruffinus atque
 Hieronymus. Nec desunt viri docti & boni,
 qui arbitrantur Hieronymum in ea conten-
 tione limites modestiæ transiisse.

Præterea contenderūt diu episcopi Aphri-
 cæ cum Romanis episcopis Sozimo, Boni-
 facio, & Celestino, propter prouocationem,
 quam appellationem vocāt, ecclesiarū Aphri-
 cæ, ad sedem Romanam. Noluit autem S.
 Augustinus cum Aphricæ episcopis eam pote-
 statem cedere Romanis pontificibus.

Quorum
 hæc omnia
 pertinent.

Possent huius generis multò plures eccle-
 siæ dissensiones commemorare. Quibus præ-
 clari

clari doctores ecclesiæ inter sese cõmissi, certarunt, nisi hæc exempla bonis sufficere existimarem. Quando verò hi omnes crediderunt in Christum, & præcipua religionis nostræ capita reciperent, interim verò suas haberent controuersias, propter quas mutuis etiã conuitijs sese conspurcarunt, nemo sanè colligebat, dissidere inter se præclara ecclesiæ lumina, eam ob rem eos neq; ecclesiam habere vllam neq; fidem aut doctrinam sanam: *Quare* itaq; in non impari causa hodie nõ pariter iudicatur? Tametsi enim nec eruditione nec sanctitate adductis pares simus doctorib. sumus tamẽ & ipsi Christiani, recipimus ipsa capita fidei prima, sumus & ipsi ecclesię Dei ministri, ac controuersię quæ inter nos sunt, ita agitantur vt vtrinq; velimus articulos fidei Christianæ permanere inuiolatos.

Quomodo se gerant & quid faciant simplices, dum contentiones in religione adhuc inter doctos uigēt, necdum possunt componi. CAPVT IIII.

QVæ autem commemorauì hætenus de antiquæ ecclesiæ controuersijs atque dissidijs, non in hoc cõmemorauì, vt dissidia defendam & per se bona esse existimem: sed in hunc finem potissimum hæc adduxi exempla, vt simplices rerumq; imperiti hinc

F V N D A M, F I R M I

*Orādū pro
concordia.*

capiant consolationem, nec dissidijs doctorū
nostri seculi virorum offendātur, aut verum
esse existimēt, quod nonnulli dicunt, nullam
ibi esse ecclesiam doctrinam & fidem ueram,
ubi dissensiones reperiuntur. Quin supplicēt
singuli sine intermissione Deo, petentes ut
quemadmodum ille immensa sua gratia, pro-
gressu temporis grauissimas ex ecclesia dissen-
siones sustulit & pacem ecclesiæ restituit, ita
nunc quoq; dissidia nostra componat & con-
cordiam ac pacem concedat. Potest ille despe-
ratis etiam rebus succurrere.

*Quomodo
se gerat sim-
plex in his-
ce dissidijs.*

Interim verò dum vigent illa in ecclesia
certamina, & docti inter sese & concionando
& scribendo belligerātur ac se mutuum dam-
nant, respiciat fidelis quilibet vnice & rectā
ad Christum dominum vnicum seruatorem
nostrum, contendatq; viribus suis omnibus,
vt per fidem veram Christum apprehendat
atque possideat & in corde suo retineat, auer-
tat verò oculos animi ab vniuersis illis con-
certationibus doctorum, nec sinat se à Chri-
sto per illas alienari. Et qui Christum prædicant,
vni omnia vitæ & salutis tribuunt, huic
vni innitendum, & hunc solum sequendum
esse docent, ijs demum auscultet & credat, &
quod verum esse didicit & credidit, seruet &
tueatur.

Domi-

Dominus noster in Euangelio secundum Matthæum interrogat discipulos suos & ait, *Quæ me dicunt esse homines? Et responderunt ipsi, quidam aiunt te esse Ioanem Baptistam, alij aiunt te esse Heliam, alij Ieremiam, aut alium quempiam ex prophetis. Vbi palam ceruimus illo etiam tempore, quo ipsemet dominus prædicabat euangelium, inter homines varias de Christo fuisse opiniones. Cæterum non vult dominus suos instar vulgi incertis dubijsq; opinionibus discindi & vacillare, sed certam suæ fidei edere confessionem. Dicit enim iterum suis discipulis, quem verò vos me esse dicitis? Et respondebat Simon Petrus ac dicebat, Tu es Christus ille viuentis Dei filius. Quæ sane vera & orthodoxa est fides, & veræ fidei sincera confessio, nempe vt corde credamus & ore cõfiteamur, Iesum Christum esse verum Deum & hominem, vnicum mundi saluatorem Messiam illum expectatum regem atq; pontificem: in quo omnes fideles habent omnem plenitudinem & vitam æternã.*

Hoc fundamentum collocat ipse dominus cui imponi debeat ecclesia, tutò consistere & seruari. Nam dicit Petro dominus, Et ego tibi dico, quod tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum (nimirum vniuersa potestas aduersaria

Firmũ fundamentum, cui tuto inniti potest fidelis.

F V N D A M. F I R M I

1. Cor. 5.

2. Petri 2.

In dissidio
multorum
est defectio
ne inhæ-
reat fidelis
Christo.

validissimaq; atq; adeò ipse satanas cum vni-
uerso regno inferorum) non præualebunt ad
uersus eã. Ita verò dominus semetipsum col-
locat fundamentum fidelium, cui tutò inni-
tantur & in quo certò salui fiant. Sicuti Pau-
lus attestatus est aliud fundamentum poni
non posse, quàm quod positum est, Christus
Iesus. Ædificatur super hoc fundamentum fi-
de, quando vera fide Christo innitimur. Ita ve-
rò fideles crescunt atq; exurgunt in domum
spiritualem, & fiunt ecclesia, coetus populi
Dei. Sic enim hoc negotium nobis exponit
beatus Petrus, & ait, Ad Christum acceden-
tes, qui est lapis viuus, ab hominibus quidem
reprobatus, apud Deum verò electus & pre-
ciosus, ipsi quoq; veluti lapides viui ædifice-
mini, domus spiritualis, sacerdotiũ sanctum,
ad offerendum spirituales hostias, acceptas
Deo per Iesum Christum. Porrò tale ædifici-
um perstabit super petra Christo firmũ, con-
tra ipsas quoq; inferorũ portas. Proinde Chri-
stus est firmum illud fundamentum, cui tutò
fidelis quilibet inniti potest, vtcunque docto-
rum ecclesiæ, alius quidem sic, alius verò ali-
ter sentit, & prædicat de Christo.

Idem ille dominus noster iterum collocat
semetipsum firmum omnium fidelium fun-
damentum.

damentum, apud Ioan. in cap. 6. docens se panem vitæ descendisse cælo, incarnatum esse, ac carnem sanguinemq; suū tradidisse in mortem, ad cibum potumq; vitæ æternæ, vt quisquis ed erit biberitq; ex ipso, id est Christum seruatorem & vitam suam vera fide fuerit amplexus, xicturus sit in sempiternum. At cum astantium non pauci sermonem domini non rectè intellexissent, sed arbitrarentur carnem & sanguinem Christi edendum potandumq; esse, tāquam quemuis alium cibum potumq; corporeum, ore corporeo percipiendum, offensi sunt hoc doctrinæ genere, quod i p s i s uidebatur & absurdum & barbarum, desece- runtq; ab ipso, nec amplius ipsum sunt secuti. Proinde dicebat dominus ad suos illos discipulos, Ergone & vos abire vultis? Respondit Petrus, Ad quem iremus domine? Tu habes verba vitæ æternæ: & nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius Dei uiui. Proponuntur nobis ea responsione insignia dogmata tria, Prius, Christum Iesum esse vnicum fundamentum & firmam petram vniuersæ ecclesiæ, id est, omnium fidelium. Posterius, rectam veramq; esse fidei orthodoxæ confessionem, quam hic nobis verba Petri commendant, & quam omnes fideles ad eundem modum confiteri iubentur. Postremum, in de-

F V N D A M. F I R M I

fectionibus scandalis atq; dissidijs, qui sibi cōsultum volunt, non spectare quid alij sentiānt, aut contendant, sed imitari simpliciter S. Petri exemplum, qui alijs deficientibus, ipse se Christo adiunxit, vtpote viuo Dei filio, & iccirco vitæ æternæ, vt, omnes fluctuantes in turbis huius seculi & ipsi sese ad hunc portum salutis conferant.

Act. 4.

Iam verò cum idem hic Petrus apostolus in Actis coram senatu Hierosolymitano verba faciēs, aperte testetur & dicat, Christus est lapis ille reprobatus à vobis ædificātibus, qui factus est caput anguli: nec est in alio quoquā salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo, quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos seruari, tenet vtiq; nunc quilibet fidelis, vtcunq; simplex & imperitus sibi alijs esse videatur, verum & firmum fundamentū, cui innitatur, nempe dominū nostrum Iesum Christum. Aut quo cum pudore audebit post hac quisquam conqueri ac dicere? Dissident inter se doctores populi, & hic quidem iubet me ita credere & facere, alius aliud præcipit ac suadet: hic ego cum simplex sim, quid potissimum sequar nescio. Quiuis enim perspicuè videt adeoque manibus iam tangit, quid credat, quid agat, quid sequatur. Credat in Christum qui solus est vita & plenitudo totius

tius mundi. Sequatur apostolos, qui, cum ad prædicationem Christi offenderentur & deficerent plurimi, isto tamen horum exemplo nihil sunt commoti, neq; dixerunt, nunc quid faciamus, nescimus, sed per fidem Christo sese coniunxerunt, Christo vt vnicæ petræ innixi sunt, & in confessione vnius Christi perseverarunt. Quid itaque aliud nunc quoque in tanta doctorum distractione faciat fidelis quiuis, quàm quod omnium est expeditissimum, turissimūq; credat in Christum, & salutis omnia quærat in Christo, nuspiam discat à Christo?

Atqui quærent nonnulli, cum contendentes vtrinq; se Christum habere & prædicare iactitent quibus notis ipsi deprehendere possint, vtra pars syncere vel insincere Christū annunciet. Ea verò res cognitu nō erit admodum difficilis. Nemo enim ita simplex est rerumq; imperitus, vt non animaduertat, solusne Christus & in hoc vno salutis omnia prædicetur, an Christo aliquid coniungatur, cui vel ex æquo attribuaturs salus, vel sine hoc Christus inefficax esse ad saluandum doceatur, adeoq; additamenta diligentius quàm Christus ipse inculcentur. A talibus autem doctrinis vt corruptissimis cauendum est omnino: Quod certum sit Deum patrem in Chri-

Quibus notis deprehendas qui syncere vel insincere doceant.

F V N D A M, F I R M I

sto absolutissime omnia salutis vitæq; don-
uisse, & per Christum & fidem in ipsum nos
absolui plenissime.

*Quod in solo Christo Iesu uniuersa sa-
lus plenissimè nobis sit exhibita, ideoq;
per Christum fideles ita perfici siue ab-
solui, ut nullis ad consequendam salutem
rebus alijs indigeant. CAP. V.*

*Ecclesia
habet in
Christo om-
nem pleni-
tudinem.*

Isaie 55.

Sed ne quid dubitationis apud vlllos reser-
deat, commonstrabo consequenter scri-
pturæ sanctæ testimonijs, Ecclesiam Christi
in Christo domino omnem habere plenitudi-
nem, ac per fidem in ipsum ita perfici vel ab-
solui, vt omnia vitæ & salutis non aliunde, ni-
si ex solo Christo expectet. Etenim Domi-
nus apud Isaia omnes ad se vocat, omnibusq;
plenam bonorum omnium saturitatem pro-
mittit, ac dicit, O vos omnes qui sititis, Veni-
te ad aquas, & hi quibus non est pecunia, veni-
nite, emite, & comedite. Parate cibum sine ar-
gento, & sine precio vinum & lac. Cur expen-
ditis pecuniam pro eo quod non est cibus, &
laboré vestrum pro eo quod non satiat? *Qui
potius audiendo audite me, auscultate & con-
medite bonum, & in pinguedine oblectet
anima vestra. Inclinate aurem vestram & ad
me venite, audite, & viuet anima vestra, &c.*
Intelligit autem propheta per cibú & potum
absol-

absolutissimam rerum cœlestium ueræq; salutis perfectionem, ad quam percipiendam, obedientia & fide, vehementissime hortatur. Illam enim sua sponte offert, quinimo graui-
ter eos increpat, qui aliunde illam petunt, diserte significans ipsos oleum, quod dici solet, & operam perdere. Cum salus non inueniatur nisi apud solum dominum. Verba ipsa prophetae adeo sunt illustria & plana ut nulla nota indigeant explicatione. Recitabimus tamen obiter domini & saluatoris nostri Iesu Christi verba, quibus ad illa prophetae respicere & ea veluti interpretari videtur, dum apud Ioan. in ca. 7. ita dicit, Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me sicut scriptura dicit, de eius ventre fluent aquæ viuæ. Et iterum, Quisquis biberit ex aqua hac (fontana & terrena) sitiet iterum: quisquis autem biberit de aqua quam ego dederò, fiet in æternam, sed aqua quam ego dederò, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Habent itaque omnes fideles plenissimam omnium bonorû in Christo perfectionem, ut eis nec alijs rebus opus sit, nec aliunde illâ petât. Hoc ipsum clarissimè & euidentissime docuerunt sancti Apostoli Christi Petrus & Paulus. Petrus in orationibus vel cõcionibus suis in Actis Apostolorum diligenter descriptis

FUNDAM. FIRMI

Paulus ad
Hebræos.

& in suis spiritu Christi redundantibus epistolis. S. Paulus scribit Hebræis, alte huic errori fœdissimo immerfis, quod Christi cognitio vel fides non absolueret aut iustificaret hominem, nisi & legis accederet obseruatio. Deo q̄; nihil opus esse vel lege vel legis ceremonijs, sacerdotio aut sacrificijs. Nam in Christo esse omnem plenitudinem, Christum legem satisfecisse per omnia, in Christo esse legis impletionem, Christum esse vnicum & sempiternum pontificem vel sacerdotem, Christum esse unicam & sempiternam hostiam quæ sola sanctificet & absoluat, In Christo finiri & abrogari vniuersas legis ceremonias. Proinde quisquis Christum possideat vera fide, esse iustificatum, & habere omnem plenitudinem, &c.

Idem Apostolus in 1. ad Coloss. cap. aperit dicit, Complacuit in Christo omnis habitaret plenitudo, & per eum reconciliatus, pacificatus per sanguinem crucis, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis. Exterum in 2. capit. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac cognitionis absconditi. Nam in eo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & estis in eo completi, qui est caput
omni

omnis principatus, &c. Obseruanda autem in his diuinissimis apostoli verbis moneo hæc duo capita, Primum quòd apostolus apertè testatur, Deo placuisse omnem in Christo habere plenitudinem. Vnde consequitur reputare Dei beneplacito adeoq; æterno & immutabili & inuolabili Dei consilio atque decreto quotquot plenitudinè illam alibi quàm in vno & solo Dei filio quærunt. Secundum, quod Apostolus perspicuè dicit Christum reconciliasse omnia, quæ in cælis & quæ in terra sunt: in ipso reconditos esse omnes thesauros sapientiæ & cognitionis, & in illo nos esse completos. Ea verò si vera & certa sunt, vt sanè, profecta ex apostolis per spiritum veritatis, falsa & incerta esse nequeunt, consequitur indubitanter ex his omnibus, quod qui sibi & salutis suæ optime vult consultum, eum vni Christo firmo & vnico fundamento inniti & ab hoc vno per veram fidem omnem petere plenitudinè. De quo etiam in sacrosancto euangelio legimus, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia, &c. Ioan. I.

Quicquid verò perfectæ salutis nobis in Christo à Deo patre exhibitæ, verbis profecti sunt & tradiderunt nobis apostoli, id totum expresserunt nobis sancti euangelistæ

*Euangelistæ
demonstrat
nobis in
Christo omni-
nem pleni-
tudinem.*

F V N D A M. F I R M I

re ipsa oculis ceu præsente contemplanda
per historiam subiecta. Proponunt enim nobis
Christum verum Deum & hominem
dominum vniuersorum, cum cæli tum ter-
ræ. Mandat hic elementis ipsis, aquæ & ven-
to, & obediunt ei. Mandat cum imperio sa-
næ, & contremiscit, vociferatur victus & ro-
tus substernitur domino potētissimo. Remit-
tit ille peccata, Mortuos resuscitat in vitam
Sanat omnes languores atq; morbos, etiâ fe-
dissimos incurabiles atque desperatos. Dic-
it vel verbum, & quicquid dixit voluitq; id fa-
ctum est. Omnium secreta atq; adeò ipsa he-
minum corda ei fuerunt exposita. Nouit e-
nim & potest omnia. Nec tantū benigne vult
sed & diuina virtute potest in re qualibet con-
sulere & succurrere miseris mortalibus. Ne-
vlla hic re impeditur. Proinde hunc vnicū
suum filium, vnicam & æternam salutem pro-
ponit nobis Deus pater, cœlitus, atque super
ipso in hæc verba testatur, *HIC est filius meus
dilectus, in quo placata est aīa mea, ipsum audite.*

Math. 3. 17
2. Pet. 1.

Cæterum non modò potens est dominus
noster Iesus Christus, sed etiam volens, id est
clemens & benignus. Ne quis enim diceret
Peccator sum miser & egenus, nō ausim pro-
dire in conspectum tantæ maiestatis, præoc-
pat ipse nos, & in euangelio omnes ad se vo-
cat

cans, clamat, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego vos reficiam. *Math. 11.* Quid quod ipse, sicut testatur historia euangelica, benignissime & quasi exertis vlnis exceptit omnis ætatis sexus conditionisq; homines. Non abhorruit ille ab vllis quantavis fœditate corporis & animi fœridis ac turpibus. Exceptit omnes, complexus est omnes, sanauit omnes, consolatus est omnes, atque adeo neminem à se dimisit tristem, & quem non adoperuerit beneficijs, *Qui* verò in ipsum crediderunt, ita sunt saturati & absolutè perfecti, vt post Christum nihil amplius desiderauerint, quæsierint aut postulauerint. Dixerat enim, *Qui* me ederit ac biberit, in æternum nõ esuriet aut sitiet. *Quod* sanè irrefragabile testimonium est, in solo Christo per fidem perfici plene credètes, ut post Christum alijs rebus ad salutè cõsequendâ planè nihil sit necessariũ.

*Prædicta illustrantur & confirmantur ad
huc plenius ex euangelio secundum Ioannem.* CAPVT VI.

AC euangelium Ioannis quod inter præcipuos & illustrissimos noui testamenti libros, ceu nobilis gemma inter preciosos lapillos lucens, habetur, vnice hoc agit, ut demonstret omnem in Christo esse plenitudinem, & quod credentes in ipsam plenissimè

Summa E-
uangelij se-
cundum Io-
annem.

F V N D A M. F I R M I

perficiatur, deniq; quod extra Christum nulla sit salus.

Cap. 7.

Christum enim Iesum affirmat esse sapientiam & sermonem vel verbum patris quod sit ab æterno in patre & apud patrē, & quod per verbum creata sint omnia quæcunque creata sunt, quocirca verbum quatenus filius Dei est creator sit & non creatura. Hunc Christū Dei filium affirmat esse & vitam & lucem quæ omnes illuminet quotquot in mundo illuminantur, & quod per ipsum omnes credentes efficiantur filij Dei, deniq; quod æternum illud Dei verbum, caro factum sit, id est, incarnatū, verus & perfectus homo, ex virgine natus sit, & habitavit inter nos vt verum hominem decuit. Hunc ipsum affirmat esse vnigenitum patris in sinu patris, plenum gratia & veritate, de cuius plenitudine omnes acceperimus, patriq; reconciliati & dilecti filij facti sumus. Esse enim hunc agnum illum, nimirum sempiternam hostiam expiatoriam, Dei, quæ tollat peccata mundi. Hunc baptizare igni & spiritu sancto. Hunc esse scalam per quam pateat ingressus in regnum Dei. Hunc esse vnicum illum seruatorem, per serpentem creum olim in lege præfiguratum. Quocirca qui exaltatum Dei filium in crucē vera fide aspiciat

Christus
agnus ille
Dei.

Cap. 8.

Christus
serpens ex-
altatus.

ei venenum à vetere quondam infusum serpente

penite, lethiferum non fore. Sic enim dilexiffe Deum hunc mundum, vt pro mundo dederit vnigenitum in mortem, vt quicumq; in ipsum credant, non pereant, sed habeant vitam æternam.

Addit his Ioannes, Iesum Christum esse vnicum ecclesiæ suæ sponsum, qui annunciet ei omnia cœlestia myſteria ad salutem necessaria, atq; adeo ea quæ ipse viderit apud patrem, & iccirco nec vana doceat nec quenquã fallat: tametsi interim infelix mundus institutioni eius verissimæ certissimæq; non credat, Patrem impense filium diligere, & omnia in manus eius tradidisse, negotiumque salutis æternæ sic instituisse, vt quicumque credit in filium hunc Dei, saluus fiat, qui non credit, pereat. iraque Dei æternum illi inhæreat.

Christus
ecclesiæ suæ
sponsus.

Porro testatur idem ille apostolus, Christum esse scatebram iugem vel fontem aquæ viuæ, illum esse verum & expectatum Messiam, qui suos omnia doceat: illum esse æqualis essentiae ac potestatis cum patre, cui cooperetur & cum quo gubernet & conseruet omnia: illum esse panem vitæ è cœlo descendentem ut omnis qui edit ex hoc pane nunquam moriatur sed habeat vitam æternam. Talem verò cibum ne ipsum quidem Mosen dare nec quenquã

Cap. 4.

Christus
fons.

Cap. 9.

Cap. 6.

FUNDAM. FIRMI

Christus
panis uitæ.

vel angelorum vel mortalium. Christum quoque ut solus est vita, ita eundem sua sponte & liberalissimè omnibus fidelibus vitam hanc suam offerre, omnesq; hortari ad eam capendam.

Cap. 8.
Christus
lux mundi.

Iterum verò testatur Ioannes Christum esse se lucem mundi, quem qui sequantur non ambulent in tenebris, sed habeant lumen uitæ. Certissimum est enim dominum nostrum Iesum Christum omnes illuminare credentes spiritu suo ac verbo, abstergereq; omnes cordis tenebras à cacodæmone & à mundo & à nostra carne offusas.

Cap. 10.
Christus
pastor bonus.

Rursus testatur Ioannes Christum esse bonum illum pastorem, qui vitam suam impèdat pro salute ouium, quas interrim & eximie diligit & fideliter pascit & accuratè custodiat, ita ut eas nemo ex eius manibus rapere possit, neq; quicquam rerum ad salutem necessariorum eis desit. Oves porrò diligere vicissim pastorem hunc suum, nouisse

Christus
ostium.

vocem eius, & audire solam, alienorum non audire. Christum hunc unicum esse ostium per quod pateat ingressus in ouile, in ipsam inquam ecclesiam & vitam æternam. Eos quoque qui non ingrediantur per unicum illam ianuam, sed aliunde tentent irumpere, & per alias rationes sibi salutem parare, esse fures & latrones. Tales enim à Christo abalienare eorum suffurari

suffurari suam gloriam, (qua glorificatur ab his qui credunt ipsum solum esse vitam, & in alio non esse vllam salutem) & suas ipsorum animas trucidare : quod extra Christum non fit vera vita salusq̄.

Quid quod ipse dominus in euangelio Ioannis dicit, Ego sum resurrectio & vita : qui credit in me viuet, tametsi moriatur, & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Et iterum, Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad patrem, nisi per me. Aperuit enim nobis dominus Iesus viam in vitam æternam, sed & dirigit & deducit nos in æternam quietem : sicut ipse iterum testatur & ait, A beo vobis paratum locum, nimirum habitationis, & redibo ad vos, & assumam vos ad me ipsum, vt ibi vos sitis, vbi ego sum.

Cap. 11.
Christus
resurrectio.

Cap. 14.
Christus
uia, veritas
& vita.

Denuò autem testificatur Ioannes & dicit, Christum veram esse vitem, nos verò palmites, per fidem insertos in vitem Christum: inde nos attrahere fructificandi vim succumq̄ & proferre varij generis bona opera. Dominum enim promississe perpetuam in suis fidelibus operationē. Tametsi enim discedat corpore suo & corporali præsentia amplius in mundo vel in terris non sit futurus, ipsum tamen non deserturum nos tanquam pupillos, sed missurum & inserturum cordibus nostris

Cap. 15.
Christus vi-
tis vera.

Cap. 16.

F V N D A M. F I R M I

Cap. 17.

suum paraclctum sanctum spiritum, qui con-
soletur, roboret, doceat, & in omnē veritatem
ducat. Præterea promississe Dominum, patrem
nobis clementer largiturum quæcunque in
nomine Christi postulauerimus. Quinimo
ipsum filium pro nobis patrem alloquutum di-
xisse, Non pro apostolis rogo tantum, sed
pro omnibus qui credituri sunt per eorum sen-
tentiæ monem in me. Pater, quos dedisti mihi volo
vt vbi sum ego & illi sint mecum & videant
gloriam meam, &c.

Non arbitror à quoquam mortalium cla-
riora, firmiora, euidentioraq; proferri, aut e-
tiam requiri posse testimonia, de eo quod in
solo Christo Dei & hominis filio data sit nobis
omnis plenitudo, & quod per solum Chri-
stum vel in solo eius nomine fideles plenissi-
mè iustificentur & perficiantur. Quæ si quis
inuertere aut floccifacere præsumpserit, non
video quid cum tali agas quàm vt iubeas mi-
serum esse libenter.

*Christum Iesum ita uelle per fidem recipi
à nobis, ut contenti eius solius salute, utpo-
te qui unus omnibus ad salutem sufficit cre-
dentibus, nihil ipsi adiungamus penitus.*

C A P. VII.

Constitetur
multi ore
Christum
factis negat

Quotquot verò audiunt aut legunt
quæ hætenus commemorauimus

de Christo Iesu vnica totius orbis salute plenissima, excipiunt sanè vocibus gratulantibus, ac dicunt, ista se credere firmiter, & ita se credidisse semper, nec arbitrari quenquam esse fidelium, qui illa non agnoscat & fateatur.

Cæterum si quis interim non tantum audiatur, quid loquantur hi homines, sed obseruet etiam quid faciant, deprehendet mox eos palam abnegare factis, quæ confessi fuerant verbis. Verbis quidem confitentur, manifestè se vni Christo plenam attribuere salutem, factis autem declarant se salutem non in vno soloq; quærere Christo, sed magis in suis operibus, atque meritis, in meritis item suffragijs vel intercessione cultuq; diuorum, sed & in multiplicibus traditionibus, decretis, ordinationibus & ritibus ecclesiæ Romanæ, quorum nullus est modus, finis nullus.

Error autem hic turpissimus in his potissimum versatur. Principio enim ingenium & vis veræ fidei, non ita vt decebat obseruatur ab omnibus. Etenim vbicunq; est fides vera atq; sincera in Christum, ibi fidelis animus nihil salutis quærit extra Christum, quinimo in Christo & per Christum ita est exatiatus, vt post Christum plane nihil desideret. Proinde si quis salutem adhuc quærit in creaturis, in operibus in decretis & ritibus hominum, il

Erroris
fontes.

FUNDAM. FIRMI

Iam sanè in Christo neque vnquam sensit, neque assequutus est, nunquam denique satiatu-
 tus est. Si enim persensisset ac satiatus esset
 certe tranquillo animo exultaret in solo Chri-
 sto, nec posset alicubi quicquam quærere sa-
 lutis, quam plenè percepisset possideret quæ
 in Christo. Manifestum est itaque istos vera
 de adhuc destitui. Pro qua supplicandum
 est Domino, vt per ipsam omne salutis no-
 stræ præsidium, in solo Dei filio collocemus
 sincere absque vlla mixtura.

Rom. 11.

3. Reg. 18.

Deinde non obseruatur à plerisque veram
 Dei per Christum inuocationem & cultum
 minime ferre creaturarum inuocationem &
 cultum: quemadmodum Paulus negat gra-
 tiam posse consistere cum opere. Quod si per
 gratiam, inquit, saluamur, iam non per opera.
 Nam magnus ille propheta Dei Helias obie-
 cians seueriter populum Israelis, qui vnà
 Deo & Baali inseruire voluit & sacrificare,
 ait, Quousq; claudicatis vtroque pede? (non
 diceremus, Quousque portabitis vtroq;
 mero?) Si dominus est Deus, sequimini illum.
 Si Baal est Deus, sequimini ipsum. Id quod
 rinde sonat, ac si dixisset, Nō vult Deus quem
 quam, quisquis is sit, vnà secum coli, sed solus
 vult adorari, solus inuocari solusq; coli ab ho-
 minibus. Deserite ergo & conspuite Baal. Sa-
 tis est

tis est vobis Deus noster.

Interrogat S. Augustinus de Consensu e-
 uangel. lib. I. cap. 18. Qui factum sit, quod cum
 Romani cultum omnium deorum ab omni-
 bus gentibus acceperint, nunquam tamen le-
 gatur cultum Dei Hebræorum vel Iudæorū
 recepisse: ac respondet, Romanos intellexisse,
 velex Socratis sententia, quemlibet Deum
 eo modo esse colendum, quem ipse præscri-
 psit aut exegit. Nisi enim hoc fiat, hominem
 non Deum colere, sed quemlibet id magis co-
 lere, quod ipse sibi finxit. Voluisse autē Deum
 Israelis se solum coli, noluisse vt quisquam
 cum ipso coleretur, præterea noluisse eum a-
 lia ratione, & alio modo coli, quam ipse popu-
 lo suo præscriperat, Hoc ipsum cum etiam
 scirent Romani, intelligerentque omnes sibi
 Deos deserendos esse, quo rite solum Deum
 Israelis colerent, noluisse Deorum suorum sa-
 cra abijcere, & solum Deum Israelis venera-
 ri, eaque de causa nunquam quicquam cultus
 Dei veri recepisse. Atque vtinam hodie quo-
 que plures euangelium non alia magis causa
 repudiarent quam quod cernunt Christum
 non ferre ea quæ homines ei obtrudunt, & eos
 qui vere recipiunt euangelium, à solo pende-
 re Christo, in ipsum solum respicere, & for-
 mam cultus Dei repetere ex euangelio, asper-

Deus solus
 uult coli li-
 ne cōsorte,
 secundum
 verbū suū.

FUNDAM. FIRMI

nari verò omnia quæ huius ex semetipfa
finxit humana sapientia.

Erroribus
circūagun-
tur qui non
à solo Chri-
sto pēdent.

Isaias cap. 8. in hunc modum concionatur
Si non dixerint iuxta verbum hoc (nimirum
iuxta verbum Dei) non erit eis lux matutina
Et oberrabunt in terra perplexi & famelici
Postquam autem esurierint, excandescunt
regi suo (patrono nimirum ac medio salutis
quod sibi delegerunt) maledicent. Et sursum
ac deorsum aspicient, sed ubique se ingeret
ligo tenebræ atque angustia. Certissimum enim
enim destitutum fide in Christum carere le-
mine & vita, tranquillitate denique animi
pace. Nam tametsi hic multo labore varijs
se salutis exerceat medijs, ne hac tamen ratio-
ne ad salutem animiq; tranquillitatem per-
git. Hæret enim miser etiamnum in caligine
ideoque remanet in ipso animi angustia, quæ
non tollitur, nisi quis Christum sola fide
vera amplectatur.

Omnibus
alijs relictis
solū appre-
hendere
Christum.

Proinde cum in solo Dei filio Iesu Christi
sit lux & vita, conscientiarum tranquillitas
duciaque & consolatio, vera denique salus
salutis plenitudo, cumq; Deus nolit Christi
suo coniungi quicquā, ex quo etiam salus
retur, consultissimè planè electi Christi ap-
stoli nihil penitus Christo coniunxerunt
doctrina salutis, sed omissis medijs ad salu-

para

parandam omnibus, solum Christum prædicarunt per euangelium. Notissima est enim illa præclara sancti apostoli Pauli sententia, Christus Iesus factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatioque; & redemptio, ut sicut scriptum est, Qui gloriatur in domino glorietur. Proinde cum venirem ad vos, non quicquam ad cognoscendum delegi inter vos nisi Iesum Christum eumque crucifixum. Et iterum, A me verò absit, gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, &c. Idem apostolus ea quæ aliquando ut præstantissima & meritoria, ut vocant, vitæ æternæ aestimavit, collata tandem cum Christo penitus contempsit, ac fassus est ea re se peccasse et salutem veram in solo Christo inueniri. Ad Philipp. enim, Sed quæ mihi erant lucra (inquit) ea duxi propter Christum damnum esse. Quinetiam certe duco omnia damnum esse propter eminentiam cognitionis Iesu Christi domini mei, propter quem omnia ista pro damnis duxi & duco pro excrementis, ut Christum lucrifaciam: & comparem in eo, nimirum qui non habeam meam iustitiam, nempe quæ est ex lege, sed eam quæ est per fidem Christi, id est iustitiam eam quæ est ex Deo per fidem. Quod si omnes qui Christi nomine gloriantur, Paulum apostolum imitantes, & ipsi spernerent omnia alia media,

1. Cor. 1, 2.

Galat. 6.

Philipp. 3.

ritus atq; decreta, ab hominibus inuenta, quæ
 etsi aliquando magni fecerint, nunc tam
 pro damno æstimarēt vt vno Christo vere
 plenè fruantur, vere profectò essent id quod
 videri volunt, Christiani, & pace fruere
 abundantiore. Nunc verò cùm hoc facere con-
 temnant, mirum sanè non est tot dissidia
 concertationes vigere in ecclesia.

An quod
 salus in solo
 Christo est,
 inanis sit o-
 ratio, prædi-
 catio, &c.

Sed obijcis, Si Christus vnus omnia fa-
 & illi plene perfecti sunt qui Christum
 possident, solusq; ille ad salutem sufficit, ergo
 ne ea quoque, quæ ipse Christus instituit
 vsurpauit inutilia ad salutem videbuntur.
 Ergo ne posthac nihil opus erit ecclesiæ ad
 nunciatione verbi Dei, cœtibus sacris, prædi-
 catione, administratione & vsu sacramentorum
 exercitioq; bonorum operum? Respondeo
 Quæ modò cōmemorata sunt inseruiūt prædi-
 cationi cultuiq; fidei, per quam in Christo
 perficiuntur credentes: at in ijs reuera non
 salus, sed per ea potius plantatur ac propaga-
 tur. Panis reuera confortat & in vita conser-
 uat hominem: ea verò quibus paratur panis
 non nisi improprie seruant hominem. His
 men ipsis maximopere opus est. Nisi eni-
 colatur tellus, seratur, colligatur frumentum
 trituretur, mola confringatur & pinsatur, panis
 nis nō habetur. Ita & prædicatione verbi
 &c.

& reliquis nunc commemoratis opus est in ecclesia. Itaq; manet Christus dominus noster panis ille vitæ, qui solus pascit & vitam dat mundo. Oportet autem prædicari Christum & plantari fidem in cordibus hominum, per euangelium & illuminationem sancti spiritus. Oportet precibus donum fidei illuminationemque sancti spiritus petere, aliaque nobis necessaria à Deo postulare, & pro acceptis beneficijs gratias agere. Oportet & sacramenta à Christo nobis instituta, religiose vsurpare in ecclesia. Sunt enim sacramenta symbola ac testimonia nostræ per Christum redemptionis, quibus totum salutis negotium in Christo perfectum, oculis fidei contemplandum exponitur. Sacramenta illa obsignationes vel sigilla quædam sunt nostræ salutis, quod per Christum abluti à peccatis, corpore & sanguine eius alamur ad vitam æternam. Admonent illa nos insuper officij nostri & per spiritum sanctum nos excitant ad innocentiam vitæ & ad gratitudinem Deo præstandam beneficentissimo. Nec ociosa aut sterilis est vera in Christum fides, sed actiuosa & fœcunda, proferens omnis generis, secundum euangelium Iesu Christi, bona opera. Inutilia itaque non sunt in ecclesia annunciatio verbi Dei, auscultatio, oratio, vsus sacramentorum & studium.

FUNDAM. FIRMI

bonorum operum : sed manet perpetuò tamè
Christus salus vnica & qui solus est perfectio
omnium fidelium, qui ad fidem per cōmemor
rata perueniūt media, fidem què in Christum
per quem perficiuntur & alunt & exercent, se
liq; semper Christo omnem gloriam tribuūt

Ex quibus omnibus illud iam planissimè
intelligitur, in controuersijs ecclesiasticis &
in certaminibus propter res religionis susce
ptis, non posse simpliciores in aliud tutius
confugere asylum, quàm ad Christum Iesum
Hic enim est manebitque æternum lux, vita
consolatio & requies animarum nostrarum
Cui gloria.

*Omnes controuersias in Christo ex do
ctrina eius definiri feliciterq; componi ut
quiuis norit quid semiat de scriptura san
cta, de unitate et trinitate Dei CAP. VIII.*

In omni-
bus religio
nis dissi-
dijs inueni-
ri certam
in Christo
determina-
tionem.

Consequentur verò exemplis aliquot
clare & euidenter monstrabo, eos
qui soli innituntur firmo fundamentum
Christo, eius doctrinam duntaxat audiunt, &
post Christum nihil ad salutem aliud deside-
rant, in ipso & doctrina eius habere omnium
controuersiarum exactissimum iudicium pla-
nissimamq; determinationem, vt nemo post
hac iure queri possit ignorare se in tanta do-
ctorum concertatione, quid credat & de religio-
ne

gione sentiat. Non autem omnes ordine re-
 censebo controuersias, quod immensi propè
 esset laboris, sed aliquas modò commemora-
 bo, vt ex ijs quilibet intelligat, ad eundem mo-
 dum reliquarum etiam controuersiarum de-
 finitionem perspicuam in Christo & doctri-
 na eius nobis exhiberi.

Et quidem contenditur hodie acriter de De scripturis
 ra canonis
 ca. scriptura canonica, an legi ea possit & debeat
 ab hominibus laicis? an omnia ea quæ perti-
 nent ad fidem docendam, & ad omnia quæ
 sunt ad salutem necessaria tradenda, plenè &
 clarè contineant atque doceant? Hoc quidem
 affirmant alij, negant alij, existimantes opus
 esse præterea traditionibus & determinatio-
 nibus ecclesiæ: & vulgo lectionem librorum
 canonicorum adeò non prodesse, vt ex ea po-
 tius hautiant imprudentes opiniones prauas.
 Cæterum Christus hortatur vniuersum suū
 populum ad lectionem sanctarum scriptura-
 rum apud Ioã. in cap. 5. Et ciues Berrhœenses AA. 17.
 in Actis apostolicis scrutantur domi priua-
 tim scripturas, ac dispiciunt num in scriptu-
 ris ea quæ Paulus palàm docuerat continean-
 tur. Ita cum diues epulo in tormentis tartari Luc. 16.
 dimissionem peteret, donec fratres suos admo-
 neret, diligenter cauerent ne & ipsi tãtis man-
 ciparentur tormentis, audit protinus, Habent

FVNDAM. FIRMI

legem & prophetas, &c. S. Paulus de hac eadem scriptura in 2. ad Timoth. cap. 3. manifestissimè testatur: posse eam nos erudire ad salutem per fidem in Christum Iesum, vt integer sit Dei homo, ad omne bonum opus apparatus. Si quis autem his simplicissimis planè nondum expeditus nec plenè institutus ac sciatatus, mauult adhuc scrutari curiosius ampliora, & de his altercari pertinacius, is sanè queritur iniquissimè negotium religionis esse perplexum & contentionibus diuulsum. Ipse enim nodum in scirpo quærit, & sua sponte lentem mouet, qua facile carere posset.

De Traditionibus.

Marc. 7.

De traditionibus autem seniorum aut patrum, & constitutionibus humanis, quas veteres bo Dei adiunxerunt & obtruserunt ecclesiæ, dixit in euangelio secundum Marcum dominus, Rectè dixit de vobis hypocritis Isaias, Populus hic honorat me labijs suis, cor autè eorum procul abest à me. Frustra verò me colunt, docentes doctrinas, quæ sunt mandata hominum. Nam omisso mandato Dei, tenent traditionem hominum, &c. Cum autem hanc domini doctrinam pharisæi iniquissimo ferrent animo, atque hoc domino indicaretur à discipulis, respondit dominus, Omittite illos. Sunt enim cæci & duces cæcorum. Si quis autem his simplicissimis planè, nondum expeditus

tus nec plene institutus ac satiatus, &c. vt supra.

Multi inquirunt, disputant & altercantur ^{Quis & qualis deus} de Deo, quis & qualis, & quid de ipso sentiendum, & credendum sit. Hi omnia Dei mysteria perscrutari (quod tamen nemo præsumeret mortalium) conantur, & sua lance singula exactissimè expendere. Cæterùm mysterium hoc in Christo domino, quantum nobis satis est, aperitur. Etenim Deus summum hoc mysterium quàm simplicissimè & significantissimè pro captu humano, quo esset intellectu facillimū exponit, dum filium suū vnigenitum incarnari voluit, nimirum, vt scire desiderâtes quis & qualis sit Deus & quid de ipso sentiendum sit & credendum, denique quid de ipso sperandum, animi oculos rectâ in solum Christum Dei filium intenderemus diligenterque obseruarem, quæ ab ipso audimus, & in ipso cernimus atque inuenimus. Inuenimus autem in eo summam sapientiam, potentiam omnium maximam, omnemq; perfectionem omnium bonorum, gratiarum atq; donorum, adde & omniū exactissimâ benignitatem cû bonitate immensa, erga miserum genus mortalium. Scit ille vniuersa; potest omnia. Nec impeditur ille vlla locorum distantia, siquidè iuuare vult. Vult autem iuuare, imò omnia ea

FUNDAM. FIRMI

benigne vult, quæ homini sunt vtilia & ad salutem eius necessaria. Quisquis aut hæc intelligit, & ista in Iesu Christo vnico Dei filio cernit, quid aliud ille de Deo sentiendum colligit, quàm Deum esse æternum, immensum, omniscientem & omnipotens bonum, perfectissimum & inexhaustum thesaurum bonorum omnium tam temporariorum quàm æternorum, quæ ille sua sponte & liberaliter donat atq; profundit in gentes mortalium, & quidem eo modo eaq; mensurat quæ ipsi placuerit & nobis necessaria visa fuerit: quando ille nos homines tanquam benignus parens charos diligit liberos.

Ioan. 14.

Hanc ob rem quando Philippus in euangelio secundum Ioan. ad Dominum diceret, Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Excepit hoc Dominus & respondit: Tanto tempore vobiscum sum & non cognouisti me? Philippus qui vidit me vidit patrem, & quomodo dicitis tunc ostende nobis patrem? Hoc aut dixit Dominus non quod sentiret patrem & filium indistinctum esse personas, aut patrem etiam esse incarnatum, sed quod ostendere vellet homines in Christo intelligere quis & qualis sit Deus, quodq; patris & filij essentia & diuinitas eadem vel æqualis sit essentia & diuinitas, & quod pater per filium operetur opera ex quibus colligamus æqualitatem ipsorum, cognoscamusq;

quæ debet & possunt de Deo cognosci. Vnde ipse mox apud Ioã. subiungit, Pater qui in me manet ipse facit opera. Credite mihi quod ego in patre sim, & pater in me. Alio qui propter ipsa facta credite mihi, &c. Si quis autem de his simplicissimis planè, &c. vt supra.

Et dum nonnulli hic altercari incipiunt de ipsa adoranda trinitate, ac dicunt non posse demonstrari verbo Dei tres esse in trinitate personas distinctas. Quod si verò tres sint distinctæ personæ, vt nulla ex his id sit quod est altera, necessario consequi tres quoque esse deos distinctos, dirimunt hanc pugnam & totum hoc negotium illustant ipsemet pater & filius. Dum enim Christus in Iordane baptizatus ascenderet ex baptismo, superne cœli aperti sunt, & quàm significantissimè explicatum est nobis mysterium hoc, ostensæque sunt personæ distinctæ, in vna indiuisa diuina essentia. Pater enim de cœlo super filio suo Iesu Christo testificatur & ait, Hic est filius meus dilectus. Vbi sanè quàm apertissimè cernimus distinctas personas duas. Ad hæc descendit etiam spiritus sanctus super Dominum in specie columbæ. Ergo dum Dominus noster postea discipulos baptizare iuberet, dixit, Baptizantes eos, in nomen patris & filij & spiritus sancti. Atqui dixit ad

De sanctæ trinitate & unitate Dei.

Math. 3.

Math. 28.

FUNDAM. FIRMI

2. Cor. 2. Corinth. apostolus, Non estis baptizati in vltimos homines, in nomine Petri aut Pauli, &c. Præterea declarat ipse Dominus doctrinam illam suam de trinitate, ostendens quod idem non sint tres dij, sed vnus tantum Deus. Repetit enim apud Marcum in 12. ex lege præcipuum Dei mandatum, & ait, Audi Israel Dominus Deus tuus Deus vnus est. Et iterum Ioã. 17. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Congruit cum his & doctrina apostolica, dicente Paulo, Etiam si sint qui dicantur dij & in cælo & in terra (sicut sunt dij multi & domini multi, nobis tamen vnus est Deus pater ille, à quo omnia & nos in ipso, & vnus est Dominus Iesus Christus, per quem omnia & nos per ipsum. 1. Corinth. 8. Si quis autem his simplicissimis plane, &c. vt supra.

De vera diuinitate filij Dei.

Ioan. 8.

Iam quod quidam in dubium vocant veram Christi diuinitatē, quasi pater ei nomen dumtaxat non essentiam communicauerit, itaque pater minor sit, qui aliquid modo diuinitatis ei impartitus sit, impia hæc sua opinione manifestè sese Iudæis & Turcis coniungunt. At validissimè reuincuntur ab ipsis Christi apostolis, & ipsomet Domino Iesu, qui apud Ioannem palam dicit, Amen amē dico vobis antequam Abraham esset, ego sum. Dixit idem ad di-

ad discipulos suos, Creditis in Deum, & in me
 credite. Ioannes quoque ait, In principio erat
 verbum, & verbū erat apud Deum, & Deus
 erat verbum. Et iterum, Scimus quod filius
 Dei venit, hic est Deus verus & vita æterna.
 ita testatur S. Paulus ad Rom. 9. Christus est
 ex patribus secundum carnem, qui est Deus
 super omnia benedictus in secula. In quo testi-
 monio diserte exprimitur utraque in Christo
 natura tam humana quàm diuina: Sicut & i-
 pse Dominus colligit ex Psal. Davidis 110. a-
 pud Matthæum in cap. 22. Si quis autem his
 simplicissimis planè, &c. ut suprà,

Ioan. 14.

Ioan. 1.
1. Ioan. 5.

De vera
Christi hu-
manitate.

Sed & de humana Christi natura altercan-
 tur nonnulli contendentes filium Dei non
 passibile & infirmitatibus obnoxium corpus,
 sed impassibile & ab omni infirmitate alienū
 corpus suscepisse: item à morte & clarifica-
 tione deificatum & veluti in spiritum con-
 uersum, humanitatis naturam deposuisse.
 Atqui testatur contra fœdissimum hunc er-
 rorem sacrosanctum euangelium & dicit, Ver-
 bum caro factum est, & conceptum quidem
 in vtero intemeratæ virginis, & ex eadem, ut
 matre verissima, prognatum. Est enim semen
 Abrahæ & Davidis. Similis per omnia factus
 fratrib. suis, excepto peccato. Ideo q̄; ipsemet
 dixit in euangelio, Tristis est anima mea usq̄;

Ioan. 1.

Luce 2.

Hebr. 2.

Matth. 26.

F V N D A M. F I R M I

ad mortē. Proinde attestatur euangeliū quod
verè mortuus sit in cruce, tertia autē die resur-
rexerit ex mortuis, retinueritq; verū suū cor-
pus, qd̄ neq; defecatū sit neq; cōuersum in spi-
ritū: ideoq; semetipsum exhibuerit cōtractū
dum suis discipulis, ascenderit quoq; visibiliter
corpore in cœlū, inspicientibus hoc discipulis
suis, cōsederitq; in dextera patris, verus Deus
& verus homo, vnus Christus, manens in di-
uisibus distinctis naturis & in vna inseparabili
persona. Si quis autem, &c. vt suprā.

*Quomodo controuersie de adorando inuo-
cando & colendo uno Deo, de imaginibus
& sanctorum reliquijs, de oratione & in-
tercessione, in Christo & per doctrinam
eius definiantur & commo de dirimantur.*

C A P V T I X.

De adoran-
do.

Matth. 4.

Ioan. 4.

DE adoratione Christus dominus ade-
perspicuè ecclesiam suam instituit, &
nemo de ea vllā nisi summa cū iniuria contra
tionē instituat. Cum enim adorari peteret sa-
tā à domino, respōdit hic, Abi satana. Scriptum
est enim, Dominū Deū tuū adorabis & illi
li seruiēs. Et iterū dicit in euangel. dominus
Veri adoratores adorant patrē in spiritu & veritate.
Nam & pater tales requirit qui ipsum
adorent. Nam Deus est spiritus, & eos qui
dorant

dōrant eum, spiritu & veritate ipsum adora-
re oportet. Quotquot autē Deū ad hūc modū
adorant, non possunt sanè aliū adorare quàm
Deū: nec disputant an crux Christi, an deipa-
ra virgo, an angeli & diui sint adorandi, cū cer-
tò sciāt adorationē nemini cōpetere nisi Deo
soli: præterea ipsos diuos repudiare à se ado-
rationē nolleq; adorari ab hominibus. Cecidit
quondā ad angeli pedes S. Ioānes, adoraturus
angelū, non vt Deum, aut p̄ Deo, sed vnā cū
Deo & tanquā eximiū multoq; se præstantio-
rē Dei seruū. Sed angelus increpuit ipsum, ac
dixit, Vide ne hoc feceris. Cōseruus tuus sum
& fratrum tuorum. Deum adora. Apoc. 14. 19.

22. Si quis autē his simplicissimis, & c. ut suprā.

Ad eūdē modū dominus noster Iesus Chri-
stus suos q̄ expeditissime instituit qd̄ sentiāt
de inuocatione & intercessione. Dū enim in
carne versaretur nobiscū in terra, non legitur
vnquā inuocasse quenq; nisi solū Deū patrē,
neq; alium inuocandū docuisse. Extat diserta
hæc Dei lex in hæc verba pronunciata, Inuo-
ca me in die tribulationis, & eruam te, & sic
honorabis me. Psalm 50. Proinde cum domi-
nus noster nos doceret in euangelio orare, di-
xit, Cum orare volueritis, dicite Pater nos-
ter qui es in cœlis, & cæt. Non potest illa
oratio vlli creaturæ, neque in cœlo neque

De inuocā-
do orādo et
intercesso-
re.

Matth. 6.

F V N D A M. F I R M I

in terra, accommodari aut communicari. Honoratur præterea fideles vt sine intermissione orarent: & alius pro alio, dum hic viuitur, oraret. Pollicetur quoque se exauditurum orantes: id quod apud Lucam extat in capite II. & 18. Hæc qui à Christo domino didicerunt, disputare desinunt, An orandum sit? An accepta & gratia sit hominis oratio Deo? An proficit etiam hominibus? An preces etiam diuis offerendæ sint, et an inuocandi diui? Intelligunt enim preces soli Deo esse offerendas, & verissimæ & perfectissimæ esse, quæ dominus docuit de inuocatione. Si qui verò nihilominus disputare & contendere cupiunt, insaniant licet cum ratione libenter, quando quidem sanis sermonibus Iesu Christi non acquiescunt.

Solus Christus intercessor apud patrem.

Matth. II.
Ioan. I. 6.

Porrò occlamantibus, Cum peccatores stamus, vetat nos religio illotis pedibus irrumperere in conspectum maiestatis Dei, iubet quæ modestia patronum vel intercessorem ac aduocatum deligere, qui negotium nostrum Deo commendet. His inquam semetipsum statuit mediatorem intercessorem & aduocatum Dominus, & ait, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Item Amen amen dico vobis quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. *Quam obrem*

obrem & Ioannes apostolus nos eadem docuit & dixit, Filioli, si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed pro peccatis totius mundi. Quis hinc non intelligat & colligat nos apud patrem habere mediatorem & intercessorem? Quid verò requiras in Christo domino? Si autem nihil requiris, & agnoscis instructissimum esse ad hoc officium, cur non solius intercessione omnium perfectissima contentus, ipso solo intercessore apud patrem vteris? Aut quem tu putas patri magis acceptum gratumque esse, quam hunc eius vnigenitū filium? Si quis autem se his absolutissimis doceri non sustinet, sed pergit etiam alia quærere, quærat ibi licet vbi profecto nihil inueniat. Orandus erat pro hoc dominus, vt miser planè Christum quoque agnoscat & in ipso requiem inueniat.

1. Ioan. 2.

Cum autem dominus noster Iesus Christus in templo suo ferre noluit mensas numulariorum & cathedras venditium columbas, sed his euersis, euentes præterea & vendentes flagello ex templo eiecit atque proturbauit, ac dixit, Auferte illa hinc, & ne feceritis domum patris mei domum mercatus: cui obsecro verisimile videatur quòd idola patien-

De imaginum usu in templo.

Ioan. 2. & Matth. 21.

FUNDAM. FIRMI

ter tulisset, si prostare cōperisset in tēplo: Ex-
 turbasset & illa proculdubio ex templo atque
 xisset, Auferte illa hinc, & ne feceritis domū
 patris meæ domū idolorū. Ipse enim palām
 statur, se non venisse ad soluendū legē & pro-
 phetas, sed ad implendū. Quis autē nesciat & legem
 gem & prophetas districtè prohibere idola
 hoc est, ne vel Deus ipse vel vlla creatura vlla
 exprimatur imagine atq; colatur ab hominibus?
 Quin potius vbi illa prostant, tollere iubet.
 Quod dicitur retinendas esse imagines vbi
 imperitos doceant & rerum diuinarum adtribu-
 neant, ineptissime dicitur, quod dominus eccle-
 lesiæ suæ dederit verbum sacramenta & alia
 quibus populum suum erudit, & quidem legem
 gē euidentius quàm vllis fieri possit picturis.
 Negat apostolus conuenire inter se templo
 Dei & idolis, 2. Cor. 6.

Matth 5.

Exod. 20.
 Deut. 4.
 Isaia 40.
 & 44.

De Reliquijs.

Nihil porrò reliquit nobis Dominus noster
 Iesus Christus vel de suo ipsius corpore, vel
 tantillū rerum corporearum, quod reliquiarum
 loco extolleremus nedū veneraremur.
 Neq; harum rerum quicquā commendari
 nobis sancti Christi apostoli, qui tamen omnia
 nobis tradiderunt, quæ ad salutem nostram
 & absolutum Dei cultum pertinere vidētur.
 Spiritus Dei, verbum veritatis, oratio fidelium
 sancta quoq; Christi sacramenta, opera charitatis

tis & innocentiz, patientia in cruce, ac perseverans spes, reuera sunt sacrosanctæ reliquæ Christi. Et qui ita sentit, non ideò vilipendit sanctos Dei in cœlis cum Christo agentes, quod ossa vel reliquias eorū non exponit et veneratur. Nō enim hoc ipsi fieri voluerūt. Fides potius eorū & virtutes varię nobis sunt per imitationē sanctam exprimendæ, de eis honorificè sentiendū, neq; ferendū vt quisquā de amicis Christi maligne loquatur.

Iam verò cum dominus apertissimè dixerit, Dominū Deum tuū solum coles, (en solū Deo. *De colēdo Deo.*) uelit autē inquit dominum Deum tuū coles,) uelit autē Deus se coli spiritu & veritate: cuius rei ipse etiam Paulus meminit Rom. i. Phi. 3. nullo negotio ex his colligit fidelis, nolle Deum coli, auro, argento, gemmis, ac rebus preciosis: vel le potius vt hæc contemnamus & conculcemus, humiles & modesti simus, ipsiq; seruiamus in fide, spe, & charitate. Et quia dominus pauperes nobis cōmēdauit in euāgelio, quibus impartiri iubet, qd̄ ipsi uelimus impēdere, fideles beneficiēdo p̄ximis & pauperib. imprimis, seruiunt Deo: sua itē corpora hostiam uiuam, & spiritualē Deo offerunt per patientiā & sanctimoniā. Offerūt deniq; Deo p̄ces p̄petuas & gratiarū actiones p̄ Christū. Et hūc dei cultū verū docuerūt nos proph. & apo. Isa. c. i.

Marcii 14.

F V N D A M. F I R M I

Jeremias in 7. Micheas in 6. Zacharias in 7.
 8. apostolus quoq; Petrus in 1. Pet. 2. ca. & ap-
 stolus Paulus in 12. ad Roman. & ad Hebr.
 ca. Si quis verò spretis his omnibus, manu-
 contendere, & imagines, reliquiasq; coacer-
 re, sumptus item conduplicare, aurum, argen-
 tum, gemmas & res preciosas offerre in tem-
 plum, is desinat posthac conqueri de impe-
 nis molestijsq; nimijs, quibus ipse sese sua
 te & stultè onerat, à Deo autem non oner-
 tur. Quinimo expendat apud se quid illud sit
 quod per prophetâ clamat dominus, Quis
 quisit hęc de manibus vestris? Et frustra
 lunt me homines humanis constitutionibus
 Expendant hic quoq;, qui sic pergunt in se
 instituto pertinaciter quo iure quâue iniur-
 persequantur ferro & igne eos, qui simplices
 domini Dei doctrinam & exemplum Christi
 sequentes hæresibus & superstitionibus et
 ploris semel omnibus, Deo religiosè seruiunt
 Inspiciant saltem Lactantij veteris scriptor
 libros, & discant ex his, an in primitiua ecc
 sia fuerit imaginum vllus in templis vsus,
 verò auro, argento, & rebus pretiosis colu-
 rint Deum, aut talem cultum approbauerint

Isaie 66.

Matth. 23.

*Quomodo controuersia de electione
 prædestinatione & providentia Dei,
 de corruptiõe generis humani, de pec*

*cato, de libero arbitrio & merito hominis
in Christo & per doctrinam eius definitur
& commodè dirimantur. CAP. X.*

Disputatur hodie à multis & disceptatū De æternā
est olim quoq; , an certus sit destinatus Dei electio
electorum à Deo ad vitam æternā numerus, ne
an citra omnem delectum omnes ad vitam æter
nam electi sint homines? Christus verò domi
nus noster simplicissimè discipulis suis, inter
quos tū quoq; Iudas erat, dixisse legitur, Non
loquor de vobis omnib. scio quos elegerim. Ioan. 13.
Sed & apostolus Paulus, Solidum, inquit, fun 2. Timot. 2.
damentum Dei stat, habens sigillum hoc, No
nit dominus qui sint sui, &c. Rursus verò di
cit in Euangelio dominus, Vos non creditis,
quia non estis ex ouibus meis : sicut dixeram
vobis, Oves meæ vocem meam audiunt, &c.
Ioan. 10. Nihil ergo certius est, quàm esse ele
ctionem apud Deum, eamq; soli Deo esse co
gnitam, & quod electi saluantur, neque quis
quam eos rapiat ex manibus Dei.

Proinde cum nonnulli curiosius de nume
ro electorum perscrutantur, & de hoc negotio Multi, nē
ita loquuntur ac docent, vt simpliciores de sa an pauci eg
lute sua addubitare incipiant, ac querantur lecti.
gnorare se porro electi sint an reprobī, mede
tur huic morbo fideliter in euangelio domi
nus. Cum enim quidam curiosius interroga
E

F V N D A M. F I R M I

ret, & diceret ad dominũ, Domine num pauci sunt qui seruentur? respondit illi dominus & dixit, Contẽdite intrare per angustam portam, &c. Sciebat quidem dominus tenebat exactissimẽ saluandorum numerum, non tamen respondebat hunc vel copiosum esse vel exiguum, sed potius dicit, Contendite intrare per angustam portam: docẽs utiq; non est nobis sollicitẽ quãrendum de numero electorum vel saluandorum, sed huc magis omnes nostras vires, Dei inuocato auxilio, intendẽdas, vt obsequentes doctrinã salutarĩ contendamus ingredi in vitã æternam. Id cũ a quouis nostrum requirat, & per euangeliũ omnes nos, nullo excluso, ad se vocet benignissimẽ iubeatq; nos auscultare verbo, orare & petere fidem & gratiam Dei, deniq; abundantissimẽ nobis offerat & polliceatur omnia ad salutem & vitã beatã necessaria, imprimis verò quod morte sua credentes seruare velit, obsequendum sanẽ est singulis nobis salutarĩ eius consilio, & audiendum verbum Dei, orandum pro fide, bene sperandum de Dei gratia per Christum nobis oblata, firmiterq; credendum non esse de ouibus eius. Agendã præterea summi gratiã Deo, cũ in mentibus nostris tractatur & consolationem eius persentiscimus.

De prædestinatione
& prouidentia Dei.

An verò vniuersã res nostrã diuina gubernetur.

bernentur prouidentia, ac in manu eius sit vi-
 ta & mors hominis, ipse rursus in euangelio
 dominus noster nos erudit & ait, Vestri eti-
 am capilli capitis omnes numerati sunt. Itē, *Math. 23*
 Non potes tu vnum capitis tui capillum al- & 19.
 bũ aut nigrũ facere. Et iterũ, Nõne duo passer
 culi (inuisum auium genus) asse vaneunt, &
 vnus ex eis non cadit in terram sine patre ve-
 stro? Et vos quidem multis passeribus præsta-
 tis. Quibus sanè omnibus docet omnes homi-
 nes diuinæ se prouidentiae tutò credere com-
 mittereq; debere: quòd cura sit illi de nobis. I-
 ta enim docuit nos Dauid quoq; dicens, De- *Psalmo 127*
 uolue super dominum viam tuam, id est, cõ-
 mitte vitæ tuæ institutum domino, & spera
 in eum, & ipse faciet. Quo & sanctus Petrus *1. Petri 5*
 respexit & dixit, Omnem curam vestram
 conijcite in illum. Nam illi cura est de vobis,
 & cætera.

Interim verò cauendum est modis omni-
 bus ne quis suæ ignauiae diuinam prætextat
 prouidentiam, aut media à Deo instituta as-
 pernetur, quibus in perficiendo opere vtitur,
 ac dicat, quod multi solent, Si dominus vult
 hoc fieri, ac sua prædestinatione ita prædefini-
 uit, non poterit non fieri, neque vllis precibus
 aut medijs impediri. Christus enim dominus
 qui & diuinam prædestinationem agnoscebat

F V N D A M. F I R M I

& se totum commiserat diuinæ curæ & pro-
 uidentia, nihilominus nunquam precari de-
 sijt, sapiſſimè quoq; hostiũ insidias fuga ma-
 tura declinauit, hostesq; fefellit, deniq; in om-
 ni vita sua accommodauit se medijs non in-
 quis: atq; eo modo nos docuit eadẽ non aspe-
 nari. Si verò consilium hoc domini spreuer-
 mus, & maluerimus curiosas de prædestina-
 tione & prouidentia Dei quæstiones nec tere-
 haud dubiè implicabimus non extricabimus
 nos, nullũq; hinc salutarẽ fructũ percipiemus.

De peccato
 Ican. 3. Multum præterea disputatur de Origina-
 li peccato & corruptione per Adamum geni-
 ris humani: sed breuissimis illa omnia abso-
 uens seruator noster Christus, Nicodemo
 cuilibet nostrum dicit, Nisi quis renatus fue-
 rit denuo, & ex supernis, non poterit uideri
 regnum Dei. Quibus verbis omnes homines
 vires, vt inefficaces ad consequendum regnum
 Dei reijcit. Nam si prima ex carne natiuitas
 consequi queat regnum Dei, quid obsecro
 opus erit regeneratione secunda, id est, spiri-
 tuali aut cœlesti? Omne quod mundum
 purgatum est nulla profectò putatione aut ab-
 lutione eget. Nunc verò mandauit dominus
 in lege veteri masculos circumcidere, in noua
 præcepit baptisare, id est abluere. Vnde con-
 sequens est, genus humanum ab ipsa prima
 ex Adam

ex Adá sui origine & ex ipsa natiuitate, ex v-
tero matris, corruptū esse & impurū. Quo no-
mine Deus iure nobis irascitur & nos æternū
perdere posset. Est itaq; maximoperè necessa-
ria Dei gratia & purgatio generi humano, a-
lioqui perditio. Qua de re fusius agit aposto-
lus ad Rom. cap. 5.

Et cūm hæc ad hunc modum & certissimè
ita se habeant, frustra sanè & ineptissimè mul-
tis contenditur à multis de libero hominis ar-
bitrio. Nam & alibi dicit in euangelio domi-
nus, Amen dico vobis, quòd omnis qui facit
peccatum, seruus est peccati. Ceterum omnes
homines concipiuntur & nascuntur in pecca-
tis, indigentq; cœlesti regeneratione. Proinde
omnes serui sumus peccati: & nulla quidē ne-
cessitate adacti, sed nostra sponte peccamus
ex nostro ingenio, & malum pro nostra volū-
tate mala perficimus: nisi dominus suo iudi-
cio suaq; potentia (quod sæpè fit) malum hoc
impediat aut tollat. Ad bonum verò perficien-
dū serui peccati minimè sunt liberi, sed oportet
eos liberari aut libertati donari, ex gratia
per Christum Iesum, ut bonum intelligāt ve-
lint atque possint & in eo perseuerēt. Quem
admodum rursus in euangelio testatur domi-
nus, & ait, Nemo venit ad me, nisi pater meus
traxerit eum. Et iterum, Sine me nihil pote-

De libero
hominis ar-
bitrio.

Ioannis 6.

Ioan. 15.

F V N D A M. F I R M I

stis facere. Testatur de his etiam Paulus
ait, Non sumus idonei ex nobisipsis ad cog
2. Cor. 3. tandum quicquam, velut ex nobisipsis,
Philip. 1. 2. quod idonei sumus id ex Deo est. Et iterum
Vobis datum est in Christi negotio non
lum in eum credere, sed etiam pro eo affligi
Item, Deus est qui efficit in vobis, & vt ve
tis & vt efficiatis, pro gratuita sua beneu
lencia.

**Libertas
Christiana,**

Vbi tamen & hoc considerandum venit
quod tametsi fideles per Christum liberta
donentur, vt bonum quod faciunt liberè fa
ciant, remanere tamen in ipsorum corporibus
infirmitem agnatâ & reliquias peccati: qu
fit, sicuti apostolus ad Romanos capite septi
mo & Galatas 5. testatur, vt fideles non faciant
quod volunt, sed quod nolunt perpetrent.
Hanc ergo culpam omnes sanctos per om
nem vitam deprecari, ac in finem vsque vitæ
ita orare, vt docuit dominus, Et remitte nobis
debita nostra. Iccirco nihil hi qui hoc se
ntiunt grande malum, gloriantur de libero
bitrio, sed potius permanent in humilitate
sub iugo Christi.

De merito.

Cùm verò non aliter constitutæ sint res
delium, quis oro prædicabit coram Deo
merita? Dominus in euangelio dicit, Cum se
cerit

ceritis omnia quæ dicta sunt vobis, dicite, ser-
 ui inutiles sumus. Quod facere debuimus, fe-
 cimus. Lucæ capite decimosextimo. Tametsi *De mercede*
 verò de mercede loquatur alicubi scriptura, *de.*
 multamq; eius mentionem faciat, certum est
 tamen & mercedem illam quæ datur pijs gra-
 tiam esse, non meritum. Nam quod Deus
 peccata nostra punit, id quidem est eius iusti-
 tiæ & nostri meriti : quod autem merce-
 dem persoluit nostro bono operi, quod ex i-
 plius gratia facimus, non ex nostris viribus,
 hoc quidem non est nostri meriti, sed illius
 gratiæ. Proinde nos qui promissum præmi-
 um à domino accipimus, non debemus glo-
 riari de nostro merito, sed magis manentes in
 humilitate de eius gratia, sicuti nos docuit a-
 postolus in 1. ad Corinthios primo & quarto
 capit. Idem in eadem epistola, Amplius quàm
 illi omnes laboravi, inquit, non ego tamè, sed
 gratia Dei, quæ mecum est, 1. Corinthios cap.
 15. Si quis autem his simplicissimis planè, &c.
 vt suprà.

*Quomodo controuersie de iustificatio-
 ne per solam fidem, & de bonis operib.
 de pœnitentia uel emendatione uite in
 Christo & per doctrinam eius desiniant*

F V N D A M. F I R M I

tur & commodè dirimantur.

C A P V T X I.

De iustifica
tione.

STupendæ admodum concertationes in
Ecclesia Dei inter fideles sunt exortæ de
iustificatione, id est, de eo, per quid homo peccator
consequatur remissionem peccatorum
& reputetur vel pronuncietur corâ Deo iustus
& hæres vitæ æternæ? an hoc fiat per fidem
solam, an etiam per bona opera? Multi
ex æquo partiuntur inter fidem & opera. Multi
hic plus fidei tribuunt, quàm operibus. Multi
contra plus operibus hic attribuunt quàm
fidei, quibus etiam fidei nomen planè est ex
sum. Mirum in modum autem perspicuè ex
denter & eleganter hoc mysterium exposuit
nobis dominus & saluator noster Iesus Christus
Iustus, qui apud Ioannem in capite tertio ita dicit,
Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto,
ferto, ita oportet exaltari filium hominis, ut
omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat
beat vitam æternam. Nam sicut illi qui in deserto
infecti erant lethifero veneno, sanitati non
restituiebantur per vlla opera, sed dumtaxat
per contuitum vel aspectum ænei serpentis:
ita sanè nemo à peccatis suis mundatur
& iustificari potest vllis operibus, sed sola
fide in Christum. Nam dominus noster Iesus
Christus contuitum serpentis significanter
expo

Sola fide
iustifica
mur.

exposuit per fidem in ipsum . Quid quod idem ipse mox in verbis consequentibus tertium repetit & expressissimè pronunciat fide nos in Christum seruari.

Apud Ioan. in cap. 6. doctrinam hanc de fide iustificante copiosissimè exponit. Et cū domino congruit apostolus Paulus, qui & ipse hanc causam tam dilucidè exponit, vt dilucidius à nemine explicari posset. Dicit enim ad Ephes. cap. 2. Ex gratia salui facti estis, per fidem, & hoc non ex vobisipsis. Dei donum est: non ex operibus, ne quis glorietur. Nam ipsi sumus factura conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus vt in eis ambulaemus. Præterea hoc ipsum iustificantis fidei negotium adhuc planius & fusius explicat idem apostolus ad Rom. 3. 4. ad Galat. 2. & 3. & ad Titum 3. cap. Quò maximè pertinent præcipua illa fidei nostræ Christianæ capita, Credo remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Qui huic æternæ Dei veritati innituntur, & in ipsam se collocant, securi consistūt super petra viuā & immota. Qui verò sua extruunt in sua opera, illi in harenam ædificant.

Quod autem remissio peccatorum & iustitia hominis Christiani non extruitur super opera nostra bona, non ideò rejiciuntur verè

De bonis
operibus.

FVNDAM. FIRMI

bona opera, neq; dicitur à quoquam fidelium
 ea esse superuacanea, eaq; de causa non facien-
 da. Cuicumque enim ex gratia Dei per Chri-
 stum Iesum condonata sunt peccata, is iam cor-
 ram Deo iustus vel iustificatus est. Deus
 enim huic sua peccata nō imputat, imputat au-
 tem ei iustitiam Christi. Cumq; fidelis iu-
 stificatus sit, non potest sanè iustus non nisi
 iustitiam vel iusta opera facere. Quæ opera
 tem non iustificat, cum antea sit iustus, se-
 sequuntur ex iusto, & sunt veluti fructus vi-
 ræ fidei boni.

1. Ioan. 3.

Adhorta-
 tio ad bo-
 na opera.

Ioan. 13.

Rom. 13.

Ad huiusmodi opera fidei facienda multa
 in locis per euangelium fideles adhortatur
 minus. Nec bonorum operum formas nouas
 comminiscitur & tradit suis, sed veteres rec-
 ligit ex lege, & concludit in charitatem, di-
 cens. In hoc cognoscent omnes, quod discipu-
 li mei sitis si charitatem seruaueritis inter vo-
 mutuum. Sed & Paulus apostolus, Conser-
 uatio legis, inquit, est dilectio. Adhæc ne qui
 iure videretur conqueri, nescire se quænam
 sint verè coram Deo bona opera, quæ cultus
 Dei faciat, sancti apostoli Christi diligentissi-
 mè omni hominum ætati, sexui, atq; ordine
 præscripserunt officia pro cuiuslibet voca-
 ne, docentes quid priuatim, quid publicè fa-
 ciat. Videre hoc licet in epistola Pauli ad Ti-
 moth.

moth. & Titum, vbi inter alia, Hęc inquit doce, in his esto. Quod si feceris eris fidelis Christi minister, seruabisq; te & qui fidei tuę commisi sunt, &c.

De Monachismo autem operibusq; monachorum ne verbum quidem vllum vel à Christo vel ab apostolis factum legas in euangelio & Actis scriptisq; apostolicis: nisi quod quę Dominus contra pharisęos Iudeorum monachos dixit, mirifice in hos nostros quoq; committat. Multa quoq; scripserunt apostoli Christi Domini quę cõtra monachos faciunt: qualia sunt quę leguntur ad Coloss. 2. 2. ad Thess. 3. & 1. Timoth. 4. 5. 6. & in 2. cap. 3. & pluribus locis alijs. At quorsum obsecro pertinet nouas bonorum operum formas comminisci, quis obsecro ea fecit opera bona, quę Deus nobis præcepit? Ergo cui non satis faciunt bona opera ab ipso nobis domino mandata, ei dicit dominus, Frustra me colunt docentes doctrinas præcepta hominum. Quo & illud apostoli Pauli pertinet, Quiquid non ex est fide, peccatum est. Fides autẽ est ex auditu, auditus aut ex verbo Dei. Roman. 14. 10. cap.

Monachismus.

Math. 15.

Huc pertinet doctrina de pœnitentia, quę nihil aliud est, quàm peccatoris seria auersio à satana & ab omni impuritate eius malitięque, & conuersio vera ad Deum & pietatem, iusta

De vera pœnitentia & confessione.

FVNDAM. FIRMI

inquam vitæ emendatio secundum verbum
 Dei, per fidem in Christum. De hac multiplex
 est concertatio inter doctos, dum quæritur
 quot absoluator partibus, & qualis esse de-
 beat cordis propter peccata contritio? Qualis
 esse debeat oris confessio? An sacerdoti opor-
 teat confiteri peccata? An satis sit si quis Deo
 priuatim peccata confiteatur? An pro pecca-
 tis requiratur satisfactio, & qualis satisfactio
 Cæterum saluator totum hoc pœnitentię ne-
 cessarium quod simplicissimè & elegatissimè nobis
 agnoscendum varijs proposuit in euâgelio exem-
 plis, proponens nobis imagines verè pœnitenti-
 tiũ, quod propter agnita peccata sua serio dol-
 erunt, peccata sua Deo cõfessi sunt, ad Christum
 se vera fide conuerterunt, & vitam suã emen-
 darunt. Tale proponitur nobis exemplum
 Matthæi & Zachariæ publicanorum, Pœni-
 triciis deploratæ & maximè infamis apud Luca-
 cam in cap. 7. filij item prodigi apud Luca-
 in cap. 15. item publicani, peccatorum mo-
 oppressi, apud eundem cap. 18. Petri denique
 negatoris & latronis in cruce cum domini
 pendētis. Horum facta iubemur imitari quod
 quot veram volumus agere pœnitentiã
 Proinde qualis fuit illorum contritio cordis
 dolorque de commisso contra Deum peccati-
 talis & nostra debet esse contritio: & sicut

foli Deo & nulli sacerdoti sua peccata confes-
 si sunt, ita debemus & nos confiteri ex inti-
 mo cordis sinu, Deo peccata nostra, sicuti
 nos docuit B. Ioannes apostolus epistola 1.
 cap. 1. Et quemadmodum isti vitam suam pra-
 uam emendauerunt & studio iustitiæ bono-
 rumque operum sese consecrauerunt, ita nos
 quoque peccatis renunciare ac noua vita Deo
 inferuire debemus. Nam dominus noster Ie-
 sus Christus vnicus æternus & summus pon-
 tifex vel sacerdos ad dexteram patris, pœni-
 tentes huiusmodi ipsemet absoluens à culpa
 & pœna, dixit in euangelio, Ecce sanus factus
 es, vide ne posthac peccaueris, ne quid tibi eue-
 niat deterius. Ioannis 5.

Quando autem fidelis solum Christum a-
 gnoscit suam esse sanctificationem, satisfactio-
 nem & redemptionem per quem consequu-
 tus sit remissionem peccatorum tam pro culpa
 quam pro pœna, iuxta doctrinam propheti-
 cam & apostolicam Isaia 53. Rom. 3. 1. Cor. 1.
 & secundum articulos fidei Christianæ, non
 potest non floccifacere Romanas indulgen-
 tias & quicquid in officio, vt vocant, pœniten-
 tiarum pro pretio aut numerata transigitur pe-
 cunia. Cum non exciderit memorabilis illa in
 Actis 8. D. Petri contra Simonem magum &
 omnes eius cõplices Simoniacos pronuncia-

De indul-
 gentijs &
 mercibus
 Roman.

Simonia.

F V N D A M. F I R M I

ta sententia. Si quis autem post hæc omnia
que adeò plana, de his disputare operosius
quæstui vel lucro Romanen. patrocinari vo-
is sanè impensius locupletabit vectigalia ista
rum hominum, quàm iuuet veram hominum
peccatorum pœnitentiam. Scripsit autem con-
tra hoc hominum genus B. apostolus Petrus
in 2. epistola cap. 2.

*Quomodo controuersia de ecclesia Chris-
ti ecclesie q̄; ministris, de sanctis item sa-
cramentis, in Christo, & per doctrinam
eius definiantur commodeq̄; dirimantur.*

C A P. XII.

De ecclesia
Christi.

ITa sanè nihil opus esset disceptare & rixari
odiosius, quod tamè multi solent, de capite
ecclesie, eiusq̄; potestate, clauibus, ministris
ac sacramentis, si placitis his de rebus hominum
præteritis atque neglectis, audiremus solent
Christum dominum eiusq̄; apostolos. Ita
nim adeò perspicuè & simpliciter nobis expre-
suerunt, vt si ijs crederemus simpliciter, habere
remus proculdubie plus pacis, minus contumeliarum
inuidiæq̄; Christus enim vnicum caput
ecclesie suæ caput, vnicus dominus, pastor
vnicus atque sponsus & gubernator, vtpotest
Deus & homo verus, qui salutem vitam
dat vniuerso suo corpori. Christus est in medio
dio ecclesie suæ, quam nunquam deserit se-

Solus Chri-
stus suæ ec-
clesie ca-
put.

semper regit atque conseruat spiritu & verbo suo. Sole clarius ista docentur in doctrina euangelica & apostolica. Proinde nihil opus est fidelibus in ecclesia, in qua ipse Christus præsens & caput est, Pontifice Rom. qui vel caput sit vel Christi vicarius. Fideli enim sufficit vnus Christus, qui omnia in omnibus adimplet. Quinimò in rebus Pont. Rom. obseruat fidelis impleri ea quæ à Dei prophetis & apostolis sunt prædicta, vt à Daniele in cap. 7. 8. & 11. & Apostolo 2. Thess. 2. Itaque fugit Pontificem cum sua Babylone, prout ipse nobis dominus vnà cum apostolis præcepit Apoc. 18. Rom. 16. 2. Cor. 6.

Est autè ecclesia Christi aliud nihil, quàm Ecclesia Christi quid. communio sanctorum, extructa super vnica petra Christo, vnici illius pastoris omniũ electorum vnicum & verum ouile. Sicut autem oues, prout ipse testatur Christus, solius pastoris vocem audiunt, alienorum nõ agnoscunt, ita fidelibus Christi membris per ecclesiã sufficit vnica illa veritatis doctrina à Christo, à Doctrina ecclesie Christi. prophetis atque ab apostolis tradita. Et habet ecclesia Christi redactum in compendiũ quid credat, articulos vel capita nimirum illa fidei Christianæ: habet quid faciat aut omittat decalogo expositum: habet item quid & quomodo oret dominica illa oratione comprehensum.

F V N D A M. F I R M I

Sunt illa prima principia & rudimenta nostri religionis, quæ deinceps in ecclesia quoties illustrantur explicanturque & confirmantur doctrina euangelica, prophetica apostolica. Existis verò quis non colligat frustrà aut in loco cum fructu institui disputationes in ecclesia, de eo, an ecclesia leges promulget, quibus perinde vt diuinis obediendum sit legibus an ecclesia doctrinam Christi & ritus eorum mutare, augere aut imminuere possit? Certissimum est enim veræ Christi ecclesiæ doctrinam & ritus Christi sufficere, cum intelligatur ea omnibus numeris esse absolutissima.

De clauibus ecclesie.

Dedit quidem clauis ecclesiæ suæ dominus, vt his ministri vtantur ad salutem fidelium aperiendo & claudendo cœlum, sed huiusmodi clauis aliud non sunt, quàm verbi Dei ministerium. Nam prædicatione euangelica aperitur fidelibus cœlum, infidelibus clauditur. Hac ratione etiam remittunt & remittunt ministri peccata hominibus. Cùm enim annunciant fidelibus certò fore, vt si crediderint remissionem peccatorum consequantur, peccata remittunt. Cùm verò attestantur infidelibus Dei manere super incredulis, retinent peccata. Vbi Christo domino potestas inuiolata integra manet soli & semper, ministerium verò commendatur permittiturque ministris.

Docet

Docetur hoc diligenter in verbo veritatis, dū pronuntiatur imperium eius infidere humeris eius, ipsum denique portare & seruare clauem Davidis, quò claudat atque aperiat. Est præterea cognitum omnibus quid apostolus docuerit de ministris & ministerio in priore ad Corinth. 3. & 4. cap. Si qui verò operosius disputare & contendere instituunt de potestate clauium, hac ipsa re produnt se impensius suam ipsorum quàm Christi quærere gloriã, & quod sibi parare volunt nescio quas clauis, ad quiduis potius quàm ad salutem ecclesiæ vtilis.

Isa. 9.
Apo. 3.

Christus in hoc potissimum instituit ministros, vt colligant ipsi ecclesiam, vt ecclesiam doceant, instituunt, admoneant, adhortentur, increpent & consolentur, id què ex verbo veritatis, quò Christus rectè cognoscatur, ei ex animo fidat ipsum què; legitimè colat ac honoret. Officium itaque ministrorum est colligere sana doctrina ecclesiam, instituere in fide cum iuuenes tum senes, preces cum priuatas urgere tum publicas celebrare, disciplinam exercere conseruare què, sacramenta administrare sincera què; retinere, præluere item ecclesiæ exemplo vitæ sancto in omni pudicitia, modestia & honestate, visitare denique ægrotos, & omnia ea fideliter expedire què præcepit do-

De ministris ecclesiæ.

FVNDAM. FIRMI

minus ad conseruationem suæ ecclesiæ. Ep
 4. cap. Quotquot verò his præteritis conce
 tant de præminencia & dominio spirituali
 qui antecellant dignitate & modis omnib
 vniuersos in terra reges & principes, ac in
 semetipsos alij alijs sint potestate præstanti
 res, ceu sorices suo ipforũ indicio, quales sit
 & quid quærant, manifestissimè prodūt, Ch
 stus verò Dominus vno veluti verbo toll
 ex ecclesia fastum illum atque primatum
 lum vniuersum, cùm dicit discipulis suis, R
 ges gentium dominantur eis, & qui exercet
 in eas dominium vocantur benefici, gratie
 vtrique domini benefactoresq;. Vos autem
 sic: sed qui maior est inter vos, fiat sicut m
 nor, & qui excellit ceu princeps, sit sicut
 qui ministrat, &c. Luc. 22. cap. Similia his ali
 quoque docuit dominus magna cum autho
 rate, vt apud Matthæum in 18. & 20. cap. Q
 verò his spretis malunt suis disputationib
 trueri atque promouere pfafforum fastum
 que dominium, in eos quadrabit admodu
 appositè illud apostoli, libenter suffertis es
 qui vos adigunt in seruitutem, qui vos ex
 dunt, qui accipiunt & attollunt sese, & ca
 dunt in faciem, &c. 2. Corinth. 11.

De sanctis
 Christi sa-
 cramentis.

Sacramenta ipse dominus instituit eaq
 ipsemet vsurpauit, & quidem summa cum su
 plic

plicitate & luce, ac sine sumptibus & pompa. Ergo quod de his instituuntur disputationes operosæ & inexplicabiles, vsurpanturq; ritus multiplices sine fine modoq;, ac pompa sumptuosa inuoluuntur omnia, vltro nobis accersimus molestiam, & cōduplicamus impensas, quibus nos nō aggrauauit Dominus, quibus denique carere, si saperemus, facile possemus.

Ioannes baptista prædicauit populo Israelis euangelium, simul etiam omnes eos aqua baptizauit, qui profitebantur veram religionem volebantq; censeri nomine populi Dei. Attestatus est autem baptismo quod sicut corpora abluuntur aqua à sordibus, ita electos Dei gratia Dei, per Christum, purgari, ab impuritate peccatorum. Baptisatos quoque receptos & inscriptos esse in album filiorum Dei, obstrictosq; esse ad veram vitam profectendam atque sanctè vel innocenter viuendum. Est autem Christus ipse in Iordane baptisatus aqua, iussitq; discipulos suos baptisare aqua in nomen Patris & Filij & Spiritus sancti. Id quod apostoli fecerunt, sicuti testatur historia euangelica & apostolica. Cur autem in hac luce & simplicitate exercent multi odia & se mutuum affligunt propter nescio quos ritus & varias obseruationes circa baptismum usurpari solitas? Ab initio non

De sancto
baptismo

FUNDAM. FIRMI

Infantium
baptismus.

De sancta
cœna do-
mini.

Marc. 14.

fuerunt hæc baptismo addita, & sine his
tamen efficax & perfectus. Quis verò dubi-
tet efficacem & perfectum esse etiam nunc
cùm in antiqua illa sua simplicitate confere-
atur atque accipitur? Aut cur obsecro contem-
tur adeò pertinaciter de infantium baptismo
quasi infantes non sint baptisandi? Quare
enim baptismus est signum populi Dei: &
infantes fidelium recensentur in numero popu-
li Dei: quare oro negaretur his signum popu-
li Dei? Sunt de his aperta argumenta apud
Marcum 10. & in Actis Apost. 10. cap.

Ad eundem modum instituit ecclesiæ
Dominus sanctam cœnam summa cum
simplicitate & frugalitate. Eandem ipse
mus celebrauit, celebrandoque omnibus
iecto suo utique omnium perfectissimo ex-
plo ob oculos nobis cõmonstrauit quomodo
celebrari eam velit, donec seculum fuerit.
Cõ-
ligit enim in cœtum apostolos suos: his cõ-
cionatur de passione sua & nostra redemp-
tione, item de officio fidelium: addit precem
& gratiarum actionem. Simul autem panem
accipit, frangit, porrigit, dicens, Accipite, &
comedite, hoc est enim corpus meum. Hoc facite
mei memoriam. Similiter poculum accipit,
gratias agit, porrigit hoc suis, & ait, Bibite
hoc omnes, Hic est enim sanguis meus qui

noui testamenti, &c. His etiam vult retinere in memoria nec vlla vnquam obliuione ad ob-
 rui delerique beneficium nostræ redemptionis per Christum: pro quo gratias agere iubemur, quoties hâc cœnam celebrauerimus. Ad *1. Cor. 10.*
 monemur præterea nostri officij, vt qui Christi sumus participes, emendemus vitâ nostrâ, synceri simus in fide, nunquam communicemus cum peregrinis religionibus, sed per fidem & charitatem maneamus in vnitate corporis huius ecclesiastici. Quemadmodum au- *Ioan. 6.*
 tem foris ore corporis participamus de pane & poculo domini, ita intus ore animi communicamus corpore & sanguine domini, vt hic viuat in nobis & nos in ipso.

Proinde nihil porrò disputant fideles, An cœna peragēda sit vna cū specie an cū vtraque? An celebranda sit missa, an peragenda Domini cœna? An cœna sit sacrificium expiatoriū pro peccatis viuorum & mortuorū? Abunde enim satis instructifumus verbis Domini & saluatoris nostri Iesu Christi, dicentis, Bibite ex hoc omnes. Sed & Paulus in *1. Cor. 11.* exhibuit vsum poculi vniuersę Corinthiorum ecclesię, ac disertè testatur hoc se facere ex mandato Domini. Præterea dicit Dominus in actione cœnæ, Hoc facite. Et eadem verba repetit & ait, Hoc facite. Quid verò mandauit

Forma cœnæ domini cœ.

F V N D A M. F I R M I

rum dixit, Hoc facite? Nimirum hoc facite
quod meo exemplo faciendum esse didicistis.
Cœna est itaque peragenda & non celebranda
Missæ. Neque Christus ipse neque apostoli
li vnquam celebrarunt Missam. Ritus cele-
brandi Missas temporibus diu post apostolorum
tempora consequentibus, hominum
industria inuentus est, atque sancitus. Et cœ-
na quidem hæc Domini commemoratio est
semel peracti sacrificij, nõ ipsum sacrificium
propitiatorium. Dicebat præterea, Accipite
edite: Quod cum solis competat viuentibus
non mortuis, apparet apertè cœnam non esse
celebrandam pro expiatione peccatorum ho-
minum mortuorum. Et quidem post hanc
lucidam explicationem mysteriorum Dei
nihil amplius requirit homo fidelis. Si cui ve-
rò nondum est factum satis, sed pergit ve-
rias nectere quæstiones, fateatur hic tandem
oportet sua ipsius culpa miserum inhæren-
luto nec emergere vnquam.

Sacrificiū
pro uiuis
& mortuis.

*Quomodo controuersie quæ in ecclesia
exortæ sunt, de cura pro mortuis gerenda,
& de alijs nonnullis rebus, in Christo &
per doctrinam eius definiantur & com-
modè dirimantur. CAP. XIII*

Quomodo
quisq; se
componat
ad mortem
preparandam.

Quisquis verò certam habere cupit se-
mam ad quam se moriturus aliquan-
do

do & migraturus ex hoc seculo in sedes bea-
 tas componat, quam oro reperiet absolutio-
 rem melioremque quam ipsius Domini no-
 stri Iesu Christi exemplum? Obseruet ergo
 quilibet quid ille fecerit moriturus & quomo-
 do migrauerit ad patrem ex hoc seculo, imite-
 turque exemplum hoc præstantissimum: si-
 cuti & Stephanus fecisse legitur, qui se to- Aa. 7.
 tum diuinæ voluntati commisit, patienter-
 que sese Deo obtulit, ad extremum clami-
 tans, Domine Iesu suscipe spiritum meum.
 Nulla itaque opus erit posthac disputatione,
 An animas nostras archangelo Michaeli aut
 virgini Mariæ sub vitæ nostræ exitum com-
 mēdemus? Audimus enim vni Deo per Chri-
 stum eas esse commendandas. Tutissimum
 & optimum est in hoc vno præsidium.

Ita etiam nulla erit porrò opus disputa- Depurga-
 tione, quoniam migrantes à corpore animæ torio.
 nostræ perueniant? Significanter enim di- Ioan. 3. 5.
 cit Dominus noster, Omnis qui credit in me 6. 9.
 habet vitam æternam: qui verò non credit,
 manet in morte, neque viuet vnquam. Quic-
 quid ergo extra hoc immotum fidei nostræ
 fundamentum differitur de igne purgatorio,
 quasi in alio illo seculo illis, qui hinc disce-
 dunt, non prorsus boni neque tamen penitus
 mali, paratus sit ignis quidam quo primum

F V N D A M. F I R M I

Ioan. 5.

quidem repurgetur remanens malum, deinde
 de verò purgatus recipiatur in gaudia cœle-
 stia, nullam meretur penitus fidem aut pro-
 babilitatem apud vere fideles, præsertim cum
 iterum dicat in euangelio Dominus, Amen
 dico vobis, quisquis audierit verbum
 meum & crediderit ei qui me misit, habet vitam
 æternam & in iudicium non veniet, sed
 transiit de morte in vitam. Si enim fide-
 lis in iudicium non venit, proculdubio peccata
 nam quoque declinauit & effugit, & per con-
 sequens etiam flammam vel pœnas ignis pur-
 gatoriani. Pronunciat enim apertè Dominus
 De morte transiit in vitam, id est anima
 delis hominis soluta à corpore rectè euolat
 in sedes beatas. Ita verò & fidem nostram
 confitentes dicimus, Credo remissionem pec-
 catorum, & vitam æternam. Quod enim
 nonnulli opponunt, culpam quidem remissi-
 sam esse peccatorum, pœnam verò non ita
 confutatum est per Isaiam prophetam in
 capite. Rursus quod obijciunt fieri vt qui
 hinc discedat non prorsus malus neque ple-
 ne purgatus, qui certè non transferatur re-
 ctè in cœlum impurus, quum impurum in
 cœlo locum non habeat, dissoluitur à seruatore
 re nostro Christo in euangelio Ioan. dicente.

Qui lotus est non opus habet nisi pedes lauare, sed mūdus est totus: dominus enim aufert à nobis peccata, vt in ipso & per ipsius sanguinem plene simus mundi vel sanctificati.

Hæc cum certò ita habeant quid de maiorum nostrorum morte & cōditione post mortem aliud possumus ac debemus sperare, quàm cum in vera fide Christiana excesserint, translati sint ad cœlos, vbi viuant æternùm cum Christo? Neque verò temerè hoc speramus de nostris maioribus. Iubemur enim sic sperare ab indubitata fide nostra Christiana. Ea enim si vera & certa est, vt falsa & dubia esse nequit: ac maiores nostri crediderūt vere remissionem peccatorum, & vitam æternam, dubio procul assequuti sunt quod crediderunt: iuxta quod diserte pronunciauit dominus, Fiat tibi secundum fidem tuam. Iam verò quid necesse fuerit, obsecro, eos iuuare nostris precibus & varijs bonis operibus è tormentis liberare velle, qui in refrigerio & nullo sunt in infelici statu? Quinimo si perrexerimus eos prosequi varijs officijs, quasi liberaturi ipsos è tormentis, quid, obsecro, faciemus aliud, quàm quod solent qui verbis cōfessa, negant factis? Verbis enim confitemur, Credo remissionem peccatorum, & vitam æternam: factis autem conamur eos eripere extortentis: quod sanè pe-

Quæ impēdamus mortuis nostris maioribus.

Math. 8.
& 9.

F V N D A M. F I R M I

rinde est, ac si per eam fidem, in qua migrati
 eos dicimus ex hoc seculo, nondum sint con-
 sequuti : Quod si veritas fidei Christianæ
 immota manet, ut sanè firmissimam manere
 re oportet, indubitatum profecto est, maiorem
 nostros frui vita æterna, & iccirco nullis
 stris iuuandos esse officijs. Interim verò
 bet nos pietas diligere mortuos, exoptare
 desiderio sancto cum domino visum fuerit
 iungi cum eis, honorem denique ipsorum
 ri & prouehere, & liberos ipsorum reliquos
 in hoc seculo omnigenis prosequi beneficia.
 Si qui verò maiorum nostrorum hinc soluti
 runt in incredulitate aut impietate, his nullis
 officijs subuenire potest fidelis. Vniuersa
 nim scriptura concorditer testatur impios
 æta mergi in inferos.

Orare pro
 defunctis.

Quod autem his perspicuis admodum
 dentibusq; opponitur orationem pro defunctis,
 & curam pro mortuis in ecclesia diuina
 surpatam à pijs omniumq; vetustissimam
 patribus traditam esse: responderi potest bre-
 uiter, ea quæ articulis fidei comprehensa sunt
 nullis patrum traditionib. aboleri, infirmum
 Rursus vetustiora esse & authoritatis irrefragabilis,
 quæ nobis ad eum quæ commemoramus
 uimus modum tradita sunt in scriptura
 & à Christo & ab electis eius apostolis, qui
 viuunt

viuant mox à morte corporea credentes, pe-
reant autem non credentes. In hac simplicita-
te perseuerare oportet, & dominum orare pro
fidei saluberrimo increméto & robore.

Dissidia & certamina quæ exorta sunt in
mundo propter matrimonium & delectum ci-
borum, Christus dominus cum suis apostolis
rursus discussit exactissime. Scriptum est e-
nim, Honorabile est connubium & cubile im-
pollutum, adulteros autem & scortatores iu-
dicabit Deus. Item, Melius est nubere quàm
vri. Et cùm matrimonium inis, non peccas.
Et si virgonupserit non peccauit. Si verò vir-
go propriæ voluntatis potens est, & manse-
rit ita, bene facit. Et iterum, Sed nō omnes ca-
piunt verbum hoc, sed ij quibus datum est.
Qui potest capere, capiat. Matth. 19. Hebræos
13. 1. Cor. 7. 1. Timoth. 4. & 5. cap.

Idem dominus noster Iesus Christus do-
cet nos in euāgelio, quod id, quod ingreditur
per os, ut est cibus & potus, nō coinquinat ho-
minem, sed illud potius quod egreditur ex
ore. Matth. 15. Prohibet itaq; Paulus iudicare
quenquam ob cibum & potum. Coloss. 2. Ro-
man. 14. 1. Timot. 4. Hortatur interim vniuer-
sa doctrina euangelica ad gratiarum actionem
& ne in his modum prætereamus. Docet ab-
stinentiam & carnis mortificationem, exer-

De coniu-
gio & dele-
ctu ciborū.

Matth. 15.

F V N D A M. F I R M I

1. Cor. 6.

citiumq; sanctum in precibus ieiunijs & elemosyna. Nam testatur epulones & potationes arcendos fore regno Dei. Nemo, opinor, qui posthac dicturus sit, sibi in hoc genere doctrinae nondum esse satisfactum.

De magi-
stratu.

Possunt hic quoq; breuissimis abducere

Ioan. 3. 7.
Marc. 15

Christi & apostolicam doctrinam à suis contentionebusq;. quicumque varias nece

quæstiones, An Christianus possit fungere

nere magistratus? An magistratus sit Dei

ordinatio, proficiscaturq; à Deo? An huic per

dum sit, quod pendit sibi cupit? Nam domi

Iosephum & Nicodemum recepit discipulis

qui tamen munus non deserebant magist

tus. Sic à Petro & Paulo recepti sunt in nu

Act. 10.
& 13.

rum Christianorum Cornelius legionis Ita

ce Centurio, & Sergius Paulus procos. Cy

rus. Quid quod ipse dominus aperte prom

Matth. 22.

cians de hac causa dicit, Date Cæsari quod

Cæsaris, & Deo quod est Dei. Et Paulus

stolus, Omnis potestas, inquit, à Deo est

qui in potestate constitutus est, Dei minist

est. Date ergo cuius quod debetis, Cui ve

gal vestigal, cui tributum tributum, & cæter

Romanorum 13.

Quo confi-
lio hæc om-
nia scripta,

Quæcunq; verò in præsentiarum addu-
exempla concertationum in ecclesia exort-
rum contra rixas & dissidia fidelium, per
& rina

strinam Christi & apostolorum commodè dirempta, non in hoc adduxi, vt veterum & neo-
 tericorum ecclesiæ scriptorum disputationes
 & libros quibus pugnant, vituperem aut i-
 psos tanquam inutiles reijciam. Fateor enim
 labores ipsorum huiusmodi non tantum fuis-
 se tunc necessarios, sed & nunc pijs esse vtilis.
 Ipsorū enim seculo exorti sunt corruptę men-
 tis homines, qui & religionem corrūpere do-
 strinamq; pietatis inuertere conati sunt. His
 oportuit omnino responderi & animos sim-
 plicium confirmari. Maluisset haud dubiè a-
 postolus Paulus sine contentione euāgelium
 predicare, sed pseudapostolorum improbitas,
 vel nolentem protraxit in harenam. Neque e-
 nim aliter facere potuit, nisi veritate deserta
 atq; prodita.

Ergo si aliqua horum similium ūe capita
 importunitate contentiosorum hominum, ra-
 piantur in certamen, multò minus hac mea
 dissertatione volo quenquam retrahere è pu-
 gna, suadereq; vt quisque se neutralem, vt vo-
 cant, constituat. Norunt enim pij omnes, non
 citra salutis discrimen desereri à nobis posse ve-
 ritatem: Quinimo obstringi nos à Deo ad li-
 beram confessionem & iustam veritatis defen-
 sionem, manifestamq; impietati contradictio-
 nem. Huc potius ea quæ hæctenus disputaui

Quisq; con-
 fiteatur ve-
 ritatem &
 tueatur eam
 dem.

FUNDAM. FIRMI

pertinent, ut cum religionis varia hæc tunc
 gruerint certamina, & plura ac noua possent
 irrumperere in ecclesiam, simplicissimus quæ
 que inhæreat traditæ à nobis euangelicæ
 postolicæ doctrinæ, indubitateq; teneat
 trouersias in vniuersum omnes, non posse
 tuis & feliciter decidi aut cõponi, nisi in Chri
 sto & in salutari eius doctrina. Cumq; non
 seculo propter diuersas & pertinacissimas
 tentiones multi offensi huc peruenerint,
 cant, in hisce concertationibus nihil ampli
 restare doctrinæ sanæ, nihil amplius certum
 religione haberi posse, volui ego in præse
 commonstrare vtcunque grauitè pertine
 terq; de pluribus controuertatur, rixæ
 feratur in ecclesia, nihilominus tamen, quæ
 uis pium Christi cultorem, modo non sit
 pocrita malitiæq; suæ dissidium hoc in
 prætexere malit, habere in Christo & do
 na eius doctrinam de fide & salute nostra
 peditam simplicem certissimamq;. Et est
 pars prima huius mei operis, qua posui, in
 iuuante, firmum fundamentum ipsum do
 num nostrum Iesum Christum, cui tuto
 bet fidelis inniti potest, &c. Scripsi autem
 ad institutionem confirmationemq; &
 solationem fidelium.

Contra
 quæstiones
 disputatio
 nesq; curio
 sas.

Interea hortor omnes Christi cultores
 ligio

ligiosos, ut semper studeant simplicitati, fugiant contentiones & rixas, & ne ea quę nihil ad salutem nostram Deiq; gloriam pertinent, curiosius scrutentur, neue plus scire præsumant, quàm fidei modus & doni Christi moderatio permittit. Studeat quisque probitate vitę, iuxta regulam Christi, excellere potius, quàm inuentis opinionibus & disceptationibus nouis, fieri celebris. Recogitet quisq; quorsum hæc salutaria diui apostoli Pauli pertineant, Si quis diuersam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi & ei quę secundum pietatem est doctrinę, is inflatus turgēt, nil sciens sed insaniens circa quęstiones & verborum certamina: ex quibus nascitur inuidia, lis, maledictiō, suspiciones malę, peruersę exercitationes hominum mente corruptorum, & quibus adempta est veritas, qui quęstui habent pietatem. Secede ab ijs qui huiusmodi sunt, &c. i. ad Timotheum. 6.

FUNDAMENTI
FIRMI PAR
S E C V N D A.

Controversiam in ecclesia inter nos & Brentium exortam de Cælo, de Dextera Dei, quod corpus Christi non sit ubiq; & de cœna Domini, in Christo & per doctrinam eius significanter definiri et commodè dirimi. CAPVT I.

Scopus & Summa 2. partis.

PRIMA quidem huius operis te enata ex certaminib. varijs doctorum in rebus Religionis & dricula amoliri ijsq; medicari tum breui potuit dissertatione fieri, summum: Secunda verò hac parte, Dei auxilium, commonstrabo, controversiam in nos pertraxit Brentius, de Cælo, de dextera Dei, de corpore Christi, & de Cœna domini in Christo etiam & per doctrinam eius significanter definiri & commodè dirimi.

Cælum nō esse ubiq; sed locum certum.

De Cælo docemus locum esse certum quidem in hisce terris, neq; ubique, sed certum à terris, supra nos, supra nubes, & supra visibile cælum, in excelsis, adeoq; esse man

nem vel habitationem, in quam assumptus est Dominus noster, & in quam assumet ad se electos suos omnes. Hanc nostram sententiam simplicissimam oppugnat, contemnit, irridet & reijcit Brentius, contendens Cœlum non esse locum supra nos certū, in quo Christus corporaliter cum electis suis habitet. Nā cœlum in quo electi habitant non posse demonstrari in certo aliquo loco. Definiri enim hoc maiestate Dei, ut quemadmodum ipsa est ubique, ita & Cœlum sit ubique. Quod verò scriptura testetur Christum ad Cœlum ascensisse, in rebus spiritualibus & cœlestibus hæc vocabula supra & infra vsurpari ex humana consuetudine, definiri autem non locis, sed dignitate & indignitate, maiestate & abiectio- ne, & cætera. Cæterum dominus noster Iesus Christus, qui nobis multò melius quid per ascensionem intellexerit, sed & quid & vbinam Cœlum sit, exactissimè tenet, manifestissimè apud Ioannem in euangelio dixit, In domo Ioan. 14. patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem vobis. Vado paraturus vobis locum. Et si abiero ad parandum vobis locum, rursus veniam, & assumam vos ad me ipsum, ut vbi sum ego, & vos sitis. Clarissimè item idem in eodem euangelio dixit, Hęc vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram:

F V N D A M. F I R M I

Ioan. 16.
& 17.

Apoſtolum 1.

De dextra
Del loco
beatitudi-
nis in coelo

nunc autem vado ad eum qui me miſit. Ac-
ritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego
dam. Si enim non abiero conſolator ille
veniet ad vos. Item, Exiui à Deo & veni
mundum, iterum relinquo mundum, & ve-
do ad patrem. Et iterum, Et non amplius ſu-
in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego
venio. Quemadmodum verò dixit ſe iturum
id eſt, aſcensurum ad patrem, ita etiam
tibus diſcipulis ſuis, aſcendit ſublatus que-
in cœlum: & nubes ſubduxit illum ab oc-
eorum. Huc pertinet iam fidei noſtræ
ſtianeæ caput vel articulus, Aſcendit ad cœ-
Cum hiſ congruit vniuerſa ſcriptura ſan-
Quod ſi quis apertiſſimis quidem illis
credit, ſed mauult ſe vbiſque, id eſt, ne-
lis Brentianis committere, iſ deſinat poſſe
conqueri ſe diſputationibus hominum
rijs circumagitari, vt vbi certò conſiſtat,
ſciat.

Porro de dextera Dei patris docemus
pliciffimè & ſignificantiffimè, ſignificare
dem ipſam ſummam infinitamque Dei ma-
ſtatem & omnipotentiam, addimus tam-
eandem in ſcripturis etiam accipi pro loco
to beatitudinis in Cœlo, in quo corpus de-
ni noſtri Ieſu Chriſti requieſcit in omni
ſtate & gloria. Contra verò affirmat Brentianus

us, Dexteram Dei ipsam esse maiestatem Dei,
 non certum in cœlis locum felicitatis & quie-
 tis. Nam sedere ad dexteram patris aliud ni-
 hil esse, quam æquali maiestate & omnipoten- Actor. 7.
 tia Dei ornatum esse & adimplere omnia. De-
 nuò autem dirimit hanc pugnam Christus do-
 minus, dum mox ab ascensione se exhibet vi-
 dendum beato Stephano, vt ea visione toti
 mundo ostenderet quo peruenisset ascensio-
 ne sua, & vbi nunc ageret. Exhibuit autem se
 videndum ad dexteram Dei patris, hoc est, su-
 pra nos in cœlis, & non inferius apud nos in
 terris, multò minus autem vbique. Scriptura
 enim manifestè testatur & dicit, Cum autem
 Stephanus plenus esset spiritu sancto, intentis
 in cœlum oculis, vidit gloriam Dei, & Iesum
 stantem à dexteris Dei. Ac idem ille veracissi-
 mus testis, martyr Christi gloriosus, Ecce vi-
 deo, inquit, cœlos apertos & filium hominis
 stantem à dexteris Dei. Similiter attestatur Coloss. 1. 24
 & apostolus Paulus, & dicit disertè dexteram Hebr. 1.
 Dei superne in cœlis in excelsis esse. Cui ve-
 rò hæc plana explicatio non satisfacit & impli-
 catio- De utraq;
 catio- in Christo
 pro veritate catholica, opinionem contentio- natura &
 si hominis erroneam. quod Chri-
 De vtraque in Christo natura docemus pa- sti corpus
 ri simplicitate, Christum verum esse Deum nò sit ubiq;

F V N D A M. F I R M I

& hominē & naturas in vnam indiuisam personam sic esse coniunctas vel vnititas, ut vnititas que distincta in sua proprietate permaneat, & que personalem vnionem naturas inter se non miscere, neq; abolere, denique maiestatem & gloriam in quam exaltatus est Christus minus minime efficere, vt quemadmodum vnititas Christi vbique est, ita vbique sit & maiestas. Brentius verò docet humanitatem Christi personali vnione sic esse vnitam diuinitati, elatamq; in omnem Dei maiestatem & gloriam, vt verè dicere possimus, vbique que est diuinitas Christi, ibidem esse & maiestatem, ideoq; Christi corpus in eo nullo esse circumscriptum loco, sed vbique. Christus verò dominus dixit quidem se ingressurum vel exaltandum in gloriam suam, ibidem tamen nihilominus expressissimis verbis dixit se posthac non futurum in mundo. Quod si non amplius est in mundo, certè exaltationem in gloriam patris, effectum non est, vt sit vbique. Alioqui etiam esset in mundo. Sed non est in mundo, ergo per exaltationem non est vbique. Et quamuis alicubi dixit dominus, Ero vobiscum vsque ad confirmationem seculi, loquitur tamè de diuina maiestate, quam habet communem cum patre & sancto spiritu. Præterea testantur angeli

Luce 24.

Ioan. 17.

Matth. 28.

Dei, corpus Christi, corpus inquam clarificatum, quòd ascendit in Cœlum non esse præsens in terris, & ideo non ubique. Et tamen Actorum. 3 cum ita loquerentur, indiuisam illam Christi personam non dissuerunt, neq; ex vnica duas fecerunt personas, ve ex vno Christo duos Christos. Cui verò verisimile videatur Brentium rectius tenere mysterium vnionis naturarum in vna indiuisa persona, quàm Christum ipsum dominum, & sanctos eius angelos. Quod si quis ita desipit, fruatur sanè suo detrimento sua ipsius insania.

De Cœna domini docentes, perseueramus in ea simplicitate, quæ ab ipsis tradita est De cœna domini. Christi apostolis, in qua & vera Christi ecclesia perseuerauit. Docemus enim Cœnam esse memoriam passionis mortisque domini & certissimè nostræ redemptionis: in qua fideles omnes gratias agunt benefactori, obstringunturq; ad debita officia pietatis. Docemus in hac ipsa ecclesia habere testimonium veritatis, quod Christus verè pro nobis, veram suam carnem tradiderit in mortem sanguinemque suum fuderit ad viuificandum nos abluendaq; peccata nostra: ac proinde veram carnè & verū sanguinè filij Dei viuificū esse cibū & potū, quæ fideles spiritualiter, non corporaliter aut carnaliter, percipiāt, ut Christus

F V N D A M. F I R M I

in ipsis uiuat & ipse in Christo. Brentius ve-
 rò docet verum corpus & verum sanguinem
 domini nostri Iesu Christi, sub speciebus pan-
 nis & vini substantialiter vel corporaliter per-
 cipi in cœna, non tantum à fidelibus, sed etiam
 ab infidelibus: propterea quod Christus dise-
 tē pronunciarit, Accipite, edite, Hoc est cor-
 pus meum, &c. Cæterum dominus noster Ie-
 sus Christus tametsi in vltima sua cœna pro-
 nunciarit panem esse corpus suum, idem te-
 men ipse in eadem ipsa cœna, & mox post eam
 attestatus est se abiturum ex hoc seculo, & non
 amplius mansurum in mundo. Et prodesse
 quidem vt abeat ad patrem. Alioqui enim spi-
 ritum sanctum non aduenturum. Ad hæc ex-
 posuit nobis ipsemet dominus noster senten-
 tiam suam, quomodo velit nos edere carnem
 suam, & bibere sanguinem suum, non vti que
 corporaliter aut carnaliter: ita enim carnem
 nihil prodesse, sed spiritualiter per fidem. Et
 qui ad eum modum Christum edat & bibat
 in eo manere Christum: qui verò ipsum non
 ita percipiat, enim non habere vitam neque
 iam cum Christo communionem. Vfus est au-
 tem hisce vocibus spiritualiter aut spirituali-
 tibus & potus in 1. ad Corinth. 10. capite ipse
 Christi apostolus Paulus. Vsa est ijs vniuer-
 sa vetustas. Vnde iam manifestissime apparet
 nos

Matth. 26.

Ioannis 6.

nos qui docemus verā Christi carnem & ve-
rum eius sanguinem edi & bibi à fidelibus spi-
ritualiter, non nouam & alienam à sensu Chri-
sti interpretationem, sed apostolicam & vete-
rem expositionem adferre in mediū. Non re-
quirēt, opinor, amplius quidpiam fideles post
hanc vsque adeo dilucidā expositionem. Suffi-
cit enim hæc ipsis. Quibus verò nondum fa-
ctum est satis, sed altercando, nescio quæ am-
pliora quærunt mysteria, rixis suis non asse-
quentur pleniorē ad vitam æternam cibum
& potum, sed incurrunt potius grauē Dei
iram. Ex istis autem omnibus colligit pius
perplexas hæc quoq; controuersas in Chri-
sto & per doctrinam eius iam determina-
tas commodissime que esse diremptas.

Christo domino sit laus &
gloria semper.

S E C V N D A E
H V I V S P A R T I S
C A P V T P R I M V M.

De Cœlo Sede Christi Domini
& beatorum in excelsis certa, non
vbique diffusa.

S E C V N D A R E S P O N S I O.

Doctrinam nostram de Cœlo nihil flu-
xum sibiq; repugnans continere.

C A P V T I I.

P O S T Q V A M in genere & quæ-
dam breuibus commonstrauimus
trouersiam inter Brëtium & nos
exortam, in Christo & per doctrinam
nam eius, commodè dirimi, consequenter
spondebo speciatim ad librum Brentij, quem
superioribus diebus satis copiosum edidicimus
que inscripsit, De maiestate domini nostri
Iesu Christi ad dexteram Dei patris, &c. librum
sanè adeo perplexum & obscurum, vt pruden-
tioribus facile pateat authorem operis imple-
cati, animum in hac caussa habere intricatum
Atque

Librum
Brentij de
maiestate
esse librum
implicatū
& obscurū.

Atqui mirum non est eum, qui cœlum terræ, imo inferos cœlis aliâq; complurima alijs cōmiscet, de mixtura hac sua infelici, conscribere opus infelix intricatissimum & nulla vtilitate commodum. Proinde nemo mihi vitio vertet, spero, si præterita dispositione eius impedita, sequar eum in hac mea responsione ordinem, quem sequutus sum in postrema illa mea responsione, Brentio data, qua ostendo sententiam meam de cœlo & dextera Dei, aduersaria Brentij sententia non esse euersam. Respondebo itaque primum ijs quæ nobis Brentius obijcit de cœlo, idque qua potero breuitate, perspicuitate & modestia. Scio e-

Conuitia.

Conuictos atque lectores magna cum impatientia fastidioque grauissimo audire prolixas & impexas commentationes, subtilitatesque nihil ad rem pertinentes, & malorum verborum amarissimorumque conuictorum copiam. Dominum autem oro ex animo, gratiam suam mihi largiatur vt absque affectione praua aut hostili, præteritisque rebus nihil ad rem pertinentibus, ea duntaxat multò cū lectorum fructu tractem, quæ promouent gloriam Dei & plurimarum salutem animarum.

In responsione illa mea mox ab initio proposui Brentio sententiam meam de cœlo contemplandam atque excutiendam. Ea si non

Fundamentum de cœlo
Io Bulling
ri stare ad-
huc firmū.

AD LIB. BRENTII

fuerat iustis firmisq; subnixa rationibus
 argumentis confirmata, commonstratum eu-
 ctumq; hoc ab ipso oportuerat: nunc verò
 extremo quidem digito attigit, nedum eue-
 tit, neq; verò euertet vnquam. Hæc est au-
 mea de cælo sententia, Doceo cælum in quo
 susceptus est dominus noster, & in quo sancti
 cum eo futuri sunt in æternum, locū esse ce-
 tum, non in hisce terris, neq; vbiq;, sed è terra
 distinctum, supra mundum hunc corruptibilem
 in excelsis. Hanc meam sententiam illustro
 astruo principiò quidem sanctæ scripturæ tes-
 timonijs & articulis vel capitibus fidei nostræ
 Christianæ. Scriptura enim vnà cum articulis
 fidei testatur apertissimè, Christum in altum
 esse sublatum corpore suo, & quod ascendit
 rit supra omnes cælos visibiles & susceptus
 in ipsum cælum supremum, vbi sedeat ad dex-
 xteram patris, inde venturus iudicare vivos
 & mortuos. Deinde adduco etiam beati Au-
 gustini testimonium, quo non tantum expre-
 cat quid ipse crediderit in hac causa, sed quod
 sua ætate vniuersa crediderit Christi ecclesiam
 Nam dicit, Sed hoc incredibile fuerit aliquan-
 do, Ecce iam credit mūdus, sublatum terrenum
 Christi corpus in cælum, resurrectione car-
 nis & ascensione in supernas sedes, paucis
 mis remanētibus atq; stupentibus vel doctis

vel indoctis, iam crediderunt docti & indocti. De Ciuitate Dei lib. 22. cap. 5. Vnde facile collegerit quibus quænam sit mea doctrina de cælo, & quod nihil hac in re ex me ipso confingo, aut ab alijs confictum defendo. Perseuero enim in antiqua illa indubitataque ecclesiæ Christi sententia, de cælo, tradita ab apostolis, eamque viribus meis omnibus, pro gratia à Deo accepta, propugno.

Est autem illa breuis quidem summa doctrinæ meæ de cælo, quam cum in libellis meis explano copiosius paulò, exhibeoque; qualemcunq; cæli descriptionem, adoritur illam hostiliter Brentius, & spiritu inflato iactitat se cælum Zuinglianum (cum interim neque Zuinglius neque nos aliud agnoscamus cælum, quàm illud ipsum, cui modo testimoniũ dedimus) oppugnaturum atque è fundamentis euersurum. Pollicetur aut̃ hic sibi certissimam & mirabilem prorsus victoriã, Non erimus nos, inquit, qui dimicabimus, sed tantummodo cõfidèter stabimus, & erimus ociosi spectatores. Nam sicut quondã cū Iosaphat rex Iudæ egrederetur cõtra Moabitarũ & Ammonitarũ exercitũ, dominus mirabiliter effiebat vt ocioso ipso rege spectatore, hostes eius in semetipsos versi mutuis cõciderèt vulneribus, ita est structura Zuing. cæli, si eã secũ ipsa

Brentius ait
se oppugna-
turũ cælũ
Zuinglian.

Romanus
sedẽdo uin-
cit.

AD LIB. BRENTII

cōmittamus, sua mole ruet. His mox ista subijcit. Primo, Docēt cœlū esse domū patris, Nunquid ergo Deus pater ambulat in ea domo, an habitat in ea sicut homines & iumenta in terra? Secundo, Cū sit domus, inquit, spiritualis, nunquid est sessionibus & deambulationibus apta? Nunquid in ea pedibus incedunt homines, angeli autem volant alis? Tertio, miratur quomodo cœlum appellare possimus & spirituale & corporale. Etenim res corporeas omnes intra 6. illos dies primos conditas esse. In his non inueniri cœlum Zuinglianum, ergo hoc vel non esse, vel alium quempiam, nescio quem Deum, nobis ipsis fabricasse, aut certe alium nos habere mundum corporalem, in quo illud cœlum sit collocatum. Quarto miratur quomodo cœlum illud nostrum possit esse corporeū & tamen immensum. An ne corpus aliquot immensum esse possit? Quinto, Cum indigne feram in scholasticis quod querunt, quid in cœlis faciat Christus, an stet, sedeat, spaciatur, &c. miratur Brentius quomodo mihi ipsi exciderim, qui ipsemet dicam Christū in cœlo stare, ambulare, spaciari, &c. His adiicit hoc Epiphonema, Vides itaque lector Christiane, inter ædificandum correptos vertigine Zuinglianos, vacillare nutareque neque certi habere quicquam. Vertiginē autem

tem hanc ait commeritam esse pœnam, &c. Calumniæ
 Quotquot verò scripta mea de cœlo & de de-
 xtera Dei legerunt, sciunt Brentium, longè
 alio sensu à me proposita, calumnijs peruerte-
 re. Non commemorabo nunc quod more suo
 in re vsque adeò seria contra decorum ludit
 admodum scurriliter. Sed bene res habet, in-
 tendat ille vires omnes ad cœlum oppugnan-
 dum, cui nos ferimus testimonium, nunquã
 ille hoc euertet. Innititur enim petrę immotę,
 Deo verboque eius æterno.

Ac quod nobis primò obijcit, Si cœlum est Cœlum est
domus patris.
 domus Dei, an ne ergo credemus Deum spa-
 ciari & habitare in domo sua, perinde vt in
 terris agunt homines atque iumenta: arbitra-
 turque hæc absurda esse, & sibijpsis repugna-
 re: pari rationi impinget illa & scripturæ san-
 ctæ & vniuersali ecclesiæ Christi, quę semper
 docuit & credidit cœlum esse domum Dei &
 Deum habitare in cœlo. Sed & quotidiana sa-
 cro sancta que oratione à Christo nobis tradi-
 ta precamur, dicentes, Pater noster qui es in
 cœlis, &c. Longe ergo prudentius non obie-
 cisset nobis ista Brétius. Dudū dixi in libellis
 illis meis, Attribuitur cœlū sedes vel thronus
 Deo, nō quod illo includatur, quasi in domo
 corruptibili. Infinitæ enim immensæque po-
 tentiæ Deus est, omnia implens vbique præ-

AD LIB. BRENTII

sens, omnia conseruās: ideo autem dicitur cœ-
 lum sedes & domus Dei, quod ipsemet Deus
 in verbo suo nūcupauit domum & habitatio-
 nem suam, & quod in hoc (veluti in æternam
 relictos patriam) se suis plenissimè & viu-
 dendum & fouendis exhibebit. Verum quid
 pluribus opus est verbis? Vniuersa scriptura
 Prophetarum & apostolorum concorditer
 cœlum & non terram, non aerem, non alias
 mundi partes vocat Dei domum ac sedem.
 Huic compertæ veritati credunt pij ac sciunt
 domum illam inhabitare Deum ipsum, Chri-
 stum Dei & hominis filium, angelos quoque
 atque beatas animas: quoduis autem horum
 sua ratione suoque modo. Nam homines &
 iumenta sua quoque ratione terram inhabi-
 tant. Ac norunt omnes habitationem Dei
 cœlis nihil habere commune cum habitatio-
 ne iumentorum in terris. Sicuti & homines
 alio modo terram nunc inhabitant, & alio mo-
 do cœlum aliquando inhabitabunt.

Cœlites nō
 indigent ul-
 lo cibo vel
 potu.

Quantum verò attinet ad secundum caput
 quod obijcit ille, commonstrauit in respon-
 sione illa mea ex doctrina saluatoris nostri apud
 Luc. in cap. 20. beatis agentibus in cœlo nihil
 opus esse cibo corporali aut somno aut rebus
 alijs eius generis, proinde apertissimū esse lo-
 cū illū cœlestē, minime habere vel mensas vel
 lectos

lectos vel fellas, & multo minus dormitoriu,
 sicuti ille vocabat per ironiam, monachicum,
 certis distinctu cellulis. Potuisset hæc respon-
 sio satisfacere Brentio, nisi mallet rixari & o-
 mnia sursum deorsumque voluere. Quorsum
 autem pertineat quaestio eius, An homines in
 caelo pedibus incedant? non video, nisi forte
 existimet, homines in caelo inambulare capiti-
 bus, quando illi in rebus caelestibus modicum
 aut nullum discrimen sit inter supra & infra,
 sicuti superius commemoravi. Caeterum re-
 spondet hic Brentio B. Hieronymus, & affir-
 mat contra Ioan. Hieros. episc. corpora clarifi-
 cata sanctorum in futura gloria ambulatura il-
 lis ipsis pedibus quibus ambularunt dum in
 terris viuerent. Hoc si Brentio displicet, inten-
 dat litem B. Hieron. & coniungat se Ioan. Hie-
 ros. episcopo. Quod si affirmarem angelos alis
 suis (suo modo & sua ratione) in caelo vola-
 re, quid peccassem obsecro? Quando quidem spi-
 ritus Dei, qui res caelestes me & Brentio lon-
 ge rectius tenet perspectas, in scriptura per Isa-
 iam testatur & ait. Et Seraphim stabant super
 ipsum, erantque singulis sex alae, duabus obtege-
 bant faciem suam, duabus tegebant pedes suos, ac
 duabus volabant. Consultius ergo tacuisset Bræt.

Iam quod iste tertio loco exponit, signifi-
 canter satis distinxi inter caelum corporeu &

Quomodo
 caelum num
 cupetur spa
 ritualiter &
 corporally

AD LIB. BRENTII

spirituale, cum dixi inter alia, Rectissimè docet
 cetur & secundum scripturam, Cælum aliud
 quidem esse visibile vel aspectabile, quod &
 materiatum vocant & mutabile & corrupti-
 bile: aliud verò inuisibile, spirituale, immuta-
 bile & incorruptibile ac sempiternum. Et
 nihilominus de incorruptibili spiritualique
 hoc cælo vt corporeo loquor, ita me tamen
 explico, vt facillè appareat, non maligno & ca-
 lumnijs dedito lectori, me non committere
 inter se contradictoria. Nam quemadmodum
 corpora gloriosa quæ in cælis sunt, nullam
 cum, corruptibile videlicet, habent, & tamen
 cū vera sint corpora definitionem aut circumscrip-
 tionem sibi congruam habent, vt nō nullibi
 sed alicubi, & certo aliquo in loco non vbi-
 sint: ita sanè & cælū quod huiusmodi capere
 aut cōtinet corpora, locus nō est, videlicet cor-
 ruptibilis, & tamē nō est vbiq; neq; eius con-
 ditionis vt non comprehendat suis terminis
 vera corpora, congruis quidem illis corpori-
 bus clarificatis. Idcirco locum illum, id est cælū,
 nuncupavi corporeum, eo quod non nullibi
 aut nullibi, sed certus sit locus. Adduxi
 hanc rem illustrandam atque confirmandam
 & sancti Augustini doctrinam, ne quis suspicari
 caretur à nobis hic quicquam nouum & inau-
 ditum hætenus esse confictum. Augustinus
 enim

enim libro de ciuitate Dei 22. cap. 4. docet Dei voluntate fieri posse, vt terrenum corpus at- tolli assumiq; possit in cœlestē corpus: vbi etiam affirmat cœlum habitationem beatorū, cœleste quidem esse, & corporeum, in quod vera corpora nostra suscipiantur. Rixetur ergo si ita libet cum Augustino Brentius. Ego ei abunde satis ad obiecta eius respondi per folium 19. & 20 Responsionis meæ nuper editę. Præterea constat nos nullum alium agnosce- re Deum, nisi vnum & verum illum condito- rem cœli & terræ, neq; nos vllum aliud aut no- tum architectari cœlum, sed testimonium fer- re cœlo quod supra nos est, & verum & anti- quum cœlum est, in quod ascendit dominus noster Iesus Christus, & in quod nos ad semet ipsum assumpturus est.

Quarto loco fateor Deum solum esse im- mensum, corpora autem omnia suis locis & terminis contineri, & non esse infinita. Proin- de cum cœlum dico immensum, ad hoc respi- cio quod amplissimum sit & sufficiens abun- de excipiendis beatis omnibus. Ea amplitudo etsi suis cōtineatur terminis, nobis tamē vide- tur & dicitur immensa. Aut cur hoc ei nouū esse videtur, qui dimissa è cœlo mola plum- bea, expertus est, hanc ne intra quingentos quidem annos terram attingere posse. Inde e-

Quomodo
cœlum di-
catur im-
mensum.

AD LIB. BRENTII

aim collegisset immensitatem cœli, nulla hominum dimensione explorari posse.

Quomodo stare & sedere & ambulare in cœlo dicatur domin.

Quod ille verò quinto loco objicit de Christo stante & ambulante in cœlo, de eo ipse pro diuersitate occasionum distincte sum loquutus. Principio enim dū respōdeo ad hoc, quod nobis objicitur, An collocemus & concludamus Christi corpus in cœlū, veluti in caues, & an alligemus cœlo? dicimus, Non docemus corpus Christi alligatum esse in cœlo, sed dicimus vere è terris sublatū, in cœlo nūc versari libere, p̄ ratione gloriosi corporis: ideoq; corpus eius in cœlo nec stare semper, nec sedere perpetuo, sed prout vult aut vbicunq; locorū vult, & ratio æternæ salutis & gaudij dictat liberrime versari. Ex quibus sanè verbis intelligit quiuis, vnice nos hoc astruere his velle Christi corpus verū, vere in cœlo & nō vbique esse: Quid verò faciat in cœlo, aut qualis sit eius cōuersatio in cœlo, id quidē nolle nos scrutari curiosius, ac multo minus alligare corpus eius ad ambulandum vel sedendum aliudq; huius generis. Ipse enim Dominus est, ideoq; cōuersationē suā in cœlo prout vult, & p̄ ratione corporū claricatorū instituere potest. Nihil aut̄ contra decorū suscipiūt clarificata corpora, vt ea Momus ille noster Brētius possit carpere. His iam minime sunt contraria, sed

Vide inferius de dextera Dei cap. 3.

con-

consentanea magis, quæ differo contra curio-
 sas scholasticorum quæstiones, plane inutiles,
 quid Christus in cœlis agat, an sedeat an am-
 bulet: &c. Videt ergo Brentius, si modo habet
 oculos, me nondû meæ doctrinæ de corpore
 Christi in cœlis pudere vel pœnitere, si modo
 eo proferatur exponaturq; sensu, quo à me al-
 lata est, non aut eo sensu quo adducit scœdavit
 atq; peruertit aduersarius. Per totum certè li-
 brum pudenda calumnia leuitateq; exagitat
 quod dixi Christû in cœlis, prout vult, vel sta-
 re vel sedere. In Germanico subinde repetit *Spazier*
 spatiandi verbum, quod apud nos est ocioforû *im himel.*
 hominum: atq; in his ita frequens & molestus
 est, vt nemini nō appareat conari illum bonis
 nos reddere suspectos, deniq; nostram existi-
 mationem, si qua sit apud pios reliqua, immi-
 nuere omnibusq; psuadere velle nos crassos
 esse theologos & doctrinam nostram per o-
 mnia absurdâ sibiq; ipsi repugnantē. Verum
 quod dominus noster nobis benigne est largi-
 tus, id pfecto Brentius non intercipiet calum-
 niosis suis scriptis: at existimationē suâ apud
 viros prudētes, maximè verò apud posteros,
 despectâ potius reddet. Intelligent isti ex hac
 eius actione contra nos instituta, ipsum illa
 ipsa correptum vertigine, qua nos laborare
 falso existimat, grauissimè vexari atque ro-

AD LIB. BRENTII

tari. Dominus ipsum sanare dignetur.

Doctrinam nostrā de cœlo nec crassa somnia, nec alia habere absurda, quæ Brentius ei obtrudere contendit. CAP. III.

Obiectum
Brentij.

Magno iactitat hiatu Brētius, se doctrinam propheticam & apostolicam illustrare & propugnare cōtra Aristotelicos philosophos, & cōtra eos qui crassa habeant de rebus cœlestibus somnia, ac inter alia, Bullingerus & Martyr cogitationes, inquit, pueriles & sua habent eaq; crassissima somnia. Fingunt enim ultra cœlos visibiles esse latissimā quandam regionem, eamq; locorum interuallis distinctā, quam dicas forte Campum Elysium Aristotelis regionē cœlūmue Thalmudicum aut Mahumedicum. Et addit his, Requirit in me homine sene & theologo Bullingerus (egregium scilicet grauitatis exemplum) senilem modestiam & grauitatem theologice, sed iudicent quæso omnes pij num ego quicquam in leges modestiæ & grauitatis peccauerim, quod eum qui puerilibus & fictitijs somnijs de externis corporalibus & localibus Christi & sanctorum in cœlo deambulationibus, in nos insultat, tantaque in me uehementia exoritur, vt eum etiam caniciem meam vellicare non pudeat, risu excipiam alacriorē? Si verò nihil Christo obstat quo minus

nus cum patriarchis & reliquis sanctis suis in
 cœlo deambulet, quid obstaret, quo minus
 etiam cum matriarchis & uirginibus suis in
 cœlo saltet ac choream ducat, præsertim cum
 incredibili lætitia perfundantur, &c.

Cæterum si id quod verum est simplici-
 ter fateri velim, confinxit sanè Brentius de
 suo (nisi fortè D. Lutherum in consortium
 admittere libeat) suam de cœlo vbiuario
 doctrinam, ad quam deinde ornandam astru-
 endamque corradit vndique, & dissiden-
 tia licet, accommodat tamen suo illo figmen-
 to, & mox largè prædicat apud simpliciores o-
 mnia sua se illa habere ex scriptis prophetis
 & apostolicis. Accidit illi quod ijs euenire so-
 let, qui palatum habent absynthio infectum.
 Quicquid enim gustarint, resipit absynthiũ,
 ac deierarent esse absynthium. Ita enim &
 Brentius acerbissimam de cœlo opinionem
 semel imbibit: ergo quæcũq; iam etiam in scri-
 pturis legit, deierat illa illustrare astruereque
 doctrinam ipsius de cœlo vbiuario: vtcunq;
 dissideant à proposito ex diametro. Et quidẽ
 nullum hætenus vidi aut audiui testimoniũ
 scripturæ disertum, quod allatum à Brentio
 approbet cœlum, sedem æternæ felicitatis esse
 vbiq; & non supra nos in excelsis.

Cupit quidem ille nobis obtrudere pueri-

Quomodo
 scripturis
 utatur Bre-
 tius in hac
 cõtrouersia

AD LIB. BRENTII

Cuius sint
pueriles cogitationes
& somnia
crassa?

Nostram doctrinam de
cælo ueritatem esse doctrinam.

les cogitationes & crassa de cælo uero somnia, sed nusquã in libris nostris talia inueniuntur: in Brentianis uerò leguntur. Confinigitur enim per calumniam, absurda illa, & affirmat eam consequi ex nostra doctrina, atq; eo modo quod ipsius sunt, nobis quasi nostra sint affricat attribuitq; , quæ reuera nõ agnoscimus pro nostris, ipsiq; illa oĩa ut absurda abominamur.

Sed breuibus agemus, ideoq; quærimus Brentio, An non à rerum initio omnes in ecclesia Dei fideles crediderint post hanc uitam & extra hunc mundum, aliam esse uitam, aliud seculum, nimirum in æterna illa nostra patria, quæ sit locus certus & mansio felix, præparata nobis à Christo, uera utique felicitas & uita sempiterna? Hoc si negat aduersarius, contradicetur ei in uniuerso orbe Christiano ab omnibus fidelibus, qui attestabuntur eandem, quam modo commemorauimus breuibus uerissimam firmissimamq; perstare in perpetuum. Si uerò fatetur uera esse quæ proponimus, ut sanè falsa esse nequeunt, constat autem nostram doctrinam & fidem de cælo nullam esse aliam, quàm illam ipsam quam modò receperunt sui, cur itaq; fingit aduersarius nos nouum architectatos esse cælum? aut quare nominat communem illam fidelium fidem, puerilem cogitationem & somnia crassa? Possem hic, quod prudenter

tiores cernūt omnes, aduersariū tractare pro merito, sed mihi tempero, dominumq; oro vt ipsum illuminet & à nimium subtilibus somnijs cœli vbiquarij liberet.

Fingunt, inquit, vltra cœlos visibiles esse latissimam quandam regionem eamq; locorū interuallis discretis distinctā, &c. Ad quæ dudum illi respondimus ac diximus, Interstinguimus inter præsens & futurum seculum, ac illud maximè volumus asserere cœlum beatorū locū esse certū separatū & distinctū à corruptibilibus illis rebus inferioribus, nec esse apud nos in corruptibili mundo, neq; vbiq; sed superius loco suo. Quoad rationem verò modūq; habitationis beatorū, nolumus interstinguere curiosius, neq; querimus quomodo cœlū in diuersas dispositū sit mansiones. Sufficit nobis, quod certū locū esse nouimus. Intellegemus aliquādo mysteria vel arcana cœli, q̄ modo ignoramus, cū nos dominus ad se in cœlum subuexerit. An alia aut ampliora vel planiora requireret à nobis Brétius? Hisce finibus sese continuit & Augustinus, qui in libro de fide & symbolo vltèrius progredi noluit.

Et nunc quidem cœlum cui nos testimonium ferimus, nuncupat Brentius contumeliose & per ironiam regionē Aristotelis, antea conspinxerat nos nostram de cœlo doctrinam

An cœlum in plures discretas distinguatur habitaculorum.

Doctrinam nostram de cœlo non esse petiti ex Aristot.

AD LIB. BRENTII

mutuo sumpſiſſe à ſophiſtis. Verũ retudimus hoc eius cõmentum in reſpõſione noſtra fol. II. vbi præterea monuimus doctrinã hanc noſtram, non eſſe petitam ex vllis humanarum cõmentationum lacunis: ſed pergit ille Ariſto- telem nobis nihilominus obtrudere, quaſi in ijs illum ſequamur in quibus à Brëtio diſſide- mus, maxime in doctrinã de loco & de cœlo. Hoc accidit Zuinglianis, inquit, quod ijs qui propter viſus debilitatẽ perſpicilia ſibi impo- nunt. His enim omnia quæ vident, cum re- ferunt colorem, quem offert perſpicillum. Po- ſteaquã ergo ſibi impoſuerunt perſpiciliũ mu- tuo acceptum ab Ariſtotele, omnia quæ videt ipſis ſunt Ariſtotelica. Profundit huius gene- ris per vniuerſum librum ſuum vana futilia- que quamplurima, & impudenter quæ vult loquitur. Nam quã inique nobiſcũ agatur, dum doctrina noſtra de cœlo ad Ariſtotelem refertur, inde poſſunt lectores modeſti colligere, quod antea diſerte aduerſario dixi, Ni- hil ſolidi intellexit Ariſtoteles cum nonnullis ſuis philoſophis, de æternitate & de cœlo Chriſtianorum, ſupra omnes viſibiles cœlos, quos ipſe duntaxat nouit, cõſtituto. Dicebat ille extra cœlum eſſe nihil. Nos verò credi- mus ibi non nihil eſſe, ſed patriam noſtram. Verũ quid mihi negotij cum Ariſtotele?

Itis

Istis modò adijcimus non Aristotelem, sed ipsum Christum dominum nostrum Cœlum Ioānis 14. appellauisse locū. Proinde sumus in hoc dogmate discipuli Christi domini, non philosophorum, non eruditi in schola huius seculi, sed in schola spiritus sancti: Persuasumq; hoc sibi Brentius teneat, nos in causa Christi fidei que & salutis nostræ non alios agnoscere præceptores ac doctores, quàm ipsum Christū dominum cum sanctis suis prophetis & apostolis. Sicubi verò & philosophi & doctores ecclesiæ vera & non contraria scripturis proferunt in medium, minime ea aspernamur, sed cum gratiarum actione, eorum vtimur laboribus.

Ac Aristotelem quidem ipsum adeò non contemnimus, vt agnoscamus, ipsi maxima à Deo dona esse collata, esseq; virum eruditio-
Aristotel.
ne multijuga admirandum & incomparabilem, eiusq; libros in philosophia luculentam habere vtilitatem. Vnde ne illorum quidem operam damnamus, qui in eo illustrando explicandoq; fideliter laborant, vt quæ in ipso vtilia sunt, à studiosis rectius faciliusque percipiantur. Sed eade re nunc non agam pluribus.

Iam quod ille Cœlum nostrum ait referre campum Elysiū Cœlumq; Thalmudicum Cœlum nostrò nō esse ethnicū Iudaicū Turcicū cœlū.

A D L I B. B R E N T I I

& Mahumeticum, calumniam rursus adhibet, & luculenta nos afficit iniuria. An non prius illi disertè dixi, Sciat ille semel nullum à me fabricari Cœlum sophisticum aut scholasticum, nullum cœlum Thalmudicum vel Mahumeticum, nullos denique fingi campos Elyfios, aut paradisum in alio seculo terrestrè, aut Chiliafticū, aut *μακάριον τόπον*, sed asserti à me orthodoxe Christianum Cœlum, illud ipsum & non aliud, quod ab initio supra nubes in excelsis, electis suis parauit Deus, & quod perfecit nobis Christus morte resurrectione & ascensione sua in Cœlum, vt in illo & cum ipso viuamus vita cœlesti in sempiternum. Ergo nullas fingo hic cum Iudæis & Turcis voluptates deliciasue corporales. Nihil disputo curiosius de ingressu aut egressu, aut etiam de colloquijs & de ambulationibus Christi & sanctorum in cœlestibus, &c. Et quanquam hæc illi planè pleneq; exposita sint dudum, nõ veretur tamè ille nihilominus nugis illis suis futilibus molestare perturbareque Dei ecclesiam.

De choreis
cœlestibus.

Quinimo repetit hic quoque scurriles ineptias de sanctis in Cœlo saltantibus, & nunc quidem impurius impudentiusque quàm antea, quod ipsum iam Christum dominum inducit in chorea illa sua cœlesti etiam saltatorem.

Nec

Nec est quod se excusatum existimet, quasi non serio hæc proponat, sed duntaxat per risum ad diuexationem confusionemq; nostrâ. Intelligent enim viri pij, quàm nulla cum necessitate, nullo cum decoro, nullo cum fructu, imò insigni cum contumelia & iniuriâ nō dico iam Christi & sanctorum sed nostrâ, hoc contra ius & phas, faciat. Infamiam enim nobis contendit inurere, quasi ea sentiamus quæ non sentimus, imò abominamur, & quasi ea doceamus quæ iste consequi ex nostrâ doctrinâ confingit, quæ tamē minime consequuntur.

Quod addit me in illum irruere hostiliter atque adeo vt ne caniciei quidem eius parcâ, sed eam atrociter conuellam, Morose profecto & nullo iure ita quæritur. Relego enim lectorem ad folium respōsionis meæ 19. vbi hoc à me maleficium arbitratur admissum. At nihil ibi à me factum atrocius aut dictum virulentius inueniet. Dixi, Itâne Brentius in re yf que adeo seria & cœlesti, in negotio spei & salutis nostræ, iocatur an serio loquitur? Syncre ne mecum an sophisticè agit? Nūquam ego tale Cœlum, quale ille fingit, extruxi. Nunquam euincet illa quæ colligit ex mea consequi de Cœlo sententia. Proinde in homine sene & Theologo, & in re non ludicra, sed maxime seria & cœlesti, modestiam senilem &

Brentij cani conuulsi.

AD LIB. BRENTII

grauitatem theologiam requiro. Hæc sunt quibus ille canos eius impiè à me conuulsos queritur. Quando verò admonitio illa mea non inamica aut immodesta minimeque acerba, tantopere ipsum vrit & angit, apparet sanè ipsum delicatis admodum esse auribus. Non assueuit fortè vir magnus, vlla in re monitorem ferre. Hinc illæ lachrymæ, nimirum quod meam moderatam admonitionem tam impatienter & indigne fert. At prodest admodum neri aliquando homines, etiam graues, quo minus impingant, & ne quid nimis. Fallitur Brentius si arbitratur se solum esse canum. Quod si iuxta domini legem assurgendum est cano capiti, cur ipse apud se non expendit eos quosque canos & Christi ministros esse, quos ipse indignis modis & excipit & tractat, & quibus semetipsum sua libidine imponit Dominum vexatorem. Cæterum præteritis illius cachinnis & vexationibus referimus nos ad 22. fol. nostræ Respon. vbi abunde ad omnia ea resposum putamus, quæ ille profudit ad conseruandam nostram de cælo doctrinam, quasi stolidam & absurditatis refertissima sit. Neque illis in præsentem quidpiã adijciam. Spero enim doctrinam nostram de Cælo incolumem & victricem veritatis præsidio perstare adhuc & firmam mansuram perpetuò.

Leuit. 19.

Doctrinam Brentij de Cælo nec planam esse nec solidam, sed impeditam obscuram incertam sibiq; ipsi repugnantem.

CAPVT V.

Posteaquam verò à sincera doctrina nostra absterimus maculas quibus aduersarius ipsam conatus est conspurcare, consequenter, fide bona breuiterq; colligam Brentij doctrinam de Cælo, vt inde colliquescat, quàm sit ea impedita obscura incerta sibiq; repugnans.

Indignissimè fert ille Cælum illud suum à me appellari vbiquarium, arbitraturque hoc scomma (ita enim appellat) in ipsum redundare Deum, vt vocetur post hac Deus vbiquarius. At hoc nomine compellandum esse dominū Deum nostrum, licet ingenue agnoscamus ipsum esse vbiq; nūquam animum subijt. Ipse viderit quo cum fructu primus hoc nomen inuenerit. Quod si pudet ipsum cæli sui vbiquarij & non vult hoc nuncupari vbiquarium, quare itaque oppugnat nostram doctrinam de cælo, non vbiq; diffuso, sed certo in loco constituto? quare ad eum modum de cælo differit ac scribit, vt nō possimus non nuncupare Cælum vbiquarium? Negare enim non potest, docere se Cælum nullo esse loco certo, sed vbiq; in Cælo pariter & ter-

Cælum ubi
quarium
Brentij.

A D L I B. B R E N T I I

De habitatione Dei.

ra ubicunq; est Dei maiestas & gratia.

Multa nulla necessitate disputat de habitatione Dei. Neque enim negamus Deum infinitum & nullibi cōclusum esse, sed credimus ipsum conseruare omnia, penetrare vniuersa, ac esse vbique. Ita enim testatur scriptura & docet nos significantissime: quod autem cœlum locus quietis beatitudinisq;ue, paratus a Deo, excipiendis creaturis felicibus, propterea etiam sit vbique, tam non sequitur, quàm quod cum scriptura dicit fideles esse in Deo, iccirco vbique sint, sicuti Deus est: vbique. Solus Deus infinitus est, neque vlla vel in cœlo vel in terra creatura est, quæ & ipsa sit infinita. De qua re nolumus in præsentī copiosius disputare, libenter continentes nos in ea moderatione, quam scriptura nos docet. Ea Cœlum Deo attribuit habitationem, quam & hominibus communicare eoq; electos suos ad se velit recipere. Proinde credimus, quod quemadmodum Deus in verbo suo testatur, Cœlum inhabitet, suo tamen modo, & sicuti ad plenam gaudiorum societate saluandis esse necessarium, quodq;ue nos etiam in cœlam recipiat, vt cum ipso æternum habitemus, nostro tamen modo qui creaturæ sumus, finitæ non infinitæ. Ac licet aduersarius dicat scripturam, quando Deo in cœlis habitationem attri-

attribuat, balbutire nobiscum humano quodam & pædagogico more, neque negemus nos scripturam sæpè res diuinas rebus adumbrare humanis, indubitatum est tamen has loquutiones, Esse Cælum, & Cælum esse domum & habitationem Dei, ac electos suscipi in cælum, in quo Deum videant, sicuti est, verissimas & propriissimas esse loquutiones, neque aliter quàm vt sonant interpretandas. Id quod etiam cõmonstrauit in Responsione mea fol. 45. & 46. Ita verò Cælum perpetuo manet habitatio & certus beatorum locus, ut quamuis Deus infinitus & vbique sit, domus tamen eius in qua sancti habitant, non sit infinita.

Ab solutis istis accedit Brentius ad disputationem de angelis & eorum habitaculo, in qua ita sibi suisq; iterum indulget placitis, ut prorsus differat ab omnibus alijs cum veteribus tum neotericis, paucissimis demptis scriptoribus. Mox verò differere incipit etiam de habitatione vel habitaculo Christi, & inter cætera, Cum quæritur, inquit, Vbinam Christus nunc cum corpore suo commoretur? non est respondendum, quod cõtineatur localiter in loco quodam circumscriptus, sed respondendum est, quod sit apud patrem in domo patris sui. Sed vbinam est pater? Vbi est domus pa-

De habitatione Christi.

A D L I B. B R E N T I I

tris? Num hæc sunt certis locis circūscripta?
 Nihil verò minus. Certū est enim, quod Chri-
 stus isq; totus, non diuinitate tantum, verum
 etiā humanitate sua cōmoretur tam in Cœ-
 lo quàm in terra atq; adeo vbicunq; est pa-
 ter ipse. Et quia Christus ascendit in Cœlum
 & habitat in Cœlo, vident pij omnes, quàm la-
 te pateat Cœlum illud, in quo Christus com-
 morari dicitur. Ostendimus autem nos pau-
 lō antea, tametsi Deus pater sit immensus &
 vbiq; habitationem tamen sanctorum & ve-
 ri corporis Christi non esse vbiq;. Rursus
 quærit Brentius, dum cœlum suum illustrat
 & ait, Vbinam habitat pater? Habitat in luce
 inaccessa. Quæ est autē lux illa inaccessa? Pro-
 funditas sapientiæ & cognitionis Dei. Lux er-
 go illa ibi est, vbicunq; Deus est, siue in cœ-
 lo siue in terra, &c. Et iterum, Non est cogi-
 tum de incorporeo & spiritali Cœlo, quod
 sit certus locus supra omnes cœlos, in quo
 sancti agāt corporaliter, sed quod sit regnum
 cœleste, quod nec locis nec locorum interual-
 lis, sed maiestate Dei definitur, vt vbicunq;
 Deus sua maiestate regnat ibi sit incorporeo
 & spiritali illud cœlum. Item, Deus erit om-
 nia in omnibus. Si autem Deus erit in nobis
 omnia, erit ergo & locus noster. His accinit se-
 curus de victoria suum epiphonema, & dicit

se à parte sua habere prophetas & apostolos,
& proinde non timere quid sibi faciat homo,
quid rideat, quid uero naso suspendat adunco.

Expendat uero quisq; apud semetipsum diligenter, obsecro, quale nam doctrinæ genus sit, quod nobis in præsentî de Cælo Brentius propinat, quàm firmum vel infirmum, quàm certum vel incertum, aut quàm probe cum semetipso congruat, ut vel hinc colligat an tutò tali se possit credere ludo. Ac initio quidem nihil urget & repetit ille feruentius, quàm Cælum non esse locum certum. Quod si ipsi demus, quod ille urget tantopere, quid obsecro effecit operæ precium? Age itaq; sit Cælum non certus, sed incertus locus. Ergone qui assumpti sunt in cælum & subuehuntur adhuc in cælum, in nullum certum locum perueniunt? Si autem in cælum quod supra nubes est, non perueniunt, quo obsecro perueniunt? Ergo ne migrant in Utopiam, in qua hospites excipit Utis? Vbi itaque nunc est spes de certa fidei salute in cælo? Dissoluta est per doctrinam Brentij. Verum non ita docuit nos dominus noster Iesus Christus. Voluit is nos potius scire certò, certissimum nobis locum in domo patris esse paratum, in quem ipse prior præcessurus, nos deinde ad se recepturus sit. Sicuti videre est apud Ioan. in cap. 14. In ea potius

Expenſa
Brentij de
ſtrina de
Cælo.

AD LIB. BRENTII

doctrina & spe certâ perseueremus, credentes fidelibus per Christum paratum esse locum cum certissimū, & in hunc ipsos recipi certō.

Fortē Cœ-
lum iā mo-
re poetico
factum est
Deus.

Deinde eximit ille Cœlū omnibus suis terminis, & definit ipsum simpliciter maiestate Dei, vt Cœlum tam longè lateq; sese expandat, quā late patet maiestas Dei. De quo mox quædam subijciemus. Expandit præterea & alia ratione Cœlum per omnia, dum affirmat Deum inhabitare lucem ad quam nemo accedat. Porrò lumen hoc esse ait profunditatem diuinæ sapientiæ. Huc enim detorquet ille apostoli verba ad Rom. II. Proinde habitant in profunda Dei sapientia, iuxta Brentij doctrinam, quotquot Cœlum inhabitant: & sunt vbiq; sicuti lumen & sapientia Dei vbiq; sunt. Sed cum interim audiamus ad lucem illam neminē accedere, quomodo obsecro sunt vbiq; qui in ea luce, vtpote hominibus inaccessa, non sunt, per quam esse debebant vbiq;? Et si tibi Cœlum est, vbi Dei maiestas est atq; gubernat, certum est autem Deum maiestate sua punire impios apud tartara, ergōne cœlū erit in inferno? Erit sanè Deus omnia in omnibus, sed ea de causa Deus nō erit loco cœli. An Cœlo nihil opus erit deinceps, cum modo secundum Brentium Deus etiam factus sit Cœlum? Interstinguit scriptura & fides no-
stra

Deus omnia in omnibus.

tra inter Deum & Cœlum, & nō commiscēt
 Cœlum cum Deo, vt Deus sit cœlum, locus
 inquam habitationis nostræ: sicut hæc com-
 miscet Brentius imprudēter. Testatur aut scri-
 ptura disertē nos Cœlum inhabitaturos, vt lo-
 cum beatitudinis, & ibi visuros Deum, sicuti
 Job dixit, Et rursus (à resurrectione) circum-
 dabor pelle mea, & in carne mea videbo De-
 um, &c. Arque ad hunc modum orthodoxe
 & significantissime exposuit nobis hoc nego-
 tium beatus Ambrosius, qui De fide resurr.
 dixit, Vbi ergo Dei habitatio esse debuit, nisi
 in regno Dei? Vbi est autem regnum Dei, ni-
 si in cœlis? Ibi omnis ecclesia cum illo erit. Ad
 eundem modum docuerunt de hac re omnes
 alij orthodoxi ecclesiæ doctores. Vnde pij in
 hac firma & clara veritate perseuerant. Quod
 verò apostolus dicit, Deum omnia futurum
 in omnibus non huc pertinet, quod omnis re-
 rum vel creaturarum tollenda sit differentia,
 ac inter se commiscenda & in deum redigen-
 da, sed quod Deus futurus sit omnium sancto-
 rum in Cœlo vel in æterna beatitudine satie-
 tas abundantissima, adeo vt post ipsum nihil
 sint amplius desideraturi: quemadmodum &
 David dixit, Notam mihi facies semitam vi-
 tæ: satietas gaudiorum in cōspectu tuo est, &
 iucunditas in dextera tua in perpetuum, &c.

A D L I B. B R E N T I I

Psalmo 16. Iactitat quidem magno hiato Brentius se habere à suis partibus prophetas & apostolos: verum lector prudens saltem ex hoc apostoli loco, quo abutitur ille tam turpiter, intelligit sua ipsum opinione prorsus decipi.

De habitaculo sancto-
rum.

Rursus quærit Brentius, Vbinam futuri sunt sancti: ac excipit, Apud Christum, qui dicit, Assumâ vos ad me ipsum, ut vbi ego sum, & vos sitis. Deinde subdit, Vbi autem est Christus? Respondet, Apud patrem. Erimus ergo & nos apud patrem. Vbi autem pater? Ibi est, vbi nos erimus, &c. Quem verò hæc responsio non admonet eius, qui rogatus quando nam venisset? respondit, Quando ingressus sum portam. Et iterum rogatus, quando vero ingressus es portam? excepit ille, quando veni. Quare non respondet hic Brentius, quod responsum oportuit, & ex præmissis consequitur. Cæterum abhorret ab ea responsione, itaque de nouo quæstionem instituit aliam, & ait, Quid ergo? Num & sancti sunt vbique & implent Cælum & terram, sicut Christus? ac respondet, Sanctis data est gratia, sicut scriptum est, iuxta mensuram donationis Christi. Non igitur simus in præsentia & in hoc seculo de sanctorum in altero seculo statu solliciti, &c. Quis autem hic non videat fugitare ad

aduersarium, ne concludatur, & arte interim fugam dissimulare, denique singulis auditorum cupientium in præsentem certum aliquid videre, discere, habere, verborum offundere nebulas? Quando enim paulò ante apertè dixit sanctos esse cum patre & cum Christo, & in tota hac causa nihil magis vrgeat quam Christum, qui est in Cælo, esse ubique, quare itaque hic tergiuersatur, quare non libere fateatur, quod ex concessis vel datis omnino consequi oportet, sanctos quoque in alio seculo ubi que futuros. Hoc verò cum apertè non audet asserere, reddit profecto suspectam suam illam doctrinam de Cælo ubiquario hæcenus propositam atque defensam.

Et quidem quomodo poterit vir bonus se ex hac extricare controuersia melius, quam si sentiat Christum ut hominem verum, licet interim sit Deus etiam verus, corpore suo vero & clarificato, & sanctos quoque iuxta modum doni accepti à Christo, inhabitare cælum cum gloria, eoque in loco ut in habitatione cælesti, contineri & non per omnia diffundi? Quibus deinceps sanè non incommode ad iungeretur, pios curiosius porrò non scrutari in statum sanctorum, qualis is sit in alio seculo, verum expectare magis, quando illuc translati, coràm omnia videat, quæ nunc nō ita

Plana huius
rei explica
tio.

exactè perspiciunt. Rursus autem intelligunt paulò exercitiores in scripturis locum apostoli ad Ephesios quarto accipiendum non de gratia & donis gloriæ futuri seculi, sed de ijs quibus in ecclesia & in præsentì hoc seculo fideles suos locupletat dominus. Vnde iterum colligit aduersarium scripturis propheticis & apostolicis de quibus toties & tantopere gloriatur, de tortis quidem ijs confidenter admodum abuti.

In cœlo
Brentij in-
inueniuntur
satan & an-
geli eius.

Porro dum ille progreditur in ornando illustrandoque Cœlo illo suo vbiuario, huc tandem recidit, vt apertè dicat, Et vt Zuingliani iterum habeant, quod pro ipsorum ingenio exagitare possint, Cœlum illud ea est conditione, vt in eo non tantum sancti homines verum etiam satan & angeli eius inueniantur. Hæc ille. Cupit fortassis Brentius hoc veluti paradoxo, ostentare ingenij sui acumen: sed perpendisset interim apud se, prudentiores posthac non magnopere hoc Cœlum curaturos, in quo inueniuntur & cacodæmones, atque ita semetipsum infamare & despectissimum reddere suum illud Cœlum. At quis in præsentì non videat, nos iam Romanos vincere sedentes id est, nobis verissimè Iosaphati illam deberi victoriam, quam aduersarius sibi in initio disputationis de Cœlo pollicebatur

tur? Scriptura certè sacra non solet ita vt Brentius, loqui de Cœlo neque hoc vllis præter Dei amicis communicare. Sanctus Ioannes grauiter pronuncians, Apocal. vigesimo secundo capite, ait, Foris canes sunt, & venefici, & impudici, & homicidæ & idololatræ, & omnes qui diligunt & faciunt mendacium. Quandoquidem verò satan mendax est, & pater mendacij omnisque mali, quomodo hic obsecro inuenitur in cœlo? Foris ait Ioannes, sunt canes, &c. Et si Deus voluerat inueniri in cœlo satanam & angelos eius, cur hos oro præcipites egit, sicuti beatus Petrus testatur, in inum inferni? Si item Cœlum iuxta descriptionem Brentianam, lux est inaccessa, dicat nobis Brentius, quale nam priuilegium præ omnibus alijs acceperit habeatque principes tenebrarum, qui in luce & Cœlo inueniatur? Sin uerò Cœlum est profunditas, vt iterum asserit Brentius, diuinæ sapientiæ, quomodo in diuina illa sapientia, inuenitur summa stultitia, diabolus inquam cum suis? Rursus, Si ibi est Cœlū, vbi est gratia Dei, Quomodo obsecro in Cœlo inuenitur, qui & est & manet in summa Dei ira atque indignatione? Profecto sicut satan in veritate non stetit, ita in Cœlo inueniri nunquam poterit. Clamet iam ad rauim vsque aduersarius, garriat, perstre-

August. de
ciuit. Dei li
bro 20. ca.
22.

A D L I B, B R E N T I I

pat & pro more suo infinita vanitatis verba profundat, nunquam sanè probabit satanam eo inueniri loco, vnde deturbatum rectè credimus.

Brentij ca-
non quomo-
do intelligē-
dum in scri-
ptura supra
& infra.

In hanc insaniam uidetur ruere aduersari-
us, quod sibi permittit nimium. Fingit enim
sibi nescio quas regulas interpretandi scriptu-
ras, non compositas ad antiquam simplici-
tatem & ad sensum pietatis & fidei, sed sui
proprij arbitrij. Cuius quidem generis est,
quod ait, Cum sermo est de rebus spirituali-
bus & cœlestibus, hæc vocabula *S V P R A* &
I N F R A vsurpantur quidem ex humana
consuetudine, non definiuntur autem locis,
sed dignitate indignitate, maiestate abiectione,
gaudio horrore, lætitia tristitia & alijs id
genus. Quid verò hac sua regula non peruer-
tere queat aduersarius? Et si nos recipiamus
ex traditione Brentij *Supra* & *Infra*, ita vt fin-
git, vsurpari in scripturis, haud difficile illi e-
rit eludere omnia testimonia scripturæ, quæ
attestantur Cœlum esse sursum, infernum
esse deorsum, aliaque huius generis pluri-
ma. Proinde sicut in responsione nostra an-
tea diximus ita nunc repetimus, relegare
nos huiusmodi phantasias ad Pyrrhonorum
Scholam.

Consignauimus hactenus, & quidem bre-
uibus,

tibus, Brentij doctrinam de cœlo, eamq; pio lectori excutiendam permitto. Spero autem cordatiores omnes iam iã intellexisse, obscura absurda, insyncera & impexa esse quæcunq; ille de suo in hoc attulit negotio, ac proinde omnes vbiuario eius cœlo relicto, agnituros verum illud & antiquum cœlum, quod est in excelsis, & in quo est dominus noster Iesus Christus. Redeo iam ad elucidandam defendendamq; responsionem meam.

Verba saluatoris nostri Ioan. 14. In domo patris mei. &c. intelligenda esse de certo loco beatorum qui supra nos in cœlis est. CAP. V.

AD confirmandam meam de cœlo sententiam, quod Cœlum locus sit etiam ab ipso appellatus domino, adduxeram ex euang. Ioã. verba saluatoris nostri, In domo patris mei mansiones multe sunt. Et si abiero ad parandum vobis locum, &c. Brentius verò vt clara Domini verba obscuraret, & ex manibus meis extorqueret, negavit ea simpliciter, vt sonant, exponenda esse de loco, adiecitq; ipsos etiam interpretes veteres non de loco intellexisse, sed de gradibus beatitudinis & de præmiorum differentijs. Ea occasione in medium adduxi aliquot veterum interpretatio-

Verba saluatoris Io. 14. sonare de certo cœli loco supra nos.

AD LIB. BRENTII

nes, exponentium illa non tantum de præmio-
rum diuersitate, sed etiam de loco, quod in-
quam in cælo supra nos sit beatis parata man-
sio. Vbi verò sensit aduersarius, se causa ceci-
disse, & ita comprehensum esse, vt nullibi vli-
lum pateat ipsi effugium, arte sophistica, mihi
conatur inuertere disputationis statum, postu-
lans modo probem quod in cælo sint certa lo-
ca & habitacula, in quib. Christus & electi e-
ius motione physica eant & redeât, &c. At du-
dum illi responsum est, qua ratione dicamus
cælum esse locum certum. Et verba saluato-
ris nostri, In domo patris mei mansiones mul-
tæ sunt, clara sunt. De quibus abunde dixi in
Responsione mea fol. 27. Nulla itaque proba-
tione opus esse video copiosiore. Neque
quæstio est de ijs rebus potissimum, de qui-
bus nouam probationem postulat aduersa-
rius: sed de eo quæritur, An aliqui veterum do-
ctorũ, verba domini, In domo patris mei man-
siones multæ sunt, exposuerint, non tantum
de diuersitate præmiorum, sed etiam dixerint
cælum quod supra nos est, locum esse certum
beatis ad æternam felicitatem participandam
adaptatũ. Spero autem equum lectorem agi-
turum, quod adductis à me S. Cyrilli Augusti-
ni & Hieron. testimonijs, id quod mihi proban-
dum sumpseram, euidenter satis comprobasse.

Cumq̃

Cumq; hac in causa adductus sit etiam locus apostoli ex I. ad Thessal. 4. cap. non admodum ingenuum hic se exhibet aduersarius. Dicit enim, Certè si vrgeas *τὸ φησὶν* Pauli, sicut vrgetur nomen loci & mansionum, sancti nõ erunt in cœlo vestro empyreo, sed in nubibus & in aere. Dicit enim Paulus, Rapiemur obuiam Domino. In quem locum? Non ait in cœlum, sed in nubibus in aera. Et addit, Et sic erimus semper cum Domino. Quomodo sic? In nubibus videlicet & in aere. Rectè verò ipse mox talem interpretationem vocat iucundum phantasma. Nihil enim est aliud quàm tergiuersatio phantastica. Dum Paulus ait sanctos Christi venturos obuiam in nubibus, significat vtique non substiturum in nubibus. Nam in eas descendit è cœlo, loco beatitudinis, vt absoluto iudicio, cum sanctis in vnum cœtum congregatis, iterum redeat in cœlum, vnde descendit in nubes, & in quod ascendit dum in gloriam patris intrauit. Mansuri ergo habitaturiq; sunt cū ipso sancti in illo ipso cœlo, & non in nubibus. Quemadmodum etiam commonstrauit fol. 37 Respons. meæ. Tractat eundem locum & Augustin. libro de Ciuitate Dei 20. capit. 20.

Interim ne victus videatur aduersarius, la-
xis in nos fertur habenis, accusatq; vos teme-

Sancti cum
Christo nõ
in aere aut
nubibus
sed in cœlo
habitabunt

Quis iure
alterius ac-
cuset teme-
ritatem.

AD LIB. BRENTII

ritatis omnium maximæ, quasi nulli vnquam
 visi sint Zuinglianis magis temerarij. Verum
 si de temeritate conqueri oportuerat, quis iu-
 stius nobis cōqueritur de Brentio? Hic enim
 pertinaciter non tantum hoc oppugnat, quod
 hætenus ab omnibus fidelibus pro comperto
 indubitatoq; creditum est, cœlum quod supra
 nos est, & infernum qui infra nos est, loca esse
 certa beatorum & infelicitium, sed insuper e-
 tiam temeritate omniū maxima conatur ipsi
 domino verba sua inuertere aliterque inter-
 pretari, quàm sensus ipsorum ferat simplici-
 tas. Nam cum Christus nobis commonstret,
 Domum patris sui ac vniuersa interim scri-
 ptura passim hanc domum dicat esse cœlum,
 quod supra nos est, Christusque addat in do-
 mo illa mansiones esse multas: denique si a-
 beat, paraturum se nobis locum, & rediturum
 mox, assumpturumque nos ad ipsum, vt vbi
 ipse sit, ibi nos quoque simus futuri, audet ta-
 men ille contra tam perspicuam veritatem af-
 firmare non esse tales mansiones, neque lo-
 cum supra nos in cœlo, in quo sancti habitent
 corporaliter. Nos verò gratulamur nobis, &
 Deo gratias agimus, qui illa de re, nos erudie-
 rit tam luculenter. Si Brentio in hac causa fa-
 uerent verba domini vsque adeo perspicua &
 & euidētia, quos ille ageret triumphos, quàm
petu-

petulanter nostris insultaret capitibus? Perfirmus ergo in veritate clara, nobis à Christo tradita, scientes illum, per quem conditum est cœlû & terra, exactissime tenere, locus ne sit in cœlo ac mansiones, an nullæ sint, cumque disertis verbis testatus sit esse mansiones, & esse locum paratum, certissimum est indubitatum esse eius testimonium, ac fallere prorsus neminem.

Conatus est quidem ille priori libro suo contra me edito, hanc claram domini lucem obscurare figurata interpretatione, quemadmodum nunc quoque in postremo suo libro loquitur nescio quid de verbis mutuo ab hominibus accipiendis. Cæterum cum ipse nobis dominus verbis planis significatissimisque, denique sensu perspicuo explicarit & attestatus sit esse in cœlo mansiones & loca excipien- dis fidelibus parata, non video quæ necessitas iubeat nos alia verba mutuo ab hominibus accipere. Nondum sanè ad inopiam redactus & verbis ita destitutus exhaustusque est dominus noster, ut aliunde, & maximè à miseris egenisque hominibus ipsi opus sit verba mutuari. Nihil huiusmodi artibus sutelisque opus est nobis. Tenemus enim sensum simplicem & diserta domini verba, quæ neque fides, neque alia illustriora scripturæ loca, neque absur-

Verba do-
mini Ioan.
24. non fi-
gurate in-
terpretanda:

Hic manite
figuram ad-
mittere
quàm in
verbis cœ-
næ domini.

ditas vlla, iubet nos expedire per figuratam interpretationem.

Philippus
Melanchthon
intelligit
ascensionem
domini
non figurate

Job 12:17
melanchthon
ascensionem
domini
non figurate

ascensionem
domini
non figurate

Iam quod hic quoque beatæ memoriæ Philippi Melanchthonis viri pijsissimi doctissimique testimonium hac de re adduxi, ambagibus libere utitur subdolis, dicitque nihil ad rem pertinentia. Atqui non curatur causa morbida verborum fucō. Constat Philippum paulò antequam hinc migraret, scripto contestatum & quidem apertissimè contestatum reliquisse posteritati, id quod in hac causa nostra præcipuum est, articulum fidei nostræ de ascensione Christi in cœlum non figurate intelligendum esse, sed simpliciter prout verba sonant. Hic non esse fingendas allegorias, Ascensionem Domini fuisse visibilem & corporalem. Atque ita semper antiquitatem vniuersam sensisse Christum corporali locatione in aliquo loco esse, ubicunque vult, factamque ascensionem Christi corporalem, sursum, &c. Atque hæc omnia Philippi sunt verba, quibus medicatio artificiumque Brentianum de mutuo accipiendis verbis, conuulsum & euersum iacet. Nec fulcietur hic ille tantillum, hisce suis verbis, nullius hominis auctoritatem, certitudini scripturæ sacræ (quæ immota est est veritatis regula) præferendam. Nam ea quæ hic adduxit Philippus ut scripturis

con-

congrua atque suffulta, ita articulis quoque fidei sunt inserta, habenturque iure pro irrefragabilibus: vt iam non dicam ea ipsa sic nobis tradita esse ab vniuersa pia & erudita veritate, testimonijs omnium seculorum concordibus. Quod si pergat nihilominus sprete his omnibus aduersarius, rationes & futes quære, quibus causam suam morbidam suffulciat atque tingat, bonam verò nostram concutiat atque suggillet, pij tamen eligent potius veritati sempiternæ & clarissimæ adhærere imò & immori, quàm eius accedere offucijs. Quæ ille præterea per vniuersum librum suum ludens ridensq; expuit contra cælum empyreum, nulla confutatione indigent. Consistunt enim immota adhuc, quæ ea de re à folio 22. vsq; ad 31. scripsi in Respon- sione mea. Ac malle in vniuersum ab omni contentione abstinere, simpliciterq; id quod verum est profiteri: sed aliò me rapit aduersarij importunitas.

Hic dū mihi explicare vult, quomodo cælum sit locus ipsumq; rursus non sit locus, stat, inquit, rerum cœlestium dicitur vnus perpetuus locus: quia res spirituales & cœlestes non sunt nihil, sed in rerum natura vere existunt. Nullus autem dicitur earum locus, videlicet corporalis, &c. Cum his oro cõponat

Quomodo
locus non
sit locus.

AD LIB. BRENTII

lector pius, quæ eadem de re in mea Respon-
sione hisce verbis cōmemoro, Cuperem hoc
nobis ille explicaret perspicue, quomodo lo-
cus & locus sit & locus non sit. Si enim intel-
ligit locum vere esse locum, eundem tamen
non locum ea de causâ nuncupat, quod terre-
nus vel corruptibilis locus non sit, cur, obse-
cro me persequitur, & in me hostiliter suam
ipfius sententiam oppugnat? Si verò non ita
intelligit, Quid oro dedit, cum locum concessit?
&c. Has inquam sententias inter se compo-
fitas examinet diligenter lector æquus. De-
prehendet, spero, meam de cœlo, quod locum
esse contendo, tam esse claram firmamque, ut
quod huic aduersarius præter verborum ne-
bulas fumosque cum insigni peruicacia oppo-
nat, nihil habeat prorsus.

Quomodo
edatur in
coena cor-
pus domi-
ni corpora-
liter & ta-
men ineffa-
biliter.

Et cum antea petijsssem ab aduersario, si mi-
hi explicare vellet, quomodo locus & locus
sit & locus non sit, faceret hoc explicatione
quæ semetipsam non negaret atque euertere-
ret: quemadmodum fieri soleat in causa coe-
næ dominicæ, in qua dicunt, edi quidem cor-
pus domini præsentis corporaliter, non tamen
corporaliter crasso modo, sed corporaliter mo-
do ineffabili. Quisquis enim dixerit rem ali-
quam fieri corporaliter, modum exposuit, ut
ille amplius ineffabilis esse non possit. Ad es-
tuor

nunc respondet Brētius, & ait, Cum à nostris dicitur corpus Christi in cœna adesse & manducari corporaliter, & tamen nō corporaliter, intelligitur alterum de veritate præsentie corporis, alterum de corporali sensu: vt sit sententia, verum Christi corpus vere præsens esse in cœna & manducari, non autem sensibilibiter, aut exterioribus hominum sensibus percipibiliter. Hæc si putas tu, inquit, sese mutuo interimere, elleboro tibi opus erit, Illa autem sic excipio, Si præsens Christi corpus in Cœna corporaliter percipitur, sanè fieri oportet id sensibilibiter modoque effabili. Alioqui enim corpus non erit manebitque corpus. Explicatio itaque hæc Brentij non minus semetipsam elidit, quàm prior illa. Cæterum si Christi corpus est & manet verum corpus, vt omnino esse manereque oportet, interim tamen non sensibilibiter, id est non corporaliter, sed spiritualiter percipitur, cur obsecro pugnat nobiscum Brentius? An ignorat & illam ipsam nostram esse sententiam? Certè si ad hunc modum se ille declararet, sicuti & scriptura sancta & vniuersa vetustas sese explicans, orthodoxe docuit, nempe, verum Christi corpus & verum eius sanguinem vere percipi, non tamen carnaliter vel corporaliter, sed spiritualiter, per fidè, agnosceremus profè

AD LIB. BRENTII

Et & nos declarationem hanc veram esse & catholicam: Ac si ea est mens ac sententia Brentij, disparuit utique quod inter nos erat sacramentarium dissidium, ac vtrinq; cōsentimus in domino. Si verò iste non ita sentit, sed pergit insuper ea oppugnare quę nos cum sancta vetustate communia habemus atq; docemus pie, parcat licet sumptui, quem facturus erat in parádo mihi pharmaco, sibi potius paret el-
leborum. Cernunt enim pij omnes, mihi, vtpote per Dei gratiam, sano, nihil planè opus esse elleboro. Faxit autem Christus dominus, vt ille purgatus probè, sanitati restituatur solideq;

De ascensione Domini nostri Iesu Christi in cœlum, & quod cœlum in quod ascendit dominus noster, certus sit locus, supra nos, & non in terris, aut ubique.

CAPVT VI.

Nostra de cœlo doctrina fundata in ascensione domini.

TAndem & ad ascensionē domini nostri Iesu Christi peruenio. Ascensioni huic Domini cœlesti, dixeram diserte Brentio, doctrinam me meam de cœlo in excelsis supra nos parato, veluti fundamento firmissimo imponere. Proinde si existimaret hac in parte me aberrare, æquū videri, vt cum semel cōtra me de cœlis supra nos in excelsis constituto, scribere instituerit, solidis mihi argumentis cōmonstret, me vel ascensionem domini in cœ-
lura

lum non recte intelligere, vel testimonia illa quæ confertim veluti in aciem collocaui, perperam instituto illo meo, adaptare. Id enim si non faciat, firmam immotamque permanere nostram de cælo doctrinam, vtpote firmissimo Dei verbo impositam: videre si nyl omnes me nullum condere cælum novum, aut ab alijs conditum defendere, sed veriter veroque ferre testimonium: videre denique vniuersos, cælum Brentij vbiquarium, non modo concussum ruere, sed iam iam dissipatum, prorsus euanuisse, nullo ne vestigio quidem relicto.

Ad hæc mea aduersarius vt priore response nihil solidi attulit, ita ne nunc quidem Ascendit in cælum. ultimo suo scripto mea illa attigit, nedum confutauit: tantum inter alia dicit, Scio de ascensione extare perspicua sacræ scripturæ testimonia, & agnosco ea esse verissima ac certissima. Quare non opus erat ad ea respondere, quod mihi alicubi satis odiose exprobrat Bullingerus, sed illa quæ ex his scripturæ testimonijs fingit, nec scio nec approbo, &c. Si verò corde integro atque sincero credis, sicut rotundo ore confiteris Brenti, Christum Dominum vero suo corpore ascendisse in cælum, & manere in cælo, quorsum obsecro pertinent illa tua verba,

AD LIB. BRENTII

quæ fol. 105. libri tui sic leguntur, quare nihil aliud reliquum est, quàm quod Christus cum corpore suo, non solum non concludatur, vel villo alio loco, vel locali illo, quod Zuingliani fingunt cœlo empyreo, verum etiam penetrauerit & euaserit omnia loca, siue supera, siue infera, siue terrena, siue cœlestia, &c. Etenim si hæc tua verba logodædale Brenti vera sunt, quid quæso dedisti nobis cum confessus es, Christum corpore suo ascendisse in cœlum? An non sonant verba fidei ascendisse Christum corpore suo in cœlum, & non penetrauisse cœlum, id est euasisse vel elatum esse extra cœlum? Quis nesciat ingens esse discrimen inter hæc, penetrare cœlum, id est esse ferri extra cœlum, aut euadere cœlum, & ascendere in ipsum cœlum? Proinde cum tu dicis Christum ascendendo in cœlum, elatum esse extra cœlum, euasisseq; omnia loca infera & supera, terrena & cœlestia, negas profecto, ipsum elatum esse in cœlum. Ergo negas nunc hisce verbis (Christum euasisse omnia loca) id quod antea dedisti hisce verbis, Credo Christum ascendisse in cœlum. Ergo ne, cum hæc luce clariora sint, tantum tibi superest mentis, vt hinc quoque intelligas dilucide, grauitate te hoc errore à Deo iusto puniri, qui mysterium ascensionis Domini articulumque
 Chris

Christianæ fidei non ea explices simplicitate, qua decebat. Quod si Christus corpore suo, iuxta tuam doctrinam, penetrauit & euasit omnia loca, tam infera quàm supera, tam terrena quàm cœlestia, ergo ne nunc neque in cœlo quidem ipso neque est in terra, utpote quæ omnia illum euasisse dicis? Vbi itaque est Christus, amissimus ne Christum? Vbi denique est tua illa vbiquitas? Si vbique est, ergo in cœlo est, ergo in terra est? &c.

Deinde si syncere credis & confiteris veram Domini ascensionem in cœlum, quorum rursus pertinent hæc tua verba quæ in libro tuo folio 69. ita leguntur? Cum dicitur de Christo, Ascendit in cœlum, non est intelligendum quod Christus, postquam in ascensu suo visibili susceptus est à nube, & subductus ab oculis discipulorum, conscenderit per orbis planetarum, physica motione (ad quæ illi responsum est abunde in Responsione mea, folio 25. & 26.) & inuaserit in fictitium & corporale cœlum, quod empyreum vocant, in quo sedeat, stet, ambulet, & corporali modo circumeat: sed quod confederit ad dexteram patris sui omnipotentis. Dexteram autem Dei non est certus locus aliquis in cœlo, sed est omnipotentia & vniuersa maiestas Dei, &c. Siste verò his

Ascendit
Christus
non ad locum certum,
sed ad omnipotentiam
Dei.

AD LIB. BRENTII

gradum, Brenti, paulisper, ac expende apud
 te quid hisce verbis tuis dixeris, & quam pro-
 bè hæc congruant cum tua confessione, Credo
 Christum ascendisse in cælum. Si enim
 cælum non est locus supra nos in excelsis,
 sed omnipotentia & vniuersa, vt dicis, Dei
 maiestas, quam sanè nemo vbique esse du-
 bitat, edisseras nobis vellem, quid opus fue-
 rit Domino ascensione in cælum? Etenim
 ascendere, quod ipsa loquitur res, est de in-
 ferioribus contendere ad superiora. Iam ve-
 rò si cælum illud in quod fateris conscendisse
 Dominum, non est locus supra nos in excel-
 sis, sed maiestas Dei, quæ hic apud nos & v-
 bique est, nihil profectò opus fuerat Domi-
 no ascendere eò vbi erat prius. Contesta-
 tur autem veritas Euangelica & Apostolica
 quod Dominus noster vero suo corpore ex
 terris in ipsum ascenderit cælum, & quod
 in terris amplius non sit. Proinde cælum in
 quod ascendit Dominus noster, non est maie-
 stas Dei & vbique, sed locus supra nos in ex-
 celsis, in quem ascendens Dominus peruenit,
 & in quo nunc habitat vero suo corpore. Qui-
 nimo tua vbiquitate infelici expungis tol-
 lisque veram Christi in cælum ascensionem.
 Aut cur non potius confitentes fidem no-
 stram, iuxta tuam doctrinam, dicimus, Ascen-
 dit

Grego. Na-
 zian cõtra
 Eunom. Vi-
 gil. in disp-
 uter Sab.
 Phot. Aris-
 to. 38.

dit ad omnipotentiam Dei: sed non ita confitemur, sed dicimus diserte, Ascendit in cœlum, En in cœlum ascendit. An verò in hac causa quoq; vti & in alijs quibusdã omnia nobis miscebis, ea quoq; quæ inter se sunt luculenter distincta? Annõn inter se distincta sunt cœlum & omnipotentia vel maiestas diuina? ita vt cœlum non sit omnipotentia Dei, sed locus Christi corpori omnibusq; sanctis eius præparatus, omnipotentia verò sit Dei immensa potestas adeoque ipse Dominus omnia potens? Sentis ne tandem chære frater Brenti, quid ijs vsuueniat quantæue conijciantur in pericula, quotquot nimium sibiipsis tribuentes vtentesq; verborum artificio perplexitateq; , plus volunt scire quàm regula proportioq; fidei permittat? Adhortor itaque te, quam possum amice & diligenter, vt sicuti fateris te credere Christum corpore suo ascendisse in cœlum, ita etiam tuam illam disputationem quam simplici alioqui adiungis confessioni, modereris, ne inde colligant vel pueri te in speciem & summis, quod dici solet, labris quidem confiteri ascensionem Domini, at eandem rursus ac reuera te negare, oppugnare atque expungere.

Quod si aduersarius non agnoscit nostras,

AD LIB. BRENTII

Consequen-
tias ex ascē-
sione domi-
ni eductas
nō agnoscit
Brentius.

vt ait, consequentias, quas ex ascensione Do-
mini colligimus, & quas contumeliose pu-
tidas nuncupat consequutiones, quare nō ad-
ducit rationes solidas quibus approbet tales
esse nostras consequentias, quales esse calum-
niatur. Verūm mutus est hac parte: id quod
mox compensare conatur querimonia. Nam
queritur de mea importunitate, qua hosti-
liter in ipsum irruam ac impetuose cum ipso
agam. Cum tamen qui me norunt familia-
rius, longe, opinor, benignius de me iudi-
cent. Nunquam, quod sciam, pro homine
habitus sum impetuoso: solus Brentius (cum
quo, si ferret res, pacem habere mallet, quā
litem) omnia mea, nescio quo hoc fiat syde-
re læuo, pessimè consulit, & acerbissimè in-
terpretatur. Fortassis hoc nomine parum
propitius mihi factus est, quod paulò libe-
rius & euidentius errores aliquot eius pro-
traxerim in lucem validiusque confutarim.
Aut certè applausu in re qualibet suorum,
ita est dementatus, vt importunitatem exi-
stimet, cum ipsum scripturarum & patrum
testimonijs vrgeo, nec facile permitto ipsum
vagari à proposito, aut regulas interpretan-
di scripturas condere pro libito. Certè si
non expedite & modeste eius responderem
scri-

scriptis, sed despicerem fastuose contumelioseque & impetuose ipsum exciperem, haberet quod quereretur de mea illa importunitate: nunc verò norunt omnes quotquot Respon- sionem meam legerunt, ita me agere cum Brentio, Principio non immodeste illi ostendo dominum nostrum Iesum Christum vero suo corpore ascendisse supra omnes cœlos visibiles, peruenisseq; in supremum Cœlum, in locum æternæ felicitatis. Deinde pari modestia demonstro Cœlum in quod vero suo corpore ascendit dominus, certum esse locum. Hæc illustro atque munio testimonijs scripturæ diuinæ, petitis ex scriptis euangelicis atq; Apostolicis. Quod si quis ista certius pleniusque discere aut experiri cupit, legat Respon- sionem nostram, à fol. 28, vsque ad 34. Testimonium, spero, exhibebit mihi lector æquus, non tantum quod importunius cum aduersario egerim nihil, sed quod illud ipsum etiã, quod mihi probandum sumpserã, dilucide & euidenter comprobauerim: ita vt quamuis ille cupiat omnibus persuasum, illa mea indigna esse vlla responsione, experturus sit tamen æquus ille lector, solida esse illa argumenta, atque veritatem à nostris perstare partibus inuictam, siue verò ille respondeat siue taceat.

Nam quod ille alibi quoque dicit, Scilicet

Respon-
siones Brëitj.

AD LIB. BRENTII

illis scriptoribus nō est respondere, si quis ex-
 posita & confirmata vera & pia eius causæ,
 quàm tractandam suscepit, sententia, paucis
 verbis lectorem admoneat, quid de obiectis
 aduersariorum sit sentiendum, Et nisi singula
 verba aduersariorum numeres, ac commenta-
 rium in ea scribas, audiendum erit, pisce ma-
 gis mutus es, &c. iniuriam certè facit, fugam-
 que callide dissimulando, commodè quærit.
 Dudum sanè longi illi logi nauseam nobis ci-
 uere, tantum abest vt vel à Brentio, vel ab v-
 lis nostris aduersarijs, nunquam postulaueri-
 mus prolixos conscribi commentarios. Atq;
 vtinam pepercisset ille sibi in postremo hoc
 libro suo componendo, neq; ita se & audito-
 res prolixa & impexa garrulitate defatigasset.
 Potuisset ille omittere multa, imprimis ea
 quæ nullo cum fructu multa autem cum mo-
 lestia toties repetendo inculcat, ac illa etiam
 quæ parua cum gratia nec sine leuitate riden-
 do ludendo vexandoque profundit. Consul-
 tius fecisset multò, si expedita faciliq; obser-
 uata dispositione, ad ea duntaxat respondisset
 breuibus, quæ causæ nostræ præcipua sunt.
 Ita enim sua expeditius legi potuissent, neque
 ita excreuissent, essetq; & nostra hæc respon-
 sio succinctior & gratior fortassis. Nunc ta-
 men ista omnia qualia qualia sint, æquo lecto-
 ri

ri vtrunque expendenda relinquo.

Spero autem pios lectores, ex his meis licet nunc & antea non operose expositis, nullo negotio intellecturos, doctrinam nostram de cælo, non harenæ, quod aduersario videtur, esse impositam, sed veræ ascensioni domini nostri Iesu Christi in Cælum illud quod supra nos est, atque ideò firmam immotamque perstare. Poterunt his secure & tutò inniti fideles. Sicut enim manifestè cernunt Christum corpore & anima verè in Cælum ascendisse, & nō in Vtopiam, id est, in nullum locum certum, sed sursum, in domum patris, in mansionem beatorum æternæque felicitatis, ita fide indubitata credunt, se quoque animabus & corporibus suis sequuturos eam via dominum, quam ille parauit, & qua ille præcessit, atque ita in beata vita, in Cælo, semper futuros cum domino. Cui laus gloria & gratiarum actio sit in secula seculorum, Amen.

Fructus disputationis de vera domini in cælum ascensione.

*De testimonijs sanctorum patrum
uel doctorum ecclesie, imprimis
uerò de sancto Theodoro Cyri
episcopo. CAP. VII*

Brentius
contra doctrinam veterum patrum in hac causa

Complura scribit in hoc opere suo de maiestate aduersarius, de doctorum

A D L I B. B R E N T I I

ecclesiæ doctrina, quos certè inuadit tertiu,
 multaq; in eos dicit, quæ qualia sint facilè &
 rectè iudicabunt viri in ecclesia periti, quibus
 perspecta est veterum patrum fides eruditio
 labor diligentiaq; & gratia à Deo ipsis conces-
 sa, viderūt illi proculdubio peruenisse eò iam
 Brentium, vt semel omnia non tantum nostri
 seculi doctorum virorum ministrorumq; fi-
 delium ecclesiæ, sed & veterum quantalibet
 eruditione sanctitate vetustateq; præpolleat,
 testimonia statuerit apud se reijcere, quæ cun-
 que ex his contra vbiuitatem eius cum cœli
 tum corporis Christi pugnare videntur. Ni-
 hil inquam ponderis authoritatisue hi omnes
 apud Brentium habent, quod ipsi videantur
 instituti esse nō in schola spiritus sancti per i-
 diotas piscatoresq; apostolos sed in schola Ari-
 stotelis per philosophos hominesq; in sapien-
 tia seculari turgidos. Hos asserit ille seductos
 atq; occæcatos esse ab Aristotele & à rationi-
 bus humanis. Hos ait habere de rebus cœlesti-
 bus imaginationes pueriles & somnia crassa,
 terrenas phantasias & sensus carnales, & quic-
 quid huius generis aliud est quod censor ille
 alto pronūciat cū supcilio veluti ex tripode.
 At hac ratione commodissimū sibi inuenit se-
 mel ad oīa veterū testimonia respondēdi imò
 eludēdi oīa cōpēdiū. Quid enim facilius est q̄
 sem

semel omnia veterum ex alto despiciere testimonia, deinde magna cum confidentia adijcere, velle se præterita philosophia Aristotelica (hoc enim admodum est plausibile) solis credere in hac causa scriptis apostolicis: quæ tamè & ipsa causam eius iuuarèt nihil, nisi ea prius sua imbuisset salua, regulasq; ex semetipso effinxisset, quibus illa contra sensum genuinum reflecteret ad sensum suum commenticium. Si enim illa in sensu suo genuino, quem etiam vetustas ad normam fidei concorditer retinuit, maneant, causæ Brentianæ tam patrocinantur nihil, quàm parum ei propitij sunt veteres ecclesiæ doctores, omnes magna oppugnantibus constantia quod ille affirmat, & cælum & corpus Christi in cælo, esse vbiq;.

Sciunt autem prudètes viri, scripturarum De scriptis
inquam rerumq; ecclesiasticarum periti, quos patrū, quan-
dam scriptorum veterū, licet additiōnes fues- tum eis sit
tribuēdum.
rint & impèsius sectati sint philosophiam, numerata tamen cognitaq; ea esse capita, in quibus nimium philosophis tribuisse vidètur: interim verò labores horum alios, quos nimirum scripturis interpretandis oppugnandisq; Iudæis hæreticis atque gentilibus impendunt, summo habitos esse in precio, denique nunquam reprehensos fuisse in ecclesia ab orthodoxis, quod neque propter vnionem per-

AD LIB. BRENTII

sonalem neq; propter exaltationem humani
tatis domini in diuinā maiestaté, vel propter
eius glorie docuerūt humanitatē Christi tā
latē expādi, q̄ eius extenditur diuinitas, vt sit
vbiq; Quibus omnib. illud accedit irrefragabi
le prorsus, quod in scriptis suis, nō tantū reci
tarunt suam opinionem, quid ipsi ea de re sen
serint, sed quid de ipsa, catholica ecclesia inde
ab apostolorum temporibus senserit, credide
rit atque docuerit, id nempe quod ipsi adhuc
docebant. Sed planius pleniusq̄ iam age
mus cum Brentio.

Discrimen
scriptorum
patrum.

Inter patrum testimonia quæ proferuntur
in certaminibus, ad confirmandum vel refu
tandum, discrimen arbitramur esse habendū.
Sunt enim quædam patrum testimonia, quæ
nullis nituntur scripturis, sed eius duntaxat
authoritate qui dixit. Sunt quædam rursus
quæ habent quidem scripturarum testimonia
sed patrum sensu exposita. Sunt denique alia
huiusmodi vt non tantum referant authoris
sententiam, sed catholicæ quoque ecclesiæ &
sensum & fidem. Cæterum à testimonijs pri
mi generis, non innixis quidem scripturis, qui
nimo & cum ipsis pugnantibus iubēt ipsimet
patres recedere & solis accedere scripturis ca
nonicis. Ea in re nulla sanè nobis est contro
uersia. Porro quæ cum scripturis congruunt
testi-

testimonia, ijs propter scripturam meritò creditur. Quæ verò non tantum cum scripturis consentiunt, sed insuper referunt & fidem & sensum catholicæ ecclesiæ, non modò rejici aut sperni non debent, sed maximo haberi in precio. Iam verò cum testimonia patrum à nobis, ex Theodoro maximè allata, sint huiusmodi, perperam & non sine iniuria contra illa instituit disputationem Brentius. Cui etiam affirmamus, nunquam, quoad viuere dederit dominus, propter implicatas eius disputationes, recessuros ab illis in hac controuersia nostra patrum testimonijs, quibus constat nobis expositam & fidem & sententiam catholicæ Christi ecclesiæ, cum scripturis sanctis congruentem.

Inter patres verò præ cæteris Theodoro Brentius
contra S.
Theodori
tum. maximè infensus est Brentius, ideoque cum ipso committit fictitium Brenticyrillum, qui Theodor. manifesti redarguat erroris, Agendum, inquit, sumamus vnum aliquem eorum patrum, quorum authoritatem Zuingliani iactant, in manus, & expendamus ea seueritate, quæ in iudicandis fidei dogmatis adhibenda est, scriptum aut dictum eius, quod veritati ab aduersarijs opponi solet, visuri quos triumphos reportent. Si quid paulò liberius in eum dicitur, Zuingliani non nobis, sed sibi impu-

AD LIB. BRENTII

tent, quod insultatione sua ad hoc necessitatis nos adegerint. Cyrillum ait aliàs non omnia probasse Theodoretum, quod colliquescat ex Anathematismis. Inter disputandum dicit & Theodoretum persuasum ab Aristotele sic docuisse: item dogma hoc confinxisse ipsum ex semetipso. Et iterum, Vides Theodoretum, inquit, quàm ineptè, quàm incongruenter testimonia scripturæ tuo somnio de circumscriptioe corporis Christi in summa cœlestis regni maiestate, accommodaueris, &c. Ad hunc verò modum Brentius optimè meritum de pietate senem, (immemor quam indignè tulerit quod ipsum semel duntaxat sui admonuerim senij) parum honorifice tractat.

Quando
floruerit
Theodor.

Expendisset autem apud se aduersarius Theodoretum floruisse ante annos mille & centum circiter, & cum ille ante tot secula docuit corpus dominicum in cœlo, ut in loco habitare circumscriptum, collegisset ille, omnes liquidò iam cernere, Brentium nobis luculentam irrogare iniuriam, qui dixerit nos confinxisse hoc de cœlo dogma, qua de causa Cœlū cui nos ferimus testimoniū appellauit Zuingleij ac Bullingeri Cœlum. Etenim si Theodoretus ita docuit apertè ante tot secula sicut nos solemus hodie docere de Cœlo & corpore Christi, profecto nos doctrinæ illius primi
 auctores

authores non sumus. Utinam verò hic quoque nobis proferret aduersarius veterum scriptorum classicorum, de suo Cælo vbiuario & corpore Christi vbiq; diffuso, sicuti nos de nostra sententia adduximus, testimonia, quibus suæ opinionis vetustatem nobis approbaret. Verùm vt modò est enata, ita pariter vnà cum authore sepelietur.

Meritò autem grauis est apud nos S. Theodoretæ authoritas, foretque in precio & apud Brentium, nisi sua vbiuitate dementatus, ne sciret quo consistat loco. Fuit hic Theodoretus Cyri in oriente episcopus, cui, quod norunt historiæ periti, maximam tribuunt laudem ecclesiasticæ historiæ. Octingentis in Oriente ecclesijs optime præfuit, quas & in synœra doctrina, in pace, & in iusta disciplina ad triginta circiter annos magna cum laude conseruauit: ita vt contra ipsum nulla à quoquam iusta fuerit instituta accusatio. Maximos multosq; in suo munere labores sustinuit. Commentarios in libros vtriusq; testam. canonicos scripsit. Erudite & acriter contra Iudæos, gentiles atq; hæreticos disputauit. Multa animarum millia, mille implicata erroribus, per gratiam Dei, doctrina euāgelica extricauit. Christoq; lucrificat: atq; ita in vniuersa Christi ecclesia nomen celeberrimum acquisiuit. Pos-

Theodoretus
quantus
aliquandò
in ecclesijs
uir.

A D L I B. B R E N T I I

sunt autem de his omnibus ipsimet ipsius libri copiose testari. Et quamuis aliquantulo tempore inter se dissenserint Theodoretus & Cyrillus, mox tamen reconciliati rursus arctissimam inter se pacem concordiamque coluerunt, dum videlicet vtrinque dogmata inter se discrepantia, explicarent significantius, ac Cyrillus diserte fateretur, non ea se esse sententia, quod propter vnionem naturarum in vna indiuisa persona, diuinitas Christi, passionis etiam fuerit particeps.

Accusarunt quid em Theodoretum nonnulli, clamaueruntque contra ipsum in synodis quibusdam, perpetuo tamen magna cum eius laude ipsius innocentia tandem luculenter est comprobata. In œcumenico maximoque illo Chalced. concilio, ampliss. accepit testimonium doctrinæ orthodoxæ & gubernationis legitimæ in sua ecclesia, ut doctor pius pastorque fidelis. Nemo autem vnquam in ipso vituperavit aut reprehendit, quod nunc in eo oppugnat Brentius. Omnes enim sanioris iudicij doctores agnouerunt ipsum hostem fuisse acerrimum Nestorianorum, personam Christi indiuisam conscindentium, denique & vehementem Eutylianorum oppugnatorem, ita loquentium de corpore Christi, quasi exaltatum, non amplius fuerit verum corpus, sed ve-

luti

tuti deificatum. Præterea liber ex quo addu-
xi testimonium, quod sibi Brentius euerten-
dum sumpsit, apud verè pios solideq; doctos
magno semper fuit in precio. Scriptus est e-
nim magna diligentia aduersus vanam impi-
amq; hæreticorum doctrinam: quam princi-
pio quidem sacrarum præsidio scripturarum
euertit, deinde verò sanctorum patrum à tem-
poribus apostolorum ad suam usque ætatem
florentium concordibus euidentissimisq; te-
stimonijs confutauit, ostendens non se solum
ita sentire, sed ad eum modum sensisse sem-
per vniuersam in ecclesia Christi vetustatem.
Ac certum est eos qui diligèter tres eius Dia-
logos legerunt, nunquam potuisse admirari
satis Theodoretum eximiam pietatem, fidei sim-
plicitatem, eruditionem diuinam, multarūq;
rerum experientiam, disputationis acumen,
& in docendo perspicuitatem, ac in omnibus
diligentiam accuratissimam.

Imprimis autem sciendum est Theodoretum in Dialogo illo suo cui titulum fecit In-
confusus, doctrinam illam suam de corpore
Christi in cælo, vt in loco, agente, non propo-
suisse aut defendisse, tanquam suam peculia-
rem opinionem, sed veluti dogma receptum
approbatumq; ex scriptura ab vniuersali eccle-
sia, quæ passim sic sentiebat credebat atq; do-

*Theodoretus docuit
& defendit
fidem catho-
licæ eccle-
siæ.*

A D L I B. B R E N T I I

cebat. Nam sicut in Asia scribebat de corpore Christi in Cælo, ita eodem illo tempore, docebatur eodem modo in vniuersa ecclesia per Europam atque Aphricam. Quod si quis fidem mihi non adhibet, credat saltem Leoni episcopo Romano, eadem scribenti contra Eutychianos, in suis epistolis: credat beato Vigilio Tridentino episcopo & Martyri, contra Nestor. & Eutych. eadem docenti: credat beato Fulgentio Rusponen. episcopo, eadem in secundo & tertio libro ad Thrasimundum regem in Aphrica testificantem. Et proinde cum doctrina Theodoretum vniuersalis doctrina sit catholicæ ecclesiæ, cernunt, opinor lectores contra quos instituta sit Brentiana disputatio, qua Theodoretum iugulare contendit. At qui tam abest, vt aduersarius huiusmodi disputationibus suis nos abstrahat à fide orthodoxa, vt multò validius in ea nos confirmet.

Ex his item quiuis intelligit, nullo iure nobis obtrudi intempestiuam & absurdam contra Theodoretum aduersarij dissertationem, ad quam sanè nulla ipsum adegit necessitas. Queritur is iterum nos ipsum adoriri atrocius: sed dixi antea, nos in ipsum nec fastuosis nec contumeliosis assurgere verbis, sed tantum petere ne aberret à scopo aliena; à causa dicat, denique vrgeret nos illum verborum
testis

testimoniorumque euidencia. His ille nos ipsi insultare & in ipsum inuehere clamat.

Quod ait Cyrillum non omnia Theodoretum approbauisse, quale sit, iam antea exposuimus. Nemo itaque existimabit verba in disputatione Brentiana Cyrillo ascripta, Alexandri illius Cyrilli esse verba, Illa sanè sunt signèta Brentij, non autem verbis prolata Cyrilli. Docet enim apertè Cyrillus cum in libro de trinitate tum in expos. euang. Ioan. Solam diuinitatem esse infinitam atque incircumscrip- tam, omne autem corpus finitum certoque loco constitutum & non esse vbique: sed & corpus domini nostri Iesu Christi in cœlis esse, & non in terra, &c.

At quis expositis his, nō videt nihil opus esse ad ea respondere quæ Brentius affert contra Theodor. Sunt insuper ea huiusmodi, vt ne simpliciores quidem vel mouere vel impedire possint magnopere. Hoc vnum in præsentiarum dicam, inter præcipua quæ in Theod. dicit, illud esse, quod ait, corpus gloriosum nō est animale corpus, quod indigeat cibo, potu, locis & temporibus sed est spirituale, habes conditiones spiritus. Etenim si intelligat per animale corpus infirmum & corruptibile corpus, idem cum ipso sentimus: si verò tale intelligat corpus quod natura sua verius sit spiri-

Cyrillus &
Theodore-
tus in fide
concordes

Glorificata
corpora
uera corpo-
ra.

A D L I B. B R E N T I I

tus inuisibilis, quam corpus loco circumscriptum, aberravit & hic à doctrina simplici. Nā manet à resurrectione vera carnis (confitemur enim in symbolo carnis resurrectionem) substantia atq; natura quæ non euacuatur. Et clarificata corpora vera sunt corpora: sicuti & Paulus manifeste testatur, cū dicit, Hoc mortale & hoc corruptibile, induet immortalitatem & incorruptibilitatem. Proinde nuncupat Paulus corpus gloriosum corpus spirituale, non quod conuersum sit in spiritū corpus, euacuata aut annihilata carnis substantia, sed quod regatur à spiritu reddaturq; cœlesti habitationi idoneū. Caueat hic itaque sibi aduersarius, ne in errorem incidat illū, quē in Ioanne Hierosol. episc. persequitur nobili scripto B. Hiero. De quo paulò post quēdā sequētur,

Quam immodeste se gesserit Brentius cōtra nostram de Cœlo doctrinam. CAP. VIII.

Brentius
putat se mo-
deste scri-
psisse.

EXposui quomodo S. Theodoretus sit trāctatus ab aduersario, dicam modo breuiter & obiter quàm acerbe Martyrē beatæ memorie virū piū & doctū, & me acceperit verbisq; adoperuerit probrosissimis. Faciam hoc vel propter illos, qui mirifice huius libri cōmendāt modestiā, vt vel hinc intelligāt se affectib. captos, Brētissare nimiū, vel minus exacte discernere inter veram modestiā & falsam, quin

& ipse aduersarius sub finē propè libri sui, arbi-
 tratur se scriptū hoc suū absoluisse sine sophi-
 stica & vllius calūnia, &c. Ego verò aliud nihil
 à lectore peto, quā vt ipsa Brētij verba primū
 audiat, deinde iudicet etiam, quam verè hoc
 ab eo dictum sit, & quam modestum se tam vi-
 uis exhibuerit quàm mortuis. Cælum quod
 nos appellamus Cælum domini nostri Iesu
 Christi, vtpote in qd̄ ipse ascendit ipseq; locū
 in euang. suo appellauit, aduersarius in cōtem
 ptū insignēq; huius nostræ doctrinæ cōtume-
 liā, nūcupat Cælū Zuinglij, Arist. regionē, cœ-
 lū Bullingeri, Cælū sophisticū, cælū Thalmu-
 dicū, Mahumedicū & Campos elysios. At au-
 dierunt iam dudū pij auditores, quæ nā habea-
 mus pro cōfirmatione doctrinæ nostræ testi-
 monia, intelligunt ergo quanta hic ab aduersa-
 rio afficiamur iniuria. Ait ille etiam se à no-
 bis affici iniuria, qui nuncupemus cælum,
 quod ipse defendat, cælū vbiquariū. At nos
 hoc verè & citra eis iniuriam contumeliamq;
 dicimus, quod & ante ostendimus. Ipse enim
 palā ita docet, cælū inquā sedē beatorum esse
 vbiq; nostramq; oppugnat doctrinā de cælo
 supra nos certo loco constituto. Nos autē de
 cælo nihil docemus Iudeorū aut Turcarū mo-
 re, Thalmud. vel Mahumedice, sed ita vt nos
 docet scriptura saneta tenetq; fides catholica.

Cælum
Zuinglij

Aristotele
regio.

Cælum ubi
quarium.

Cap. 40

A D L I B. B R E N T I I

Coelū phan-
tasticum.

Rurfus ille, Doctrina, inquit, Zuinglianorū non est imposita in petram diuinæ veritatis, sed in harenam phantasiæ humanæ: insignis quæ in ipsis apparet temeritas, qui audent fabulā, minime sibi constantem, ecclesiæ Dei obtrudere, aut confictam obtrusamque ab alijs, defendere. Nec cedunt harena, sed audent summa Dei & hominū contumelia, phantasiā illā suam semel conceptā, pertinaciter tueri. Iterū verò, Rideo, inquit, vestra illa anilia deliria de vestro cœlo locali, vt qui in professione Christianæ doctrinæ, nondum eo profeceritis, quo aliquid sublimius, quàm prophani ethnici de sedibus cœli ac inferni sentiatis.

Coelum eth-
nicorum.

Coelum so-
phisticum.

Præterea ait Zuingianos nouū habere Deū, qui ipsis nouū condiderit cœlum. Ante dixit nos ipsos hoc nostris extruxisse impensis. Alibi affirmavit, hoc nos à sophistis accepisse mutuo. Et horū omniū immemor, alibi affirmat nos illud accepisse didicisseque atque docere ex Aristotele: nunc verò nouus Deus istud nobis est architectatus. Et quid præterea?

Certè Mahumedes deum suum, inquit, maiori afficit honore, quam Zuingliani Christū. Ille enim ait Deum vectari ab octo angelis in sella gestataria. His autem Christus in cœlo suo nō vectatur, sed necesse habet tantū stare, aut ambulare, &c. Aiunt isti Christū oportere cœlum

cœlū accipere vel inhabitare, vsq; in tēpora re-
stitutionis omnium, ac deinceps tandē faciunt
ipsi potestatem descendendi in nubes & iudi-
candi seculum, &c. Et quantum in ipsis est,
ait, Zuinglianis, non tantum eijciunt præsen-
tiam domini è cœna dominica, sed ipsum e-
tiam Christum cœlo è sede maiestatis suę deij-
ciunt atque proturbant.

Cæterum si mallems conuitijs rependere
conuitia, quam modeste agere, quis obsecro
non videat, illa nos postrema, nulla cum iniu-
ria, in Brentium retorquere posse, ac dicere,
Brentius is est, qui Christum cœlesti suo eijcit
solio. Principio enim thronum ipsum Dei,
quantum in ipso est, conuellit disijcit atq; tol-
lit, dum prohibet hominibus thronum Dei in
cœlo supra nos demonstrare, tanquam locum
certum. Deinde ipsum domini corpus residēs
in throno maiestatis, sua expoliat proprietate,
dum negat loco esse circumscriptum, pro ra-
tione corporū. Ipse enim contēdit Christi cor-
pus non circumscribi, & iccirco nō contineri
cœlo vt loco, sed esse vbiq;. Quod præterea lu-
dit & nos irridet, docentes, Christū oportere
inhabitare cœlum vsq; ad iudiciū, ipsum quo-
que S. Petrū vnā nobiscum ridet & vexat: vt
pote qui prior ita docuit, quē nos absq; pudore
sequimur, non reformidātes ita loqui, sicuti

Christum
expellere è
sede gloriæ
suæ.

Oportet
Christum
cœlo contē-
neri.
A.G. 3.

AD LIB. BRENTII

apostolus loquutus est. Sed de his haecenus.

Potuissemus ex libro aduersarij longe copiosiora huius generis colligere cōuitia omnibusq; conspicienda proponere: sed cum hæc quæ commemorauimus instituto nostro sufficere existimemus, quicquid hoc est expendum iā æquo lectori relinquimus, vt ex ijs iudicet de modestia vel immodestia Brentij. Ergo certè non video quid ille in hac causa dicere potuisset quo nos cōspuisset fœdius. Nihil diximus adhuc de alijs eius cōtumelijs, quas in suum vsq; locum reseruamus. Nūc autē spero Dei benignitate lectorumq; æquitate fretus, neminem non ex his quæ attulimus quibusq; doctrinā nostrā de cœlo illustrauimus & cōfirmauimus, intellectu rū meliorē nos defendere causam purioremq; habere doctrinā, quam aduersarius maligne nostra interpretans omnibus libenter persuaderet. Ipsi verò pro merito non rependemus, sed totam hanc causam Deo iusto iudici cōmittimus, obsecrantes vt condonet aduersario culpam hanc, eiusque oculos animi aperiat, vt studio vincendi posito, sobrie humiliterque sapiat, videatque nobiscum vbinam sit cœlum, ibi nimirum, vbi hoc nobis commonstrauit dominus.

Articulo
huius libri
3. cap. 13.

De inferno an sit aliquo loco, & ubi sit,

CAPVT IX.

Nep

NEquè verò & in eo videtur ille seruasse modestiã, quod disputatione de Inferno cœptam ab ipso imprudētius, fideliter aut̃ à me admonitus, nunc non abrumpit penitusq; omisit, sed restaurauit potius. Ita enim homines parum metuentes Deum, quorū hodie nimis magna est copia, minus occasionis habuissent, de inferno, vt solent, dubitãdi, ridendi, ludẽdiq;. Sed quid ista cõmemoro, cum ipsemet Brentius, ridendo ludendoq; & amara scõmata in me iaciendo, Vbi verò erit, inquit, infernus? Nũ & ipse est in cœlo, aut in regno cœlesti? De hac re sit sollicitus Bullingerus. Quibus postea subiicit, Sed relictis in locali suo inferno Zuinglianis, reuertemur nos ad verũ nostrũ cœlũ, &c. At nos speramus passione & resurrectione filij Dei, nos redemptos esse ab inferno, vt neq; de illo nobis quicquã sit curandum, neq; in eo simus relinquendi.

Rursus autem lepidum illud caput ociose secureq; ludendo, Quia Bullingerus omnino definit, inquit, infernũ corporali loco, necesse habet eum longe omniũ distantissime à suo cœlo collocare, vt constet ingens illud chaos, quod Abrahã inter beatos & dãnatos esse affirmat. Non est aut̃ distantior ab eo cœlo locus, quã medius punctus terræ. In hoc igitur loco Bullingerus infernũ collocet necesse est. Sed

Infernus
certum suũ
locũ habet.

hic

AD LIB. BRENTII

hic etiam atq; etiam videndū erit, num is pun-
 ctus sit tam latæ & amplæ regionis capax, vt
 queat tantam damnatorum multitudinē com-
 prehēdere, ac ne etiā hac ratione diameter ter-
 ræ apud geometras periclitetur, &c. Quando
 verò simili leuitate ludens, paria propè vanita-
 tis verba in priore sua respōsione profundit,
 nunc quoq; nihil aliud ipsi respondeo, quam
 quod tunc respondi, Desinat Brentius subue-
 reri ne impijs in inferno non satis sit futurum
 spacij. Isaias diserte testatur infernū & profun-
 dum & amplum esse satis omnibus hostibus
 Dei excipiendis. Nolo itaq; laboriose & sub-
 tiliter metiri terram, vt tandem penetrans ad
 punctum terræ, & in minutissimo hoc pūcto
 conquiescens infernum extruam collocemq;
 in puncto terræ. Dudū ille suo in loco, vt cat-
 cer hostium Dei, à Deo iusto & omnipotente
 extructus & constitutus est. Et quidem scri-
 ptura ostendit nobis locum hunc non supra,
 sed infra nos, & testatur quod descendant in
 infernum nō autē ascendant ad infernū impij.
 Fidem hic ego scripturę simpliciter sequor, &
 absq; curiositate spiritui sancto, per scripturas
 loquenti, credens, sentio, infernum, non supra
 terram aut in cœlo aut vbiq; . sed esse locū in-
 fra nos certum à Deo damnatis ordinatum,
 in quo luant supplicia sempiterna.

At conuerso ad me sermone aduersarius, Si ^{Credere} Bullingere, inquit, fidem scripturæ simpli- ^{uero Del.}
 citer sequereris, & absque curiositate spiritui ^{simpli-}
 sancto per scripturas loquenti crederes, non
 tam pertinaciter incendium de Cœna domi-
 ni excitatum, foueres, nec quæres tenebras
 in luce horum clarissimorum verborum, Hoc
 est corpus meum, &c. Ad quæ hunc in modû
 respondeo, Credo sanè & istis verbis domini,
 prout ipsemet ea ecclesiæ suæ & dixit & expli-
 cavit. Nihil hic moror imò remoueo omnia ea
 quæ Pontificij & Brentius verbis domini de
 suo adijciunt, negotiumq; illustre per se obscu-
 rant, fideique mysterium planum disputatio-
 nibus intricant spinosis. Dissidium sacramen-
 tarium infelix doluit mihi hastenus, & dolet
 adhuc vehementer: interim tamen veritati
 confessæ deesse nec possum nec volo, sed vt
 gliscat incendium defendam illam, quoad do-
 minus vitam mihi gratiamque suam conces-
 serit. Possem & quidem vere & paucis dice-
 re Brentio, quinam sint veri huius incendij
 authores, possem inquam verbis Philippi Me-
 lanchthonis beatæ memoriæ viri maximi,
 commemorare per quem stet, quo minus du-
 dū coierit concordia, sed malo nō tantum ni-
 hil adijcere, sed detrahare potius incendio.
 Tempus veritatis filia, tandem & commode
 reuelabit omnia.

AD LIB. BRENTII

Infernum
certum esse
locum, anti-
tis fabula
Brentio.

Instat autem aduersarius & ait, Ac profes-
to nisi docueritis vel intra vel infra hanc ter-
ram esse adhuc reliquam aliquam localem,
localem inquam & corporalem regionem,
eamque latissimam quidem, sed circumscri-
ptam, in qua damnati corporaliter & loca-
liter detineantur, nunquam effugere poteritis
quin in luculento figmento deprehensi sitis, &c.
Ego verò pro certo dico Brentio, quod si ita
perrexerit, vt cœpit, experturū aliquando, re-
uera esse infernum in terra, carcerem irrisorū
obscurissimum & non figmentum luculentū.
Ait quidem rursus doctrinam nostrā de infer-
no nostrum esse somniū. Sed libere nimium
ille quæ vult loquitur. Quomodo enim illud
videri poterat nostrū esse somnium, quod eo-
dem nobiscum modo, crediderunt semper &
credunt adhuc fideles omnes in ecclesia, infer-
num videlicet locū esse damnatorū infra nos.
Aut quisnā hætenus, post Brentiū, aliud no-
bis cōmonstrauit aut nos docuit? Nō ergo di-
scedemus facile à nostra sententia, nugis euer-
si Brentianis. Neque enim cœlum quæremus
in terris, neque infernum in cœlis. Si quos Bren-
tius in hoc dogmate inuenit discipulos, adu-
landi & gratificandi causa hoc se credere di-
cent, reuera autem non ita credent.

Infernum
certum esse
locum.

Et certè quod miki sumpsi in mea Respon-
sione

sione huius causæ probandum, euidenter va-
 lidiussq; comprobaui, quam aduersarius vn-
 quam dissoluere queat, infernum videlicet lo-
 cum esse non supra nos, in cœlis, neque penes
 nos in terra, sed infra nos. Scriptura enim ma-
 nifestissimè dicit impios descendere in infer-
 num. Ipsemet modo Brentius est cōfessus, hia-
 tum (ipse chaos vocat quod Lucas *χάσμα* appel-
 lat) esse magnū, vt qui velint in ipsum descen-
 dere, nequeant. Ibidem apud Lucam nomi-
 nat diues epulo apertissimè infernum, locum
 (en locum) cruciatus vel tormentorum. Di-
 citur & alibi in scriptura sancta impios abijisse
 in locum suū, vtiq; condemnationis. Adduxi
 præterea testimoniū ex Num. 16. ca. de suppli-
 cio seditiosorum. De quibus aperte legitur
 quod viui descenderint in infernū. Isa. 14. scri-
 bitur, Infernus subtus te conturbatus est. En
 subtus te legitur. Possem hic quoq; commode
 adducere expositionem B. August. qui & ipse
 hoc Mosis testimoniū interpretatur de loco
 damnatorū apud inferos *Quæst. in Num. 29.*
Idē Retract. lib. 2. cap. 24. De inferis magis, in-
 quit, mihi videor docere debuisse, quod sub
 terris sint, quā rationē reddere cur sub terris
 esse credatur, siue dicatur, quasi nō ita sit, &c.
 Sed scripturæ testimonia tam sunt diluci-
 da, & euidentia, vt plane nihil opus sit plura

AD LIB. BRENTII

coaceruare hominum testimonia.

Quomodo
exponatur
à Brentio
uiuos de-
scendisse in
infernum
Num. 16.

Hic verò Brentius suo more, & pro infir-
gni sua temeritate, testimonium ex Num.
16. capite de seditiosis viuis in infernum de-
scendentibus, pro sua interpretatur libidine,
nec pudet ipsum in conspectu tot prudenti-
um hominum, Domini verbum palàm de-
torquere à natiuo suo sensu. His, inquit, ver-
bis, non intelligendum est, cum infernum
in quem damnati perpetuo cruciandi con-
ijciuntur, esse certum & corporalem, vel in
medio terræ vel infra terram, locum: sed il-
los quidem repentina morte interiijisse. Hoc
enim est viuum in infernum descendere, &c.
Cæterum si clarum Dei verbum quod so-
nat, Viui descenderunt in infernum, aliud
nihil significat, quàm repentina morte ex-
tincti sunt, cur obsecro scriptura dixit, Viui
descenderunt? En viui, inquit, descenderunt
in infernum: & non, Repentina morte extin-
cti sunt. Aut cur scriptura mox subiungit, Et
rupta est vel dehiscens sub pedibus ipsorum
terra, aperuit os suum, & deuorauit eos? Et
addit adhuc significantius, Et terra adoperuit
eos. Manifestè itaque Brentius deprehensus
est in detorsionis scripturarum crimine: cui
implicatur regulis illis suis glossisq̄ue scri-
pturas explicandi ab ipsomet excogitatis.

Vides

Vidēt porrò pij quid posthac postquàm in tā turpi detorsioni s scripturarū crimine deprehensus est, tribuant in hac causa aduersario, qui prolixè quidem iactitat, se habere testimonia propheticarum & apostolicarum scripturarum, interim verò aperto se prodit indicio, quàm licenter ijs vtatur. Probè ergo singula huius apud se expendant qui falli nolunt, caueantq; sibi diligenter.

Porrò ne in sua hac disputatione absurda omnium in se cōcitaret odia, quasi hac videatur negare infernum, dicit inter alia, Scimus quidem autoritate scripturæ esse infernum. Scimus tam diabolos quàm impios perpetuò in eo torquendos, &c. Ergo si seriò agnoscit & credit verè infernum esse, cur obsecro nostram doctrinam, & nos oppugnat, qui docemus certò infernum esse, & quidem locū esse paratum à Deo ad puniendum in eo omnes impios? At excipit hæc Brentius, & ait, Non oppugno aut nego infernū esse, sed nego certum locum esse, & oppugno quòd affirmatis eum in certo loco esse. Nam vbi collocat scriptura infernum intra aut infra terram? Quid verò hæctenus ei ostendi? An nō audiuit, quid dicat scriptura de seditiosis Numeri 16. An non scriptura passim testatur impios descendere in infernum? An non ij qui descendunt,

Brentius
fateretur esse
infernum.

AD LIB. BRENTII

ad locum aliquem migrant? Si infernus non est certus locus aut in certo loco, sed vbiq̄ue, certè erimus in inferno vbiq̄ue fuerimus super terram, nec opus erit vllò in inferos descensu. Sed vident hìc apertè quibus modo sunt oculi aduersarium morbo contendendi tam languere grauiter, vt vix sperari possit ipsum aliquando restitutum iri. Equidem si verè infernus est, oportet sanè illum esse alicubi. Creaturæ quæ nullum locū occupant aut nullibi sunt, non sunt. Et cur ipsemet dicit, Scimus diabolum & impios in inferno perpetuò torquendos? Si enim in inferno torquentur, profectò negari non potest, locum esse, in quo sunt, & in quo torquentur. Proinde si serio & verè dicit Brentius se fateri esse infernum, non erit ei posthac difficilè vnà nobiscū etiam confiteri & docere, infernum esse locū certum in vel sub terra: quando ibi illum nobis indicat scriptura, & ibi illum esse semper crediderunt fideles vniuersi.

Brentius et
infernum et
diabolum
collocat in
cælum.

Cæterum mirificas hic ille exercet artes, disputationemq̄; suam ita contorquet, vt planè appareat, illum malle infernum supra nos in cælum, quàm infra nos in terram collocando fabricare. Dicit enim apertè, Ergò ne & satan & infernus erunt in regno cœlesti? Quid absurdius dici potest? Fateor, corā sycophantis, &

tis, & ijs qui carnalibus de cœlo & inferno
 phantasmatis fascinati sunt, nihil potest dici
 abominabilius. Sed qui sunt in sacris literis re-
 ètè eruditi, & non afferunt ad eas sua carnal a
 somnia, sciunt in Iobè inter filios Dei assiste-
 tes coram Domino, adfuisse & satanam, & col-
 loquutum cum Domino. Et in libris Regu n
 videt propheta Dominum sedentem super so-
 lium suum, & omnè exercitum cœli assiste-
 tē ei à dextris & à sinistris: inter quos & spiri-
 tus mendax stetit. Et apud Paulum, Non est
 nobis lucta aduersus carnē & sanguinem, sed
 aduersus principatus, aduersus potestates,
 aduersus mundi dominos, rectores tenebra-
 rū huius seculi, aduersus spirituales astutias
 IN COELESTIBVS, &c. Hæc ille. Dicat
 autem nobis ingenuè & apertè Brentius, an
 hisce testimonijs adductis, existimet se eui-
 cisse, dæmonas atque inferos supra nos esse in
 cœlis? Si non est ea eius sententia, cur quæso
 hæc adduxit testimonia? Si autem ea est eius
 sententia, certum est sanè non tantum syco-
 phātas & irrisores abhorrere ab eius dogma-
 te, quod inferos cum ipsis etiam cacodæmo-
 nibus collocat in cœlum, sed hoc quoq; omni-
 bus in mundo pijs abominationi futurum. Ac-
 cernunt hi iam liquidò quò miser hic studio
 rixandi culpaq; disputationis contraverita-

tem institutæ, peruenerit.

Nec inferre
neque
diabolum
esse in cœ-
lo.

Ne quis tamen arbitretur aduersarium ad-
ductis illis suis testimonijs aliquid huius pro-
basse, quasi infernus cum cacodæmonibus sit
in cœlo, sciendū est, tametsi satan inter filios
vel seruos Dei repertus sit, inde tamen non
consequi cacodæmones cœlum inhabitare o-
portere. Ante enim ostensum est ex scriptu-
ra, satanam cum suis angelis è cœlo esse de-
turbatum, in imum vsque barathrum. De-
inde confitentur omnes concorditer fideles
Deum non tantum ubique esse præsentē, sed
illum etiam semper sibi suas habere creaturas
ad sua ministeria paratas: non quod creaturæ
& satan etiam sint ubique, sicut Deus est ubi-
que, sed quod Deus, quia ubique est, omnes
singulasq; suas creaturas præsto ante se ha-
beat, ijsq; ad ministrandum ipsi utatur, singu-
lis inquam pro suo ingenio, prout cōdidit: ita
ut quælibet in suo ordine, in sua natura atque
substantia suoq; loco manens, Deo inseruiat.
Ita sanè nihil est necesse, ut quando boni Dei
angeli suo in ordine & in sua cōditione inq; lo-
co suo Deo seruiunt, ut & satan vnà cum bo-
nis angelis, & ut boni angeli in loco angelorū,
Deo seruiat. Potest enim inter filios Dei, nimi-
rū ut minister Dei stare, id est, ministrare, sed
suo modo, suo loco & ratione certa, quæ ipsi
con-

conuenit. Id quod posseillum vident oēs tametsi non sit in cœlo inter beatos. Et quidem certum est in conspectu Dei esse satietatem omnium gaudiorū. Ab huiusmodi verò conspectu Dei dudum satanas cum suis est remotus, vt iam nihil illi sit in cœlo negotij neque in cœlo inueniatur: sicuti & antea dixi cap. 4.

Quòd autem Paulus dixit nobis luctā esse aduersus spirituales astutias, in cœlestibus, docet quidem dæmonas uersantes in aëre, in terris & sub terra, tentationibus exercere homines, nō astruit autem dæmonas cum inferno esse in cœlo in loco beatorum. Sed & Hieronymus hunc apostolilocū interpretans, Non quo dæmones, inquit, in cœlestibus commorentur, sed quo supra nos aer hoc nomen acciperit. Vnde & aues, quæ volitant per aerem, volucres cœli esse dicuntur. Nam & in alio loco de dæmonibus, quòd in aere isto uagentur, apostolus ait, In quibus ambulastis aliquando iuxta seculum mundi istius, secundum principem potestatis aeris spiritus, &c. Impiū quippe est vt spiritualia nequitix in cœlestibus, istud cœlum tenere credantur, de quo loquitur Deus, Cœlum mihi thronus est. Hæc ille, qui Paulum per semetipsum & per alia scripturæ loca exposuit. Et huius interpretationi accedere malo, quàm Brentij, qui allatis hæc

Quomodo
apud Paulū
spiritus ne-
quissimi
in cœlesti-
bus.

AD LIB. BRENTII

nus tribus testimonijs scripturæ, non probavit & infernum & dæmonas esse in cælo. Mirum est autem Brentium in hoc quoq; libro suo acriter mordere Zuingliũ, quod Numam & alios beneficos erga respublicas & regna heruas, in cælum collocavit, cum ipsemet Brentius nunc in cælũ non vereatur collocare infernum, & ipsum cælo inferre diabolum.

Inuoluit
se hac dis-
putatione
Brentius.

Atq; ita se hac disputatione inuoluit & redit perplexum, vt profecto nescire videatur quid loquatur aut de quibus asseueret, neque commodè & explicatè amplius exponere possit lectoribus suam de inferno sententiã. Nam post adductos illos tres scripturæ locos, *Quid* igitur dicemus, inquit, quæ est illa Babylon? quæ rerum confusio? Hoc non tantum est cælum terræ, vt habet prouerbium, verum etiã cælum inferno miscere. Sed bene habet. Est enim nec cæleste seu supernũ, nec tartareum seu infernum regnum corporalibus locis ac locorũ interuallis definiuntur ac distinguuntur, tamen habent suum, idq; vt ita dicam latissimum discrimen. Nam ibi est cælum beatorũ (authoris verba ex Germanico refero) vbi Deus pater per filium suum Iesum Christum clemens & misericors est. Ibi autem est damnatorum infernus vbi Deus seuerus & iratus est. An non hoc grande est discrimen? *Quid*
Hæc ille.

Vbi Brentij cælum & infernus.

Quid autem certi & expediti didicit lector simplex ex hac responsione aduersarij? Confiteretur ipsemet confusionem esse Babylonicā, quando infernus in ipsum cœlum collocatur cœlumq; terrę permiscetur. Et rectissimè quidem ita sentit, optimè sanè ita iudicat, interim proprio suo ore semetipsum iusto iudicio condemnat. Nam responsione sua confusionem Babylonicā ab ipso inductam nondū sustulit. Testor ipsos quotquot hæc eius lecturi sunt lectores. Ait disertè cœlestē & tartareū regnū inter se nullis distingui locorum interuallis. Quod si nullis inter se locorum interuallis dirimuntur, profectò indistineta, mixta atq; confusa sunt ac manent: habemusq; iam à Brentio nostro, non nihil, sed nouum quoddam indigestumq; Chaos, quod ipsemet Babylonicā nuncupauit confusionem. Quod enim mox ille subiicit in eo patere discrimen ingens, quod ibi est cœlum, vbi est gratia Dei, & ibi est infernus, vbi est ira Dei, minimè tollit ab ipso inductam Babylonicam confusionem. Etenim cum scriptura nobis perspicuè tradat iram Dei de cœlo reuelari super omnem iniustitiam & impietatem hominum, per vniuersum terrarum orbem, consequeretur profectò ex doctrina aduersarij, infernū esse per vniuersum terrarum orbem. Si item

AD LIB. BRENTII

cœlum ibi esset, vbi gratia Dei est, iam iterum
consequeretur ex doctrina aduersarij, cœ-
lum (sedem beatorum) expandi esseq; per
vniuersum terrarum orbem. Quia gratia Dei
se largiter effundit per vniuersum orbem ter-
rarum. Nondum ergo discussa est per Bren-
tium inducta confusio Babylonica & indige-
stū illud chaos. Quinimò cum Dominus sin-
gulariter Solomoni promiserit clementem se
propitiumq; supplicibus in templo Hieroso-
lymitano futurum, an ideò collocabimus in
templum illud, cœlum sedem beatorum? At
cum hoc semel & iterum à Babylonijs atque
Romanis sit inflammatum, an dicemus pari-
ter & cœlum tunc conflagrasse? Ex his omni-
busprehendit Lector prudens Brentium
disputatione illa sua planè inepta & intempe-
stiva semetipsum præcipitem dedisse in bara-
thrum Babylonicæ confusionis, vnde non fa-
cilè emerferit, quoad ita vt cœpit perrexerit
manere *μιάρωτος*.

Abrumpam hîc responsionis meæ partem
priorem, quam impendi explicandæ quæstio-
ni de Cœlo & Inferno certis beatorum infeli-
ciumq; supra & infra locis. Ea omnia excu-
tienda dijudicandaq; Christiano lectori subij-
cio. Sum autem spe plenus optima, fore, vt le-
ctor prudens, victus perspicacia verustate cui
dentiâq;

dentiaq; infallibilis veritatis, abiecturus sit no-
 ua Brentij commenta de cælo vbiquario &
 Inferno apud superos extructo, amplexu-
 rusq; sit ambabus, quod dici solet vlnis, doctri-
 nam simplicem & veterem scripturæ, Cælum
 videlicet locum esse beatorum supra nos in
 excelsis: quò ascendit Dominus noster Iesus
 Christus, sursum tendens, & in quem locum
 omnes ad se fideles assumpturus est: infernũ
 verò locum esse certum infeliciũ uel damna-
 torum, infra nos, præparatum à Deo omni-
 bus impijs & inobsequentibus, vt in hunc tan-
 dem descendant & supplicijs exerceatur nun-
 quam terminandis. Dominum Deum no-
 strum supplex oro, vt nos omnes ab infan-
 dis illis sempiternisq; inferorum tormentis
 rípiat, sibiq; in regno illo suo cœlesti, in vera
 illa et beata patria nostra, associet. Per Ie-
 sum Christum Dominum
 nostrum.

S E C V N D A E
H V I V S P A R T I S
C A P V T S E C V N D V M.

De Dextera Dei patris cer-
to in caelis loco.

Quid sit Dextera Dei patris, & quod in
scripturis etiam locum in caelis certum,
beatitudinis uidelicet fidelium, significet.

C A P. I.

Scopus
huius differ-
tationis.

In quo uer-
satur huius
causae con-
troversia.

T R A N S E O nunc à Caelo ad De-
xteram Dei patris explicandam,
ostensurus qua significatione illa
vsurpetur in scripturis sanctis, &
apud beatos patres, et quomodo sedeat Domi-
nus noster Iesus Christus ad dexteram Dei
patris. Respōdebo interim & ad Brentij argu-
menta, vt colliquescat palàm, doctrinā meam
de Dextera Dei, veterem & Christianam esse
doctrinam. Ante omnia verò breuiter oportet
repetere, in quo uersetur causae huius no-
strae controuersia. Rectissimè enim iudicatur
Andabatis nocturno prelio commissis inter
se, similes esse, qui non diligenter obseruato
statu differunt.

Libens

Libenter ego agnosco Christum Dominum ascendendo vel sedendo ad Dexteram Dei patris, assequutum esse dignitatem supremam, quodque transcenderit omnem principatum & potestatem, sitque rex summus & Deus verus in gloria, &c. Nec nego Dextram Dei in multis scripturæ locis, accipi pro immensa Dei potentia. Quibus addo in eadem scriptura sancta & apud beatos patres Dextram Dei etiam vsurpari pro certo beatitudinis loco in cælo, propter assumptam, & nunquam depositam carnis Christi veræ naturâ, ut sedere ad Dextram Dei patris significet ipsum Domini corpus assumptum, uti erat excitatû ex mortuis, nunc requiescere in cælo, in loco beatorum, &c. Contra verò Brentius, Dextera Dei nõ est certus locus, inquit, in corporeo & locali cælo, quemadmodum Zuingliani imaginantur, nec est talis tantum felicitas, qualis in cælesti regno continget omnibus in Christum credentibus, sed est summa & infinita Dei maiestas atque omnipotentia eius. Multis porrò scripturæ testimonijs affirmat, quòd dixit, Dextram Dei esse infinitam maiestatem & potentiam Dei.

Cæterum ea probatione nihil apud me fuisset opus, qui sæpe dixi & iterum repeto, me non negare alicubi Dextram ita vsurpari

AD LIB. BRENTII

Dextera
Dei signifi-
cat quod
locus in cœ-
lo in beati-
tudine san-
ctorum.

Hebr. 1.

Ioan. 14.

Ioan. 12.

Ioan. 17.

pari in scripturis, neque inficias ire Sedere ad dexteram patris esse, in summa maiestate Deo patri conregnare. Quod verò ille id quod ego assero negat, dexteram significare illam felicitatem & sedem quæ beatis cõmunicatur, euidenti demõstratione euincam ipsum hoc negare iniquissime. Nihil enim certius est quàm neminem hominum & nullã adeò creaturam, qualis qualis sit, exaltari ad dexteram Dei, in æqualem maiestatem & gloriam cum Christo. Quid enim apertius est, quàm quod dicit apostolus, Cui verò vnquam angelorũ dixit, Sede à dextris meis? Quòd si angeli non collocantur ad dexterã Dei, quantò minus euehentur in illam maiestatem miseri mortales? Rursus autẽ nihil certius est, quàm quod scriptura sancta fideles collocat in thronum Christi et ad dexteram Dei patris. Proinde necesse est nos illuc collocari longè alia ratione significatione q; quàm priore, nimirum ad dexterã Dei & in thronum Christi, tanquam in locum beatitudinis, à Christo nobis paratum, in quo ipse etiam Christus pro veritate naturæ humanæ habitat ac requiescit, & de quo dixit in euangelio. Assumam vos ad me ipsum, vt vbi ego sum, ibi & vos sitis. Et iterũ, Vbi ego sum ibi erit & minister meus. Item, Volo pater, vt vbi sum ego, & illi sint mecum, quos dediſti mihi.

mihi. Rursus, Cùm sedero in sede maiestatis
meæ, sedebitis vos mecum, &c. Matth. 19.
Lucæ 22.

Et quàmuis hæc euidencia & clara satis
sint etiam nos in cœlum cum Christo, quàm-
uis nostro pro modulo, collocandos, aduersa-
rius autem quiritari poterat me nondum di-
sertis comprobasse verbis, nos etiam in thro-
num Christi, & ad dexteram Dei euehentos,
ex abundantia, vt aiunt, hæc iam subijcio testi-
monia. Christus dicit apud Matth. in 20. cap,
Sedere ad dextram meam, ijs obtinget quibus
paratum est à patre meo. Et iterum Apocal. 3.
cap. Qui vicerit, inquit, dabo ei sedere mecum
in throno meo: sicut & ego vici, & confedi cū
patre meo in throno eius: Rursus verò scribit
apostolus Paulus ad Ephes. cap. 2. Cùm esse-
mus mortui per delicta, conuiuificauit nos v-
nā cū Christo (per gratiā estis seruati) simulq;
cū eo resuscitauit, & simul cū eo sedere (en cū
eo ait sedere) fecit in cœlestibus per Christū.
Ex quibus quidem apostoli verbis mutuo vi-
detur accepisse hanc suam beatus Augustinus
sententiam, dicens, Corpus Christi quod est
ecclesia, in ipsa dextera, id est, in ipsa beatitu-
dine futurum est, sicut apostolus dicit, Quia
& nos simul suscitauit, & simul nos sedere fe-
cit in cœlestibus. Sed & ex hoc ipso apostoli

Sedebunt
fideles quo-
que ad dex-
terā Dei.

AD LIB. BRENTII

loco S. Hieronymus exponens locū illū ap-
 stoli, dicit fideles futuros ad dexteram Dei.
 Hisce diuinis et humanis testimonijs breuiter
 demonstraui, spero, aduersarium in sua descri-
 ptione Dexterę Dei, contra veritatem aposto-
 licam, inseruisse dexteram Dei non significare
 felicitatem, qualis in cœlesti regno obtinget
 omnibus in Christum credentibus.

Bullinge-
 rus ex ani-
 mo & non
 fide cōfite-
 tur dexterā
 Dei, &c.

De his non indiligenter, opinor, & antea in
 prima illa Responsione mea differui: quibus
 tamen video me non plus profecisse apud ad-
 uersarium, quàm quod is modo, Bullingerus
 duplicem facit significationem, ait, dexterę
 Dei: & confitetur quidem verbis, se agnosce-
 re dexteram Dei esse omnipotentiam & ma-
 iestatem Dei, & Christum conscendendo ad
 dexteram patris, assequutum esse dignitatem
 supremam, ac transcendisse omnem principa-
 tum & potestatem esseque regem summū &
 Deum verum in gloria, per quem omnia fiant
 gubernentur atque conseruentur, &c. Sed in-
 terim reprehendit Brentium, quod non agno-
 scat alteram dexterę Dei significationē, quam
 dicit esse certum in cœlo beatitudinis locum.
 Cū autem ego requiro & expecto firma hu-
 ius posterioris significationis dexterę Dei
 testimonia, ecce tibi clamorem quidem mul-
 tum: sed pro thesauro carbones. Hęc ille. His
 autem

autem ille verbis sanè vehementer fastuosis,
 mea in suspicionem rapit, quasi verò ore dun-
 taxat non etiam corde fatear dexteram Dei
 & omnipotentiam Dei significare. Cur ve-
 rò non didicit ille ex apostolo, suspensiones, &
 ex his enatas contumelias numerari inter ea
 carnis opera, quæ graue Dei sustinent iu-
 dicium? Ego certè quod ore simplici fateor
 de dextera Dei eiusque omnipotentia, cre-
 do etiam corde syncero. Cùm ille à me re-
 quirat testimonia secundæ meæ significatio-
 nis Dexteræ Dei, additque hic me illi pro the-
 sauro exhibere carbones, perinde nunc mecùm
 agit, atque antea quoque egit, in causa ascen-
 sionis Domini in cælum. Ac demiror vehemen-
 ter aduersarium illa opponere mihi idque in o-
 mniū eorum conspectu, qui & viderunt & le-
 gerunt meam responsionem, deprehenderuntque
 in ea me, pro mea causa euidètia adduxisse te-
 stimonia: quæ ille modo perinde præterit ac si
 viderit nihil. Et ne hinc singula repetam quæ ibi
 recensui, quid respondet obsecro ad hæc cla-
 rissima sancti Pauli ad Hebræos verba, Chri-
 stus consedit in Dextera maiestatis, in excel-
 sis. Et iterum ad Coloss. dicit idem apostolus, Dextera
 Dei locus
 supra nos
 in excelsis
 uel in caelo
 Si surrexistis vnà cū Christo, superna quæ-
 rite, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens.
 Quis hinc obsecro ingenij est vsque adeò retu-

AD LIB. BRENTII

si studioque contradicendi furens, qui negare
 aufit verba apostoli, In excelsis, & In super-
 nis, Vbi est, En Vbi est, nunquam ad Vbiqui-
 tatem extendi, sed certum nobis locum in cœ-
 lo denotare? Hæc & alia ex beatis quoque pro-
 posita patribus, cum aduersarius nunquam e-
 uertere poterit, perstat p̄stabitque firmis suffal-
 ta testimonijs altera illa nostra Dexteræ Dei
 significatio. Sed & iure in aduersarium retor-
 quere possum, quod iniquè in me detorsit, il-
 lum ipsum, non vni mihi, sed multis pro the-
 sauro obtrudere carbones.

*Beatos patres disertè testificari Dexte-
 ram Dei etiam accipi pro certo beatitudi-
 nis loco. CAP. II.*

Quare testi-
 monia pa-
 trum de De-
 xtera Dei
 sint addu-
 cta.

ET quidem libèter inter differendum de-
 flecit à proposito vel statu, de quo agi-
 tur, aduersarius, neque mea illa semper eo addu-
 cit modo eumque in finem dirigit, quo à me sunt
 proposita. Sic in alium quidem finem beato-
 rum patrum de Dexterâ Dei testimonia, pro-
 tuli, quam nunc videatur ille interpretari. Di-
 xerat is alteram illam meam dexteræ signifi-
 cationem, quod & locum in cœlo beatitudi-
 nis significet, nouum esse commentum & do-
 ctrinam hætenus auditam nunquam. Ea oc-
 casione adduxi ego aliquot veterum patrum
 sententias, quibus cōmonstaream etiam ant-
 annos

annos mille in ecclesia sic sensisse de dextera Dei veteres, eaq; de causa meam de dextera Dei sententiam nec nouam esse nec inauditam haecenus.

Ac spero hac de re adducta per me S. Cyprianus, Theodoretum & Augustinum testimonia tam esse luculenta & euidentia, ut quamuis conetur aduersarius verborum nebulas lectorum offundere oculis, nihil tamen artibus suis apud eos sit effecturus, sed veritatem perpetuam in semetipsa permansuram illustrem & efficacem. Dilucidissima sunt S. Cypriani verba. Nam dicit, Sedere ad dexteram patris carnis assumptae mysterium est: neque diuina, sed humana natura sedem caelestem conquirit, &c. Cumque idem ille author paulo ante dixerit. Ascendit ad caelos, non ubi verbum Deus ante non fuerat: quippe qui semper erat in caelis, & manebat in patre: sed ubi verbum caro factum, ante non sedebat, nemo est qui non liquido cernat, Cyprianum neque sedem corporis Christi, neque ipsum corpus Christi commonstrauisse ubique, sed supra nos in caelo. Frustra vero Brentius subsidium quaerit in re nihili, dicens, Sed cum addit caelestem, eo ipso significat, se non loqui de sede quadam terrena hoc est circumscripta, &c. Neque enim nos ipsi, si ignorat Brentius,

N

AD LIB. BRENTII

constituimus sedem in cœlis terrenam, id est corruptibilem, sed tamen dicimus locum esse certum, & congruum illum quidem corporibus clarificatis: quæ cum vera maneant in sua substantia corpora, certè circumscripta oportet sanè illa loco aliquo certo comprehendi. Quæ ille præterea infarcit de sedibus nescio quæ, ipso sunt authore profecta.

*Theodore
eus.*

Non minus dilucidum est & Theodoretii, quod adduximus, testimonium. Nam ita sonat, Sedere in throno gloriæ, & statuere quidem agnos à dexteris, hædos verò à sinistris, id quod circumscriptum est significat. Intellexit ergo & hic ecclesiæ doctor per dexteram locum in cœlo beatitudinis certum.

*Iudicium
extremum
facit Brent.
perpetuum*

At cum Brentius dilucida illa commode obscurare nequeat, admodum incommode oritur & loquitur nescio quæ de iudicio extremo. Nam inter alia affirmat iudicium extremum futurum perpetuum, quod inquam nunquam vllum sit habiturum finem. Id quod falsissimum est pugnatque cum scripturis & sensu illo catholico omnium fidelium: nisi forte intellexerit supplicium, quod sumet de impijs sine fine Dominus. Verum si ea eius fuisset sententia, potuisset ipsam exprimere significantius. Scriptura sancta testatur venturum Dominum nostrum Iesum
Chri-

*Iudicij
extremum nō
fore gternū*

Christum in nubes quæ supra nos sunt, ad iudicandum viuos & mortuos: in nubibus autem non permanfurum, sed absoluto iudicio, rediturum vnâ cum ecclesia sanctorum omnium, in cœlum gloriæ. Vnde sanè colligitur iudicium Christi non fore æternum; sed habere suum finem, suisque contineri terminis.

Subiungit ille his, iudicium extremum nõ futurum tam crassum spectaculum, vt instituat^{Iudicium extremum crassum spectaculum.}ur externum tribunal vel in his terris vel in nubibus, quale quid in his solet mundanis fieri consistorijs. Et iterum, Quis, inquit, ad tam pueriles & aniles cogitationes non rideret? Et mox, Reuera erit hoc cœleste & perpetuum, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, ideoque haud quaquam verè dici potest, esse loco circumscriptum, &c. At miror profecto vehementissime, quomodo vllus potuerit risus huius hominis animum subire in translatione seuerissimi, interim tamen iustissimi extremi huius iudicij. Demiror vehementius quid tandem sit ille de negotio Christianæ religionis nostræ pronunciaturus, an nihil in eo amplius agnoscere velit vel locale vel corporale aut circumscriptum? Opinatur ne ille omnia fore inuisibilia & insensibilia?

AD LIB. BRENTII

Aut qd ille nobis narrat de crasso iudicij spectaculo? Remoueat ille suū illud crassi confistorij tribunal & locum cedat scripturæ sanctæ, ita verò iudicium extremum non erit crassum. Quod enim scriptura nobis spectandum proponit, non debet illi crassum videri. Christus summus ille iudex Brentio rectius profectò tenet totum huius sui iudicij processum, vtpote qui solus ipse iudicabit, atq; eodem modo iudicabit, quomodo verbo suo nobis exposuit, neq; fefellit aut seduxit. Christus in quâ summus ille iudex in sacrosancto euangelio & per electos suos apostolos, aperte testatur, quod aduentante iudicij die (habebit hoc certum tempus & locum certū) angelus Dei descensurus sit è cælo, cum tuba, vocaturusque sit omnes ad iudicium, & quod vniuersi absque mora comparituri sint in proprijs suis corporibus coram tribunali Christi, cum proprijs suis animabus, Christum verò descensurum è cælo in nubes, ac se exhibiturum ibi conspicuum vniuersę carnī, pronunciaturum que iudicem iustum suam de bonis & malis sententiam, & quod electi Dei fideles obuiam Christo sursum in aera sint rapiendi, & ynâ cum Christo assumendi in æternam gloriam, in qua cum ipso æternum sint permanaturi. Quemadmodum reprobī infidelesque anima-

1. Cor. 15.
Matth. 14.
2. Thess. 5.

Matth. 25.
2. Cor. 5.

Matth. 25.

animabus & corporibus suis in tartara sint præcipitandi, vt ibi æterna sustineant supplicia vnà cum satana & omnibus eius angelis. Ista omnia tradit nobis verbum Dei: ista omnia credunt filij Dei: ista omnia non aliter quàm nobis exposita sunt à verbo Dei, perficiuntur. Quandoquidem itaque Christus in nubibus sese conspiciendum exhibebit, quem in locum descendet cœlitus: Quandoquidem item ipsum vniuersorum oculi, eorum quoque qui ipsum transfixerunt, visuri ac cõtemplaturi sunt: Quandoquidem denique fideles obuiam Christo rapiendi sunt in aera, & sequuturi deinceps dominum vt semper cum illo permaneant in regno cœlorum: quæ quidem omnia absq; loco & tẽpore perfici nõ possunt, vident profecto omnes, quibus modo sunt oculi, Brentium contra fidem veram & scripturam sanctam, dixisse iudicium extremum nullo loco esse circumscriptum, sed tale quale oculus non vidit, auris non audiuit, &c.

Atq; hoc quidem S. Pauli & beati Isaię testimonio & in præsentis & aliquot in locis libri huius alijs, turpiter ille abutitur. Cũ enim serui Dei dicat gloriam illam cœlestem excellentiorem esse, quam nunc possit comprehendere eius excellentia nostris sensibus, nec vnquam eis venerit in mentem iudicium extremum

Quæ oculus non vidit & auris non audiuit, &c.

AD LIB. BRENTII

fore inuisibile, pergit tamé ille suas illas phantasias præsidio huius loci ornare atque tueri. Sed videat ille caueatq; ne leptologia illa sua tandem vera corporaliq; salute excidat.

Dextera
filij & dex-
tera pa-
tris.

Sed quid obsecro confecit, quâdo ait apud Matthæum mentionem fieri dextræ filij, & non dextræ patris? Quid oro est dextera filij, ad quam statuit suas ouiculas, nisi locus æternæ beatitudinis? Quid est autem dextera patris ad quam confedit Dominus, significati-
ne altera aliud, quàm locus æternæ beatitudinis? Et quatenus quidem dextera significat locum beatitudinis, vna duntaxat est beatitudo & patri & filio communis.

Reducitur
ad statum.

Vtcunq; verò ista habeant, lectorem Christianum adhortor, vt in hac disputatione diligenter obseruet, quid hisce aduersarijs omnibus suis obiectionibus effecerit Brentius, an euciderit veteres ecclesiæ doctores, quos adduxi, per dexteram non intellexisse locum æternæ beatitudinis? At nihil minus effecit. Ego verò demonstraui meam de altera dextræ Dei significatione nec nouâ esse nec à me primum confictâ. Et si Theod. parum apposite locum ex Math. 25. cap. adduxisset, nihilominus tamen per dextram Dei intellexisset locum beatitudinis. Vnde rursus colliquescit meâ sententiam de dextera patris, non nuper domi meo esse

esse natá. Verum singulariter S. Theodoro
& mihi infensus est aduersarius: vnde ráto no
bis inhiat feruore, sicubi cōprehēdere queat.

Nihilo ei succedit feliciter tractatio testimo S. August.
nij sancti præsulis Augustini. Iactitat quidem,
more suo, memetipsum ei offerre gladium
quo me iugulet, dum Augustini verba pro me
adduco. Sed experiamur agē, quam feliciter
ille eo vtatur gladio, quem sibi à me in manus
datum gloriatur. Annón perspicue dicit Au-
gustinus, Dexteram patris esse beatitudinem
perpetuá, quæ sanctis datur? Quid verò aliud
ipse doceo? Quomodo aut beatitudo commu-
nicetur sanctis, dictum est antea, non quod il-
li ubiq; sint, sed quod p ratione gloriosorum
corporum, in aliquo sint cœli loco. Falsus est
itaque sua opinione Brentius, qui existima-
uit à me sibi datum in manus gladium, qui ta-
men nunc & in manubrio fractus & acie retu-
sa ineptus plane deprehenditur.

Vehementer autem ille hic nobis irasci-
tur, ac, *Quæ est hæc vertigo?* inquit, si ad
hunc modum licet dicta sanctæ scripturæ &
patrum allegare, nihil tam absurdum, nihil
tam impium est, quod non è scriptura &
patribus probare tibi videaris. Sed desinat il-
le nobis ita esse infensus, neque sæuiat in nos
tantopere bonus Chremas. Est sanè aliud

*Abuti testi-
monijs scri-
pturæ & ue-
terum.*

quod agat, ostendat potius Augustinum à nobis diuersa docuisse, & quod dextera Dei non sit locus beatitudinis, sed diffundatur per omnia. Alioqui nunquam instituimus quicquã vel absurdi vel impij probare testimonijs beati Augustini: cuius ille testimonium aliud huius generis inspicere, si libet, potest, contra sermonem Arian. 12. cap. & expendat apud se tranquille. an ex Augustino absurdum impiumue aliquid doceamus.

Beatitudo
superat intel-
lectum
humanum.

Fucum verò hic ille noster rursus quærit quo tingat res suas morbidas atque pallentes, ne veritati victrici manus præbere cogatur, & ex Augustino hæc sibi verba decerpit, In illa quippe beatitudine, quæ omnem humanum superat intellectum, sola dextera est, & eadem dextera eiusdè beatitudinis nomen est. Quibus mox subiungit, Affirmat beatitudinè illam superare omnem humanum intellectum. Quid ergo Bullingerus somniat de loco circumscripto, qui humana cogitatione & intellectu facile concipi potest? Ad ea sic respòdeo, Tametsi excellentia gloriæ in æterna illa beatitudine, omnem intellectum superat humanum, attamen oportet beatitudinem illà esse alicubi, vbi electis Dei obtingat. Ideoquæ non sequitur, quod quia beatitudo excellentissima est, iccirco locum non habeat vllum.
Licet

Licet in præsentia dum adhuc infirmitate carnis nostræ aggrauamur, non omnia capiamus arcana cœlestia, clarificati tamen aliquâdo omnia illa sicuti decet, & prout confert perfectaq; requirit beatitudo, intelligemus assequemur ijsque ad iucundam satietatem perfruemur. Plus mihi in his meis crassis, vt vocat aduersarius, somnijs, placeo & gratulor, quam in subtilissimis illis Brentij phantasijs, salutem veram ita nobis diluentibus atq; extenuantibus, vt nescias vbi sit aut quid sit.

Rursus verò ille, Augustinus, inquit, in beatitudine solam dicit esse dextram, non autem sinistram. Quid ergo nobis supra ex Theodoro de sinistra Dei opposuit, cū Augustinus dicat hic solam esse dexteram? Et his protinus subiūgit, Vides ergo Bullingere, quam dextre tuam dextre significationem è scriptura & patribus probaueris. Video sanè video mi Brenti per Dei gratiam, Augustinum disertis verbis dexteram Dei nuncupare eam beatitudinem, quæ sanctis datur. Video itē Brentium vtcunq; se torqueat & in omnes partes se vertat, nihil posse contra hoc adferre testimoniū apertum. Video denique illum sua illa disputatione ita ferri tumultuanter, vt non male referat anhelum aliquem aurigam, qui quo festinat incogitantius, eò curram euertit citius.

Sola dextera in beatitudine.

A D L I B. B R E N T I I

Legat ille Augustinum de Agone Christiano, & intelliget, ne tantillum quidem hunc dissi- dere à Theodoreto, imò vtrūq; propè eadem vsurpare verba. Aut cur quæso tantopere vr- get aduersarius illa beati Augustini verba, So- la in beatitudine dextra est, nō autem sinistra. An non videt illa non contra me sed contra ipsura facere? Collocavit enim infernum in Cælo, vnde Augustin. ipsum eiecit, negans si- nistram esse in æterna beatitudine. Sed quid pluribus opus? Spero, pios lectores, dudum vidisse, me id quod mihi sumpsi probandum, dexteram patris etiam significare locum bea- titudinis, abunde satis comprobasse & scriptu- rarum & beatorum patrum testimonijs.

Vnum atq;
idem verbū
in scriptu-
ris varias
admittit si-
gnificatio-
nes.

His adhuc veluti auctarium adijcit, & dicit, Sed quid multis opus? Si concedis dexteram Dei, ad quam sedet homo à Deo assumptus significare omnipotentiam & maiestatem Dei, certè eo ipso negas significare certum & circumscriptum locum. Omnipotentia enim non est certus locus, &c. Et mox, Reliquum igitur est, quod vt nomine dextræ Dei, non venit certus & circumscriptus locus, ita præ- cipuum fundamentum, quo nouum & inau- ditum Bullingeri dogma de dextera Dei con- stare videbatur, concidat necesse est. Cæte- rum contrarium cernunt prudentiores om- nes

nes, & præcipuè id quod videtur aduersario firmum esse, deprehendunt illi futile esse & e-lumbe. Quis enim mentis sanæ negauerit vnū atq; idem verbum in scriptura, varias frequen-tissime admittere significationes, idq; pro ra-tione rerum quarum sunt verba, & pro ratio-ne circumstantiarum: ita vt qui secundam aut tertiam significationem protulit, primam mi-nime negarit. **Brachium** in scripturis accipi-tur alicubi pro diuina potentia. Hanc significa-tionem non negauit, qui dixit brachiū præte-rea omne id significare, cui homo fidit, & vn-de aliquod sperat auxiliū. Ita **Baptizare** apud Marcum significat vrceos æramenta & alia è suppellectile abluere atq; mundare: alicubi si-gnificat peccata purgare, & inserere in Dei populum. **Baptisari** quoq; affligi est. Eodem **Benedicere** modo **Benedicere** accipitur pro laudare, gra-tias agere, & ample prædicare nomen domi-ni. **Benedicere** præterea est execrari & ma-ledicere. Quis verò mentis sanæ colligit & dicit? Hic vsurpat benedicendi vocabulum pro maledicendi, ergo negat benedictio-ne laudare Deum homines? Proinde cum dedi per dexteram Dei intelligi omnipoten-tiam Dei, eandem sanè non negauit & pro certo beatitudinis loco accipi, aut quia locum beatitudinis illa significat, negauit vsurpari

A D L I B. B R E N T I I

& pro maiestate Dei. Ergo dum arbitratur ad uersarius præcipuum meum fundamentum corruisse, cernunt æquilectores omnes, ipsum vertigine, quam mihi libenter iterum iniiceret, correptum, in eam incidisse foueam, quam mihi parauerat.

De sessione Christi ad dexteram Dei, & de habitatione eius in cælo, & loco Augustini, Tolle spacia locorum, &c.

C A P. III.

Sedere ad dexteram Dei duplicem habet significacionem.

Quando uerò euicimus iam dexteram Dei in scripturis usurpari non tantum pro maiestate Dei omnipotentiaque, sed & pro loco beatitudinis in Cælo, sanè nihil erit porro necesse multis probare, quod ex istis sua sponte sequitur, & sedere, sicuti in scripturis alicubi occurrit, significare & quiescere & sedem æternæ felicitatis inhabitare. Ne quid tamen hic obscuritatis quenquã impediatur, sciendum est sedere duplicem habere significacionem. Principio enim sedere est exaltatum esse & regnare in omni gloria & maiestate. Deinde significat requiescere & æternam felicitatem inhabitare. Vtraque hæc inueniuntur in exaltato Christi corpore. Alteram uerò istarum non agnoscit Brëtius significacionum. Dicit enim, Sedere ad dexteram Dei non est sedere

sedere, stare, aut deambulare (nec mirum est
 si nō interdum secundum Zuingianos, iaceat
 quoq; dominus & caput suum in lectum recli-
 net) in certo loco corporalis cœli, sed est orna-
 tū esse æquali maiestate & omnipotentia Dei.
 Quoniam verò paulò ante commonstratum
 est etiam sanctos sedere ad dexteram Dei &
 super throno Christi, & tamen non coæquali
 maiestate & gloria cum Christo sedent, conse-
 quens sane est sedere alteram quoq; admittere
 significationem: vt Christus quidem illo
 suo excellentissimo primoq; modo sedeat ad
 dexteram Dei, exaltatus in omnem Dei maie-
 statem & gloriam: deinde verò & sancti cum
 ipso, secundum verbum eius, sedeant, altero il-
 lo modo & sua ratione. Habitant enim sancti
 cum Christo in Cœlo, sed non sunt Christo
 in maiestate coęquales. Nam tametsi & ipsi di-
 cantur regnare, non tamē pari sunt cum Chri-
 sto gloria præditi.

Iam quod aduersarius iterum ludit vexat
 pungit lædorijsq; agit, adducens rursus Zuin-
 glianorum Christum in Cœlo spaciantem &
 iam etiam in lecto cubantem, pro leuitate sua
 solita agit. Potuisset, si saperet, omnibus istis
 facile abstinere. Perinde loquitur ac si ea sit
 nostra sententia, quę fuit nunquā: quasi Chri-
 stum cœlo includamus, in quo illi conuersa-

Ad dextera
 ram Dei
 stare spacia
 ri sedere.

AD LIB. BRENTII

tionem affingamus mundanam prorsus. Verum antea diximus, & paulò post repetemus nihil tale vnquam nobis venisse in mentem. Hoc palàm ex verbo domini sentimus & docemus, Christum vero suo corpore pro ratione clarificati corporis (quod quidem verum corpus manet, habens carnem & sanguinem, neque mutatur in spiritum) Cœlum inhabitare, deniq; sanctos quoq; in ipsismet corporibus suis clarificatis vnà cum Christo habituros in Cœlo. Quod & Hieron. testatur & ait. Sicut Christus ita & nos post resurrectionem eadem habebimus membra, quibus nunc vivimus, easdem carnes & sanguinem & ossa: quorum in scripturis sanctis opera, non natura dantur. Nam hæc est vera resurrectionis confessio, quæ sic carni gloriam tribuit, vt non auferat veritatem. Sic & dominus noster in morte transfiguratus est in gloria, non vt manus ac pedes cæteraq; membra perderet, & subito in rotunditate vel Solis vel sphere volueretur. Sed eadem membra Solis fulgore rutilantia apostolorum oculos perfringerent, &c. Contra Ioan. Hierosol. episc.

Christus in
certo cœli
loco nõ cor-
pus.

Quod verò Christus dominus vero suo corpore in Cœlo est ac habitat corporaliter, non autem vbiq; præfens inuenitur, id quidem est bonæ ipsius volûtatis diuiniq; ordinis. Quod autem

autem sancti in cælo & non vbiq; futuri sunt, est & hoc ipsum ordinationis diuinę. Et quomodo possumus nos aliter loqui de hisce reb. quam accepimus didicimusq; ex verbo domini? Petrus apostolus, Christũ oportet ait (En oportet disertè ait, cum interim nos nullam intelligamus necessitatem coactam sed spontaneam eius voluntatem & Dei ordinationẽ) Cælum accipere vsq; ad tempora restitutionis omnium, &c. Actor. 3. Sed & Paulus dicit quod id quod in homine est mortale & corruptibile, oporteat induere immortalitatem & incorruptionem: & quod nostris corporibus obuiam simus prodituri, vecti per aerem, aduentanti in iudicium domino, secuturiq; hũc & semper cum ipso futuri quem & oculis nostris simus inspecturi. Cumq; hæc omnia sint longè certissima & fide nostra catholica & orthodoxa sancte cõfessa, non poterit non & indubitatũ illud quoq; esse, quod in alio illo seculo, in cælo vel in regno Dei fideles non sint similes futuri idolis aut truncis, qui nihil neq; sentiãt, neq; videãt, neq; audiãt, aut immoti in locis in quibus futuri sunt hæreant rigeantq; statuarum instar. Neq; verò in purã spiritus substantiã mutabuntur corpora nostra. Habeturi aut sumus nostra met corpora & proinde mēbrorũ vsum p̄ rōe clarificatorũ corporũ.

Conuersio
tio nostra
in cælo qua
lis?

AD LIB. BRENTII

Vbi tamen nemo à me expectabit exactam
 explicationem modi & rationis omnimoda,
 qua mouebuntur & exercitabunt se clarifica-
 ta in Cælo corpora. Libenter in spe sustineo
 dominum, vt aliquando illa omnia coràm in-
 cœtu sanctorum inspiciam & experiar: Inte-
 rim verò nec pudebit nec pigebit me loqui cū
 scriptura. Illa verò apertè dicit nos accubitu-
 ros, requie fruituros, sessuros, habitaturos,
 futuros in gaudio vbi ipse est, visuros Deum,
 sequuturosque Dominum, qui deducturus
 sit nos ad viuos fontes aquarum, &c. Hæc si
 ridet atq; suggillat adhuc Brentius, vociferans
 Zuinglianos fabricare sibi Mahumedicum cœ-
 lum, securi sumus nos, vtpote qui certò noui-
 mus nos à partè nostra habere verbum Dei,
 cui ille impiè insultat & nos aperta afficit iniu-
 ria. Compescet opportuno tempore dominus
 insolentiam istam insultantis aduersarij.

Is porrò hic magno conatu incipit coacerua-
 re plurima scripturæ testimonia, quibus ostē-
 dat sedere id ipsum esse quod in æquali maie-
 estate regnare. Forsan libenter incassum labora-
 rat actumq; agit. Cum enim nō negem, quod
 ille asserit, sicuti non inficias eo & dexteram
 Dei vsurpari pro omnipotētia Dei, quorsum
 pertinet laboriosa illa probatio? Vt se audito-
 ri venditet. Cur non respondit potius ad illa,
 quasi

quæ sunt in controuersia, sicuti & antea ab illo requisitum: Quod his adiicit maiestatem Dei comprehendere & omnipræsentiam corporis Christi, suo excutietur, Deo volente, loco.

Præfatur alicubi in hoc suo libro, quasi de nouo aggressurus & euersurus testimonium Beati Augustini ad Dardanum, Tolle corporibus spacia locorum, nusquam erunt, & quia nusquam erunt, nec erunt, &c. Verum cum nunc nihil ferè dicat, quod antea in scripto prior, cui respondi, non dixerit, breuitatis gratia hæc addo, Testimonium hoc Augustini in ecclesia Christi certò satis, ut cunq; impugnetur à Brentio & socijs, incolume inuictumq; futurum. Tametsi enim conetur hoc sapere in suspicionem, quasi ipsemet Augustinus hæc sententiam pronunciarit *uaborinòs*, atque ita ne ipse quidem habuerit pro verà & sacrosancta, frustra tamen laborat. Et ut cunq; miraculi præsidio veritatem corporis Christi extenuare pondereq; & mole liberare contendat, Augustinus tamè ipse perpetuo & manifeste clamat, Corpus Christi esse in cælo & permanere corpus verum, quod locum & circumscriptionem suam habeat, ubique autem non sit. Hoc negare non potest Brentius, ut cunq; se in omnes formas vertat & ringatur. Cumq; hoc non nesciat, non potest is elabi felicius;

Tolle spacia locorū corporibus nusquam erunt.

AD LIB. BRENTII

felicius, quam ut hunc authorem prætereat. Et quidem nemo vnquam præter Brentium hucusq; ab annis 1200 in ecclesia fuit, qui sententiam hanc Augustini aliter intellexerit quàm vsurpemus nos, aut ipsam oppugnarit tanquàm falsam philosophicam & corpori Christi glorioso parum congruam. Spero itaq; prudentiores dogma vetus Augustini libentius amplexuros, quàm nouum illud aduersarij.

De Visionibus Stephani & Pauli, et Christum in Cælo retinere uerum corpus & corporis formam, clarificationem enim nõ tollere corporis ueritatem. C A. IIII.

**De Visione
Stephani.**

**Oecono-
mia.**

QUæ in Respon. mea disserui de uisione beati Martyris, Stephani, non attigit in libro hoc suo aduersarius, tantum, Oeconomia erat, inquit, qua Christus sese captui Stephani accomodabat, &c. Verum hoc malagma tatum valet apud cordatum auditorem, quantum reliqua istius quæ subinde confingit ad commendandam simplicibus suam ubi ubi scripturas sacras. Oeconomiam vel dispensationem ille vocat cum Christus aliquid agit aut apparet, non pro sua maiestate, sed pro nostro captu ad nostram utilitatem, aut cum aliquid de ordinario iure relaxatur, aut cum Christus aliquid fecit quod potuisset omittere. Ut eum
Christus

Christus resurrexisset ex mortuis & quærere
 tur à mulierculis in sepulchro, dixit angelus;
 Surrexit. Non est hic. Vere dictū, nō aut̄ iuxta
 maiestaté, sed iuxta Oeconomíā. Ita & Tho-
 mæ ostēdit ac exhibuit cicatrices in manib. la-
 tere & pedibus. Iuxta hanc dispēsationem ait
 dominum & Stephano apparuisse. Non enim
 sentiendum esse, quod Christus ea forma qua
 visibiliter ascendit vsq; ad nubes, versetur in
 Cælo empyreo, aut quod ea forma qua Ste-
 phano apparuit, semper in regno cœlesti ver-
 setur. Scio quidē veteres dispensationis vel
 Oeconomias vsos vocabulo, etiā in resurre-
 ctionis Christi negotio: verū illi ipsi cauerunt
 diligentissimē, nec ubi veritatē resuscitati cor-
 poris Christi resurrectionisq; nostrę verę ver-
 terent in dubiū. Vnde ingenue professi sunt
 corpus Christi esse in loco. Quod vel apud Cy-
 rillum vel etiam Theodoretum in Dialog 2.
 Inconf. videre est. Proinde œkonomíā vel di-
 spensationē, intellectu sano, & vt vsurparunt
 veteres, nō ad extenuandā verā in gloria Chri-
 sti humanitatē, non reprehendo neq; reijcio.
 Quātū aut̄ attinet ad Brētiū nō video ipsum
 cū veterib. hac in re facere: neq; possū ap-
 p̄bare, qđ ait Christū in cælo nō eā semp̄ retinere
 formā quā tūc habuit, quādo visibiliter in cœ-
 lū ascendit, & quādo se Steph. visendū cœlitus

ὁικονομία
 id est ratio
 ne humanæ
 naturæ as-
 sumptæ.

AD LIB. BRENTII

Christus in
cælo reti-
net substan-
tiam for-
mamq; cor-
poris huma-
nam.

exhibuit. Quid enim posthac aliud cogitabi-
mus de corpore & forma corporis Christi in
Cælo, quam quod de assumptis corporibus,
& formis corporum sentimus angelorū? Cor-
pora enim hi assumunt, & hominibus pro eo-
rum utilitate, certis apparent formis, quas ta-
men semper non retinent in cælo, sed ad pro-
priam redeunt lucem vñà cum corporibus
ponunt. Ergo ne credemus & dominum no-
strum, cum forma simul ipsum corpus suum,
in quo à suis visus est, deponere? Ita verò nō
admodum bonum se dispensatorem præstitit
et ecclesiæ Brentius, qui male dispēfando, præ-
stantissimum ecclesiæ thesaurum perdidisset.
Verum enim corpus Christi ad dexterā Dei
patris sedens, ille est omnium fidelium precio-
sissimus thesaurus, & certissimū pignus quod
& nostra vera illa corpora, à resurrectione, in
eadem substantia, sint illuc ad ipsum quoque
euehenda. Cæterū vera fides & diuina veri-
tas cui innititur fides, contentur hoc ipsum
corpus Christi quod resurrexit ex mortuis et
ascendit in Cælum, retinuisse substantiam hu-
manæ naturę, retinereq; eandem adhuc ad dex-
teram Dei patris in cælo. Licet enim corpus
domini à resurrectione sit clarificatum, clarifi-
catio tamen illa non sustulit humanæ naturę
substantiam atq; formam. Repurgat quidem
corpus

Clarifica-
tio non au-
ferit verita-
tem corpo-
ris.

corpus à corruptione, redditq; ipsum expeditum celerrimum atq; clarum vel fulgidum: re purgat deniq; illud à mortalitate & omnibus infirmitatibus defectibusq; humanis: interim verò illi non aufert substantiam, non membra vel artus atq; figuram. Tollit sanè deformitatem & quicquid foedū, quicquid ex corruptionis reliquijs est, non tollit autem formam, non tollit item locum vel terminos vel circumscriptionem. Hæc enim omnia in corpore Christi inhabitante Cælū, sed & in omnibus sanctorū corporibus manēt nec expunguntur vnquā: quemadmodū omnes orthodoxi vno ore concorditer cōfitentur atq; testantur. Alioquin enim resuscitatum corpus ex mortuis verum corpus nō esset, vana deniq; essent quæ de resurrectione carnis sancti credunt. Sed quo minus sit dubitationis commemorabo breuibus duo clara beatorum patrum testimonia. S. August. *Retra. li. I. ca. 13. & 26.* Quod dixi, inquit, angelica corpora, qualia nos speramus habituros, lucidissima atq; ætherea esse credēdū est. Si hoc sine mēbris quæ nunc habemus & sine substantia, quāuis incorruptibilis, tamē carnis accipiat, erratur. Copiosiora idē ille author tradit de his li. de ciuit. Dei 22. paria cōtra Adimātū ca. 12. His cōiungere potest quilibet præclaram S. Gregorij disputationē hac de re con-

Augustinus

Gregorius

A D L I B. B R E N T I I

contra Eutychiū, præfente Imperatore, habitā, ex 29. ca. Moral. 14. Porrò Theod. lib. Dial. 2. Incon. Illud, inquit, corpus habet priorē quīdem formā & figurā & circumfcriptionem, & vt femel dicam corporis fubftantiā. Ad Phil. 3. apertè corpus dicitur & gloriæ quidē corpus (Transfigurabit corpus noſtrū humile vt cōforme reddat corpori ſuo glorioſo) Ergo ſi corpora ſanctorū ſeruāt ſuæ naturæ charactērem, corpus quoq; domini ſimiliter ſuā habet ſubſtantiā immutabilē. Hæc ille, qui plura huius generis habet alia, quæ non cōſignauit huc omnia. Proinde non ſinemus nobis Brentiana diſpenſatione oculos obliniri, nec deſinemus hortari omnes ſibi caueant, neq; permittant huiusmodi artibus ſibi oculos fascinari.

Corpus enim domini noſtri Ieſu Chriſti exciſatū à mortuis, qđ à mulierculis in ſepulchro quærebatur, pro ratione & natura veri corporis, nō erat tunc in ſepulchro. Hoc atteltantur nobis veriſſima angelorū teſtimonia, dicētiū, Ieſum q̄ritis Nazarenū crucifixū. Surrexit. Non eſt hic. Ecce locus vbi poſuerāt eū. Si vero corpus Chriſti, qđ in ſepulchro quærebāt mulierculæ, in ſepulchro nō fuit, proſecto vbiq; nō fuit. Alioqui enim & in ſepulchro fuiſſet. Vnde iā cōſequitur, corpus clarificatū nō eſt eius cōditionis, vt poſſit eſſe vbiq; vel vt ſuā natu-

Corpus
Chriſti
quæſitum à
mulieribus
non erat in
ſepulchro.

naturá vel substantiá, quæ sine mēbris & forma nō est, deponat. Vbi ergo manet doctrina Brētij de vbiuitate corporis Christi? aut quō modo dixit, Christū in cœlis nō eam retinere formá, quá habuit cū ascendit in cœlos, indeq; videndá suis exhibuit? Hanc ille sua illa dispensatione libenter omnibus approbaret. Equidē cū simplices audiunt œconomiá vel dispensationē diuiná, concipiūt nescio quid magnū, & velut ad cœleste stupent mysterium, quod vt non intelligūt ita vt reconditum ineptē admirantur. Cum reuera dispensatio illa, vt ipsa vtitur aduersarius, nihil sit aliud quam verborum caligo, auditorū oculis offusa in quo oberrantes, liquide porrò non videant obseruentq; simplicem veritatem proprietatemq; ex mortuis resuscitati corporis Christi. Orthodoxe verò de hoc pronuncians beatus Augustinus dixit, Nec eos audiamus, qui negāt tale corpus domini resurrexisse, quale positum est in monumento. Si enim tale non fuisset, non ipse dixisset post resurrectionem discipulis, Palpate & videte, quoniá spiritus carnē & ossa non habet, sicut videtis me habere. Sacriligū est enim credere, dominū nostrū cū ipse sit veritas, in aliquo fuisse mētītū. Hęc ille.

Verum necubi deslectamus à proposito, certissimum illud quoq; est, quod dominus

Præstigiū
dispensationis.

Verum deo
mini corpus à S.
Thoma cō
tractatum.

AD LIB. BRENTII

noſter Ieſus Chriſtus verum ſuum corpus & quidem illud ipſum corpus, quod in cruce penderat & vulneratum fuerat, illis ipſis ſuis membris ſuaq; figura vel forma Thomæ ſcandendum & contrectandum palpandum ſe exhibuit, & exhibuit quidem vt verum corpus, & non veluti ſpiritum, qui neq; carnem neq; oſſa habet, neq; palpari poteſt. Non aliud corpus neq; in vlla alia corporis forma aſcēdit in cœlum dominus noſter, quàm illa ipſa, quàm Thomæ exhibuerat. Non aliud corpus neq; in vlla alia corporis forma in Cœlo ad dexteram Dei apparuit dominus noſter Stephano, quàm illa ipſa qua ex conſpectu diſcipulorū ſuorum ſublatus eſt è cacumine montis oliueti. Atq; ita etiam credidit & docuit de corpore Chriſti agente in cœlo B. Auguſtinus, qui epiſtola ad Conſentium 146, Ego, inquit, domini corpus ita in cœlo eſſe credo, vt erat quando aſcendit in cœlum, &c.

Non eodē ſemper habitu dominus apparuit.

Et quamuis dominus à reſurrect. ſua, ſuis non eadē ſemper figura vel habitu eodē apparuerit, vt Magdalene ſpecie hortulani, proficiſcentib. Emauntē cultu peregrini, ita vt primo contuitu ac colloquio ipſum non agnoſcerēt, nihil tamē mutatū eſt in ſubſtātia corporis eius, ſed & ipſa mēbra corporisq; formā ſemp ſibi integrā retinuit, nunquam depoſuit. Veſtis

ftis non rarò hominem veluti transformat, vt non facile is esse agnoscat qui est, attamen forma ipsa corporis interim nec mutatur nec expungitur. Proinde non est de corpore Christi sentiendum, velut de Protheo quodam, de quo canebat olim Flaccus ille,

Quo teneam vultus mutâtem Prothea no-
do? His accedit quod cum à suis non est ag-
nitus, quibus tamen erat cognitissimus, cul-
pam hæfisse in spectatoribus, non autem in
Christi corpore; id quod Lucas apertissime
dicit capite 24.

Post hanc synceram dilucidamque huius
rei declarationem, videt lector prudens, nihil
porrò opus esse responsione vberiore, qua ad-
uersarij exçutiam Gradus in hac causa ab ip-
so inuentos. Gradus enim constituit in per-
sona Christi, vel in his quæ personæ Christi
accidunt, & priorem quidem diuinæ maie-
statis, posteriorem verò inanitionis, in quo in
diebus carnis suæ constiterit, & postremum di-
spensationis quem attribuit resuscitato & in
cælum assumpto domino. Nemo enim ita lu-
sciosus est, qui non intelligat, quo ille cõmen-
tis his suis omnibus, ad quæ scripturas astute
refleçtit atque contorquet, auide tendat, huc
nimirum, vt veram Christi humanitatem in
cælis, & in statu illo gloriæ, leptologia illa sua

Gradus in
his quæ ad
personam
Christi per-
tinent.

AD LIB. BRENTII

extenuet, vt remotis aut obscuratis saltē omnib. veri corporis proprietatibus, corpus Christi Suenckfeldicè quasi deificatū reddat, vt nihil minus sit, q̄ corpus verum, imò tale potius esse videatur, quod nihil differat à spiritu, & p̄ omnia diuinitati par, omnia impleat & vbiq; p̄sens sit. At talē doctrinā nunq̄ recipiet aut approbabit fideiū quisquam: vtpote quæ semper ab orthodoxa vetustate, auctoritate scripturarum palàm est reiecta atq; reprobata.

Tempus
Christi humilitatis
& exaltationis.

Veteres ecclesiæ doctores simplicius & rectius distinxerunt vniuersum illud dispensationis Christi tempus, in hoc quod mox ab incarnatione antecessit tempus resurrectionis glorificationisq; , & in illud quod protinus illam est consequutum. Prius nuncuparunt tempus humilitationis & infirmitatis: posterius verò tempus exaltationis & gloriæ. Etenim erat in humiliatione corpus domini infirmum (absque peccato tamen) miserum, passibile, mortale circumscriptum. In exaltatione verò cum non deposuerit corporis humani veritatem sed retinuerit, retinuit simul & circumscriptionem: deposuit autem omnem infirmitatē, miseriam, corruptibilitatem, passibilitatem, mortalitatem, aliaque huius generis, & exaltatus est in gloria patris. Sufficit hæc distinctio ac declaratio pio cuiilibet, qui videat
præ-

præstantiorem esse hanc, ideoque Brentiana illa ipsum facile neque sine fructu carere posse.

Commemorata illa sua dispensatione obsecurat ille & visionem Domini apostolo Paulo exhibitam. Iterum enim repetit Christum non versari physico modo vel corporaliter in regno suo cœlesti, ea forma qua apparuit Paulo, apparitionem illam Domini asserens fuisse suam illam œconomiam. Et his tamen non tam prudenter quam disertè adiungit & ait, Paulus probat hoc argumento veritatem resurrectionis Christi, Postremo, inquit, visus est & mihi. Dicat enim nobis Brentius quomodo apostolus visione hac Domini probauerit veram resurrectionem Christi? Si enim Christus Paulo non apparuit vero suo corpore, vera sua carne, in vera corporis substantia atque figura, sicuti & alijs sese spectandum & contrectandum exhibuit apostolis: quomodo obsecro dixit, Visus est apostolis omnibus. Postremo autem veluti abrtiuo visus est & mihi? Si autem illo ipso corpore vero corporisque veri forma, Paulo è cœlis, apparuit, quo dum in terris adhuc versaretur cum discipulis, sese conspiciendum pandumque apostolis exhibuit, consequens est profecto Christum in cœlo, vnde se Paulo videndum exhibuit, versari corporaliter,

Visio domini Paulo exhibitâ.

AD LIB. BRENTII

eandem que adhuc corporis substantiam formamque retinere quam habuit in terris. Præterea cum Paulus per resurrectionem corporis Christi probet nostra quoque corpora resurrectione, constet autem illa in vera corporis substantia atque forma esse resurrectione, luce clarius apparet corpus Christi quod è cælo apparuit Paulo, in vera illa sua corporis substantia atque forma apparuisse, & ideoque ipsum corporaliter in cælo versari, substantiamque & formam corporis ipsum inuiolata in cælis retinere. Exhibuit ergo nobis ipsemet aduersarius laqueum quo insolubili ipsum constringeremus nexu. Vident hic præterea pij omnes verbosam illam dissertationem Brentij de ubiuitate corporis Christi & de dispensatione illa sua, non modo ecclesie noxiam esse sed & fidei veritatisque resurrectionis contrariam.

Sancti Hieronymi doctrina de resurrectione corporum & natura corporum clarificatorum.

Vt tamen ista dilucidius rectiusque intelligantur & validius adhuc roborentur, contrariam hic in compendium B. Hieronymi dissertationem, quam habuit aduersus Ioan. Hierosol. episcopum, ut ex ea cognoscat non tantum Brentium, sed simpliciores, rudioresque etiam quid in hac causa verum sit vel falsum erroneumue, à quibus item sibi caueant, quid uerè tutò sequantur. Huius quædam protuli & in priorè mea Responsione, reliqua nunc subijciam.

Fuit

Fuit autem Ioan. ille Hieros. episc. errori Ori-
 geniano de mortuorum resurrectione impli-
 citus: qui quidem ab ipso Hierony. talis fuisse Error de
 perhibetur, Aliud nobis spirituale & æthereū corporibus
 promittitur corpus, quod nec tactui subiacet, clarificatis.
 nec oculis cernitur, nec pondere prægrauatur,
 & pro locorum in quibus futurum est varia-
 te mutabitur. Nec dissimulat naturam æthe- De errori-
 rei corporis & spiritualis dominus. Clausis e- bus Orig.
 nim ingreditur ostijs, & in fractione panis ex ad Pâmach.
 oculis evanescit. Hactenus errorem de excita- & Oceanū.
 tis ex mortuis corporibus recensui.

Sequitur iam erroris huius per B. Hieron.
 confutatio & vera doctrina veraq; fides de ve-
 ritate resuscitatorum corporum assumendo-
 rumq; in cælum. Nullus, inquit Hieron. tam Vera do-
 aperte post Christum quam Iob ante Christū ctrina de
 de resurrectione loquitur. Nouit & vidit corporibus
 quod viuit Christus redemptor eius, & in no- clarificatis.
 tissimo die de terra resurrecturus sit. Et cum
 dixit, Rursum circūdabor pelle mea, & in car-
 ne mea videbo Deū, vbi hic corpus æthereū?
 vbi aereū? & spiritui & aurę simile? Nonne vi-
 detur tibi iam tūc Iob contra hunc errorē scri-
 bere? Videbo autē Deum, in ista carne, inquit,
 quæ me nunc cruciat, quæ nunc præ dolore
 distillat: vnde inculcat & exaggerat & ait, Quē
 visurus sum ego ipse, & oculi mei conspectu-

AD LIB. BRENTII

ri sunt, & non alius. Is si non in sexu suo resur-
 recturus est, si non iisdem membris, quæ iacue-
 re in stercore: si non eosdem oculos aperiat,
 ad videndum Deum, quibus nunc videbat
 vermiculos, vbi erit ergo Iob? Tollis ea in qui-
 bus substitit Iob, & donas mihi inane vocabu-
 lum resurgentis. Quomodo si nauim post nau-
 fragium restitutam velis, ac neges singula de
 quibus nauis construitur. Resurrectionis veri-
 tas catholice, sine carne & ossibus, sine sangui-
 ne & membris intelligi non potest. Vbi caro
 & ossa & sanguis & membra sunt, ibi necesse
 est vt sexus diuersitas sit. Vbi sexus diuersitas
 est, ibi Ioannes Ioannes, Maria Maria.

Vide Epita-
 phium Pau-
 le matris
 ad Eustoch-
 per Hiero-
 nimum.

Sunt plura adhuc scripturæ de mortuo-
 rum resurrectione testimonia, imprimis quod
 Dominus noster Iesus Christus resurrexit ex
 mortuis, & quadraginta dies à resurrectione
 cum discipulis suis conuersatus cum eis edit
 & bibit, ac ab eis cum suis ipsius membris vi-
 sus est. Quod autem comedit in carne & in
 membris visus est, aut verum est quod vide-
 batur aut falsum. Si verum est, ergo vere come-
 dit & membra habuit. Si autem falsum, quomo-
 do res falsas ostendere voluit, vt resurrectionis
 veritatem probaret? Nemo enim falso verum
 probat. Neque illa comedit sine dentibus, neque
 ambulauit sine pedibus, neque fregit panem
 sine

sine manibus, nec loquutus est sine lingua,
nec latus monstravit sine costis.

Et quomodo, inquires, non cognoscebant eum in itinere, si ipsum habebat corpus quod ante habuit? Audi scripturam dicentem, Oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Et rursum, Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. Nunquid alius fuit quando non agnoscebatur & alius, quâdo agnitus est? Certè vnus atq; idè erat. Cognoscere ergo & non cognoscere oculorum fuit, nō eius qui videbatur, licet & ipsius fuerit. Vnde & Maria Magdalene quandiu non agnoscebat Iesum & viuum quærebat inter mortuos, hortulanum putabat. Agnoscit & dominum vocat, &c.

Christus non agnitus a suis.

Porrò quod clausis ingressus est ostijs, eius dem virtutis fuit, cuius & ex oculis euanesce re. Lynceus, vt fabulæ ferunt, videbat trans parietem, Dominus clausis ostijs, nisi phantasma fuerit, intrare non poterit. Dic mihi acutissime disputator, quid est maius, tantam terræ magnitudinem appendere super nihilum, & super aquarum incerta librare, an Deū transire per clausam portam, & creaturam credere creatori? Quod maius est tribuis, quod minus est calumniaris.

Christus ingressus ianuis clausis

Vide Epitaphium Paulæ matris.

Angelus Christo amouet lapidem, Petro portam aperit.

Sed oro te, Credis vere Dominū resurrexisse in eodè quo mortuus quo sepultus est cor-

AD LIB. BRENTII

pore,annon credis? Si credis, cur ista propo-
nis per quę resurrectio denegatur? Si non cre-
dis, quid ita imperitorum lætas animas, & re-
surrectionem casto nomine ventilas? Hæc om-
nia huc descripsi hætenus ex B. Hierony.

Conclusio
huius loci.

Et nunc quidē hęc quoq; disputationis no-
strę partē de dextera Dei patris & de sessione
Christi domini ad dexterā Dei patris, ad imita-
tionem S. Hieron. concludo & dico, Si credit
Brentius corpus domini nostri Iesu Christi in
cælo ad dexteram patris sedēs, verum esse cor-
pus, quod substantiā formamq; veri corporis
humani retinet, cur itaq; talia, sua illa disputa-
tione, profert, per quæ veritas corporis nega-
tur, aut saltē apud rudiores vocatur in dubiū.
Si vero reuera non credit, & vanum aut inane
duntaxat resurrectionis corporisue nomē ob-
tēdit, sonat & crepitat, cernūt liquido omnes,
quo miser insulsa illa sua disputatione perue-
nerit. Credat itaq; posthac doctrinæ eius, cui
non satisficit doctrina solida sana atq; simplici.
Dominum oro, vt nos dum hic in terra viui-
mus, benigne in via veritatis & iustitiæ con-
seruet atq; dirigat, & vbi hinc soluerimus, ani-
mas nostras & corpora nostra ad semetipsum
in dexteram suam, ad æterna subuehat
gaudia. Per Dominū nostrū Ie-
sum Christum, Amen.

SECUNDÆ

S E C V N D A E

H V I V S P A R T I S

CAPVT TERTIVM.

De personali unione duarum

*in Christo naturarum, inseparabilium
quidem earum, sed distinctarum ta-
men, & quòd Corpus Christi
non sit vbique.*

Exponitur sententia euangelica Verbum
caro factū est, per Decretū Concilij Chal-
cedonensis, & ostenditur quomodo duæ in
Christo naturæ in unā inseparabilem coe-
ant personam. CAP. I.

R A E S T A T & in hac causa an-
te omnia cognoscere in quo verta-
tur inter nos & aduersarium con-
trouersia. Exposui hoc antea quo-
que in Resp. meæ fol. 56. ac paucis id iam repe-
to, Credimus nos & docemus propter perso-
nalem vnionem duarum in Christo natura-
rum, alteram, humanitatem inquam Christi,
non vbique esse, sicuti altera, diuinitas videli-
cet, vbique est : sed humanam naturam in ve-

In quo sit
controuersia.

AD LIB. BRENTII

ritate inque sua proprietate inuiolatam cum
 diuina natura coniunctam persistere siue
 permanere. Brentius contra docet & vrget
 propter personalem vnionem, humanitatem
 Christi perinde vbique esse atque diuinitas
 eius vbique est. Finitum enim factum esse in-
 finitum. Et nunc quidem de nouo conscripsit
 ille librum, De maiestate Domini nostri Iesu
 Christi ad Dexteram Dei patris, in quo tamen
 nihil dicat, quo ad substantiam, quod in prio-
 ribus suis libris, hac de causa editis, non dix-
 erit, nunc tamen plura congerit diuinæ testi-
 monia scripturæ, quæ ad institutum suum de-
 torquet, omniaq; hæc garrulo quodam pro-
 fusoque & impexo dicendi genere prosequi-
 tur, quæ insuper non candido, quod dici so-
 let, sed atro sale cõdit. Ea res me, qui assertam
 ex animo synceram cupio veritatem, commo-
 uit, vt hanc illi mei huius operis partem oppo-
 nere instituerim, quam scribo, DE VERI-
 TATE HUMANITATIS DOMINI
 NOSTRI IESV CHRISTI SEDENTIS
 AD DEXTERAM DEI PATRIS.

Explicatio
 uerborum,
 Verbū ca-
 ro factum.

Collocat autem ille vniuersæ suæ structu-
 ræ hoc veluti sacrosanctum fundamentum,
 VERBUM CARO FACTUM EST.
 Atque vtinam omisis omnibus alijs figmen-
 tis futelisque, syncerè perseueraret in senten-
 tia hac,

tia hac, denique & in illa ipsa explicatione
 eius, quam ipse met adfert. Ita enim sincera
 coiisset inter nos concordia. Nam dicit verba
 Euangelistæ & Apostoli Ioannis, non intelli-
 genda quasi Deitas commutata sit in humani-
 tatem, aut humanitas conuersa sit in diuini-
 tatem, aut quòd diuinitas & humanitas in
 Christo, ita sint confusa atque commixta, ut
 aqua vino permisceri solet. Etenim ex diuini-
 tate & humanitate non vnã esse factam na-
 turam, sed manere duas diuersissimas natu-
 ras. Addit singulas naturas, non singulas &
 discretas facere personas, sed Deum & homi-
 nem coire in vnã indiuisam personam. Quæ
 quidem omnia dicuntur orthodoxe, quibus
 & nos acquiescimus, singula ista consentientes
 absque hypocrisi & contradictione. Amplius De quibus
sit questio. verò ille progreditur, ac perquirat quis nam
 sit genuinus horum verborum, Verbum caro
 factum est, sensus. Plurimum enim referre,
 vt hoc sciatur exacte, cum in hoc versetur
 nostra controuersia. Addit his ille, in
 hoc nobis nõ conuenire, qualis sit hæc vnio,
 & quàm latè pateat, denique an personalis
 sit, vel, vt Paulus loquitur, corporalis & per-
 fecta, an tantum vulgaris? qualiter Deus vn-
 citus est quibusuis sanctis hominibus? Ac re-
 cipit tandè p̄ horũ legitima interpretatione,

AD LIB. BRENTII

Canonem vel Decretum Chalcedonensis Con-
cilij, quod est huiusmodi,

Decretum
Chalcedo-
nensis Cōci-
lij, quo ex-
ponitur
quid sit,
Verbum
caro factū
est.

Confitemur Dominū nostrū Iesum Chri-
stum ante secula quidē de patre genitū secun-
dum Deitatem, in nouissimis autem diebus,
eundem propter salutem nostram ex Maria
virgine ^{et orōne} secundum humanitatem, vnum
& eundem Christum Dominū filium vnigeni-
tū, in duabus naturis inconfuse, immuta-
biliter, indiuisē, inseparabiliter agnoscendum,
nusquam sublata essentia (alij legunt differen-
tia) naturarum propter vnionem, magisque
salua proprietate vtriusq; naturæ, & in vnā
personam atq; existentia concurrente, non in
duas personas partitū atq; diuisum, neque dis-
iunctum, sed vnum eundemq; filium vnigeni-
tum. Hactenus verba Canonis recensui, quæ
nos quoq; vt legitimā mysterij huius sacrosan-
cti explicationē libenter & plene recipimus.

Quomodo
in his
se gerat
Brentius.

Cæterum oportet in præsentiarum diligen-
tissimè obseruare aduersarium propemodum
dissimulare ac præterire quod non postremū
huius canonis est, nempe propter vnionē per-
sonalem proprietates naturarum non tollen-
das, notare autem suo sensui accommodatum
quod in canone de indiuisa ponitur persona.
Et quidē tam callidè hoc negotium proponit
vt oculos cuiuslibet propè obliuierit, nisi quisq;
dili-

diligenter dicentem obseruarit. Omnia enim
 disputationis suæ ad vnionem (ex qua reue-
 ra confusionem facit) personalē refert. Ac ex-
 plicat ibi, quod minimè reprehendimus, quid
 sit persona, quid hypostasis, quidūe vnio hy-
 postatica. Deinde verò subiungit, Tam firma
 est hæc vnio, vt eam iam inde ab incarnatione
 nullū nec tempus nec locus nec mors nec vi-
 ta nec vlla creatura alia disūgere & diuellere
 possit. Quæso igitur te, amicissime mi lector,
 reputa mihi cum animo tuo, an non is qui pio
 est & sano intellectu, ac ex animo confitetur
 diuinam & humanā naturam in Christo esse
 inseparabiliter in vna persona coniunctas ne-
 cesse habeat etiā sentire & cōfiteri, quod vbi-
 cunq; est diuinitas Christi, ibi etiā sit humani-
 tas eius? Si enim hæc sunt semper inseparabi-
 liter in Christo coniuncta & vnita, quomodo
 alicubi potest esse diuinitas Christi absq; hu-
 manitate eius? &c.

Vnio Bress
 tij cōsulio.

Ad hæc aduersarij sic respondemus, ipsum
 de suo nobis cōsequutionem obtrudere, quæ
 minimè deducitur neque ex verbis apostoli,
 Verbū caro factum est, neq; ex Canone Chal-
 cedonensis Concilij. Fides enim Christiana &
 doctrina euangelica docent vtrāq; in Christo
 naturam sic esse connexam vel unitam in vna
 persona, vt propter hanc ipsam personalē in-

Vbi impia
 gat Bress-
 tius.

AD LIB. BRENTII

separabilemque vnionem, naturæ illæ cum
 suis proprietatibus neque commisceantur ne-
 que aboleantur. Dedit hoc nobis ipse antea
 Brentius, dum explicaret verbū apostoli, Ver-
 bum caro factum est. Docuit hoc ipsum ma-
 nifestissimè Canon Chalcedonensis Cōcilij.
 Et p̄inde cūm distinctæ illæ naturæ cum suis
 proprietatibus in sua illa vna persona maneāt.
 & diuinæ naturæ proprietates sit infinitam, nul-
 loque loco conclusam, sed vbique esse: humanæ
 verò naturæ proprietates sit finitam & non v-
 bique esse, consequitur ex his manifestissimè,
 propter vnionē illam naturarum istarū perso-
 nalem, non vbique esse humanitatē sicut diuini-
 tas vbique est. Alioqui enim humanitas cum di-
 uinitate nō esset coniuncta in vnā personā,
 sed permixta, aut certè dispuncta & prorsus
 in Deum conuersa. Hoc autem cūm sit impos-
 sibile, manet semper immota Christianæ do-
 ctrinæ sinceritas, quod scilicet Deus hominē
 assumpsit, & in vna persona sic sibi vniuit, vt
 neque Deus transferret in hominem, neque ho-
 mo transmutatus sit in Deum, sed quod vtra-
 que natura salua & incolumis, in vna perma-
 neat persona.

Qualis sit
 vnio?

Habet ergo in hac breui expositione Bren-
 tius qualem sentiamus hāc esse vnionem, qua
 verbum caro factum est, talem omnino qualē
 modo

modo explicauimus ac confirmatā claret Canone Concilij Chalcedonensis. Quòd si ille nobis obijcit modum & rationem vnionis huius esse ineffabilem, Respondemus, principio quidem ipsum met aduersariū sibi Canonem Concilij delegisse pro legitima huius causæ explicatione. Subdat itaque se legi quam ipse tulit, & tergiuersari desinat. Deinde agnoscimus veteres non abs re, modum vnionis alibi nuncupasse inexplicabilem. Quis enim digne explicauerit stupendam illam Dei bonitatem qua ille sibi carnem nostram adunare & perpetua sibi societate coniungere dignatus est? Fatemur ergo mysterium hoc ineffabile esse: interim verò eadem Dei bonitatemysterium hoc ipsum, utcunque explicari nobis, quantum scilicet satis est ad formandam fidem nostram, & quantum seruit saluti nostræ. Cuius generis arbitramur esse Concilij illius Chalcedonensis expositionem, planè euangelicam & apostolicam.

Disertè itaq; profitemur vnionē illam personalem nō patere tam latè, quàm cuperet patere aduersarius, ut videlicet ipsum Domini nostri Iesu Christi corpus propter vnionem tantè pateat, quàm patet eius diuinitas. Memorabilia enim obseruandaq; Concilij Chalcedonensis verba sic habent, Agnoscendus est

Vnio illa
inexplicabilis.

Quam latè
pateat hæc
unio.

AD LIB. BRENTII

vnus & idem Christus Dominus, filius vnigenitus, in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter, **vnus quàm sublatà essentia naturarum, propter vnionem, magis què salua proprietate vtriusquè naturæ.** Quàmuis ergo Deus & homo vna sunt vniti in persona, retinet tamen quælibet natura suum ingenium, ita vt vnus & idè ille Dominus noster Iesus Christus, secundum diuinitatem sit vbique, secundum humanitatem autem non sit vbique.

An personalis uel corporalis unio?

3

Quòd si Brentius huiusmodi vnionè nuncupare vult personalem vel corporalem vel perfectam, hoc sanè per me illi licebit. Nolo vel cum ipso, vel cum quoquam alio rixari de vocabulo, modo quis naturas nec permisceat nec aboleat, sed in persona illa vna vtrâque in sua essentia proprietateque retineat.

Non est unio vulgaris.

4

Illam ipsam vnionè non arbitror communem aut vulgarè esse, qualis ea est, qua Deus omnibus suis coniungitur fidelibus. Libenter cum S. Cyrillo excellentissimam hanc vnionem Dei & hominis vocabo naturalè verâque & què nullibi vllis in rebus coequalè inueniat. Licet interim parabolas illas, non reijciam, quibus veteres illâ illustrare sunt soliti. Cùm

autem

autē ea sit naturalis veraque vnio, sponte iam iterum consequitur naturas ipsas manere in sua veritate, id est, essentia vel proprietate. Alioqui enim vnio naturalis veraque amplius nuncupari non posset.

Homo qui constat anima & corpore naturalis inter se diuersissimis, in vna tamē subsistit persona, in qua duæ illæ vniuntur nature. Verum ob hanc vnionem corpus non redditur immortale, quòd videlicet cōiunctum sit inseparabiliter cum anima immortalis. Rursus tametsi nature hæ inter se maneant distinctæ, & altera non fiat altera, ideò tamen nemo dicit eundem hominem duabus constare personis, aut vnionis vinculum rumpi naturarum discrimine. Semper enim manet vna duntaxat hominis persona, quæ est anima & corpus. Ad hunc ipsum modum habet negotium vnus Christi personæ, coniungentis maximè diuersas naturas & quidem in proprietatibus suis manentes. Non enim ideò sunt duæ Christi personæ, quia extant duæ nature, quarum vna vbique est, altera vbique non est. Neque quia humanitas assumpta est à diuinitate, ab hac sibi per vnionem contrahit vbiquitatem. Exposui, qua potui luce & breuitate, quomodo duæ discretæ nature coeant in vnam & inseparabilem personam.

Res ista illustratur collatione.

AD LIB. BRENTII

De Cōcilio Chalcedonensi quāue occasio-
ne Decretum istud in ipso sit promulgatū,
et de Nestorianis et Eutychnianis. CAP. II.

Q Vando verò Brentius Concilij illius
Chalcedonensis meminit, canonem quē
vel definitionem eius de personali v-
nitione recepit, postulat ipsa res, vt breuibus
cōmemorem qua occasione illud coierit Con-
cilium, quibusue de causis decretum hoc sit
promulgatum.

Grandia
ecclesie
Christi
certamina.

Tempore istius Concilij & annis etiam a-
liquot hoc Concilium præcedentibus exorta
sunt grauiā in ecclesia Christi certamina, &
quibus diuersissima inter se dogmata Nesto-
rianorum & Eutychnianorum pios vehemen-
ter exercuerunt afflixeruntque. Satan enim
ab ipso salutis nostræ exordio improbitate so-
lita sedulò conatus est incarnationis Domi-
nicæ mysterium, in quo salus nostra est, in-
tricare, lacerare, denique euertere aut saltem
obscurare, vt amisso demum Christo saluato-
re vnico, salute pariter certa exciderent misere-
ri mortales. Ideoque acerrima de hoc incarna-
tionis Dominicæ mysterio certamina in ec-
clesia Deifuere.

De Nesto-
rio & Ne-
storianis.

Et Nestorius quidem episcopus Constans-
tinopolitanus, à quo denominati sunt Nesto-
riani, vir fuit facundus quidē, sed in veterum
monu-

monumentis non probè versatus, nec synce-
 rè incarnationis intellexit mysterium. Dum
 enim videret scripturam diuersitatem natu-
 rarum in Christo cum suis asserere proprie-
 taribus, diuersas quoque separatasq; existima-
 uit in Christo esse personas. Proinde prædi-
 cabat diuam virginem Mariam non appellan-
 dam Dei matrem, neq; dicendum esse Deum
 pro nobis esse passum, sed Mariam nuncu-
 pandam Christi matrem, ac confitendū Chri-
 stum hominem pro nobis esse passum, Deum
 enim nec nasci posse, nec mori, quòd sit æter-
 nus, immutabilis ac immortalis. Non vide-
 bat miser ille tametsi diuinitas vt immutabi-
 lis, in humanitatem non conuertatur, sed
 naturarum quælibet in sua permaneat essen-
 tia & proprietate, ideò tamen distinctas illas
 naturas non habere separatas personas à se-
 ipsis seiunctas, sed coire & persistere potius
 vnitas vel coniunctas in vna persona. L-
 deoq; cum Dei filius in vtero intemeratæ
 virginis Mariæ humanam dignatus est as-
 sumere naturam eamq; vnire sibi in vnam
 & eandem personam, atque ita nasci ex vir-
 gine, consequens est omnino, quòd non
 homo duntaxat, aut nudus, quod dicit solet,
 homo, hoc est, qui nihil aliud fuerit quàm ho-
 mo, sed verus Deus & homo, ex ille natus sit.

AD LIB. BRENTII

Luc. 2.

Vnde iam verè Mariam nūcupari *θεοτόκος* Dei genitricem vel Domini matrem, sicuti & Elisabetha illā ex spiritu sancto appellauit. Cūq̄ ille qui mortuus est in cruce, fuerit indiuisa persona Deus & homo verus, nemo dixerit nudum hominē esse mortuum, sed eum qui erat verè Deus & homo. Prout etiam Paulus disertè dixit Dominum gloriæ esse crucifixū. 1. Corinth. 2.

Concilium
Ephesinum
primū con-
tra Nesto-
rium.

Contra hunc Nestoriū coijt Ephesi Con-
cilium, quod inter œcumenica tertium nume-
ratur, & nuncupatur Ephesinū primum. Na-
merabatur tunc annus à Christo nato 435. vn-
de 20. annis antecessisse apparet Chalcedo-
nense. Præsens erat in corona 200. episcopo-
rum Imperator Theodosius Arcadij F. Et
quàmuis oriretur in hoc Concilio non leue
dissidium inter episcopos, mox compositum
tamē hoc legitur satis feliciter, & concorditer
anathemate percussum Nestorij dogma, atq̄
ex sententia scripturæ pronunciatum vnani-
miter, Christum Dominum duas habere di-
stinctas naturas, sed non ideò duas diuersas
personas, sed illas coire & perstare in vna inse-
parabili persona, esseq̄ue verum Deum & ho-
minē vnum Dominū nostrū Iesum Christū.

De Euty-
che & Eu-
tychianis.

Sicuti verò Nestorius propter diuersitatē
naturarum in vnionis vel in vnus inseparabi-
lis per-

lis personæ mysterio cæcutiuit, ita ex aduerso
 Eutyches ppter vnionis vel vnus illius per-
 sonæ mysterium, aberrauit in naturis distin-
 guendis vtrisque. Ille ergo errauit in diuidenda
 persona, hic verò in cõmiscendis naturis. Fuit
 hic Eutyches archimandrita Constantinopo-
 litanus, à quo denominantur Eutychediani. Hi
 cum ad personæ vnitatem duntaxat respice-
 rent, neq; naturarum diuersitatem proprietate-
 temq; obseruarent, eò tandem recidisse legun-
 tur, vt dicere fuerint ausi, humanitatem Chri-
 sti mox ab vnione illa in diuinitatem transi-
 uisse, maximè à glorificatione. Cum autè his
 objicerent orthodoxi, Christum quidem esse
 personam inseparatam, sed in hac interim per-
 sona indiuisa saluas manere naturarum pro-
 prietates, ita vt iuxta diuinam naturam neque
 natus sit neque passus, sed secundum huma-
 nam: opponebant isti hanc esse hæreticam &
 damnatam Nestorij doctrinam, qua discinda-
 tur indiuisa illa persona, fingaturque alius qui
 dem Christus natus & passus, alius neque na-
 tus neque passus. Porro cum hi rogarentur,
 An ne agnoscerent humanã in persona Chri-
 sti naturã permanere incolumẽ, an crederent
 eam absorberi ac aboleri? Negabãt disertè ab-
 oleri ipsam, sed hoc se potius sentire asseuera-
 bant, in ipsa vnione, simul ac in vtero matris

AD LIB. BRENTII

assumpta est à Dei filio, ipsam esse deificatam. Euincebant autem orthodoxi scripturarum testimonijs, humanam naturam adeò non expunctam deificatamque in vnione illa, quam illi docebant, vt salua potius inque sua proprietate incolumis, diuinæ coniuncta, permanferit, vel ab ipsa etiam corporis Christi clarificatione. At hic demum feruidè instabant Eutychniani, vt qui non agnoscebant corpus Domini assumptum in cœlum, verum esse corpus, & quidem illud ipsum corpus, quod fuerat ante ascensionem in eadem substantia, forma atque circumscriptione, simile vtique nostris illis ex mortuis aliquando excitandis corporibus. Contra quam opinionem patres orthodoxi validè pugnantes, scripturarum testimonijs demonstrabant corpus Christi assumptum in cœlos, & modo ad Dexteram Dei sedens, & dici in scriptura esseq; & permanere verum corpus. Quòd si quis vetustatis ipsa vult sibi recitari verba, hæc sunt, Illud corpus habet quidem priorem formam & figuram & circumscriptionem, & vt semel dicam corporis substantiam, &c.

Vnde hæc
de Euty-
chianis pe-
ssa.

Hæc omnia quæ commemorauit de Eutyche & Eutychnianis, non ex memetipso confinxi, sed in breue recolligens compendium, mutuo

mutuo accepi ex historia Ecclesiastica, & ex
 ipsis veterum monumentis, contra Euty-
 chianos conscriptis, vt ex Epistolis Leonis
 Romani præfulis sancti. Fit huius Leonis
 mentio honorifica in Decreto ipso Chalce-
 donensis Concilij. Transcripsi illa denique
 ex tertio Dialogo Sancti patris Theodoretii,
 qui & ipse præfens fuit in Concilio Chalce-
 donensi, & doctè, orthodoxe, valideque scri-
 psit & disputauit contra Euty chianos. Co-
 piofiora ex his petant quibus non sufficit hæc
 mea breuitas.

Contra hunc Euty chen & sectatores eius,
 alioqui nec paucos nec impotentes, conuo-
 cavit Synodum pius ille Imperator Martia-
 nus. Numeratur illa inter œcumenicas vel ge-
 nerales & authoritate pollentes, quarta: ac
 Chalcedoni celebrata est, sub annum Domini
 455. Interfuit huic Concilio ex 636. patribus
 collecto, ipse princeps Martianus vrgebatque
 ministros ecclesiarum feruidè, disertè ex scri-
 ptura sancta decernerèt, quid de hac contro-
 uersia Euty chiana sentiendum, quidue sit se-
 cundum verbum Dei credendum. Ea occa-
 sione pronunciarunt beati patres, nobisq; de-
 cretum vel canonem reliquerunt, quem ver-
 botim superius recitauimus. Prohibuerunt
 isti propter vnionem naturarum dispungere

Chalcedo-
 nense Con-
 cilium cons-
 tra Euty-
 chianos.

AD LIB. BRENTII

proprietatem atque substantiam vel differen-
 tiam: aut commiscere inter se naturas Christi.
 Hoc enim solebant (vt dictum est) Eutychia-
 ni, propter quos reuincendos explodendosq[ue]
 conuocatum fuerat Cōcilium. In hoc & illud
 memorabile est, quod in Decreto illo sub finē
 salubriter adiiciunt, Hanc fidem antiquitus
 prophetæ, & ipse de se ipso nos docuit Chri-
 stus, & symbolum patrum nobis tradidit. His
 igitur eū cura & diligentia omni à nobis con-
 stitutis, sancta & vniuersalis Synodus decre-
 uit, vt nemini liceat aliter sentire, aut fidem a-
 liam proferre vel conscribere vel componere,
 vel alios docere. Quicumque autem ausi fue-
 rint fidem aliam componere aut proferre aut
 docere, anathemate subiecti sint.

Quid perti-
 neant illa
 quæ hacten-
 us in hoc
 cap. dicta
 sunt.

Hortor autem in præsentī omnes lectores
 Christianos, vt ea quæ commemorauī hacten-
 us de Eutyche, de doctrina vel opinio-
 nis eius, de Concilio Chalcedonensi, & definitio-
 ne vel Canone eius, quisque accuratè apud se
 expendat, iudicet quæ an nos congruentius do-
 ceamus agamusque secundum Chalcedonen-
 sis Concilij Canonem, an verò Brentius pro-
 prius accedens ad Eutychianorum opinionem
 discrepantia à canone vel decreto Cōcilij œ-
 cumenici disputet. Nos certè docemus simpli-
 citer propter vnionem personalem non con-
 funden-

fundendas esse naturarum proprietates, & iccirco corpus Domini non esse vbique. Quod corporis humani proprietates sit finitum & in loco esse. Brentius contra dicit & vrget cum humanitas assumpta sit à diuinitate in vnam personam indiuisam, oportere omnino humanitatem vel corpus Christi perinde vbique esse vt eius diuinitas vbique est: ne videlicet personæ discindatur vnitas. At vident hic viri prudentes quomodo hic excipere tractareq; possem aduersarium, quem tamen nolo exagitare odiosius, satis mihi est quod in his paribus, que intelligitur quo loco sint res aduersarij, & que sit sincera veritas. Vtinam omnes in finem vsque vitæ ambulemus in via Domini.

Personam Christi indiuisam nostra doctrina non discindi, neq; unum Christū Dominum in duos diuidi Christos, & quod sentiamus Christū uerū esse Deū, nō tantum sanctum aliquem hominem.

CAPVT III.

DVbium mihi non est quin breui hac mea dissertatione de naturis in Christo diuersis, in vna indiuisa persona manētibus, satisfactum sit hominibus cordatis atque fidelibus, nihilominus tamen, vt rudiores facilius extricent se ex tricis Brentianis & non impingant in eius sophismata, annotationes porrō

AD LIB. BRENTII

Non diuidi-
mus unam
personam
in duas.

breues, ad potiora eius argumenta adijciã, quibus ampliora cogitãdi suppeditẽ occasionem. Nihil ille per vniuersum illum librum suũ vrget repetitque feruentius quã Zuinglianos doctrina sua indiuisam Christi personam discindere in duas, vt vna quidem verus Deus & homo sit vno in loco, altera verò Deus verus vbique sit. Nos autem non ita sentire vel docere attestatur principio responsio ante illi data, in qua folio 66. & 67. quinque profero argumenta, quibus demonstro doctrina nostra qua retinemus naturarum Christi proprietates, personam Christi nequaquam diuidi. Deinde respondent & illa pro nobis, quæ hucusque per duo capita præcedentia attulimus. Postremo dicimus obiectionem hanc aduersarium habere communem cum Eutychnis, quibus respondet beatus Theodoretus mox ab initio Dial. sui 3. Impat.

Odium
Brentij in
Zuinglium
pertinax
& ineluibile.

Ac demiror sanè quam vehementer Brentiũ laborare inuidia atq; odio vsque adeo graui, pertinaci, atroci atq; inexpiabili in Zuingli. beatæ memoriæ, dudum, adeoq; ante annos 30. in domino mortuũ (quem cur ille per vniuersum librũ suum subinde Cinglium nuncuparit, per incogitantiam an per malitiam, nescio) ac dubito planè num acerbius seuiusque in ipsum potuisset inuehere, quam hoc suo libro

bro fecit quam avidissime. Sub finē libri, Nō dubito, inquit, quin quod est Zuinglianorū ingeniū, satis habeāt conuictorū & calumniarū, quibus hęc nostra pia scripta p̄scindāt, & suā impietatē defendere studeant: sed quod ad me attinet, etiamsi scriptis suis inhumaniter me tractauerint, tamē illud officiū eorū erit mihi gratissimū, quod his scriptis suis publicum de me testimonium ferant, me à dogmate eorum peius canē & angue abhorrere, ac planē non esse Zuinglianum. Tantum ille. Sciat autem ille (quem alioqui omnes in præsentī vident affectibus superatum suis succubuisse prorsus) ne nos quidem Zuingianos & multò minus Lutheranos esse. Christiani, si nescit, sumus, probe memores, quam acriter Corinthios increparit apostolus, dum alius diceret se Petrinum, alius autem Appollonistam, tertius Paulinianum esse. Interim D. Luthero D. Luthero: rub. beatæ memoriæ non sumus ingrati, multò minus prosequimur eum vllō odio. Si quid bene vel dixit vel fecit, nunquam hoc contempsumus, neque hodie aspernantes reijcimus. Sicubi verò à vero aut à modestia deflexit, ita ab eo vt ab alijs hominibus aberrantibus, deflectimus, nunquam insignis apostolicæ obli-
ti sententiæ, In multis labimur omnes.

Neq; ingrati esse possumus aut debemus & De D. Zuinglio.

AD LIB. BRENTII

D. Zuinglio, per quem primū Dominus euangeliij sui salutarem prædicationem in hisce nostris regionibus (vnde mox ad alias quoque quæ se planè illi plus quàm Brentio debere factentur, dimanauit) annunciari voluit. Exhibuit ille se in suo ministerio fidelem, laboriosum, constantem & patientem: expertus pericula grauia afflictionesque varias. Benedixit autem eius laboribus Dominus. Nec tamen viro tanto plus quàm decet tribuimus, agnoscentes & ipsum fuisse hominem, Christo innitimur, Christi verbo absque contradictione credimus, sicuti ille quoque nos, dum viueret, docuit. Odij istius Vatiniani erga Zuinglium nullam causam nouimus aut suspicari possumus, quàm quod per initia belli infelicis sacramentariij forte non magnifice satis & alibi scripsit. Vtcunque verò ea res habeatur inuideat licet Zuinglio Brentius, conuicieturque quantum & quoad libet, nunquam tamen ille efficiet, vt multa illa hominum milia per Germaniam, Galliam, Angliam, Italiam, Poloniam, Lithuaniam, Hungariam, &c. perque regna alia, qui per gratiam Dei ex prædicatione & scriptis eius veram Christi cognitionē hauserunt, nō sint honore debito & digna gratitudine virū tātū prosequuturi.

Quo-

Quoniam verò Zuinglium Brentius foeda suspicione grauat, quasi doctrina sua vnam illam & indiuisam Christi personam sacrilege disciderit, cōmonstrabo verbis ipsius Zuinglij, quam inique hoc illi impingat, faciãq; hoc propter eos saltem ad quos Zuinglij scripta non perueniunt. Etenim duplici nos aduersarij nostri iniuria hic afficiunt. Principio enim deferunt nos apud imperitos rerumque nostrarum ignaros quasi doceamus absurda, impia atque blasphema. Deinde libros quoque nostros, ex quibus nostra poterat cognosci innocentia, necubi venales extent aut legantur diligentissime curant. De qua quidem iniuria diu multumque questi sumus hætenus & querimur adhuc. Zuinglius verò responsione sua ad magnam Lutheri confessionem sic scriptum reliquit, Credo & confiteor æternum & omnipotentem Dei filium, veram, integram, omni infirmitatis genere (sola illa peccatrice natura excepta) laborantem & mortalem quoq; hominis naturam, quæ ex cœlitis creata anima, & naturali corpore, ex Maria semper virgine formato & progenito, ex spiritus sancti conceptione, constitit, eo modo in se & ad se recepisse in vnitatem personæ filij Dei, vt vnus Christus, vna & indiuidua persona sint: sic tamen vt vtraq; vnus & eiusdē per-

Prohibetur
ne libri nostri habeantur uel distrabantur.

Zuinglij doctrina de una indiuisa Christi persona.

AD LIB. BRENTII

sonæ natura suâ proprietatem & conditionem
 retinuerit : solo hoc excepto quod ipsius hu-
 manitas propriam existentiam per se non ha-
 bet, sed illam in sola persona filij Dei obtinet:
 quo modo scilicet in nobis quoque omnibus
 caro suum ingenium & operationem reti-
 net, interim tamen per se non subsistit, sed ex
 anima omnem suam existentiam habet. Si-
 militer illud etiam credo & confiteor, quod
 duæ istæ, quæ in Christo Iesu sunt naturæ,
 nonnunquam scindi vel ab inuicem separari
 aut dirimi possint, sic vt non vna persona sit
 & eadem. Et paulo post iterum, Illud quoque
 fatemur, quod etiam si humanitas non ubi-
 que locorum sit instar diuinitatis, persona ta-
 men nequaquam dirimatur, imò sic minus
 dirimi potest, quàm si illa quoque ubique es-
 set. Si enim humanitas quoque ubique esset,
 iam in diuinitatem transiisset, nec amplius
 Christus esset. Christus enim æternus Deus
 & homo est, ea nimirum persona de qua nos
 loquimur. Quod si ergo natura illa assumpta
 in assumptem conuersa esset, iam persona quo-
 que tota esset sublata. In persona enim ista,
 Christo nimirum, duas naturas esse oportet,
 alteram nimirum quæ conseruat & sustinet,
 alteram verò quæ sustinetur. Si ergo Christi
 humanitas ubique esset, non alia huius posse
 esse

esse causa quam quod in diuinitatē esset conuerſa. Atqui sic non amplius illa qua cōseruatur natura esset. Et proinde persona filij dei diuina dūtaxat esset natura nō humana, & Christus verus homo in æternum nō esset. Postremo illud etiam fatemur, quod propter personalem illam & inseparabilē vnitatem naturæ nonnunquam sic cōmutentur inuicē, vt altera pro altera sumatur: interim tamē vnicuiq; sua manet integra proprietas, & persona duntaxat est vnica. Hactenus verba Zuinglij recensui, ac spero dilucida & catholica hac veritate depulisse à nobis grauem illam accusationem, qua aduersarius nos prægrauat, quasi indiuisam Christi personam discindamus, & ex vna duas faciamus.

Deinde opinatur Brentius, nisi fateamur ibi quoque propter vnionem Christi personalem corpus esse Christi, vbi & diuinitas eius est, vbique, sed pergamus affirmare corpus Christi esse in cœlo, per spiritum autem esse apud ecclesiam in terris, nihil nos sublimius aut excellentius de Christo sentire, quam de quouis homine sancto. Nam pari ratione & apostolū Paulū nuncupari posse Deū, vtpote qui spiritu suo apud ecclesias fuerit præsens, à quibus corpore absens erat. Quod si Zuingliani dixerint, ait, Christum mirabili modo

Non sentire nos de Christo ut de alio quouis homine sancto

AD LIB. BRENTII

conceptum esse & genitum, atque ita anteire sanctos, affirmamus nos & Paulū & Dauidē, vt ex i. ca. ad Gal. & ex Psal. 139. liquet, non sine miraculo in vtero matris esse formatos. Cuius quidē generis inani garrulitate, tumentia non pauca hic profundit. Ad quę nos breuissime respondemus, illa quę in nos torquet, plane ex re non consequi, quod incolumes in vna Christi persona retinemus naturas. Nisi hæc eadem & contra ecclesiam Christi sanctā contorquere velit, quę eadem semper de Christo credidit & docuit. Præterea quis non videat ingens esse discrimen inter hoc quod Christus suo spiritu suæ præsens est ecclesiæ, & quod Paulus ait se Corinthijs adesse præsentem spiritu suo. Christi enim spiritus, eius est diuinitas, quæ sanè vbique est. Ac perpetuo fatemur & clamamus agnoscere nos Christum non modo hominem verum, sed & Deū esse verum. At spiritus vel mens Pauli alia ratione erat cum Corinthijs, quàm Christi spiritus. Nec Pauli spiritus Deus est, aut vbique. Iam nihil inter se similitudinis habent, quod non sine miraculo, hominum corpora formantur in vtero materno, & quod Dei filius in vtero intemeratæ virginis, humanam naturam assumpsit æternum quę sibi vniuit. Proinde miror hic Brentium virum
alio-

alioqui magnæ apud multos existimationis, non proferre magis expensa atque solida. Video interim quo ille spectet. Adiungeret nos libenter Nestorio, qui dicitur de Christo nihil sublimius, quàm de alio quouis sancto homine sensisse. De quo nonnihil attigi in priorè meâ responsione folio 58.

De similitudinibus Solis & Animæ humanæ, quibus hoc Vnionis personalis negotium illustratur: & quod duæ illæ in Christo naturæ non sint diuidendæ.

CAPVT IIII.

Similitudo Solis adhibita illustrando huius personalis vnionis negotio, oppugnatur & ipsa ab aduersario. Nam dicit, Non ignoro Zuinglianos in explicatione personalis vnionis duarum naturarum in Christo mirifice sibi in exèplo Solis & radiorũ blandiri, &c. Sed opponit mox, Solem non esse personam. Neque posse quicquam vel fingi magis impium, quam diuinitatem oriri ex humanitate, perinde vt radij prodeunt aut promicant ex corpore Solis. Facit autem hic quoque quod nullibi non solet per vniuersum illum librum suum, artibus videlicet nostra impetit, & cum non datur progredi vltra, saltem fuligine atra, tersa nostra foedare contendit. At nec piget nec pudet nos istius similitudinis, quam sci-

Similitudo Solis.

A D L I B. B R E N T I I

mus nos habere communē cum omnium antiquissimis sanctissimisque scriptoribus cura quibus illa utimur non in aliū finē, nihil impediti aduersarij versutij offucij sue, quibus illam in suspicionē rapere inuisamque reddere cupit. Non est autē quod ille vereatur, ne diuinitatē Christi ex humanitate eius, ceu ex suo fonte, deriuemus, ut ex hac illa oriatur, sicut radius ex corpore Solis prodit. Nemo adeo rudis esse opinor, qui nesciat quid boni authores senserint de parabolarum ratione. Similia sunt, non eadem sunt. Neque possunt sublimia illa cœlestiaque exprimere aut assequi ad plenum, terrenæ nostræ similitudines. Explet autem suum officium, si aliquo modo rem explicent cui illustrandæ adiunguntur. Et nos quidem hoc consilio Solis adducimus similitudinem, ut appareat liquidò radium à Sole non separari, neque Solem discindi à radio, utcumque apud nos in terris sit radius, corpus autem Solis nobiscum in terris non sit. Ad hæc beatus Martyr Christi Iustinus, Caue, inquit, putes Solem aliud lumen, quā id quod primū factū est. Vnum est enim illud primigenium. Sol autem corpus ei paratus est, in quo collectum lumen hoc diffundat se inde per omnia, &c. in ex pos. fid. de recta confess. trinit. Quēadmodum ergo lux, quæ ante Solē erat, cum corpore So

lis cōiuncta, vnum quodpiam vel vnus indiuisus Sol factus est, neq; ideò in duos Soles diuiditur, quia lux per omnia diffunditur, corpus aut Solis non per omnia penetrat aut vbique vel hic in terris nobiscum est. Ita æterna illa Dei lux, æternus ille Dei filius, assumpsit in vtero virginis corpus humanum, quod deinde collocauit ad dexterâ patris, in ipsum cœlum: vbi sanè iam agit corporaliter, in terris autem corporaliter non agit, diuina interim natura eius permanente illuminante & conseruante omnia, atque ita etiam permanente eius persona indiuisa.

Verum audiat nunc iterum Brentius Zuigliù, quàm elegantissime & appositissimè hâc Solis similitudinè aut parabolâ in Respons. ad Luth. confess. mag. tractantem atq; dicentem, En Solem & omnem eius operationem considera. Huic enim corpus est circumscriptum determinatum certisque conclusum finibus, quod vno & eodem temporis momento simul duobus in locis non est, vno autem temporis articulo vniuersum terrarũ orbem suo splendore illustrat, adeò vt non aliquem aeris locum, vel supra Solem, vel infra, vel circa hunc inuenire liceat, què illius radij & horũ fulgor penetrare non possit. Indus eundè illũ Solem, què & Hispanus conspicit, intuetur.

Zuinglius
tractat elegantissimè
similitudinem
de Sole.

AD LIB. BRENTII

Sarmatæ in eodem illo Solis splendore ver-
santur, in quo & Æthiopes viuunt: interim ta-
men corpus Solis in nullo horum locorū est.
Sed & nullus ex locis istis, vel etiam homini-
bus apud ipsum Solis corpus esse potest. Si-
mili modo ac ratione Christus Iesus Sol iusti-
tiæ verus Deus & Homo, diuinæ suæ virtu-
tis & essentiæ radijs & splendore vbique est;
corpus verò humanæ quæ in ipso est naturæ,
vno duntaxat loco continetur; interim tamē
idem illud per vniuersum orbem terrarum a-
nimæ & fidei oculis agnoscitur & videtur. Et
quamuis iuxta corporalem præsentiam vno
duntaxat in loco sit, altera tamen virtutis ipsi-
us præsentia nobis sufficere potest. Neque e-
nim vllis votis ipsum in terras deducere opta-
mus. Quemadmodum nec Solem quoq; quis
quam mortaliū suo loco mouere cupit. Nam
& huius corpus vni quamuis loco impositum
omnibus tamen nobis sufficit. In cælis Chri-
stus corpore suo residere debet & lucē gratiæ
suæ ex cælis nobis affundere, tamen illis quo-
que qui in cælis supra vel circa illum sunt, o-
mnibus inquam illis, lucem gaudium delecta-
tionem & voluptatem veram suppeditare de-
bet. Hactenus Zuinglij verba recensui.

Similitudo
de anima
hominis u-
nita cū cor-
pore.

Ita sanè nihil me mouet turbat aut impe-
dit, quod aduersarius & beati Athanasij para-
bolam

bolam ab humani corporis cum anima cōiun-
 ctione petitam, detorquere fatagit ad suam il-
 lam phātasiam. Certiora enim clarioraq; sunt
 sancti illius hominis verba, quam possint in
 dubium verti aut obscurari Brentiana illa mo-
 lesta garrulitate. Verba eius huiusmodi sunt,
 Christus perfectus est Deus, perfectus homo,
 ex anima rationali & humana carne subsistēs.
 Æqualis patri secundum diuinitatem, minor
 patre secundum humanitatem. Qui licet De-
 us sit & Homo, non duo tamen sed vnus est
 Christus. Vnus autem non conuersione diui-
 nitatis in carnem, sed assumptione humanita-
 tis in Deum. Vnus omnino non confusione
 substantiæ, sed vnitate personæ. Nam sicut a-
 nima rationalis & caro vnus est homo, ita De-
 us & homo vnus est Christus. His perspicuis
 & firmissimis nihil adijciemus amplius.

Martyrem beatæ memoriæ de multis accu-
 sat aduersarius, imprimis autem cauillatur il-
 lum sibi in doctrina sua parum constare refer-
 req; Prothea quendam, verborum fallentem
 ludibrijs. Et quidem vniuerso suo illo libro
 Maiestuofo venerabilem senem parum hono-
 rifice tractat. Quod sanè Martyri apud pios &
 prudentes homines plus laudis quàm vitupe-
 rij conciliabit. Qui enim legerunt Martyris
 Dialogū, quem aduersarius per cōtumeliam

De D. Pe-
 tro Marty-
 re Vermis-
 lio.

AD LIB. BRENTII

nūcupat Diabolum, sciūt qua eruditione quo
 candore quāue modestia sit scriptus, & quam
 perspicuis & firmis scripturæ beatorumq; pa-
 trum testimonijs suam confirmarit doctrinā,
 quæ nondum confutauit neq; confutabit vn-
 quam, aduers. Quo nomine Mart. dialogus nul-
 la dū defensione indiget. Perstat enim adhuc
 sua in veritate atq; euidentia & luce incolu-
 mis atq; inuictus. Vixit Martyr vitam, quam
 viuere dedit dominus, sanctā inculpatam quæ,
 ac reliquit apud homines pietatis honestatis
 quæ amantes præclaram sui nominis memo-
 riam. Patriā illam suam celebrem & charam,
 opes atq; dignitates, propter Christum & san-
 ctum eius euangeliū, deseruit, & cū maxima
 splēdidissimaq; ipsi offerretur, forti animo cō-
 tempnit, & spontaneū sibi exiliū delegit. In ser-
 uiuū aut Christo & sanctæ eius ecclesiæ docē-
 do, scribendo, disputando & quibuscunq; po-
 tuit modis. In laborib. fuit alacer, assiduus, in-
 fractus. Discrimina nō leuia subire nō timuit,
 variamq; fortunam summa cum patientia tu-
 lit. Tandē trāquillo animo, letus, Christū cō-
 fitens laudans & inuocans, feliciter ad ipsum
 Christū quæ dilexit, & cui inseruiuit migra-
 uit. Dū verò viueret, in maximis certè quibus
 que rebus, opera huius vfa est Germania, Gal-
 lia, Anglia: Quo nomine omnibus pijs per or-
 bem

12. Nouem-
 bris Anno
 1562.

hem Christianum innotuit. Vnde & illud colliquefcit, Brentium fuo ipfius cum dedecore eum indignis tractauiffe modis, quo Deus tãquam vafe glorię, in fua ecclefia, maxima cum laude vfus eft.

Perinde autem hic queritur & vociferatur Brentius, ac fi fuma cū ipfo iniuria bellum geratur, Si intelligit Martyr, inquit, humanitatem Chrifti non pertingere ad omnia loca corporali & locali modo, qui cū pugnat: quid vociferatur: quid ifta loquacitate opus? Cæterum fi ingenue volebat nobifcum agere aduerfarius, quorfum conuertitur ad fubdolas artes, cur obfcura fibi quærit latibula? De quibus quædam ei adumbravi in Refponf. mea fol. 86. 89. Si quis autẽ inania loquacitatis verba vnquã profudit, Brentius fanè nunc profundit. Verum enim corpus, quale Chrifti eft, non implet ea loca, quæ implere debet ad quæ non extenditur vt ipfa occupet. Nam fi ad ipfa non extendatur, minime profecto opplet. Conftat autem verum domini corpus non nifi corporaliter occupare locum. Nam fi corporaliter locum non occupat aut implet, naturã humanitatis veram nõ retinuit. Ergõne Chrifti humanitas tranfuit & mutata eft in diuinitatem? Sed Deus immutabilis eft, manet & humana Chrifti natura in fua illa proprietate im

Corpus
Chrifti diuini-
tati coex-
tendere.

mutata, in vna illa inseparabili persona. Hinc iam colligat Brentius quisnam loquacis vanitatis verba prodigat.

Naturæ nō loco distinguuntur sed intellectu.

Pergit ille ac dicit, In vna Christi persona dissimiles proprietates inseparabiliter ita coniunctæ sunt, vt haudquaquam loco sed tantum intellectu distinguantur. Authores huius producit Nazianzenū, Nyssenum & quendam Epiphaniū ex 2. Synodo Nicena. Et subiungit, Vos verò Zuingliani non intellectu tantum, verum etiam loco adeoq; persona distinguitis. Collocatis enim Christum in Cœlo diuinitate & humanitate, in terris autem tantum diuinitate. An hoc non est facere duas personas? Hæc verò omnia quondam obijciebant & Eutychniani. Et nos naturas non distinguimus persona vt dicamus perinde duas distinctas esse personas sicuti duæ sunt distinctæ naturæ. De quo hætenus dictum est satis. Neque naturas loco distinguimus sic vt loco ab invicem seponamus. Dicimus enim in vna existentia, in vna inquam indiuisa persona subsistere duas naturas coniunctas. Denique quomodo posset loco distingui diuinitas quæ nullo concluditur loco sed est vbiq;? Et cum hæc etiam sit in Cœlo, vbi Christi corpus esse dicimus, certè ab ipsa non separatur, licet vna natura non tam latè pateat quam altera. Distingui-

mus ergo & nos naturas intellectu vel mēte.
 Hæc enim ingenue agnoscit proprietates natura-
 rarum inuiolatas in personali vnione per-
 manere, cumq; proprietates diuinæ naturæ sit
 infinitum & vbiq; esse, proprietates autem hu-
 manæ naturæ sit finitum & non vbiq; esse, ag-
 noscit profecto Christi corpus non vbiq; esse,
 vt interim vinculum vnionis non sit dis-
 cissum. Ita antea quoq; clara adduximus pa-
 trum testimonia, quæ disertè testatur vnicum
 Christum dominum secundum diuinam ma-
 iestatem in cælo pariter & terra præsentè esse,
 secundum humani verò corporis veritatem,
 in Cælo esse & non in terra aut vbiq;.

*Propter personalem unionem naturarum
 Christi, diuinitatem non esse passam, eum autem
 qui Deus erat uerus, in eo passum esse,
 quod passibile est, in carne. CAP. V.*

Pergit ille & dicit, In passione & morte
 Christi, diuina natura, tam præsentè hu-
 manæ affuit naturæ, vt ne tunc quidem perso-
 næ vnitas sit separata. Nec adfuit tatum sicut
 Stephano morienti, sed ita personaliter affuit,
 vt vere dicatur Deum ipsum esse passum &
 mortuum. Ad hæc Cyrillum adducit, qui re-
 ste doceat Deum natura sua nihil quidè pati,
 & tamen propter familiaritatem carnis cõmu-
 nicarit passioni & perpeffus sit infirmitates.

*Diuinitas
 Christi immo
 passibilis*

A D L I B. B R E N T I I

Ego aut nego Cyrillū, nisi eius detorqueatur
sententiæ, docere Deum passioni cōmunicare
& infirmitates esse perpeſsum, nisi secundum
communicationem idiomatum. Nam ita re-
cte dicitur Deum pro nobis passum esse &
mortuum. Qui enim verus Deus erat Iesus
Christus, pro nobis passus & mortuus est, sed
in eo, quod pati potuit, in carne videlicet vel
in vera humanitate, & non in diuinitate quæ
impasſibilis & immortalis est. Atque ita do-
cuit & sanctus Petrus, qui dixit, Christum
carne passum esse. Et cum ita loqueretur, in-
diuisam Christi personam non dissoluit, sicut
& nos eandem non dissoluimus. De qua re di-
ctum est superius in rebus Nestorij. Fulgen-
tius quoque sanctus episcopus libro ad Thra-
simundum regem 3. Quidam, inquit, putant
Deum carni compassum: minus attendentes
diuinam illam atque immutabilem filij Dei
substantiam, & in carne pasſibili passionem su-
ſcepisse, & cum carne passionem sentire non
potuisse. Itē, Passus est Deus in homine: quia
vna est Dei hominisque persona: non est com-
passus Deus homini, quia in vno Christo non
est confusa Dei hominisque substantia, &c.

Obiecerunt hoc ipsum argumentum Eu-
tychiani beatis patribus quondam, existiman-
tes vnum Christum non posse non diuidi in
duos

duos, nisi compassio & diuinitati attribuat, & quidē vnū fore Christum passibilem, alterū impassibile. Sed responsum est huic argumēto pluribus à beato Theodor. Dialo. 3. Impar.

Sed & beatus Athanasius ad Theodoretum de assumpt. hom. contra Marcel. inducit hæreticum obijcientem atq; dicentem, In vna persona quid potest discerni? Ac respondet mox & dicit, Ergo si non discernis certus esto, quia & deitatem passam simul esse ostendis. Et cur tu in vno homine causam animæ discernis? Nosti dominicum dictum, quod non debeat timeri homo, qui habeat potestatem occidere corpus, animam autem non possit occidere. Si tu in hac causa animam discernis in vna persona hominis, quæ ab homine non interimitur: quanto magis nos in vna persona Dei & hominis causam immortalitatis, id est, deitatem ab hominis infirma natura discernimus? Denique Deum ad hæc audi loquentem, Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud. Nunquid deitas dissoluta est Marcelio hæretice, vt asseueras, siue sapientia siue virtus Dei patris, & non homo? Vtique homo vere passus est, qui templum Dei factus est, qui ab ipso resuscitatus est: sicut diuina scriptura testatur, Et videbūt in quem cōpunerūt. Vtiq; hominē videbūt quē crucifixerūt.

Athanasius
negat Christi
sum in di-
uinitate esse
passum.

A D L I B. B R E N T I I

Numquid diuinitatem clavis fixerunt, aut lancea perforauerunt? Absit. Et reliqua. Cæterum de hac causa, quantum satis esse existimaui, sanam doctrinâ, & veterum dilucida inuicta q; scripturis videlicet confirmata, testimonia, in Respon. mea priore, proposui fol. 70. & 71. quo lectorem plura desiderâtem remitto. Hactenus verò disserui de personali vnione naturarû Christi, quæ sanè has ita vniuit vel coniunxit vt neq; cõmixtæ sint neq; abolitæ, sed maneant distincte in suis proprietatib. interim tamen non diuidantur aut separentur ab inuicem, vt duæ fiant personæ sicut duæ sunt naturæ. Confitendum enim est vnû esse dominû nostrum Iesum Christum verû Deû & hominem. Cui sit laus & gloria in secula.

Humanam Christi naturam in diuinam maiestatem sic esse exaltatâ, ut nihilominus suam retineat proprietatem. Et de communicatione idiomatum. C A P. V I.

Exaltatio
humanita-
tis Christi
in diuinita-
tem.

EX declaratione hac hucusq; facta de personali vnione duarû in Christo permanentium in suis proprietatib. naturarû, poterit lector prudens, nullo colligere negotio, quid porrò sentiat aut iudicet de p̄plexa & perplexa illa Brentij disputatione quam nunc in libro suo subiūgit habetq; De exaltatione humanitatis Christi in diuinâ maiestatem, nihilominus

minus tamen annotationibus quibusdā bre-
uibus huc ascriptis lucem præferam rudiori-
bus, ne in nebulis vndisq̄ Brentianis planè
Delio natatore opus habentibus, aberrant at-
præfocentur. Confitetur quidem verbis ille
perpetuò orthodoxam & catholicam verita-
tem, in vna videlicet indiuisa persona Chri-
sti permanere duas naturas distinctas atq; im-
mutatas: cui tamen subinde de suo adijcit, qd̄
confessam veritatem rursus negare, euertere,
& vt minimum dicam, in dubium rapere atq;
obfuscare videtur. Apertè enim dicit, humani-
tatem Christi sic exaltatam esse in maiestaté
Dei, vt iam non tantum omnipotens, sed om-
nipræfens sit. (eius vtor vocabulo) Hoc vt a-
struat, plurima scripturæ sanctæ testimonia cō-
densat, quæ nō existimaui necessario his meis
verbotim esse inferenda. Omnium illorum te-
stimonium est hic sensus. Christum super om-
nia esse exaltatū siue euectū omniaq; ipsi esse
subiecta, atque adeò nihil esse reliqui, sicuti &
Paulus dicat, quod ei non sit subiectū, atq; i-
psum etiā adimplere omnia. Ex quibus mox
cōcludit & dicit, Cum aut maior excellētiorq;
cogitari non possit exaltatio, quā qua homo
ipse sit Deus, & Christus homo euectus sit su-
per omnia, fieri non posse, vt hic vllō loco vel
Cælo corporali contineatur. Si verò ipsi, in-

A D L I B. B R E N T I I

quit, omnia sunt subiecta, sunt ipsi nimirum
 cœlum & terra, & omnia quæ in eis sunt, sub-
 iecta. Inter hæc cum & tempus & locus adde
 & corpus ipsum numerentur, sanè his nō sub-
 iacet Christus vt ipsi dominantur. Ergo cum
 exaltatus sit in omnem Dei maiestatem, &
 maiestas Dei comprehendat & omnipræsen-
 tiam, necessario consequitur Christum homi-
 nem ubiq; præsentem esse, & implere omnia
 superna pariter atq; inferna, &c. Et hæc quis
 dem est summa omnium quæ aduers. dispu-
 tat de exaltatione humanitatis Christi in su-
 premam maiestatem Dei, in qua sibi vsque ad
 deo placet & in qua tantopere gloriatur.

Deus ho-
 mo factus
 & homo
 Deus.

Ad quæ nos breuiter ita respondemus, Deū
 factū esse hominē & hominē factū esse Deū,
 superioribus perspicuè & prolixè satis sumus
 confessi. Quibus nunc quo dilucidiora sint
 omnia, hæc adiicimus, Principio, nemo arbitra-
 bitur filium Dei secundam in adorāda Trini-
 tate personam, tum demum factum esse Deū,
 cum homo factus est. Erat enim manebatq;
 Deus æternus, patri per omnia in æternitate
 & essentia cœqualis ab æterno: sicuti aperte
 scriptum legimus. In principio erat verbum,
 & verbum erat apud Deum, & Deus erat ver-
 bum, &c. Dicebat & ipse in euangelio domi-
 nus, Amen dico vobis, antequā Abraham es-

let, ego sum. Item, Ego & pater vnum sumus. Deinde sciendum est æternum hunc Dei filium verum assumpsisse hominem, in vtero intemeratæ virginis Mariæ, atque hoc modo factum esse hominem: sicuti iterum legimus scriptum, Verbum caro factum est. Item, Omnis spiritus qui confitetur Christum Iesum in carnem venisse, ex Deo est: & qui hoc non confitetur, ex Deo non est. Vbi Deum fieri, & in carnem venire, vel carnem fieri, sine omni immutatione commixtione abolitioneque naturarum intelligendum est, sicuti abunde huius partis cap. 1. declaratum est. *Quomodo uerbum caro factum,* Quibus accedit, quod vetusti doctores ecclesiæ concorditer omnes verba apostoli, Verbum caro factum est, per apostoli verba, Philipp. 2. & Heb. 2. exponentes dixerunt, Verbum caro factum est, id est, Deus hominem assumpsit. Porro si Deus hominem assumpsit, certè id quod assumptum est, caro videlicet vel humanitas permanet, utique inuiolata in suæ naturæ proprietate: sicuti & diuina natura assumens non mutatur. Coeunt autem duæ illæ naturæ in vnam personam, quæ est vnus Christus verus Deus & homo.

Et propter hanc conjunctionem vel unionem naturarum, retinuit semper vetus ecclesiæ concordem de communicatione idiomatum *De communicatione idiomatum*

AD LIB. BRENTII

doctrinā, dixitq; solere scripturā propter vnio-
nem illam personalem alteri tribuere naturæ,
quod alterius est: veluti cum in euangelio di-
citur, Filius hominis qui in cœlo est. Manife-
stissimum enim esse omnibus, filium hominis
non prius fuisse in cœlo, quam ascenderit eo
per corporalem ascensionem in Cœlū: nihilo
minus tamē, quando filius Dei in vnā perso-
nā assumpserit carnē, vt propriam, huic etiam
cōmunicari quod filij Dei propriū est, nimirū
etiam ante ascensionē esse in cœlo. Rursus le-
gimus dominum gloriæ esse crucifixum. Ac
vel hic notissimū est omnibus, diuinitatē pas-
sionis esse exortem: sicuti & antea declarau-
mus. Quando autem assumptum à domino
corpus Dei propriū corpus est, domino etiam
gloriæ, id est Deo glorioso cōmunicatur qd̄ a-
lioqui ppriū est humano corpori, esse patibi-
le. Cæterū sicuti vnio duarū naturarū in vna
persona, neutiquam effecit vt filius hominis
in cœlo fuerit, tametsi fuisse dicatur, priusquā
in Cœlum ascenderit, aut quod filius Dei in
sua natura passus sit ac crucifixus: ita nec exal-
tatio effecit vt humana natura facta sit om-
nipræsens aut vbiquaria. Nam ne exaltatio
quidem humanæ naturæ in maiestatem di-
uinam, personam vel diuisit, vel proprietate-
tes naturarum confudit aut aboleuit.

Exaltatio
Christi non
tollit pro-
prietatem
humanæ na-
turæ.

Con-

Constat autem omnipræsentiam diuinæ proprietatem esse naturæ, quæ non expungitur in vnione personæ. Non poterit ergo corpus Christi alia ratione videri vbique & omnipræfens esse, nisi per communicationem idiomatum, quæ sanè naturam Christi humanam nõ reddit infinitam aut vbique præsentem.

Christo Domino omnia sic esse subdita, & in humanitatem eius ita effusam esse maiestatem Dei, denique corpus eius sic transcendere omnia, ut hæc interim proprietates humanæ naturæ non sustulerint.

CAPVT VII.

Fatemur & nos Christo omnia esse subdita, sed eo sensu, quo loquitur scriptura, non eo, quo aduersarius hinc, quæ vult concludit. Neque obscurum est & Dauidem Psal. 110. Paulum apostolum 1. Corinth. 15. testari Christo ante iudicij diem nondum omnia esse subdita. Nihilominus tamen agnoscimus & confitemur etiam nunc Christum esse vniuersorum dominum, nullius dominio subiectum. Affirmat aduersarius cum super omnia adeoque super ipsum cælum sit euectus dominus noster, fieri non posse vt cælo ipso contineatur. Quam verò depressa esset illa exaltatio, quæ Christum cælo excluderet, in quo tamè ipsum vniuersa nobis scriptura, vt in gloria,

Christus exaltatus super omnia.

AD LIB. BRENTII

ad dexteram patris commonstrat? Dixit quidem Solomon Deum cœlo capi non posse; at nihilominus S. Petrus quoque dixit, Oportet Christum cœlum recipere vsque ad tempora restitutionis omnium. Id quod ad humanâ Christi naturam omnino oportet referre. Vbi denuo elucescit tametsi diuina natura cœlo non capiatur, humanam tamen naturam inhabitare cœlum eoq; contineri. Vnde iam necessariò sequitur Christû in gloria veritatem proprietatemq; corporis inuiolatam retinere & cœlo vt loco contineri. Quid ergo dedit nobis aliud quàm sophisticos elenchos aduersarius, cum per multa folia, ex eo quod Christo dicitur subiecta esse omnia, ipse colligit per exaltationem eius in gloriâ, & corpus & cœlû ipsi esse subiecta? Quasi verò hæc per exaltationem in gloriâ, auferantur. Mirificanè & noua est hæc Brentij theologia, imò vera sophistica, vt ne quid dicam aliud.

Nihil præ-
dominatur
Domino.

Non grauatim alioqui fatemur omnia ea Christo esse subiecta, quæ veritatē corporis eius aut proprietatē naturæ humanæ assumptæ non destruunt. Cum verò querit aduersarius, An existimemus quicquâ esse in rerû natura, quod domino prædominetur? Respondemus id nequaquâ prædominari domino, quod ipse sua sponte vt proprium suû assumpsit, & in se
meta

metipso inuiolatum retinet, neq; vnquã deponit. Assumpsit autem cum suis proprietatibus humanã naturam, quam nunquã deponit, vel sua proprietate spoliat. Alioqui enim persona eius duabus naturis constans, dissolueretur & euerteretur. Adhæc nunquam admittet regula fidei, vt per loca scripturæ, per aduersarium adducta, intelligamus corpus Christi propter exaltationẽ nõ perstare in sua veritate. Confitemur enim Christũ cũ ea carne ad iudiciũ rediturum, cum qua ascendit in cœlum, quam illi quoq; videbunt, qui ipsam confinxerunt.

Quod ille subinde repetit & vrget humanitatem Christi adoptam esse diuinitate, vel omnem Dei maiestatem effusam esse in humanitatem Christi, sano quidem sensu libenter concedimus, nempe vt humanitas, in quam effusa est diuinitas, maneat in sua proprietate, & effusione hac non abluatur aut absorbeat. Verum malo interim loquutionibus huiusmodi præteritis, vt scripturæ phrasi, ac dicere, Dei filium assumpsisse carnem, & demum factum esse hominem, & Christum esse Deum verum, &c.

Humanitas
Christi ad
optam diuinitate.

Quod ille rursus ait humanitatem Christi ornandã esse gloria & maiestate, libeter & hoc recipimus, qui ingenue fatemur, nullis vnquã verbis nos præcellentem eius gloriam assequi

Ornanda
Christi hu
manitas.

AD LIB. BRENTII

& digne saltem posse eloqui. Cauendum tamē monemus, ne ita illam velimus ornatam, vt ipsam interim extenuatam amittamus. Amitti autem putamus cum ea illi tribuuntur, per quæ euertitur aut proprietatibus suis spoliatur. Immortalitas, splendor, claritas, pulchritudo summa & alia huius generis, verum Christi corpus ornant non destruunt: immensitas autem & vbiq̄uitas auferunt suā corpori proprietatem. Vnde per ipsa non ornatur, sed potius deperditur.

Caro Christi transcendit omnia.

Confessus sum præterea in priore mea responsione, Carnem Christi transcendere quidem omnia, sed nihilominus tamen manere carnem veram retinereque humani corporis proprietatem. Beatus Leo episcopus epistola ad Iulianum 6. Natiuitatis, ait, Domini secundum carnem, quamuis habeat quædam propria, quibus humanæ conditionis initia transcendat: siue quod solus ex spiritu sancto ab inuiolata virgine, sine concupiscentia est conceptus & natus: siue quod ita visceribus matris editus, vt & fœcunditas pareret, & virginitas permaneret, non alterius tamen naturæ erat eius, quàm nostra, nec alia illi quàm cæteris hominibus anima est inspirata principio, quæ excelleret non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis. Nihil enim carnis suę habebat aduersum

uersum, &c. Eodem modo hic quoque dico,
 Quamuis corpus Christi exaltatum sit super
 sublimitatem vniuersam, collocatumque in
 ipsam Dei maiestatem, attamen permanet ni-
 hilominus verum corpus humanum in glo-
 ria, cuius proprietates sunt finitum & non infini-
 tum aut vbiq; esse.

*Humanam Christi naturam non plus acci-
 pere, quam sit capax, ut in ueritate uel pro-
 prietate suæ naturæ permanere possit.*

CAPVT VIII.

CVM verò ad tuendam conseruandam-
 que humanæ naturæ corporisue Chri-
 sti ueritatem proprietatemque ad dexteram
 patris sedentis, inter alia affirmamus hanc nō
 plus recipere quàm sit capax. Capacem verò
 non esse earum rerum, per quæ dispungitur
 vel aboletur: aduersarius hoc euersurus, Eius
 nimirum rei capax est, inquit, Christi natura
 humana, quod uult Deus. Vult autem hu-
 manam Christi naturam capacem esse infini-
 torum donorum atque adeò & omnipræsen-
 tiæ. Id quod mox astruere conatur uerbis apo-
 stoli, Verbum caro factū est. Quibus mox in-
 fert, Si non abominaris Deum factum esse ho-
 minem, quid est quod abomineris finitum fa-
 ctum esse infinitum? Deus ergo uult, ideoque
 oportet omnino naturam Christi humanam

*Christi ho-
 manitas n-
 est capax &
 nisi earum
 rerum per
 quas non ab-
 oleitur.*

AD LIB. BRENTII

infininitatis omnipræsentieq̄, capacem esse, &c.

Atqui ad hæc ita respondemus, aduersarium non probe memorem esse eius quod nobis mox ab initio huius disputationis dedit; nempe Apostoli verba, Verbum caro factum est, non ita esse intelligenda, quasi caro transferit in verbum. Hoc autem si verum est vt certe verissimum esse constat, falsissimum omnino esse necesse est, quod ille modo dixit, finitum factum esse infinitum. Quemadmodum enim nihil infinitum est, nisi solus Deus, ita si humanitas facta sit infinita, desinit vtique esse quod fuerat vera videlicet humanitas. Damus & nos Deum velle Christi humanitatem maximorum capacem esse donorum, at iccirco non damus factam esse infinitam, & naturam suam deposuisse. Et quomodo obsecro humanitas, quæ non sit, sed in infinitum transiit, vllorum donorum capax esse possit? Ideoque euidentius & rectius in hoc negotio ita videtur esse argumentandum, Deus omne id vult, quod se velle verbo suo expressit atque testificatus est. Testificatus est autem verbo suo, se velle vt assumpta à filio eius humana natura perpetuo inuiolataq̄; retineatur. Hoc enim articuli fidei & complura testantur sanctæ scripturæ testimonia. Præterea necesse est mediatorē illum vnicū

Finitum nō
est factum
infinitum.

Vnicum sequestrem inter Deum & hominē,
 duas quoque naturas diuinam & humanā ha-
 bere. Iam si finitum, iuxta Brentij doctrinam,
 infinitum factum est, nō sunt amplius duæ in
 Christo naturæ, sed vnica duntaxat restat, ni-
 mirum diuina, quæ sola est manetq; infinita.
 Atqui ita docebat & Eutyches. Cæterum in
 Christo residente nunc in gloria patris, in ex-
 celsis, duæ distinctæ naturæ manent in vna
 persona. Proinde finitum in persona Christi
 non est factum infinitum. Hoc etenim ex dia-
 metro pugnaret cum verbo Dei, & proinde
 etiam cum voluntate Dei, verbo Dei expres-
 sa. Inuictum itaq; stat perstabitq; quod dixi-
 mus, humanā Christi naturā, nō plus recipere
 quàm sit capax, & quod infiniti non sit capax,
 nisi expungere ipsam velimus vnāq; in Chri-
 sto duntaxat retinere naturam, atque ita quo-
 que sacrilege vnionis hypostaticæ vinculum
 soluere atque adeo & incarnationis myste-
 rium impijssime abnegare.

Ex his hoc quoque nullo intelligitur nego-
 tio, per vim abuti aduersariū testimonijs apo-
 stoli, ad Ephesios 1. & 4. & ad Philipp. 2. ac Co-
 loss. 2. cap. quibus impense admodū suū errorē
 ornare atque tueri contendit. Et qui in vete-
 rum scriptis probè versati sunt obseruaruntq;
 quomodo hi formam Dei, & formā serui pie

Detorta
 Pauli testi-
 monia.

AD LIB. BRENTII

genuine & valide vsurparint contra Arianos
& Valentinianos, deprehenderunt Brent. pro
lixa illa sua expositione, in qua sibi plus nimium
placet, parum autem aut nihil, quod operæ
precium sit, effecit. Et cum in priore mea Re-
sponzione hos quoque locos attigerim folio
64. & 76. breuitatis gratia nihil his adijciam.

Vnus & i-
dem locus
varijs red-
ditus sen-
tentijs.

Nihil autem me mouet quod aduers. in tra-
ctatione verborum apostoli, Qui omnia in om-
nibus adimplet, assimilat nos Rabinis Iu-
dæorum, qui ne Messiam verum agnoscere, &
illustria scripturæ testimonia recipere adeo-
que veritati herbam cogantur cedere, ficti-
tius glossis, horrendum in modum claras in-
uoluant tenebris scripturas. Ita enim & me
verborum apostoli, tres offerre expositiones,
atque ita nihil habere certi, subterfugere q; sic
velle ne dare cogar diuinitatem in omnibus,
quæ adimplet supera pariter & infera, secum
habere humanitatem. Cæterum nondum cui
cit expositionem meam, quam protuli in pri-
mo meo, De mansionibus cœlestibus, libello,
parum piam, aut verbis Apostoli esse repu-
gnantem. Sciunt qui veterum legerant in sa-
cras literas commentationes, sacros illos inter-
pretes, non raro plures ac varias vnus atque
eiusdem loci adferre expositiones. Quo nomi-
ne adeo non sunt vnquam à quoquam pio re-
prehenfi

prehensi lectore, vt potius hoc laudi ipsis eorumq; diligentia vertatur. Solet & ipse Brentius in suis commentationibus per frequenter vnus alicuius loci non vnum adducere sensum: Quid ergo in me vt reprehendendum persequitur, quod sibi ipsi securus permittit, & non iniquum esse credit? Verum æquo lectori hæc omnia dijudicanda offero.

De eo quod Brentius affirmat Christum Dominum non glorificatum esse à resurrectione & ascensione in cælum, sed in ipsa mox cõceptione in utero matris.

CAP. IX.

Insertit huic libro suo suum rursus dogma nouum Christum Dominum non à resurrectione & ascensione demum (sicuti hucusque recte & pie in ecclesia & traditum est & creditum) sed antea quoque, atque adeo in ipsa mox conceptione in vtero matris esse exaltatum atque glorificatum. De quo cum quædam & quantum pijs sufficere existimabam, in priore Responsione folio 63. dixerim, non est quod iisdem immorer prolixius. Athanasij hoc duntaxat adijciam testimonium, ex libro de assumptione homin. contra Marc. Homini qui nuper natus est, inquit sine dubio ante passionem filij non fuerunt subiecta: cum adhuc ipse homo mortis esset pro

Christus glorificatus demum à resur. & ab assumptione in cælum.

AD LIB. BRENTII

nobis debitor. Vnde post passionem vniuersa sunt ei subdita: sicut ipse homo de se significat, qui adhuc in cœlis nō fuerat, data est mihi potestas omnis in cœlo & in terra, &c. Hæc ille. His tamen similibusque alijs præteritis pergit ille noster & hanc doctrinam sicuti & alias simplices veteresque interturbare & nouis fgmentis raptare in altercationem.

Non veretur ille clara alioqui loca scripturæ Ioan. 7. Philip. 2. capite attestantia Christum ante passionem assumptionemque in cœlum non fuisse glorificatum, obscurare, is deoque solito suo more regulam confingit, dicens, scripturam dicere tunc fieri rem aliam quam cum incipit patefieri manifestius. Ad hanc mox confirmandam, detorquet verba Apostoli ad Roman. 1. cap. Qui declaratus fuit filius Dei cum potentia, &c. Sed hæc sunt inania solitæ garrulitatis eius verba. Quis enim nesciat *ὁπιοθῆτος* significare apud Apostolum demonstratus & certò pronunciatum & quasi irrefragabiliter conuictum, ideoque sensum esse, per potentiam, per resurrectionem & per spiritum sanctum manifestissime patere, quod Christus sit verus Dei filius. Dum ergo regulam suam nobis non approbavit, non grauatim ei, quod suum est, relinquimus. Condant licet alijs, prout libet, leges & regulas,

las, quibus ad institutum suum scripturas de-
torqueant, pij tamen vt eas non coguntur re-
cipere, ita ipsas iure possunt reprehendere.

Præterea quod ille verba domini ex Ioan.
3. & 6. capite, Filius hominis qui in cælo est,
rursus producit, ijsque probare nititur, Chri-
stum etiam secundum naturam humanam fu-
isse in cælis priusquam in cælos ascendisset,
adeoq; cum adhuc in terris materno clauderetur
vtero: ac his protinus adiungit, nisi hoc
ipfi demus, consequi necessario, duos nos fin-
gere Christos, alterum quidem qui fuerit in
vtero matris, in cælo autem non fuerit, & al-
terum qui & in cælo fuerit & in vtero matris:
illa inquam nulla responsione confutanda vi-
dentur, quod ad ea antea quoq; responsum sit
fatis. Si autem aduersario nondum factum est
fatis, confligat licet cum B. Martyre & episco.
Vigil. aut cum S. episc. Fulgentio: quorum ille
lib. contra hæres. 2. hic verò sub finem lib. 2. ad
Thrasimun. regem, docet Christi personam dua-
bus constantem naturis diuersis, esse vnam & in-
separabilem, simul tamen contendunt ambo ex
verbis domini, Filius hominis qui est in cælo,
nequaquam cõsequi Christum etiã iuxta huma-
nitatem fuisse in cælo, cū esset in vtero matris
vel in terris. Christi enim humanitatem nõ per-
tingere ad omnia ea loca ad quæ se extendit

Filius homi-
nis ante as-
censionem
in cælo.

AD LIB. BRENTII

diuinitas, neq; illam esse vbiq;, sed manere circumscriptam. Quæ quidem vetus & orthodoxa est manetque doctrina, toto pectore nobis retinenda.

De omnipotentia Dei, & quod ex ipsa non sint colligenda quælibet: ac eos qui ita de ipsa sentiunt omnipotentiam Dei non negare. CAP. X.

Quædams
putatio
cepta de
corpore
absq; loco
subsistente.

Post hæc nouâ ingreditur ille disputationem de eo, quod corpus Christi verum corpus & esse & manere possit, tametsi loco non cõtineatur aut circumscribatur. Hanc disputationem hoc cœpit consilio, vt commodè & elabi & tergiuersari possit, cum ipsi obijciatur, quando docet corpus Christi factum esse infinitum, negare ipsum veritatẽ humanæ naturæ, aut corporis Christi, cuius quidem proprietates sit circumscriptum & in loco esse, non infinitũ & vbiq; esse: quare simul discindat in diuisam Christi personam, vnamq; duntaxat ex duabus retineat naturã. His enim nunc ille opponit, corpus Christi tametsi factum sit infinitum, nihilominus esse & manere corpus verum. Et quamuis prudentibus lectoribus palam hic appareat, aduersariũ propter semel susceptã contentionẽ, inuictã quadã peruicaciã, opponere se Christi ecclesiæ eiusq; doctoribus orthodoxis & scripturis, vt hoc nomine frivolum

lam eius loquentiam secure potuiffem prætere-
 rere, quia tamen ille nugas suas fūco quodam
 tinxit, abftergendus hic effe videtur ſpongia
 ſimplicis veritatis, nec ubi offendantur aut im-
 pingant ſimpliciores.

Vrget autem ille omnipotentiam Dei præ
 cæteris. At hac in cauſa mirum eſt profectò,
 quam vociferetur contra nos incòdite, quam
 denique inſaniam, & quanta amarulentia nos
 tanquam Epicureos impios, coram toto mun-
 do traducat, Martyrem imprimis: cui fanè im-
 pingit, quaſi ſimpliciter omnipotentiam Dei
 negarit. Idem, Hic ſolent metiri, inquit, & ſuis
 limitibus definire omnipotentiam Dei, vide-
 licet Deum non omnia ſimpliciter poſſe. Iſ-
 dem ferè vtuntur argumentis, quibus olim
 Plinius ille ^{adversus} Epicureus omnipotentiam
 Dei oppugnauit. Breuiter, ea fieri non poſſe
 affirmant, quæ rei naturæ & definitioni repu-
 gnant. Hic eſt Zuinglianorū aheneus murus
 & illa chalybea machina. Irruit præterea hic ite-
 rum in Theodoretum, & amaro arrodit dēte,
 quod ille quondam dixit, non indefinite pro-
 nunciandum eſſe omnia Deum poſſe. Excidit
 hoc ei, inquit, non tantum incogitanter & te-
 mere, verum etiam periculose, adderem etiam
 impie: niſi ipſe libenter dicta maiorum com-
 mode & clementer interpretarer. Ac pergit

Quid colligat ex om-
 nipotentia
 aduerſario
 us.

AD LIB. BRENTII

& ait, Quid ergo vobis vultis? Peccauit ergo archangelus qui indefinite & absolute dixit, Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Peccauit & Christus ipse, qui apud Matthæum & Marcum indefinite dixit, Apud Deum omnia sunt possibilia. Ecce igitur nobis Theodoretum & Martyrem, novos dicendi magistros, qui & archangelum & Christum ipsum sub ferulam trahant, ac rectè & pie loqui doceant. Hæc ille. Deinde sapientia illa sua singulari & exquisita, in qua sibi mirum in modum placet, vias modosque perquirit, per quos facta videri queant infæta. Denique totum sese hic implicat sophistarum tricis, argutiasque affectando, tam ineptum se præbet, vt ineptiendo semetipsum confutet.

Martyr nō
negat simpliciter
omnipotentiam
Dei.

Et quantum quidem Martyrem attinet, luculenta ipsum afficit iniuria. Abunde enim hic satis folio Dialogi sui quarto & sequenti, declarat se Dei omnipotentiam nullis carceribus includere multoque minus abnegare, aut etiam oppugnare, sed libere potius confiteri. Non docuit aut sensit ille de Dei omnipotentia diuersum ab his quæ concorditer perpetuo in ecclesia Christi & tradita sunt & credita, Deum videlicet non posse ea quæ non possunt fieri. Non quod Deus non omnis

omnia possit: sed quod ista secundum ipsarum naturam fieri non possint, & quod Deus ipsa fieri nolit: vt cum scriptura dicit, Deum non posse vel mentiri vel se negare. Cuius quidem generis & alia innumera sunt.

Quid quod ipse Brentius in hoc ipso libro, in quo nos ita flagellat, aperte dicit, Non facit quidem Deus omnia quæ potest, &c. Et iterum, Negari quidem non potest, inquit, quin nonnulla sint quæ fieri non queant. Neque enim Deus potest cogi, vim pati, mori & interire, &c. Si autem ille nihil hisce peccauit suis illis sententijs, sicuti ipsum hac in re non reprehendimus, cur ille in nobis tam atrociter persequitur, quod ipsemet, vt rectum verumque confitetur? Quare annumerat nos Plinio, Epicuro & alijs impijs omnipotentiam Dei oppugnantibus? Reddet certe rationem aliquando iusto iudici, pro tantis, in nihil tale meritis, contumelijs.

Brentius ipse concedit Deo non omnia possible.

Neque verò controuertitur inter nos de eo An Deus sit omnipotens nec ne? Nam credimus & confitemur Deum esse omnipotentem. De eo potius est quæstio, An Deus ideo omnia faciat, quia omnia potest? Et, An ex eo quod Deus est omnipotens, quidlibet concludi debeat? Exempli gratia, Deus est omni-

Qua in re controuertatur in præsentia.

AD LIB. BRENTII

potens: ergo hoc vel illud fecit. Et in causa præ
 senti, Deo omnia sunt possibilis, ergo corpus
 verum est sine circumscriptione & loco. Ergo
 verum Domini corpus, quod resurrexit ex
 mortuis & ascendit in cœlum, est & manet
 verum corpus, & est nihilominus vbiq̄ue. Ad
 ista respondemus, ex omnipotentia Dei non
 concludendum esse quid libet, quasi factum sit
 quod tamen constat factum non esse. Deus
 enim qui omnipotens est, non omnia vult,
 quæ nos volumus, & quæ ex eius omnipo-
 tentia colligimus: imprimis verò ea non vult,
 quæ cum natura eius cum verbo atque ve-
 ritate eius pugnant. Quando itaque in veris-
 simis & infallibilibus fidei nostræ Chri-
 stianæ capitibus manifestè confitemur illud
 ipsum corpus quod natum est ex Maria sem-
 per virgine, crucifixum est, mortuum & se-
 pultum, quod resurrexit & ascendit in cœ-
 lum, vbi & verum corpus humanum manet,
 in substantia, forma & membris, cœqua-
 le & consubstantiale nostris corporibus, quæ
 nobis in resurrectione restituentur: quæ &
 ipsa erunt vera corpora, in substantia, in for-
 ma atque membris, ac loco circumscripta:
 ista profectò Deus per omnipotentiam su-
 am non abolet, quod ipsius opus est, & quod
 ipse nos vt veritatem immutabilem credere
 & con-

& confiteri docuit. Et proinde dicimus ad-
 uersarium perperam colligere cum ita con-
 cludit, Deo omnia sunt possibilia, ergo cor-
 pus domini in cœlo nullo circumscriptum est
 loco, sed est vbiq;.

Videt præterea ille, si modo vti vult oculis,
 quinam sit Zuinglianorum murus ahen-
 us & illa chalybea machina, non quod ipse su-
 spicatur, sed fides catholica fideiq; Christianę
 firmitas & robur inuictum. Si verò cupit hic
 etiam illustre huius rei testimonium habere,
 ex scriptore aliquo vetusto, audiat beatum Cy-
 rillum ad Succes. Isaur. Dioces. episc. ita scribē-
 tem per epist. Æqualis probatur ineptiæ dice-
 re conuersum esse corpus in deitatis naturam
 & illud quod Verbum sit in carnis substantiã
 commutatũ. Sicut enim hoc impossibile est
 (en impossibile est) quia inconuertibile & im-
 mutabile comprobatur, ita illud etiam nõ est
 possibile (en iterum impossibile) in deitatis
 essentiam vel naturam aliquid creaturarum
 posse conuerti. Est autem creata etiam caro.
 Ideoq; diuinũ quidem dicimus corpus Chri-
 sti, quia corpus est Dei & ineffabili gloria illu-
 stratum, incorruptibile & iam sanctum atque
 viuificum confitemur. Quod autem in natu-
 ram deitatis sit commutatum, neq; sanctorũ
 patrum quisquam sensit aut docuit, neq; nos

Zuinglianorũ
 murus ahenus.

AD LIB. BRENTII

ita sentimus. Hæc ille. Quæ si vera sunt ubi itaque manet Brentij doctrina de eo quod finitum sit factum infinitum, & quod corpus Christi sit ubique?

Theodor.
iterum de
Egulus.

Quantum verò attinet ad beatum Theodoretum, & bina illa archangeli & domini Christi testimonia, Deo omnia sunt possibilis, temere & impudenter satis hic iterum contra optime meritum Theodoretum profilit aduersus. Sua autem illa proteruia plus quam ipse existimet suæ detrahit existimationi, apud prudētiores. Nam Theodoretus non sine mente per incogitantiam, nec sine pietate vllouē cum periculo, sic scriptum reliquit, Diuinam vt est verisimile naturam penitus ignoratis. Dominus Deus nihil vult eorum, quæ non sibi suapte natura insunt. Potest autem quæcunque vult. Vult autem quæ sunt suæ naturæ apta & conuenientia. Et reliqua quæ contra Eutyrianos doctē & valide prosequitur, tanta certē euidētia, vt Brentius ea nunquam sit concussurus nedum euersurus. Legat quibus ocium est tertium eius Dialogum à folio 177. vsque ad 181.

Catholica
de omnipotentia
Dei doctrina.

Quod autem ibi disputat Theodoretus de omnipotentia Dei cum alijs omnibus ecclesie doctoribus commune habet. Omnes enim hic conspirant. Nullo autem argumento hæretici frequen

frequentius sunt vfi, in oppugnanda Christiana doctrina, quã hoc ab omnipotentia Dei petito. Quicquid enim libebat & quod claris scripturæ testimonijs probare non poterant, ex omnipotentia Dei concludebant. Sic colligebat Praxeas ille quõdam, Deo omnia sunt possible, ergo hoc quoque ei est possibile, quod filius sit pater. Respondet autem Tertullianus & ait, ex omnipotentia Dei non quilibet esse concludendum. Tametsi enim Deus possit omnia, non velle tamen ipsum omnia. Proinde id ipsum non posse quod nolit: quale illud sit quod filius in trinitate secunda persona, pater sit. Eutychiani quoque ita colligebant, Deo omnia possible sunt, proinde est & illud ei possibile quod in carne diuinitas passionis sit facta particeps. Ad hoc argumentum respondet Theodoretus, ita vt paulò ante comemorauimus, & quod aduersario non admodum sapit. Verum non alia scripsit & August. de omnipotentia Dei, libro de ciuit. Dei 5. cap. 10. & pluribus alijs in locis. Præterea nemo ignorat palam in euangel. dixisse dominum, Pater oia tibi possible sunt, aufer à me calicem hunc. Et quod iterum dixit, Pater si possibile est transeat à me calix iste. Sed non mea, sed tua uoluntas fiat. Sed & Marci capite sexto ita scriptum legimus, Et non poterat Iesus in patria sua

Omnia
quæcunq;
uoluit fecit.

AD LIB. BRENTII

virtutem ullam edere, nisi quod paucos infirmos, impositis manibus, sanauit. Ac mirabatur propter incredulitatem eorum. An non & hæc illustria testimonia scripturæ euincunt de omnipotentia Dei non arguendum esse pro nostra libidine, sed magis secundum voluntatem Dei?

Ex quibus omnibus & hoc pius intelligit lector, nos non tantum inhærere orthodoxæ & catholicæ doctrinæ de omnipotentia Dei, neque quicquam vel nouum vel veritati scripturarum contrariū comminisci & inuehere: sed & omnes eos turpiter aberrare, quotquot ex verbis archægeli Dei, & ipsius domini Christi sententia, Omnia apud Deum sunt possibilis, quidlibet, etiam hoc quod naturæ Dei, fidei Christianæ, & verbo Dei vel non cõgruit vel cū ijs pugnat colligunt. Apparet deniq; nos neq; archangelum Dei neq; ipsum dominum Iesum, sub ferulam trahere, & quid aut quomodo illi loquantur, erudire velle. Id quod tam inurere nobis cupit aduersarius, nõ tam acerbe per risum, quem vocant Sardonium, quã maligne. Rectè verò nobis loquitur scriptura, quam correctam nolumus: videat modo Brentius, vt ipse illam rectè intelligat, caueatq; mature, ne illorum frequentet scholâ, & ab his discat, quos olim orthodoxi ecclesiæ docto-

Apud Deū
omnia possibilia.

doctores & impugnarunt & repudiarunt.

De eo quod Brentius asserit in loco esse nõ esse corporis ueri proprietatem: quando idem corpus simul & semel in diuersis possit esse locis ut nihilominus uerum corpus maneat.

CAPVT XI.

VT autem astruat aduersar. Christi corpus posse esse sine loco, imò nullo in loco, sed ubique, producit rursus suam illam exaltationem suo imbutá sensu, utpote quam adfirmat super omne nomen factam. Cui mox adiungit, Cum autem constet & corpus & locum referri sub nomen, supra quod exaltatú dicatur dominus, consequens esse, quod Christi corpus & supra locum & corpus ipsum sit exaltatum, & iccirco ubique sit omniaque adimpleat tam supera quam infera: non quidem crasso illo mundanoque modo, sed ea potius ratione, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cæterum breuibus hæc diluta sunt utcumque fol. 68. & 69. Respons. nostræ prioris. Deinde sponte damus aduersario, modum illum, quem infinito suo corpori tribuit, quo videlicet ubique sit & infra patirer & supera adimpleat. Nullus enim piorum prudentiumque virorum vnquam ab orthodoxa vetustate audiuit, nullus vnquam in sacris libris vidit, neque vllius animum vn-

Exaltatio non collocat humanitatem Christi in ubi-quitatem uel omnipresentiã.

A D L I B. B R E N T I I

quam subijt, aliud quam verum corpus suum
locum & sua membra suamq; substantiam re-
tinere: & iccirco cum fidei nostræ decretis tra-
ditum sit atq; constet corpus domini nostri
Iesu Christi ad dexterâ patris verum esse cor-
pus, oportet sanè hoc ipsum quoq; suâ retine-
re substantiam, suumq; locum, & iccirco neq;
immensum esse neq; ubiq;. Qui verò ita senti-
unt vbiuariam illam Brentij chimæram, ma-
iestate Dei fucata atq; contestam.

Triplex u-
biquitas.

Post hæc quo magis mirificum obscurum-
que hoc eius negotium reddat si dijs placet
perspicuum, tenebris conduplicans tenebras,
profert in medium vbiuitatem triplicem, lo-
calem repletiuam, & personalem. At ita si du-
cem hunc sequeremur, subduceret nos rur-
sus in Ægyptum illam sophisticam, in qua ab-
unde, si liberet, epulari expleri que liceret, al-
lio fœtido cepis que & porro fumidis. Malunt
autem veri Israelitæ pasci pane cœlitus de-
pluto. Quod si cui cordi est cognoscere quam
vana sint horum de vbiuitatibus illis com-
menta hominum, legat fidelium seruorum
Dei, domini Zuinglij & D. Oecolampadij re-
sponsiones datas D. Luthero ad magnam eius
confessionem.

Locus cor-
poris acci-
dens non
substantia.

Quid verò? an non iudicabit homo sobri-
us

tus ad sophisticam imprimis pertinere demon-
 strationem aduersarij de eo institutam, quod
 locus sit corporis accidens nō substantia. Sed
 qualis hic obsecro cernitur mutatio? Ille enim
 qui hactenus in nobis reprehendit mordaci-
 ter, quod Aristotelem in multis videamur se-
 quuti, ille inquam nunc nobis suum profert
 Porphyrium, dicētem, Accidens est quod ad-
 esse & abesse potest, præter subiecti corru-
 ptionem. Sed quorsum in re tantos sibi sumit
 labores exantlandos? Nemo enim ignorat
 corpus manere corpus, tametsi in hoc aut in
 illo loco nō sit. Inde verò non sequitur, quod
 in nullo loco vel sit vel esse possit. Tametsi e-
 nim in hoc vel illo loco non sit, est tamē alicu-
 bi, aut aliquo in loco. Quod enim nullibi, id est
 nullo loco est, non est. Et proinde Theod. exi-
 mius non tam theologus quā philosophus, di-
 sputans de substātia & accidentib. gloriosorū
 corporum, locum vel corporis circumscript.
 non inter ea deputat, quæ à corpore decedūt,
 sed inter ea supputat quæ permanēt. Verba e-
 ius si quis requirat hæc sunt, Dominicū corpus
 surrexit quidem à corruptione & interitu alie-
 nū, & impatibile, & immortale, & diuina glo-
 ria glorificatū, & lucis emittēs radios, & à cœ-
 lestib. adoratur potestatib. corpus tamē est, &
 habet, quā prius habuit, circūscr. Hęc ille, Habet

AD LIB. BRENTII

hic aduersarius quo vel pulchre proficiat, vel Theodor. rursus hostiliter & odiose imperat.

Vnum corpus in pluribus uel omnibus locis.

Nihilo his robustior est & illa istius probatio, qua astruere contendit hominis corpusculum vel absq; loco, vel in plurib. locis cōseruari adeoq; omnib. locis collocari posse, Quod si duo, inquit, corpora fuerint simul in vno atq; in eodem loco, necessariū erit, vt alterū eorū nō sit in loco, ne physicis absurdissima fieri dicantur. Manifestum autē est quod cū Christus penetraret in natiuitate sua per clausum uirginis uerum, in resurrectione sua per saxum monumenti, in apparitione coram discipulis per clausam ianuā, duo corpora fuerint simul in vno eodemq; loco, quare & illud manifestū est, quod corpus humanum possit esse sine loco. Hæc ille. Demiror autem uehementer putantur suppedere ipsum ineptiarum. Vidēt hic viri prudentes, quam in multis ipsum reprehendere, & quam acriter ipsum constringere possem: sed breuib. ita respondeo, superius etiam dictum esse verbis Hieronymi, creaturam, ianuam nimirum celsisse aut apertam esse creatori, prout opera angeli etiam in Act. 5. & 12. cap. creaturæ, id est, discipulis celsit. De lapide sepulchri manifeste testatur fides euangelica, ab ostio sepulchri per angelū esse remouit

tum. Iam & deipara virgo Maria per potentiam Dei, Deum & hominem nobis genuit, & quidem virgo genuit, prout scriptura apertissimè attestatur. Scripturæ apertæ credo, arcana Dei scrutari nolo. Brentius ergo nondum nobis probavit corpus humanum simul & semel duobus aut pluribus esse in locis, nedum ubique. Declarat autem huiusmodi elumbibus planè nixibus, quàm sustineat causam morbidam.

Parum verò ingenue cū Martyre in præsentia agit Brentius, qui affirmat istum negare Christum penetrasse per clausum virginis vterum, atque ita etiam negasse & S. Augustini & Bullingeri collegæ sui authoritatem. At cū singulariter de hac causa cum ipso contulerim, scio quid de ea senserit, scio vtrique nostrum pulchre in hoc cōgruere, sanctissimam videlicet Dei matrem virginem Mariam peperisse virginem, virginemq; permanere perpetuam. Sic enim sentire nos docuit veritas scripturæ. Sic nos credere & profiteri iubet regula vel symbolum fidei. Sic concorditer sentit vniuersa vetustas orthodoxa. Id quidem videre licet in veterum monumentis, apud S. Hieronymum contra Heluidium, & contra Pelagium, & in apologia pro lib. contra Iouinianum: item apud Epiphanium contra An-

MARIAM
Dei mater
sanctissimam
virgo perpetua.

AD LIB, BRENTII

tidicomar. rursus apud Ambros. epist. lib. 10. epist. 79. & 81. iterum apud S. August. lib. de ciuit. Dei 22. cap. 8. & in Tract. Ioan. 10. & 28. & de hæres. ad Quoduult. hæresi 82. & in Enchiridio cap. 34. Sed & apud Gregor. Nyssenu de Sancta Christi natiuitate: deniq; apud Leonē epist. 6. ad Iulian. præterea apud Fulgent. de laud. Mariæ, & apud Seduliu lib. 2. de mir. Christi. Sed nihil fuerat opus ista proferre. Tuetur suam ipsemet Martyr innocentiam in suo illo Dialogo, in quo cum aliquot doctorum recitasset sententiam, subiicit mox, & dicit, Non ignoro quid hac de re Hieronymus contra Heluidium disputarit. Cum Heluidio non facio, neq; virginitatem Mariæ incorruptam, hisce patrum testimonijs in dubium reuocatam velim. Et scio locum Ezechielis 44. de porta clausa consuenisse à celeberrimis patribus ad beatam virginem adaptari, quemadmodum & Ambrosius cum quibusdam alijs episcopis 81. epist. lib. 10. fecit, &c. Hæc omnia sunt Martyris, qui ipse à se non minus verè quàm euidenter infamiam depulit, quam ipsi conciliare inurereque conatus est aduersarius.

Martyr de
Virginitate
& Mariæ.

Sibi ipsi
repugnans
sententia.

Quàm probè verò sibi congruat quod ille ait, Corpus nullo esse in loco, esseq; hoc in pluribus adeoque omnibus in locis, intelligunt vel pueri, qui vix dum tria numerare que-
unt.

unt. Et quòd obijcit, Christum esse iuxta
 Zuinglianorum doctrinam in cœlo, eundem
 tamen ad Damascum, & Hierosolymis deni-
 que in carcere colloqui cum Paulo, vnde ne-
 cessariò conficiatur corpus Domini vno eo-
 demquem tempore in diuersis locis, vtpote
 in cœlo & in terrâ fuisse, dudum diluit beatus
 Augustinus in Comment. suo ad epistolam
 Ioannis, vbi dicit Christum non amplius lo-
 qui in terris, sed in cœlo & de ipso cœlo. Vnde
 & Paulo sit loquutus. Sed & alibi ostensum
 est nihil necesse esse Christum, vt suis loqua-
 tur, corporaliter descendere de cœlo. Ac spero
 haftenus commonstrasse me, quòd aduersa-
 rius nullis probarit ostenderitq; evidentibus
 argumentis, Christi corpus esse sine loco, &
 nihilo minus tamen manere verum corpus,
 in multis locis aut vbique.

*Corporis proprietatem esse, in loco esse
 uno & non in pluribus, & quod corpus
 Christi non sit ubiq;.* CAP. XII.

R Equirunt à nobis nostri aduersarij, vt
 eis ex diuinis literis probemus huma-
 num corpus nisi loco circûscribatur existere
 nō posse, ac esse impossibile vt vnum idemq;
 corpus eodē tempore sit in diuersis locis. Nos
 è diuerso eadē lege cum eis agere possemus,
 petendo ab illis, vt nobis probent, & quidem

AD LIB. BRENTII

Corpus nō
esse sine lo-
co.

ex diuinis literis, corpus humanum absq; circumscriptione loci existere posse. Verum ne diutius neētamus moram, breuiter ita nos explicamus. Principio dicimus esse res quasdam naturales inter homines, ita communes, certas atq; compertas, vt nemo de ipsis dubitet, quin tales sint, quales esse apparent, vt quòd lux natura sua lucet, tenebræ autem obscuræ sunt, & ignis calidus, ferrum verò durum est. Ergo si quis sit, qui requirat sibi istas res demonstrari, nempe quòd lux luceat, obscuræ sint tenebræ, caleat ignis, & durum sit ferrum, quid aliud de hoc prudentes iudicabunt omnes, quàm vel mentis motū esse hominem, uel insignem aliquem rixatorem? Proinde cum confessum sit apud omnes proq; compertissimo ab vniuersis habeatur, proprietatem veritatemque corporis humani in eo esse, quod non per omnia diffunditur, sed loco terminisque suis circumscribitur, denique si careat loco, neque vsquam sit, planè nō extare, quid obsecro necesse est id argumentis astruere, quod omnes habent pro compertissimo?

Deinde dicimus literas diuinas tantā agnouisse connexionē inter locum et corpus, quòd loco ipso continetur, vt loco remoto, velint intelligi nusquam esse corpus quod collocatur. Id autem nō valeret, si citra locū esse possit hu-

fit humanum corpus. Testimonia scripturæ si quis requirat, inueniet Iob cap. 7. et 20. et Psal. 37. &c. Possem huius generis & alia proferre argumenta, verum omiſſis ijs, cum quæſtio potiffimum fit de veritate corporis Chriſti, adducam in medium aliquot duntaxat illuſtria ex ſacroſancto Chriſti euangelio testimonia, quid de corporis Chriſti veritate ſentiamus, dilucidè docentia, nempe nunquam illud in pluribus fuiſſe locis nedù eſſe vbiq̃.

Ergo cum corpus Domini in præſepio iaceret, non vtique apud paſtores erat, qui gregebis ſuis deſertis, iuſſu angeli, ipſum quærebant Bethlehemi in præſepio. Neq̃ tum erat Hieroſolymis aut vllis alijs in locis, ſed in præſepio duntaxat. Ita cum corporaliter in Aegypto ageret, quo furorem declinans Herodis, profugerat, non erat tunc in Iudæa, ſed eò demum redibat, poſtquam deſunctus eſſet Herodes, ac tunc non amplius erat in Aegypto. Sicuti nec apud parentes ſuos erat, cum amiſſum non ſine ingenti dolore quærerent.

Quinimò ipſe Dominus in euangelio ſecundum Ioan. dicit, Amicus noſter Lazarus mortuus eſt, ſed ab eo excitatum ipſum. Ac gaudeo propter vos, quòd non fuerim ibi, vt vos credatis. Ioan. 11. Si autem Bethaniæ non fuit, vt veraciſſimè atteſtatur, certè corpus

Nunquam
Chriſti cor
pus in pluri
bus locis
fuit.

AD LIB, BRENTII

eius pluribus in locis non est, nedū ubiq;. Vbi denuo erroris reuincitur Brentij doctrina, qui asserit in ipso mox vtero matris humanitatem Christi sic exaltatam esse in diuinam maiestatem, vt vbiq; est diuinitas ibidem sit & humanitas. Certissimum est enim diuinam maiestatem fuisse tunc Bethaniæ quando corpus Christi Bethaniæ non fuit. Diferentium est enim verbum Christi, Gaudeo saltem propter vos, quod ibi non fuerim, &c.

Ne corpus quidem gloriosum pluribus in locis aut ubique est.

Si cui tamen in præsentī videatur aliter considerandum esse corpus Christi gloriosum quàm nōdum gloria illustratum: respondeo, apud Brentiū hæc nullum habere locū, vt potest qui asserit Christi corpus in ipsa protinus conceptione in vtero matris, exaltatū esse in diuinam maiestatem. Deinde constat angelos loquentes de corpore glorioso, mulieribus Dominum in sepulchro querentibus, dixisse, Non est hīc. Si ergo non erat hīc, necessario non erat ubiq;, alioqui enim & hīc fuisset. Rursum ambulat Dominus suo illo corpore, quod excitat ex mortuis, cum duobus discipulis Emauntē proficiscentibus. Ac tum quando proficisceretur cum his, tunc non erat in vrbe Hierosolymorum. Ita cū ascendisset corpore suo Dominus in cælum, non erat amplius cum discipulis suis in monte oliuarū. Quem admo-

admodum & angeli veracissimè testantur, & aiunt, Iesum hunc assumptum esse ab ipsis sursum in cœlum. Proinde certissimum est corpus Christi à resurrectione non fuisse in pluribus locis nedum vbique.

Nemo autè arbitrabitur Dominū corpore suo in cœlo esse substantia sua mutatū. Principio enim orthodoxè credimus Dominū nostrū Iesum Christū vero illo suo corpore quo ascēdit in cœlū rediturū in nubes ad iudicandū viuos & mortuos. Cæterū redire, & in nubibus apparere, in quibus ipsum omnis carō videbit, locū omnino & circūscriptionē suam corpus illud retinere significat. Corpus itaq; Dominicū in habitatione cœli nō est mutatū, sed retinens adhuc suā substantiā & formam, retinet simul in cœlo locum & circūscriptionem suā & nō est vbiq;. Deinde manifestè dicit scriptura, Trāsformabit corpus nostrū humile vt cōforme reddat corpori suo glorioso. Philip. 3. Atqui nostra corpora in resurrectione mortuorum, suam substantiam atq; formā vnā cum membris retinebunt, manebuntque finita non reddentur infinita aut vbiquaria: sicuti & in symbolo fidei nostræ confitemur, Credo carnis resurrectionē. Proinde corpus Christi in cœlo, ad cuius formā nostra illa trāsformabūtur, nō est mutatū, sed retinet adhuc

Corpus Christi in cœlo non mutatum in substantia.

Qualia corpora clarificata futura.

AD LIB. BRENTII

proprietas corporis veritatemque suam & locum, & finitum est non infinitum aut ubi-
quarium. Interim non nego mutationem que
est ex clarificatione sensu orthodoxo. De quo
antea dictum est.

Si vociferetur hic aduersarius & dicat, se
non agnoscere consequutiones illas nostras,
non petitas ex theologia, sed ex philosophia
Aristotelica, monemus illum vt excutiat pau-
lisper veternum, quo laborat. Ita enim vide-
bit consequentias illas nostras deriuare nos,
non ex Aristotele, sed ex Apostolo Paulo, qui
ita nos colligere docuit. Nam principio argu-
mentatur ille à nostro corpore ad ipsum Chri-
sti corpus, & ait, Si mortui non resurgunt, ne
Christus quidem resurrexit. Rursus idem à
corpore Christi, concludit argumentando ad
nostra corpora, & dicit, Sed Christus resurre-
xit, resurgēt ergo & corpora nostra. 1. Cor. 15.

Corpus spi-
rituale.

Arbitratur aduersarius maximum esse di-
scrimē inter corpus huius seculi corporeum,
& inter corpus alterius seculi spirituale. Et
nos quidem in resurrectione mortuorum re-
cipere claritatē vel gloriam, sed tanquā mem-
bra pro modulo nostro, &c. Cæterum ad hæc
antea quoque responsum est, vbi ostēsūm est,
ipsa etiam spiritualia à resurrectione corpora,
neque substātiā neque formā membraue
aut

aut membrorū situm amittere vel deponere, sed retinere: differentiam verò in alijs quàm in his apparere. Excellere quidem multis modis Christum in gloria, vtpote caput nostrū, cuius nos membra sumus, ꝑ modulo nostro gloria illa participantes, interim tamen corpus eius in gloria semper manere corpus verum, sicuti & nostra erunt corpora vera. Id quod iterum explanat beatus Theodoretus Dialogo 2. Inconfus. fol. 121.

Proinde cū abunde hucusque scripturæ testimonijs, præterea etiam regula vel simbolo fidei nostræ commonstrauerimus veri corporis proprietatem esse finitum non infinitum, aut vbique esse, ideoque & corpus Christi, quod verum in cælo corpus manet, non esse vbique, porrò erunt vtique euidentiora beatorum testimonia hoc ipsum affirmantia comprobantiaque. Adduxi prius aliquot beati Augustini & Theodoreti testimonia. Celebre autem dictum est illud Augustini, Tolle spacia locorum corporibus, nusquam erunt, & quia nusquam erunt, ideo non erunt. Congruentia his docuerunt etiam alij ex Græcis celebres doctores, vt beatus Cyrillus in Ioannem lib. 1. cap. 9. & de Trin. lib. 2. Gregorius quoque Nazianzenus de Theol. lib. 2. Sententias authorum verbotim non recito, ne pro-

Patres testantur corporis proprietatem esse loco circumscriptum uel finitum esse.

AD LIB. BRENTII

lixitate molestiã exhibeam auditoribus. Scio autem contra solidam hanc inuictamque veritatem frustra expedituros arma etiam illos, quibus in promptu sunt & argutiæ, & cū audacia importunitateque lingua instructa.

De beatorum Patrū doctrina, qua concorditer testantur omnes, Christi corpus in loco & non ubiq; esse. CAP. XIII.

Conatur quidem aduersarius adductis, cimò detortis aliquot beati Augustini testimonijs, suã ornare causam, sed ita ineptè, vt illa nulla indigeant confutatione: præsertim cū confessum sit apud omnes, obscuriora per illustriora esse interpretanda. Ait se patres debito prosequi honore ipsorumque dicta reuerenter excipere. Atqui cernunt interrim omnes, quàm excipiat eos honorificè, quando parum eius opinionibus videntur fauere. Qua de re aliqua etiam dixi articulo 1. cap. 7. Qua verò fronte ait ille neminem beatos patres Bullingero ignominia afficere maiori, vtpote qui ipsorum testimonijs ad confirmandum suum errorem, abutatur turpiter. Nondum tamen ille hæctenus euincere potuit, vel meam doctrinam esse falsam, vel alicubi patrum sententias me detorsisse aut corrupisse contra ipsarum sententiam genuinam.

Addit

Addit his ille, Et alia est patrum alia Zu-
 glianorum ratio. Iudicamus patres ea fuisse
 pietate & modestia, vt si quid carnali imagi-
 natione præoccupati, senserūt & scripserunt,
 quod cum analogia fidei non conueniat, ad-
 moniti libenter immutassent. Zuingliani au-
 tem, quàmuis sæpe multis scriptis admoniti,
 tamen vsqueadeò non resipiscunt, vt multò

Possemus
 hoc in ip-
 sum retor-
 quere res-
 citius.

peruicaciores aduersus doctrinam verè piam
 fiant. Quare quod in patribus veniam mere-
 tur, id in Zuinglianis excusari non poterit.
 Hæc ille. Ostendi autem in Respons. mea
 priore Patres sanctos nulla præoccupatos ima-
 ginatione carnali, dum veritatem humanæ
 naturæ Christi Domini in cœlo manentem;
 & confessi sunt ingenue, & defenderunt for-
 titer, verum sobrios synceram fidei confes-
 sionem edidisse, miserumque fore Brentium,
 nisi ipse quoque ad eum modum credat &
 confiteatur.

Atque hîc demum omnibus liquidò patet,
 quanti & se & res suas æstimet Brétius. Præ-
 sumit enim totum illum sanctissimorum do-
 ctissimorumque veteris ecclesiæ doctorum
 eorum, reuocare sub ferulam, ac hos à suis il-
 lis in hac causa conceptis imaginationibus ab-
 ducere crassis atque carnalibus, tandemque in-
 informatos rectius, sublimiores ex ijs facere

Amplifit-
 me de se &
 suis sentit
 Brentius.

AD LIB. BRENTII

theologos, nimirum qui iuxta sublimē illam
eius theologiam, & ipsi porrò omnia inter se
commisceant, inferos cœlis, angelos dæmoni-
bus, diuinitatem humanitati, humilitatē exal-
tationi, istaque omnia nouo quodam modo
& ad eò subtili, vt nihil tale vnquam vel vllius
hominis oculus viderit, aut auris audiuerit,
vel in vllius cor hominis ascenderit. Verum
aduersarium hîc seriò admoneo, verborum
apostoli semper meminerit, Noli altum sapere,
sed time, &c.

Patrum se-
culo fuisse
opinio Brē-
tij explosa.

Pollicetur quidem ille sibi de beatis patri-
bus, quòd mutassent sententiam suam, si ab
ipso vel aliquo fuissent admoniti. Ego verò
illi hoc potius dico, & verè quidem dico, Si pa-
trum seculo ita docuisset ipse, sicuti nostro
hoc seculo docet, finitum videlicet Domini
corpus factum infinitum, & hoc nullo conti-
neri loco, sed esse vbiq;, vt de cœlo & alijs eius
nouis opinionibus nihil dicam, inuasissent il-
lū haud dubie agminatim oppugnavissentq;
ipsum validè, nec desissent aut cum ipso re-
diissent in gratiam, quam ipse vel mutasset
sententiam, vel omnes probè admoniti in-
tellexissent sibi à prauo hoc cauendum esse
dogmate.

Quid verò inter alia sua illa nobis dicit de
beatis patribus? Suspiciatur ne eos in hac cau-
sa quid-

sa quidpiam contra veræ fidei analogiam vel credidisse vel docuisse? Desinat ille istos hac parte in vllâ raperere suspicionem. Norunt optimè qui paulò diligentius patrum scripta legerunt, alicubi eos vt homines cæcutiuisse, & habuisse aliquando opiniones peculiare. At illi ipsi interim diffiteri non possunt, in incarnationis Dominicæ mysterio, & in causa veræ humanitatis veri que corporis Christi ad dexteram Dei sedentis, velut in negotio catholicæ fidei, nihil peculiare habuisse, sed omnes pariter vnus & eiusdem fuisse esse que sententiæ vel doctrinæ confessionis que, nempe Christum Dominum in vna indiuisa persona retinere duas distinctas naturas diuinitatè & humanitatem in sua proprietate vel veritate manentes, ideo que eundem Christum Dominum secundum diuinitatè esse vbique, secundum humanitatem autem non esse vbique. Brevior hîc sum, quòd huius generis attigerim quædam et in 7. cap. huius operis parte. 1.

Patres hac in causa nihil incongruum analogiæ fidei scripserunt

Augustinè & Vigilij testimonia adducta.

Imprimis verò proposueram Brentio spectanda & expendenda duo luculentissima sanctorum patrum testimonia, alterum quidem beati episcopi Augustini, alterum verò beati martyris & episcopi Vigilij. Vterque suo testimonio professus est, non tantum quid ipse

AD LIB. BRENTII

Orthodoxa & catholica fides et doctrina in hoc negotio.

crediderit & docuerit, sed qualis ipsorum seculo fuerit & doctrina & fides catholica per vniuersam Christi ecclesiam. Nec pigebit me, cum videam in his magna esse momenta, imò causæ nostræ robora, quædam ex ijs repetere. Augustinus inter alia verba, quæ Respôs. meæ prioris fol. 79. verbatim recensui, ita dicit, **Fi-**
deliter tene CHRISTIANAM CON-
FESSI ONEM, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cœlum, sedet ad Dexteram patris: nec aliunde, quàm inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et sic venturus est illa angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cœlum: id est in eadem carnis forma atque substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam nõ abstulit. Secundum hanc formam non est putandus vbique diffusus. Cauendum est enim ne ita diuinitatem astruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, vt quod in Deo est, ita sit vbique ut Deus. Et mox idem ille, Vna, inquit, persona Deus & homo est, & vtrūque est vnus Christus Iesus, vbiq; per id quod Deus est, in cœlo aut per id quod homo, &c. Hæc August. Porro Vigilius, Claret, inquit, vnum & eundem Christum vtriusq; esse naturæ, & esse quidem vbiq; secundum naturam diuinitatis suæ, & loco contineri secundum

dum naturá humanitatis suæ. Circūscribitur loco per naturá carnis suæ, & nō capitur loco per naturam diuinitatis suæ. Et mortuus est natura carnis suæ, & non est mortuus natura diuinitatis suæ. Hæc est FIDES ET CONFESSIO CATHOLICA, quam apostoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles nunc vsq; custodiunt. Hactenus Vigilius.

Non arbitror quenquam requisiturū à nobis plura perspicaciora, simpliciora certioraq; veterum de hac causa nostra testimonia. Illa ipsa prius quoq; obieceramus aduersario, qui tamen callidè dissimulando nihil prorsus ad ipsa respōdit. Dicit nunc fortassis illa nō probè cū analogia fidei cōgruere: quod libèter illi dabimus, si suam, non catholicā intelligat fidē. Hæc etenim testimonia ab illius fide & doctrina dissentiant plus, quod dici solet, quàm ex diametro. At cernunt cordati omnes, adductis illis testimonijs, beatos patres eam fidē esse professos, quam acceperant ex doctrina prophetica & apostolica, & quæ tum erat & manet vsq; adhuc fides orthodoxa & catholica. Habemus ergo p nobis nostraq; doctrina, qua testamur corpus Christi nō esse vbiq; irrefragabilia testimonia illā non esse nouā à nobis primū excogitatā, neq; fidem nostram esse insynceram, sed veterem & apostolicam: rursus autem Brentij doctrinam corpus Chri

AD LIB. BRENTII

sti per omnia diffundentem, nouam esse ac in-
sinceram.

Consensus
ueterum
à partibus
nostris.

Philippus
Melanch-
ton de Vbi-
quitate.

Quòd si ille nunc quoq; id nobis opposue-
rit, quod in libro suo de Maiestate scripsit ac
dixit, Sequantur igitur Martyr & Bullinge-
rus eruditam uetustatem, nos sequemur ru-
dem uetustatem, illa longè antiquiorem. Se-
quantur doctos philosophos, nos sequemur
indoctos apostolos, &c. vel ex his eius uerbis
intelliget quiuis, à partibus nostris inuictum
stare testimonium & consensum orthodoxæ
uetustatis, ac idcirco prudentissimè uerissi-
meque beatæ memoriæ Philippum Melanch-
tonem Ubiquitatem illam Brentianam nun-
cupauisse prodigiosam & eruditæ uetustati
incognitam. Quantum uerò attinet ad Apo-
stolos Christi, nemo adeò rudis est apostolica-
rum literarum, qui non dudum uiderit, Vbi-
quitatem illam nò modo fuisse apostolis igno-
tam, sed quod nihil vnquã de ipsa eis vel per
somnia uenerit in mentem, certè ne uerbo
quidem ullo eius per uniuersam ipsorum præ-
dicationem fecère mentionem. Adhæc mani-
festissimum est, antiquos patres, suam illam
de fide catholica doctrinam, cui hæc causa no-
stra agnata est, petijisse ex doctrina apostolica,
ut iam tutius omnes patrum quàm Brentia-
næ in hac causa doctrinæ acquiescant.

Diuini-

Diuinitatem Christi domini neq; negari à nobis, neq; criminis blasphemia, quo detulit nos Brentius, reos esse. CAP. XIII.

Requirit tandem tempus locus res & necessitas vt respondeam ad grauissimas aduersarij accusationes. Mox enim ab initio libri sui, quo nos omnibus inuisos reddat, ac nō dū auditos & veluti ex improviso adobruat, magnis ac furiosis in nos vociferationibus, veluti in hereticos extreme sacrilegos inuehitur. Pollicetur autem se suo illo libro planissime commonstraturum, vt pij omnes intelligant, quam perniciosum errorem satan in ecclesiam filij Dei, per Zuinglianum dogma inuehere meditetur. Ab initio quidem hoc fuisse caput, Vtrum corpus & sanguis Christi vere sint presentia & dispensentur in cœna: at Zuinglianorum intemperie factum esse, vt nunc aliud ^{proprium} sit propositum, videlicet: Vtrum Deus sit vere omnipotens? Et, Vtrum Christus non sit tantum homo, sed etiam verus Deus? Vera omnipotētia Dei, inquit, vera diuinitas & maiestas Dei (quod quidem est in Zuinglianis) periclitantur, adeoq; vere presentia horum præcipuorum articulorum nostræ religionis, Verbum caro factum est, Ascendit in Cœlum, Sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis, in dubium vocatur, &c.

AD LIB. BRENTII

Ad quæ respondemus simpliciter, aduersarium libro suo non demonstrasse neq; demonstrare potuisse, quod se recepit facturum. Nullos enim errores perniciosos per nos inuexit in ecclesiam Dei satan. Id quod hac nostra responsione planum nos fecisse testabitur spero lector pius, qui & temerariam aduersarij audaciam in multis deprehendit. Nostræ innocentiae ferent testimonium cum ecclesiæ quibus inseruimus, tum libri à nobis editi. Semper quanto zelo, quanta fide & diligentia, quanta perspicuitate item & euidencia potuimus docuimus Christum verum Deum & verum hominem esse: contradicentibus aut obstinamus, quàm vehemētissimè, in quo pietatis studio perseveramus per Dei gratiam adhuc. De omnipotentia Dei respondimus superius.

Quis in cō
tentionem
& in dubiū
abripuerit
articulos
fidei nostræ

Quis autem in certamine hoc sacramentario in contentionem adeoq; in dubium rapiet potiores nostræ religionis fideiq; articulos, non erit difficile omnibus pijs patefacere. Etenim qui legerunt libros nostros paulò diligentius, testabuntur nos perpetuò studuisse simplicitati, adeoq; abhorruisse ab acutis illis theorematis, atq; ideo articulis fidei nostræ ad hæsisse religiose. De istis nihil disputauimus argutius & in eos nihil inquisiuimus curiosius: Sed horum duntaxat articuloꝝ præsidio
simplici

simpliciq; sensu conabamur sensum nimis carnalem parumq; sacramentalem, horum domini verborum, Hoc est corpus meum, refellere. Exponebantur illa ab aduersarijs, In hoc vel cum & sub hoc pane est corpus Christi substantialiter & corporaliter, & manducatur etiam ab incredulis corporaliter. Huic inquã expositioni opposuimus nos fidei articulos, ac diximus, filium Dei iuxta fidem nostram, veram assumpsisse naturam humanam, quam neq; in resurrectione neque in ascensione in cœlum deposuerit, sed eandem retinuerit semper, retineatq; adhuc in cœlo. Cum aut corpus domini, pro natura & proprietate corporũ non sit in plurib. locis, ideoq; in cœlis sit corporaliter non aut in terra, verba certe domini, Hoc est corpus meum, non illum habere sensum crassum, quem aduersarij obtrudunt: neq; posse domini corpus māducari corporaliter, sed spiritaliter per fidẽ, & modũ sacramẽto ppriũ.

Cæterum vt aduersarij nobis extorqueret ex manibus fidei articulos, & simplicioribus persuaderent, hos nihil ad explicationem cœnæ facere, nebulas verborum cœperunt lectorum oculis offundere, ita de fidei articulis differentes, vt sensum illum ipsorum corporalem facile ferre posse viderentur. Disputare ergo cœperunt de ascens. domini in cœlũ

A D L I B. B R E N T I I

qualis ea fuerit ? Nos interim in simplicitate
 veritatis perseverantes, defendimus ascensio-
 nem dominici corporis veram fuisse & corpo-
 ralem. Simul cœperunt hic disputationes de
 dextera Dei, & quod hæc sit vbiq̃. Vbi nos
 iterum nihil à simplicitate fidei recedentes,
 docuimus dexteram Dei ad quam corpus do-
 mini ascendit, in verbo Dei nobis ostendi su-
 pra nos in cœlis, & non vbiq̃. Huic certamini
 mox commixta est cōcertatio de ipsomet cor-
 pore dominico, aduersarijs importunè affir-
 mantibus, esse illud vbiq̃. Qua in re ne tunc
 quicquam à simplici veritate variantes, affir-
 mauimus naturam proprietatemq̃; veri cor-
 poris, quale & corpus domini est, illud mini-
 me admittere. Erupere ergo adhuc furiosius
 aduersarij, & vehementissima animorum con-
 tentione, in medium proponentes iam etiam
 subtiles illas disputationes, de personali vni-
 one naturarum, mox & de maiestate domini
 nostri Iesu Christi, quod inquam humana e-
 ius natura exaltata sit super omne quod nomi-
 nari potest, in ipsam vtique diuinam maiesta-
 tem, vt iam finitum sit factum infinitum, &
 corpus domini super omnia euectum, iam nō
 tantū sit in pluribus locis, sed vbiq̃, perinde
 vt diuinitas. At nos in hoc quoq; cōflictu gra-
 ui, veterum insistentes vestigijs, inhærentesq̃
 fidei

fidei synceritati, ea protulimus in medium, cuius specimen in hac nostra responsione exhibuimus. Supputet iam licet Brentius, & dicat quinam simplices fidei articulos in rixas & in dubium abripuerint, disputationibusque inuoluerint superuacaneis imò curiosis & perniciosis. Verum agitur hic nobiscum pro ratione canonis altercantium, Illud audacter in antagonistam deuoluito, cuius te culpam sustinere nihil dubitas, ne tu reus videare.

Atq; hic demum totus in nos irruit aduersarius semel nos vel nolentes redacturus in ordinem Iudæorum, Mahumedistarum & hereticorum, Ait enim Zuinglianos humanitati Christi inuidere diuinitatem, adimere nos humanitati omniscientiam, omnipotentiam, omnipræsentiam, id est vbiquitatem, denique negare illam infinitæ esse potentia. Quid ergo diuinitatis, ait, relinquunt ei? Et quid hoc aliud est quam negare palam quod homo Christus sit in forma Dei, adeoq; Deus verus? Simul profert contra nos prophetiam nescio quam Lutheri, qui inter alia verba sic contra nos scriptum reliquerit, Credo & ego quod in recessu & latebris cordium vestrorum nihil quicquam nec de Deo, nec de potentia eius credatis. De qua re etiam certus sum. Et si plurimum gloriatur, quod hunc articulum de persona Christi.

Non negamus dignitatem Christi.

A D L I B. B R E N T I I

sti credant, & multa de hac re garriant, tamen nolui verbis eorū fidē adhibere. Reuera enim omnia mentiuntur, quæcunq; de his rebus effutunt, &c. Expendant penitius hanc aduersarij nostri accusationem contra nos tanta acerbitate institutam, quibus visum est Brentium hunc suum librū contra nos summa scripsisse modestia. Quid obsecro grauius, quid atrocius & horrendum magis, contra nos proferre potuisset, quam quod per Lutherum tanta audet confidentiā affirmare, nos nihil de Deo credere, nos potentiam Dei floccifacere, nos maiestatem domino nostro Iesu Christo detrahere? Sed gratias agimus domino Deo nostro, cuius bonitate factū est, vt lectores pij aliās & ex hac nostra Resp. intellexerint, Brentiū nos manifesta afficere iniuria. Quid quod ipse inter hæc furiosaverba palàm cogitur faceri nos nihil cū ijs cōmune habere, qui diuinitatē Christi negāt, quales Ariani & Seruetani? Nihilominus tamen nos cum Arianis vtcūq; confert: & iterum, Nos quidem libenter, inquit, amplectimur, quod Zuingliani auctoritate sanctæ scripturæ, de æterna diuinitate filij Dei confitentur, & speramus eos Arianismum, & quicquid est id genus hæreseon, ex animo detestari. Hęc ille. Quod si seriō hæc loquitur & de nobis sentit, quo vultu, quo pudore

more audet per Lutheri in mediū contra nos prolata verba, planè stomachosa & cæca, criminis insimulare blasphemix, quasi leuiter aut nihil de Deo, de Dei potentia & diuinitate Christi sentiamus? Ita ne decet ministros Christi & ecclesiæ in ecclesia Dei agere?

Sæpius autem fefellit Lutherum aliàs, sua non certa quidem scientia, sed opinio affectata. Falsus est & in præsentia, iudicio illo suo temerario. Eius enim rei certus esse non potuit, cuius nullam cognitionem certam habuit. *Quis enim hominum est xaphisoyvbas?* An Lutherus in animi nostri prospexit penetralia & ibi qualis sit fides nostra erga Deum & filium eius perspexit? Breuiter tamen sicut illa quondam à rege Philippo ebrio prouocabat ad sobrium: ita nos quoque in hac causa, prouocamus ab irato & furioso Luthero, ad mentis sobriæ placidumq;. Proferam ergo ex Postilla eius de vnione personali duarum in Christo naturarum iudicium, ex quo omnes cognoscāt illum extra contentionem sensisse nobiscum. Interim non diffiteor illum ipsum in pugna, non vsquequaq; cum his suis prioribus congruentia scripisse. Sed quid tūc ei tribuas, qui secum dissidet ipse?

Ergo in Postilla sua in epistol. festi Natalis domini, quæ ad summā solet cantari Missam,

Responso
ad Lutheri
uaticinium.

Lutheri
doctrina de
utraq; Chri
sti natura
in una pers
ona.

AD LIB. BRENTII

Hic tandem, inquit, Christum reuera agnosce
 re, & quis sit discere debemus, quæ nimirum
 vtriusq; in illo naturæ, diuinæ videlicet
 & humanæ, sit ratio: qua in re quam plurimi
 errant, & ferè ex ipsius verbis fabulas commi-
 niscuntur & deblatarant, cum nimirum diui-
 næ naturæ tribuunt quæ solius humanitatis
 sunt, & scripturas tractando se excæcant. Hęc
 enim in Christi verbis præcipua cura, hoc pri-
 marium est studium, vt quænam diuinæ, quę
 rursus humanæ naturæ conueniant, inspicia-
 mus. Sic enim fit vt omnia in his nobis clara
 & aperta sint. Illud ergo firma & constanti fi-
 de credendum est, Christum verum Deum
 esse & verum hominem. Et interdum quidem
 tam scriptura quam ipse Christus, tanquam
 purus homo loquitur, interdum verò tan-
 quam purus Deus. Et post adducta aliquot
 scripturę testimonia, citat & hoc Marci 13. ca-
 pite, De die illa nemo nouit, neque angeli, ne-
 que filius, sed solus pater. Quibus mox subij-
 cit verbis, Humanitas Christi sicuti & alius ali-
 quis sanctus & naturalis homo nõ omni tẽpo-
 re cogitauit, locutus est, voluit, animaduertit,
 sicut nonnulli ex ipso omnipotentẽ (obseruẽ-
 tur diligẽtius hęc verba) hominẽ faciũt, cõmis-
 cẽtes imprudẽter duas inter se naturas & natu-
 rarũ opera. Sicut ille nõ omni tẽpore vidit oĩa
 audiuit

audiuit sensitq; omnia, ita etiã non omnitem-
pore corde suo omnia vidit. Et reliqua huius
generis plurima, quæ in Luthero sequuntur.
Quæ in hoc tantum adduxi, non vt omnia
mea his imponam, sed vt ostendam, illum ali-
quando non repudiasse nostram de naturis in
vna persona diuersis manentibus & non con-
fusis doctrinam. Quod si nunc reijceret, affe-
ctione nimirum praua reijceret. At cogni-
tum est vniuersis quantum sit tribuendũ affe-
ctibus & hominibus ex affectu loquentibus.

Iterum verò Martyrem atrociter reprehendit
aduersarius, & ait, Et hic denuo audi non
tolerandam vocem Martyris, Ad rerum om-
nium gubernationem, inquit, & conserua-
tionem quid opus est humanitatis præsentia?
His mox addit ille, Non incipis, optime le-
ctor, vel tandem intelligere, quo Zuingliano-
rum dogma euadat? Si enim excludunt præ-
sentiam humanitatis Christi, à rerum omniũ
gubernatione, certè excludunt eã etiam à diui-
nitate, &c. Atqui Martyr personã Christi non
diuidit, ergo nec humanitatem à diuinitate se-
parauit, cũ qua personali vnione connexa est
indissolubiliter, sed distinguit inter proprie-
tates quæ remanent saluæ in vnitae personæ,
ideoq; dixit humanitatẽ Christi nõ esse vbiq;
Proinde dominus noster Iesu Christus verus

Guberna-
tio Christo
non eripi-
tur.

AD LIB. BRENTII

Deus & homo, omnia nihilominus regit atq;
conseruat: sicuti superius est declaratum.

Omnipo-
tentia non
attributa
humanitati
Christi.)

Hoc ipsum respondeo illi obijcienti mihi
quod omnipotentiam deitati quidem Christi
tribuerim, humanitati verò non tribuerim. Et
adijcio his, præterea aduersarium hanc suam
accusationem, eo iure quo me accusat, & con-
tra veterem orthodoxam ecclesiam institue-
re posse. Nam etiam ipsa diligentissime ob-
seruauit naturarum diuersitatem, quam per-
miscuit aut permutauit nunquam, quin vnus
cuique naturæ suam proprietatem operatio-
nemq; distinctam & retinuit & attribuit: de-
inde etiam per communicationem idiōmatū
alteri tribuit quod proprium erat alterius.

Humanitas
Christi su-
pra & ex-
tra creatu-
ras euecta.

In eodem argumēto longe semetipsum su-
perans acerbitate, tragicis clamoribus contra
me tantum non insanit. Scripserat ille in sen-
tentia sua quam Tractationi verborum domi-
ni, In domo patris mei, &c. opposuit, Simul ac
filius Dei in vtero matris hominem in vnam
assumpsit personā, mox eum secum supra cœ-
lum & terram imò supra & extra omnes crea-
turas euexit. His ego in mea Responſione op-
posui, Si vera esset hæc Brentij doctrina quod
Christi humanitas extra & supra omnes crea-
turas esset euecta, desijisset vtique esse creatura.
Si autem creatura esse desijisset, quomodo po-
tēta

stea pro nobis & pati & mori potuisset. Hæc nunc libro illo suo maiestoso ita excipit, Hic nunc omnes pios & in vera doctrina Christi eruditos, appello, an hoc non sit palàm, clarè, manifestè, disertè & perspicuè (Et quid habet ille præterea? Annòn etiam notorie?) negare Christum euectū esse supra omnes creaturas, adeoq; negare ipsum verū esse Deū? Quibus adijcit, Vel hic vnus & solus locus admonere nos deberet, vt cognosceremus quanta absurditatis lerna in Zuingliano dogmate lateret, & quam contento cursu fugiendum esset.

Confido aut̄ ego pios lectores probe intellecturos aduersariū calumnijs mea peruertere, ideoq; illā ipsius vociferationē tragicā, ipsi potius quàm mihi ignominiosam fore. Non nego neq; negavi vnquā, Christū exaltatum esse super omnem, prout Paulus sentit, creaturam, & quod sit Deus verus: nego autem quod de suo subinde assuit aduersarius assumptam videlicet in incarnatione humanā Christi naturam ita esse exaltatam, vt extra omnes elata creaturas iam infinita & vbiquaria sit facta. Humanitas enim Christi in vnione illa admirabili cum diuinitate in sua natura, veritateq; permansit & in diuinitatem non est permutata. Manet denique Christus iuxta naturam humanam etiam à clarificatione ac in ipso cœlo residens creatura: qui secundum

Christus
secundum
humanam
naturam
creatura
est,

AD LIB. BRENTII

diuinitatem non est creatura, sed creator. Et cum maneat creatura, pro ingenio humane naturæ, pati & mori pro nobis potuit: quod minime potuisset, si extra & supra omnem creaturam fuisset elatus. Neque enim aliter hanc loquutionem etiamnum intelligere possum, quam humanitatem eius, quæ supra & extra omnes creaturas elata est, inter creaturas non amplius deputari. Cæterum ne vlla hic ambiguitas aut obscuritas quenquam obturbet, ab aduersario petimus, vt ingenue nobis dicat, Christus ne iuxta humanam naturam creatura sit, an creatura non sit? Si non est amplius creatura, sed creator tantum, vna certè restabit duntaxat in Christo natura diuina videlicet. At quomodo dices in hac ipsum pro nobis passum esse & mortuum? Vbi denique præcipuum illud fidei nostræ verè caput, Christum retinere in vna persona indiuisa, distinctas naturas duas. Eutylianorum hoc erat quondam dogma, vnam in Christo duntaxat esse naturam & Christum esse Deum tantum in sua maiestate & gloria. At aberrarunt hac sua doctrina, ideoque ab orthodoxa vetustate explosi sunt. Si verò Christus iuxta humanam naturam est & manet creatura, saltem iuxta vulgare istud, Hominem quem assumpsit non amisit, cernunt pij omnes quam
iniquè

inique contra me ita debacchetur Brentius. Nō aliud certe iudicare possum, quam ipsum opinione sua longe superare ipsum etiam Suenckfeldium. Diu multumque hic contendit Christum in gloria non esse creaturam: contra quem eleganter & euidenter scripsit vir clarissimus D. Ioachimus Vadianus Doctor & celebris reipub. Sangallen. Cos. Brentius verò altius multò euectus, contendit humanitatem Christi, etiam in vtero matris extra & supra omnem creaturam esse euectam. Additque his insuper humanitatem Christi in vtero quidem matris, simul etiam superius in cœlo fuisse præsentem. Contra hæc autem noua dogmata vniuersa vetustas concorditer & vere ex fide orthodoxa & scriptura sancta docuit, Christi corpus veram in vtero matris factam esse creaturam, atque in ipso cœlo atque gloria patris esse & manere creaturam: cum interim idem ille Christus pro ingenio diuinitatis nō sit creatura sed creator. Si quis autem hac de re ambigit, legat S. Hieronym. in 2. cap. ad Ephes. in verba Apostoli, Ipsius sumus creatura, legat item Cyrillum ad Successum, cuius verba superius recitauimus: itē in Ioan. lib. 2. cap. 144. Possem huius generis & alia proferre plurima nisi hæc sufficerent.

Restat hoc quoque diluendū breuibus, quod nobis obijcit aduersarius, Prodūt Zuingliani

Superat
Brentius
Schuencfel
dium.

AD LIB. BRENTII

Dicimur
habere a-
marum cor
erga prædi-
cationem,
maiestatis
Christi.

ait, animi sui amarulentia erga prædicationem
maiestatis Christi, qua vident (si modo vidēt)
phantasmata sua, ita explodi, vt etiam si ali-
quandiu potestate tenebrarū apud imperitos
homines obtinere videantur, tamen necesse
habeant, vel tādē euanescere, &c. Cæterum
vt certi sumus hāc nostrā doctrinā, hac de re,
certam & orthodoxam, adde & catholicā esse
doctrinam, & ideo nihil minus quā phantaf-
ma humanū, inuictamq; in ecclesia triumphat-
uram, Brentiano dogmate deuicto atq; dele-
to: ita domino Deo nostro gratias agimus, qui
ita corda nostra instruxit, vt vnica spes nostra
Christus sit, eundēq; adoremus in sua gloria
& maiestate. Ac distinguimus in præsentī in-
ter veram maiestatem Christi, habentē illustra-
in literis sacris & libris veterū testimonia, que
merito apud nos maximo est in precio, & in-
ter eam quam Brentius de suo fingere, detor-
tisq; scripturis, & sua opinione infectā, nobis
obtrudere contendit: quam si tanti non faci-
mus, quanti ille cuperet, non nobis, sed sibi ipsi
imputet, qui respuenda pijs proponit.

Titulus li-
bri Brenti-
ani.

Non sine singulari versutia ac fastu librum
suum ille inscripsit, De maiestate domini no-
stri Iesu Christi ad dexterā Dei patris, &c. Ob-
secro autē ne succenseant mihi viri boni, si libe-
re hic quod sentio dicam. Certē si inscriptio
cuill-

cuilibet libro iuxta Plinij Neocom. sentētiam
 imponenda est, pro ratione argumenti, quod
 libro tractatur, non abs re videri queat huius-
 modi dandus esse Brentiano libro titulus, **L I-
 B E R P E R P L E X O R V M** de corpo-
 re Christi, vero quidē sed infinito, in cælo, non
 in cælo, ad dexteram patris sedente, nō seden-
 te, sed vbique diffuso & præsentē iuxta modū
 quem oculus nō vidit, nec auris audiuit, neq;
 in cor hominis ascendit. Conatus est autē spe-
 cioso illo suo titulo, sibi omniū maximā com-
 parare gratiā, & in nos odiū deriuare in expia-
 bile: quasi verò nos simus Mezentij quidam,
 impij iniquam blasphemiq; homines & sacrile-
 gi maiestatis Domini nostri Iesu Christi ho-
 stes, contra quos mature Brentius ille maie-
 statē Christi asserere defendereq; cogatur. At
 obsecramus pios omnes ne huiusmodi arti-
 bus aduersarij finant se contra nos exaspera-
 ri. Prædicamus enim & nos Christi domini &
 seruatoris nostri vnici maiestatem diuinā, ita ta-
 mē ne interim veritatē naturę humanę aut ab-
 negemus aut annihilemus, sed naturā vtrāq;
 Christi in vna inseparabili persona distinctā,
 omnium piorum animis orthodoxe infera-
 mus. Sicut enim intolerandam esse blasphemiam
 rectē iudicarent omnes, si negaretur ve-
 ra Christi diuina maiestas, ita nōn leuius fo-
 ret sacrilegium, si humanitas Christi in veri-

AD LIB. BRENTII

tate non agnosceretur atque ingenue confite-
retur. In veritate autem confitentur pij huma-
nitatem vel carnem Christi, si simpliciter cre-
dant & doceant, prout scripturis sanctis & re-
gula fidei Christianæ traditum est, Christum
carnem suam assumpsisse ex nostri corporis
substantia, in & ex utero intemeratæ virginis
Mariæ, & quod per omnia similis nobis sit fa-
ctus, excepto peccato: & quod hæc caro inte-
gra in sua substantia, vnita sit cum diuina na-
tura, à qua non separaretur vnquam sed in sua
proprietas perpetuo cū hac cohæreat: sicuti
& diuinitas immutata pmanet. Ita verò & reti-
nemus & cōfitemur vnū Dominū & seruatorē
Iesum Christum verum Deū & hominē.

Conclusio. Et ista quidem est vera & Christiana fides,
contra quam nihil vnquam docuimus. Re-
spondimus autem aduersario hucusque qua
potuimus breuitate: responsionem verò hanc
ipsam sponte offerimus subijcimusq; ecclesiæ
Christianæ iudicio, quo ex diuina veritate pro-
nunciare solet. Gratias autem ago Deo meo,
qui sua mihi gratia affuit, vt illam ad felicem
potuerim perducere finē. Eū ex animo oro,
vt omnibus simplicē suā veritatē aperiat, erro-
res omnes eliminat, omnibusq; nobis clemēs
sit & propitius, per Iesum Christum domi-
num nostrum, Amen.

SECUNDA

SECUNDAE HUIUS PARTIS

CAPVT QVARTVM.

De Sacra domini nostri Iesu Christi Cœna.

*Zuinglianos doctrina sua de Cœna
Domini nihil dissimulasse neque astu
ueteratorio usos ad imponendum sint
plicibus.*

QVARTA & vltima pars Respon-
sionis meæ continet breuem sa-
cræ domini Cœnæ tractationem,
quippe ob quam vnâ reliquæ di-
sputationes omnes de cœlo, de dextera patris,
deque vnione personali exortæ sunt. Cum au-
tem hanc partem aduersarius non oppugna-
rit, de ipsa pluribus non agam, satis certus il-
lam veritati impositam inuictæ, nunquam à
quoquam fore deiciendam. Excurrit alioqui
hæc mea responsio longius, quàm institue-
ram ab initio. Leui ergo tantum manu per-
stringam quædam accusationis in hac re ad-
uersarij capita.

AD LIB. BRENTII

Nihil nos
in causa Ce
næ domini
dissimulas
se, sed bona
fide egiss

Magna acerbitate redundante cum stoma-
cho & iurgijs multis auspicatur ille librum
suum, criminaturque doctrinam nostram de
cœna, insimulans ipsam erroris atque falsita-
tis. Quod cum dixit quidem, non autem pro-
bavit, nihil de eo sum sollicitus. Insimulat nos
item nescio cuius astus veteratorij, quo sim-
plicioribus imponere simus conati. Ait dissimulasse nos in causa cœnæ hucusque pluri-
ma, doctrinamque nostram falsam, honestis
pinxisse verbis, quasi in cœna non nuda dun-
taxat habeamus signa, sed ipsum quoque cor-
pus Christi: nunc autem erupisse nos tan-
dem, ac palàm dixisse, Corpus Christi tantum
abesse à cœna eius, quàm distat supremum
cœlum à terra. Qua sententia ita nos detexeri-
mus, ut post hac à nobis nullum amplius sit
timendum periculum, ne vel fideles seduca-
mus vel simplicioribus imponamus.

Cæterum his prodit ille ergo nos singu-
larem animi acerbitatem largeque linguæ
suæ venena fundit. Errat ille errat, si exi-
stimat vnquam nos in causa cœnæ dissimu-
lasse quicquam. Semper enim constanter &
clare oppugnauius corporalem carnalem-
que corporis Christi in cœna præsentiam &
& manducationem: salutarem interim Chri-
sti præsentiam & manducationem non nega-
uimus

nimus vnquam. Nunquam ergo infimulari nos vllius in hac causa dissimulationis sustinimus: & cum non semel petitum sit à nobis, obscuriores & ancipites aliquot loquendi formas admitteremus, nunquam tamen admittendas esse duximus: nunquam ergo fucū facere, nunquam aliter quàm sentimus, loqui volumus: adeo vt ipse nos Lutherus aliquando appellarit Suermeros ingenuos & synceriores, qui nec duabus sedeamus sellis, neque ex eodem ore frigidum efflemus & calidum, neque obscurum aliquid palato immurmurantes incerta proferre soleamus. Potest autem hic quoque testimonium nobis ferre mea Responsio, in qua, parte illa postrema breuissime absque fucō & dolo malo declaravi quomodo nobis in Cœna nostra, quæ Domini cœna est, nobis non sint inania signa, vbi denique simpliciter & absque verborum ambagibus, & absque omni impostura exposuimus quid in vniuersum de cœna sentiamus.

Errat autem errat ille toto cœlo si existimat præterito demum anno nobis priuam excidisse hanc sententiam. Cum corpus Christi, vt fert humani corporis natura & modus, finitum sit, & cœlo vt loco cõtineatur, necesse est sanè à nobis tanto locorum interuallo distare quantum cœlum abest à terra. Sæpè hæc ille

AD LIB. BRENTII

nostra recitat & repetit, haud dubiè vt multo-
rum in nos odia conduplicet atq; confirmet.
Sed male ille ab ijs, quales quales sint, institu-
tus est, qui illud ipsi persuaferunt. Non enim
nunc demum illa nobis excidit sententia sed
ante plures annos consulto nostræ Confessio-
ni est inserta. Simul tamen & perpetuò incul-
cauimus & vrgemus adhuc, Cœnam nostram
quam secundum institutionem Christi cele-
bramus, non esse sine Christo, neque esse sine
alimento viuifico corporis & sanguinis domi-
ni. Virtutem fidei efficere vt res quæ loco-
rum distantia procul à nobis sunt dissitæ, suo
modo animæ fiant præsentis. Nam distantiam
locorum non impedire, quo minus Christus
coniungatur nobiscum, vt ipse sit in nobis &
nos in ipso, omniumq; salutarium donorum
fiamus participes in ipso, per spiritus sancti
efficaciam, qui nos illuminat atque viuificat.
De quo aliàs abunde satis dictum est.

Cœna non
sine Chri-
sto & ali-
mento uiui-
ficæ.

Conclusio
libri.

CLAVDIT aduersarius disputationem
suam, & ait, Non dubito ad tribunal domini
nostri Iesu Christi, de cuius maiestate agitur,
prouocare. Videat igitur dominus & iudicet
inter nos & aduersarios, vt & tot offendicula
tollantur è medio, & discant tandem homines
ωὐκ ἠροφώσω, ne quouis doctrinæ vento circum-
ferantur. Atqui nos ipsi quoq; non alium iudi-
cem

cem hac in causa libentius, id quod coram vniuersa Christi ecclesia testamur, deligimus atque recipimus quam ipsum Iesum Christum dominum nostrum, cuius maiestatem quidē reueremur & adoramus, sed interim & eius carnem veram sedentem ad dexteram patris confitemur asserimus & quam significanter possumus vniuersis denunciamus, ad gloriam eius, & ad fidelium consolationem eximiam.

Obsecramus autem ex animo dominum, vt doctrinam synceram ac fidem veram in periculosis hisce temporibus nostris extremis, clementer & potenter conseruare, infirmos in fide confirmare, animis afflictos consolari, offensiones perniciosas amoliri, nobisque seruis suis, & omnibus ecclesiæ Dei fidis pastori bus gratiam sapientiam facultatesq; concedere dignetur, quo creditum sibi gregem salubriter pascant, ei fideliter inuigilēt, & noxios ab ouili Christi lupos abarceant, laudeturque & honoretur in sempiternum Iesus Christus verus Deus & homo in sempiternum.

Ipsi sit gloria & laus in se-
cula seculorum,
Amen.

M. D. LXIII.

